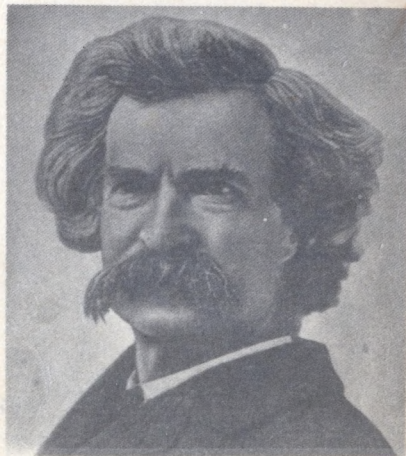

mark twain

Lei 8

editura minerva

«Scriș în 1892—1893, acest roman *sui-generis* constituie un foarte bun punct de observație al întregii opere twainiene; fiind întrucâtva o încununare a creației lui românești, *Wilson Zevzecul* este în același timp un cap de serie inaugurând suita scrierilor sale categoric pesimiste. Pe de altă parte, *Wilson Zevzecul* este ultima carte care încearcă o reconstituire a lumii copilăriei lui Twain, dar o face la un mod aproape realist și detașat, străin atât de *Aventurile lui Tom Sawyer* și *Aventurile lui Huckleberry Fin*, cât și de *Străinul misterios*.»

PETRE SOLOMON

1120

mark twain

wilson zevzecul

mark twain

Ilustrația copertei : *Damó István*

mark twain

wilson zevzecu

•

TRADUCERE, PREFAȚĂ ȘI TABEL CRONOLOGIC
DE PETRE SOLOMON

„BIBLIOTECA PENTRU TOȚI” • 1982

EDITURA MINERVA • BUCUREȘTI

PREFATĂ

Albert Bigelow Paine, primul biograf al lui Mark Twain, povestește că, în cursul uneia din numeroasele sale călătorii, celebrul scriitor ședea pe puntea vaporului, când două fete s-au oprit în fața lui, iar una dintre ele l-a întrebat :

- Dumneavoastră sînteți domnul Mark Twain ?
- Păi, da, draguțo, așa mi se spune, i-a răspuns el.
- N-ați vrea să ne spuneți ceva hazliu ?

Twain a rămas cu gura căscată, incapabil să răspundă.¹

Rugămintea celor două fete exprima, în limbajul candorii, ceea ce o întreagă critică literară formulase, încă de la bun început, în limbajul ei mai doct și mai pretențios. Încă în 1869, într-una din primele recenzii închinată cărții de debut a lui Twain, *Ageamiii în străinătate*, autorul acesteia era trecut printre umoriștii de genul lui Josh Billings și Artemus Ward, cartea lui cuprinzînd „toate caracteristicile de căpetenie ale școlii noastre specifice de umoriști — îndrăzneala, extravaganța și exagerarea“ (*The Nation*, din 2 sept. 1869).

Prizonier al propriei sale faime de umorist, Mark Twain avea să încerce, toată viața, să demonstreze că era un „scriitor serios“, nu doar un simplu comediant. Destul de puțini au fost criticii care

¹ Albert Bigelow Paine, *Mark Twain : A Biography*, Harper & Brothers, 1912, vol. II, p. 1046.

și-au dat seama de acest lucru, iar printre ei William Dean Howells a fost cel mai perspicace, și cel mai tenace în a-l repeta, dar nici el nu a izbutit să spulbere prejudecata că Twain era, în cel mai bun caz, un măscărici de geniu. Într-un eseu publicat în revista *Century* (din septembrie 1882), Howells demonstra, cu argumente convingătoare, că Twain „întrece pe toți ceilalți umoriști americani sub raportul calităților sale universale” și că e „un moralist”, dar recunoștea că demonstrația lui e zădărnice, deoarece Twain „i-a făcut să rîdă prea îndelungă vreme” pe cititori, pentru ca ei „să-l ia în serios” : „Aceasta e... pedeapsa pe care-o primește un scriitor cînd a debutat cu succes ca umorist”, încheia Howells.

Mark Twain a fost „pedepsit” chiar și după moarte din pricina vocației și a faimei lui de umorist : în 1920, Van Wyck Brooks, vorbind în numele unei generații tinere și iconoclaste, îl țintuia pe Twain la stîlpul infamiei, tocmai din cauză că nu-i înțelegea umorul și nu-l socotea apt să exprime critica aspră, radicală, pe care Brooks și alți intelectuali din generația post-belică, o preconizau pe drept cuvînt, pentru a scoate America din impasul conformismului ei puritan. În celebrul său pamflet *The Ordeal of Mark Twain (Calvarul lui Mark Twain)*, Brooks, proaspăt convertit la teoriile Freudiste, îl acuza pe Twain, fără pic de umor, că ar fi capitulat în fața mediului burghez, filistin și mercantil, sacrificîndu-și astfel geniul pe altarul banului, și preferînd să ducă o existență dublă, în loc să devină „un Rabelais american”.¹

Oricine citește măcar cîteva pagini din opera lui Mark Twain își poate da seama de arbitrariul acestor reproșuri (și al altora, întemeiate fie pe psihanaliză, fie pe o analiză pseudo-marxistă, dog-

¹ Van Wyck Brooks i-a aplicat și lui Henry James același tratament nedrept : într-un studiu publicat în 1925 sub titlul *The Pilgrimage of Henry James*, criticul îi reproșă marelui romancier că întorsese spatele Americii, preferînd să se expatrieze, chipurile tot din pricina unei personalități „divizate” și a unui dezechilibru nervos. Culmea ironiei este că, scurt timp după publicarea acestui studiu, Van Wyck Brooks a suferit el însuși un puternic, și foarte real, șoc nervos, de pe urma căruia n-avea să-și revină decît după vreo șase ani.

matică și simplificatoare, fie pur și simplu pe rea-credință) ¹. Sin-gura scuză a lui Brooks era că eseul lui denigrator venea după un exces de osanale, care nici ele nu-i priau lui Twain (socotit drept „un supraom“ de către Paine, în *Biografia* lui; același biograf-hagiograf se făcea vinovat de o excesivă prudență în gospodărirea bogatei arhive a manuscriselor inedite rămase de la marele scriitor).

Riposta cea mai vehementă i-a fost dată lui Brooks de Bernard De Voto, în studiul său amplu, publicat în 1932 sub titlul *Mark Twain's America (America lui Mark Twain)*. De Voto respingea categoric învinuirile aduse scriitorului, că ar fi capitulat în fața mediului burghez etc., și amintea numeroasele lui luări de poziție în legătură cu problemele epocii — printre altele, însuși faptul că epitetul „Epoca aurită“, cu care junii critici biciuiau moravurile corupte din Statele Unite, fusese făurit de Twain. Dar De Voto nu făcea mare caz de radicalismul lui Twain; el pune accentul pe apartenența acestuia la o tradiție puțin cunoscută pînă atunci, tradiția umoriștilor „Frontierei“, întemeiată pe anecdota orală numită „tall tale“ (poveste trasă de pâr).

Deși De Voto are meritul de a-l fi plasat pe Twain într-o perspectivă mult mai firească, aceea a umorului american, și de a-i fi scos în relief geniul specific, el păcătuia la rîndu-i printr-o simplificare regretabilă: Twain ar fi fost, potrivit lui De Voto, un artist spontan, „incapabil să conceapă vreo modalitate de a da formă materiei cărților sale...”

De Voto redeschidea astfel o altă controversă în legătură cu Twain, controversă la fel de veche și de tenace ca și aceea privitoare la „seriozitatea“ sau „neseriozitatea“ lui: a fost oare scriitorul un artist conștient, sau pur și simplu un improvizator (ori

¹ Un exemplu în acest sens îl constituie studiul lui Granville Hicks, reprodus în excelenta antologie alcătuită de Dan Grigorescu sub titlul *Casa cu multe ferestre*, Editura Univers, 1981. Hicks îi reproșa lui Twain (în 1933) că, nepreocupîndu-se „de mișcările și de evenimentele vieții americane din ultima jumătate a secolului al XIX-lea“ și mulțumindu-se să atace „feudalismul“, și-ar fi ratat șansa de a deveni „un mare romancier social“ (pp. 128—9, op. cit.).

„un amator divin“, cum îl califica Arnold Bennett¹⁾ ? Pînă și Howells, care făcuse atîtea eforturi pentru a-l „explica“ pe Twain compatrioților săi, ca pe un mare artist al cuvîntului, revenea adesea la teza contrarie, a „geniului spontan“. De Voto va încerca să demonstreze în cîteva studii că scriitorului i-ar fi lipsit „disciplina“ și „conștiința estetică“ — afirmație repetată și în Introducerea la volumul *The Portable Mark Twain*, din 1946²⁾.

La polul opus se vor situa critici ca John De Lancey Ferguson sau ca Gladys Bellamy (primul, în studiul publicat în 1943 sub titlul *Mark Twain : Man and Legend*, iar Gladys Bellamy într-un studiu din 1950, intitulat *Mark Twain as a Literary Artist*), precum și cîțiva mari scriitori ca Hemingway sau T. S. Eliot. E cunoscută afirmația făcută de Hemingway (în *The Green Hills of Africa*, 1935) : „Întreaga literatură americană își are obîrșia într-o carte a lui Mark Twain, intitulată *Huckleberry Finn...* E cea mai bună carte pe care-am avut-o vreodată... Înainte de ea n-a fost nimic. Și de atunci încoace nu s-a mai scris nimic la fel de bun.“ Iar T. S. Eliot sublinia, în prefața lui la o nouă ediție a acestei cărți (tipărită în 1950 de editura „Chanticleer Press“ din New York) : „Lectura repetată a cărții nu face decît să confirme și să adîncească sentimentul de admirație pentru consistența și perfecta adecvare a scrisului. Iată un stil care reprezenta la vremea aceea, fie în America fie în Anglia, o noutate, o descoperire nouă în limba engleză.“

Pot fi oare conciliate toate aceste puncte de vedere atît de diametral opuse ? Va ieși oare vreodată Mark Twain din zona magnetică a paradoxurilor, la care invită însăși opera lui, pe cît de întinsă, pe atît de variată și contradictorie ? Se vor pune oare vreodată de acord criticii, măcar în privința apartenenței lui

¹⁾ Într-un articol publicat în revista engleză *Bookman* (iunie 1910) și reprodus în volumul *Mark Twain. The Critical Heritage*, ed. by Frederick Anderson, London, Routledge & Kegan Paul, 1971.

²⁾ În această introducere, De Voto afirmă că „nimeni n-a devenit un mare scriitor mai la nimereală decît Mark Twain“ și atribuie „epocii și continentului“ american transformarea lui într-un asemenea scriitor (*The Portable Mark Twain*, The Viking Press, New York, 1946, ediția 7-a, 1957).

Twain la o arie geografică ? Impasul criticii pare total, deși, așa cum spune Frederick Anderson, operele scriitorului „își păstrează audiența la aproape toate nivelele de rafinament literar și de afiliere politică”¹.

Pentru a găsi o ieșire din impas, Henry Nash Smith, unul dintre cei mai competenți exegeți ai lui Twain, propunea, ca absolut necesară, integrarea lui într-o perspectivă mai largă decât cea pur literară : „Nu-mi vine în minte nici un alt autor a cărui operă să necesite cu atîta evidență plasarea ei într-un cadru social, pentru a putea fi înțeleasă pe deplin. Nici un alt scriitor american de o importanță comparabilă cu a lui, nu aparține atît de clar poporului. Ar fi cu totul artificială încercarea de a-i trata cărțile ca și cum ar fi niște universuri autonome, de sine-stătătoare.” „Dar, adăuga Smith referindu-se la așa-numita „Noua critică” (*New Criticism*), dominantă multă vreme în Statele Unite, „cursul luat de studiile literare din țara noastră în ultimele două sau trei decenii”, ridică numeroase obstacole în calea unei analize literare întreprinse simultan cu „analiza transformărilor sociale” și cu examinarea contextului cultural”².

Integrarea lui Twain într-o astfel de perspectivă largă se impune, mai ales în cazul unei cărți ca *Wilson Zevzecu*, care pune atîtea probleme de ordin extra-literar.

Scriș în 1892—1893, acest roman *sui-generis* constituie un foarte bun punct de observație a întregii opere twainiene ; fiind întrucîtva o încununare a creației lui românești, deși la un nivel inferior *Aventurilor lui Huckleberry Finn* — care rămîne capodopera scriitorului — *Wilson Zevzecu* este în același timp un cap de serie, inaugurînd suita scrierilor sale categoric pesimiste. Pe de altă parte, *Wilson Zevzecu* este ultima carte care încearcă o reconstituire a lumii copilăriei lui Twain, dar o face la un mod aproape realist și detașat, străin atît de *Aventurile lui Tom Sawyer* și *Aven-*

¹ Frederick Anderson, în Introducerea la *Mark Twain. The Critical Heritage*.

² Henry Nash Smith, într-un eseu din 1957, reprodus în volumul *The American Experience*, ed. by Henning Cohen, Houghton Mifflin Comp., Boston, New York, Atlanta etc., 1968.

turile lui *Huckleberry Finn*, cît și de *Străinul misterios* (roman apărut postum, în 1916, și nedefinitivat de autor).

Înainte de a scoate în relief importanța și semnificațiile cărții, să-i precizăm coordonatele și să-i reconstituim istoria. Twain și-a început probabil povestirea în vara anului 1892, la Bad Nauheim, o mică localitate balneară din Germania, unde-și petrecea vacanța împreună cu familia¹. În iarna aceluiași an, a continuat-o în *Villa Viviani* de lângă Florența, unde se instalase; iar în vara anului 1893, a definitivat cartea — în Germania, unde se întorsese pentru cîteva luni, înainte de a porni din nou spre patrie, în ajunul falimentului casei sale de editură.

Între vara lui 1892 și vara lui 1893, textul lui Twain a trecut prin cîteva metamorfoze semnificative. Despre cea mai semnificativă dintre ele ne vorbește însuși autorul, în introducerea la *Acei gemeni nemaipomeniți*, bucată eliminată „printr-un fel de operație cezariană de ordin literar“, din versiunea finală a povestirii. În timp ce lucra la *Wilson Zevzecul*, spune Twain (cu o sinceritate demnă de laudă), a constatat că povestirea „s-a transformat, cu de la sine putere, dintr-o farsă într-o tragedie“. „Dar partea cea mai rea, e că nu era o singură povestire, ci două, care se împiedicau și se întrerupeau la tot pasul, provocînd la nesfîrșit confuzie și necazuri...“ Aceste necazuri au luat sfîrșit abia după multe luni, cînd autorul, descoperind „unde era buba“, a smuls din rădăcină una din povestiri (cea comică) și a lăsat-o pe cealaltă, publicată serial în revista *Century Magazine* (între decembrie 1893 și iunie 1894) și ulterior în volum, sub titlul *The Tragedy Of Pudd'nhead Wilson* (*Tragedia lui Wilson Zevzecul*).

¹ Redau aceste date după studiul publicat de Daniel Morley McKeithan sub titlul *The Morgan Manuscript of Mark Twain's Pudd'nhead Wilson* (Upsala, Cambridge Mass., Copenhagen, 1965) și după studiul aceluiași cercetător, *A Mark Twain Notebook for 1892* (Upsala, Copenhagen, 1961). McKeithan însuși a folosit ca sursă articolul publicat de Anne P. Wigger sub titlul *The Composition of Mark Twain's Pudd'nhead Wilson and Those Extraordinary Twins: Chronology and Development* (în revista *Modern Philology*, nov. 1957).

Această „operație cezariană“ a însemnat eliminarea sau diminuarea „echipei“ cu care pornise la drum scriitorul (mătușa Patsy Cooper și cei doi băieți ai ei, fiica ei cretină și romanțioasă Rowena, mătușa Betsy Hale, precum și frații siamezi Angelo și Luigi Capello), și promovarea la rangul de protagoniști a trei personaje : avocatul Wilson, poreclit pe nedrept „Zevzecul“, sclava mulatră Roxana și tânărul Tom Driscoll, fiul ei, crescut în iluzia că e moștenitorul stăpînului alb.

Correspondența purtată de Twain cu Fred Hall, directorul casei sale de editură „Charles Webster & Co.“ aruncă la rîndu-i oarecare lumină asupra gestației neobișnuite a cărții. La 28 ianuarie 1893, scriitorul îi comunica lui Hall : „Cartea mea e dactilografiată și gata pentru tipar — *Wilson Zevzecul* — o povestire (sau *Acei gemeni nemaipomeniți*, dacă e preferabil)“ ; ceea ce înseamnă că, la data respectivă, cele două povestiri încă mai conviețuiau. La 30 iulie 1893, Twain îl anunța pe Fred Hall că a „rescris“ povestirea, în așa fel încît să acorde întîietate celor trei personaje amintite, în dauna protagoniștilor din versiunea inițială. De asemenea, îi comunica lui Hall că a redus importanța celor doi gemeni și că i-a „despărțit“ fizicește. Noua versiune cuprindea 58.000 de cuvinte în loc de 81.000, Twain eliminînd „tot ceea ce întîrzia desfășurarea acțiunii“, inclusiv „descrierea unui vapor de pe Mississippi“ și „starea vremii“...

„Operația cezariană“ efectuată de Twain a reușit, deși nu pe deplin, dar în orice caz „pacientul“, adică *Wilson Zevzecul*, a ieșit viu, ca dealtfel și „pendant“-ul său comic, *Acei gemeni nemaipomeniți*. Lectura ambelor texte prilejuiește o întîlnire cu fațetele esențiale ale geniului twainian.

Wilson Zevzecul reia, la un mod tragic, o temă care revine frecvent în întreaga creație a scriitorului, aproape de la început : tema identității. Strîns legată de propria-i biografie literară (să ne amintim de numeroasele pseudonime folosite de Samuel Clemens înainte de a adopta definitiv pseudonimul „Mark Twain“) această temă avea în același timp o rezonanță și o semnificație naționale, problema identității punîndu-se pentru însăși națiunea americană, mai ales înainte de Războiul Civil, dar chiar și după

aceea. Pe planul literaturii, problema s-a pus cu acuitate în tot secolul al XIX-lea, care debutează, pe acest plan, printr-o negare a oricărei identități specifice și prin acceptarea tutelei engleze (vezi Washington Irving, de pildă) și se încheie printr-o afirmare răspicată a specificității americane, afirmare devenită posibilă grație unor scriitori ca Melville, Whitman, Hawthorne, Mark Twain etc. Spre sfârșitul secolului, nimeni n-ar mai fi putut repeta, fără a cădea în ridicol, aserțiunea făcută de Sydney Smith în 1818 (în *Edinburgh Review*): „Americanii nu au o literatură proprie. Ea este importată...”

Dar problema identității unui popor nu încetează să se pună după ce își capătă o rezolvare pe plan național. Mai ales în cazul unei națiuni atât de eteroclite ca națiunea americană, alcătuită din atâtea valuri de imigranți, această problemă rămîne într-o permanentă actualitate. După cum rămîne mereu actuală și o problemă ca aceea a negrilor, care părea rezolvată în primăvara lui 1865. cînd armatele Sudului sclavagist capitulau la Appomattox.

În aprecierea poziției lui Twain în această ultimă chestiune, se cuvine să luăm în considerare punctul ei de plecare ; ce a însemnat pentru el sclavia negrilor, ne-o spune chiar Twain, cu o maximă sinceritate, în *Autobiografia* lui :

„În zilele copilăriei mele n-aveam nici o aversiune împotriva sclaviei. Nu-mi dădeam seama că ar putea fi un lucru rău. Nimeni nu o condamna în prezența mea ; ziarele locale nu spuneau nimic împotriva ei ; predicatorii locali ne învățau, de la amvon, că Dumnezeu o aprobă, că este o instituție sacră și că cei ce se îndoiau de ea n-aveau decît să se uite în *Biblie* pentru a-și liniști cugetul...”¹

Pe acest fundal trebuie proiectată atitudinea de mai tîrziu a scriitorului în legătură cu negrii, atitudine exemplară, ca dealtfel întreaga lui comportare față de minoritățile naționale, față de evrei etc. S-ar putea alcătui o antologie voluminoasă a textelor

¹ Mark Twain, *Autobiografie*, traducere de Petre Solomon, Ed. Univers, 1977, p. 12.

ocasionale ale lui Twain privitoare la sclavia negrilor, la emanciparea lor, la drepturile lor.

Dar contribuția lui cea mai importantă în acest domeniu o constituie însăși literatura lui, de la *O poveste adevărată*, publicată în 1874 în revista *Atlantic Monthly*, până la *Wilson Zevzecul*, publicat cu douăzeci de ani mai târziu, între aceste două opere înscrindu-se, ca o culme, *Aventurile lui Huckleberry Finn*.

Criticii au prostul obicei de a judeca toate operele unui scriitor de la înălțimea atinsă de acesta în cea mai izbutită dintre ele — în cazul lui Twain, de la nivelul suprem atins în *Aventurile lui Huckleberry Finn*. Evident că, în comparație cu această carte, mai toate celelalte se situează la câte ceva mai joase, dar nu trebuie uitat faptul că însăși capodopera scriitorului nu e lipsită de unele cusururi, mai ales de construcție. Mă refer la ceea ce a fost indeosebi numit „anti-climax”-ul reprezentat de ultimele douăsprezece capitole ale cărții, capitole în care Tom Sawyer „preia comanda”, în locul lui Huckleberry Finn (deși acesta continuă să fie povestitorul), și, preluând-o, înscenează o evadare teatrală a negrului Jim, cu toate că știe tot timpul că Jim fusese de fapt slobozit din robie de către stăpîna lui. Henry Nash Smith a explicat, cred, cel mai bine ce s-a petrecut în mintea lui Twain, cînd s-a decis să readucă narațiunea la registrul comic, abandonat pe parcurs în favoarea registrului tragic: „Parțiala schimbare a identificării lui Mark Twain, de la Huck la Tom, în secvența finală, reprezintă o expresie a recunoașterii de către el a faptului că încercarea lui Huck și Jim de a-și găsi libertatea era doar un vis: el a căutat să acopere cu vîlul parodiei și al farsei realitățile crunte care-o condamnau la eșec”¹.

Wilson Zevzecul trebuie citit în lumina *Aventurilor lui Huckleberry Finn*, ca o completare a capodoperei, cu care se înrudește desigur mai mult tematic decît stilistic; în orice caz, ambele ne trimit la același univers — lumea copilăriei lui Twain, și la aceeași problematică, a sclaviei negrilor. Și, în ciuda deosebirilor

¹ Henry Nash Smith, *Mark Twain. The Development of a Writer*, Atheneum, New York, 1974, p. 134.

dintre ele sub raport literar, ambele se înscriu în aceeași viziune scriitoricească și poartă aceeași pecete, a unui meșteșug care nu e cel al romancierului propriu-zis.

În paranteză fie spus, cînd i se aduc scriitorului anumite reproșuri în legătură cu defectele de construcție ale cărților sale, normele ce i se aplică nu i se potrivesc. Twain nu e un romancier, în sensul în care era de pildă Henry James, practician și teoretician eminent al genului și, în bună măsură, întemeietor al lui în America. Pînă la Henry James se poate vorbi, cel mult, de ceea ce Richard Chase (pe urmele lui Hawthorne și ale altor prozatori americani) numește *romance*, gen fundamental diferit de *romanul* de tip european¹. Mark Twain provine dintr-o cu totul altă tradiție decît cea a autorilor de *romance*, și anume, tradiția umoriștilor din Sud-Vest, și chiar cînd ajunge să scrie în acest gen, o face într-un mod original, spărgînd tiparele obișnuite sau modificîndu-le substanța. Cu atît mai puțin poate fi el integrat tradiției romanului.

Dealtfel, Twain mărturisește în introducerea la *Acei gemeni nemaipomeniți* că nu posedă din naștere „talentul de romancier“, și poate fi crezut pe cuvînt. Adresîndu-se cititorului, el îi spune chiar că se consideră un „cîrpaci“ : „Ar dori oare cititorul să afle cîte ceva despre povestirea pe care am dat-o afară ? I s-a vorbit de multe ori despre felul cum lucrează un romancier înăscut și experimentat. N-ar fi oare dispus să-mi îngăduie a-i completa cunoștințele, printr-o imagine asupra felului cum lucrează un cîrpaci ?“

Postura comică, și polemică, a scriitorului nu ascunde nici o impostură : efectiv, Twain nu pretinde că ar fi romancier, el se vrea cel mult un „cronicar“ : „Scena acestei cronici este orașelul

¹ Richard Chase demonstrează, în *The American Novel and Its Tradition* (Doubleday Anchor Books, 1957) că, încă de la începuturile lui, romanul american s-a dezvoltat pe o cu totul altă linie decît cel englez, asimilîndu-și tehnica și modalitățile așa-numitei *romance*, un gen mult mai lax, potrivit cu realitățile americane. În celebra lui prefață la *Faunul de marmoră*, Hawthorne a definit genul, prin contrast cu romanul propriu-zis.

Dawson's Landing", își începe el povestirea. Totuși, pe undeva, se simte și ambiția secretă de a scrie un roman — un roman polițist — genul era relativ nou, și foarte la modă (literatura polițistă își cucerise un loc de frunte în lumea anglo-saxonă, întâi prin povestirile lui Poe, apoi prin povestirile lui Conan Doyle, al cărui erou, Sherlock Holmes, îl fascinase și pe Twain). E semnificativ, însă, că scriitorul ajunge de fapt să parodieze genul, atît în *Wilson Zevzecul*, cit și în alte povestiri, comportîndu-se deci și pe acest plan ca un umorist. Bernard De Voto avea dreptate să afirme că umorul era însăși „respirația minții“ lui Twain (*the breathing of his mind*), deși această respirație nu excludea nicidecum gîndirea serioasă și profundă a a ceeași minți, una dintre cele mai luminate care s-a răsfrînt vreodată asupra Americii.

Wilson Zevzecul completează așadar *Aventurile lui Huckleberry Finn*, fiind, într-un fel, o încununare a trilogiei începute prin *Aventurile lui Tom Sawyer* (1876). O încununare tragică, din care n-au dispărut însă cu totul elementele de farsă, dominante în cartea despre Tom Sawyer și ținute în cumpănă în cartea despre Huck. Henry Nash Smith observă că, pentru a scrie ultimele capitole din *Huckleberry Finn*, Twain „a trebuit să abandoneze imaginea plină de forță a fericirii trăite de Huck și de Jim pe pluta lor, și să recunoască astfel că valorile vernaculare întruchipate în narațiunea lui erau doar niște scorneli ale imaginației, ce nu puteau fi conciliate cu realitatea socială¹“.

Recunoașterea, implicită în carte, e explicită în *Viața pe Mississippi*, memorialul de călătorie scris de Twain în urma vizitei făcute în 1882 pe meleagurile copilăriei și tinereții sale, vizită ce i-a permis să ducă la bun sfîrșit *Aventurile lui Huckleberry Finn*, în direcția comică arătată. Întorcîndu-se cu imaginația la lumea fluviului, după un deceniu, pentru a scrie *Wilson Zevzecul*, Mark

¹ Henry Nash Smith, op. cit., pp. 132—33. Prin „vernacular“ se înțelege „indigen“, „neaoș“, mai ales pentru a caracteriza vorbirea americanilor din Vest, dar Smith extinde termenul și asupra valorilor etice și estetice reprezentate de acești americani, și îmbrățișate un timp de Mark Twain, pînă la pierderea încrederii în aceste valori. Teza lui Smith e o variantă mai plauzibilă a tezei lui De Voto.

Twain n-a mai putut găsi în el resursele de lirism, activate de obicei de priveleștiile din valea marelui fluviu. Între timp, el își pierduse multe iluzii, nu atât din pricină că era mai în vîrstă, cît din pricină că evenimentele luaseră o întorsătură sinistrală. Pe la începutul ultimului deceniu al secolului trecut, cînd Twain își scria povestirea, devenise limpede că emanciparea negrilor, realizată în urma Războiului Civil, cu atîtea sacrificii de vieți omenești, fusese zădărnicită în Sud și grav compromisă chiar în Nord. În ciuda amendamentelor aduse Constituției Statelor Unite¹ și a măsurilor votate de Congres și de adunările legislative ale diferitelor state din Sud, vechea clasă conducătoare, dominată de plantatori, își recucerise grabnic puterea politică. Referindu-se la perioada „Reconstrucției”, cum a fost numită perioada de tranziție din anii imediat următori Războiului Civil, istoricul englez William R. Brock arată că ea „a început ca o încercare constituțională de a legifera anumite prevederi menite să salvgardeze cuceririle războiului”, dar s-a sfîrșit printr-un eșec. „Învinși pe cîmpul de luptă, zdrobiți politicește, împovărați de amendamentele constituționale, liderii Sudului alb au recurs la ocolirea legii și la intimidarea acelor pe care legea trebuia să-i protejeze, și în ciuda strigătelor de indignare, majoritatea din Nord a ajuns să accepte ideea că Sudul trebuie lăsat în pace”. Ku Klux Klanul și alte societăți secrete, care luaseră ființă în lunile tulburi de după terminarea războiului, au trecut la violență pentru a înfrînge legea. „Linsaajul, bătaia, incendierea bunurilor au devenit o parte a modului de viață sudist”².

¹ Potrivit celui de-al 13-lea Amendament, adoptat de Congres în ianuarie 1865, sclavia era desființată. Cel de-al 14-lea Amendament, adoptat cu un an mai tîrziu, garanta egalitatea tuturor cetățenilor în fața legii. Iar cel de-al 15-lea Amendament acorda, teoretic, dreptul de vot tuturor cetățenilor țării, indiferent de culoarea pielii lor. Dar, așa cum spune William Brock, „amendamentele 14 și 15 au fost adăugate Constituției, însă figura simbolică a viitorului imediat rămînea omul cu glugă albă al Ku Klux Klanului”...

² William R. Brock, *Conflict and Transformation*, vol. 3 din *The Pelican History of the United States*, Penguin Books, 1973, pp. 380—83.

Un tablou asemănător schițează Robert A. Bone în remarcabilul său studiu despre romancierii negri din Statele Unite : „Emanciparea a provocat o revoluție economică și socială în Sudul de odinioară. Dintr-o lovitură, ea a distrus economia bazată pe vechile plantații, a anulat relația stăpîn-sclav dintre rase, și l-a azvîrlit pe fostul sclav pe piața muncii salariate, ca un om egal în fața legii. În perioada Reconstrucției, care-a urmat, negrul liber a încercat, sub protecția guvernului federal, să-și consolideze noul statut pentru a face față inevitabilei reacții. Pe la 1876, partidul Republican, cuprins de oboseală, înceta să mai fie revoluționar și-i abandona pe negrii Sudului alb. Rezultatul a fost represiunea din perioada de după Reconstrucție. A fost o perioadă în care negrului i s-au răpit sistematic drepturile cetățenești, pentru a se asigura restaurarea supremației albe... Acolo unde metodele legale dădeau greș, Ku Klux Klan-ul și gloata pusă pe linșaj preluau comanda... Între 1876—1900, au fost puse temeliile sistemului american al castelor. Noul sistem se întemeia în ultimă instanță pe economia de plantații a Sudului rural și era sprijinit, prin uz și prin lege, de *segregație*, o rețea complicată de relații de castă, menită să separe parțial rasele, îngăduindu-le să se amestece doar în condiții umilitoare pentru casta subordonată...”¹

Scriind *Wilson Zevzecul*, Twain nu era, așadar, prea departe de actualitate. Tema abordată de el în această carte, începută și concepută ca o farsă, era „la ordinea zilei”, atât pe plan politic, cît și pe plan literar : mai ales în Sud, apăreau de la o vreme o sumedenie de cărți și broșuri care glorificau „Sudul de altădată” și exaltau „supremația albă”, punînd în circulație o serie cu șabloane nu numai false, dar și nocive. Un scriitor reprezentativ în acest sens era Thomas Nelson Page, autorul unor povestiri și eseuri de mare audiență pe vremea aceea, în care zugrăvea în culori idilice viața de pe plantații, cu sclavi care munceau cîntînd etc.

Exista și o „literatură” mai agresivă, în care negrii erau prezentați ca niște animale sălbatice (*The Negro a Beast* se intitula

¹ Robert A. Bone, *The Negro Novel in America*, New Haven and London, Yale University Press, 1973, pp. 16—17.

o broșură, apărută în 1900 !) ; un anume Thomas Dixon care, culmea ironiei, era pastor, avea să exceleze în acest gen, ilustrat de el în romane ca *The Leopard's Spots* (*Petele leopardului*, 1902) sau *The Clansman* (*Omul clanului*, 1905).

Foarte puțini scriitori din Sud reușeau să scape de sub tirania dogmelor împietrite ale societății lor, dogme paralizante, păstrate în ciuda lecțiilor amare ale istoriei. Louis D. Rubin încearcă să explice acest paradox, prin patriotismul local al scriitorilor din Sud ; atașamentul lor orb față de instituțiile și valorile Sudului, inclusiv față de instituția sclaviei, ar mai avea, potrivit aceluiași autor, o explicație în refuzul de a accepta capitalismul care venea din Nord. Fapt este că majoritatea scriitorilor din Sud s-au manifestat, atât înainte cât și după Războiul Civil, ca niște apologeți ai unui mod de viață condamnat de istorie dar menținut, prin toate mijloacele, inclusiv prin literatură. Și asta, în ciuda locului foarte modest rezervat literelor, și culturii în general, în statele sudice. „Singurii autori originari din Sud care au contestat serios, în secolul lor, instituțiile sociale ale regiunii lor natale, au fost Clemens și Cable“, mai spune Rubin¹.

George Washington Cable, însă, e mult mai timid în critica pe care-o face dogmelor rasiste și realităților sumbre ale Sudului (deși tabloul pe care-l dă despre perioada de după Reconstrucție, în *John March, Southerner*, este destul de veridic, depășind pitorescul nostalgic al povestirilor sale despre societatea creolă, care i-au adus consacrarea). Mark Twain rămîne, de fapt, singurul scriitor originar din Sud, care — așa cum recunoaște chiar Rubin — „reușește să scape de traumatismul Cauzei Pierdute“.

Unicitatea lui e și mai vrednică de laudă dacă se ia în considerare faptul că negrii înșiși nu aveau încă o literatură de valoare, capabilă să dea riposta cuvenită detractorilor lor, unii dintre ei nu lipsiți de talent. În studiul din care am mai citat, Robert Bone arată că, la început, scriitorii negri n-au făcut decît

¹ Louis D. Rubin, Jr., *The Writer in the South*, University of Georgia Press, Athens, 1972, p. 8.

să preia șabloanele vehiculate de literații sudiști, punându-le sub semnul schimbat ; la imaginile lor calomnioase, ei răspundeau prin imagini idealizante, la fel de neconvingătoare. Mai grav încă, scriitorii negri imitau fără să-și dea seama, sau din dorința de a avea „succes“, procedeele literare și modalitățile stilistice ale detractorilor albi ai „rasei negre“. Ei cultivau astfel, cu ardoare, melodrama — un „vehicol natural pentru protestul împotriva discriminării rasiale“. „Melodrama convențională presupune existența unui univers moral stabil manifestat prin eternul triumf al eroului, eroinei și canaliei. Primii romancieri dădeau acestei triade o întorsătură rasială : eroul era un negru chipeș, eroina — o mulătră frumoasă, iar canalia — un ticălos alb. Absolutismul moral al melodramei servea astfel necesităților strategice ale epocii, care cereau eroi și eroine negre de o virtute exagerată, și ticăloși albi de o perfidie fără seamăn.“ Pentru ca literatura negrilor să devină adultă și să abordeze convingător problemele fundamentale ale vieții și societății, era nevoie de abandonarea clișeele romantice, și de adoptarea unei perspective realiste. „Din nefericire, spune Robert Bone, romancierul negru nu a rupt cu romantismul până prin anii 20.“¹

De-romantizarea legendelor, este, după cum se știe, una din preocupările constante ale lui Mark Twain ; cu câțiva ani înainte de a scrie *Wilson Zevzecu*, el publicase *Un yankeu la curtea regelui Arthur*, o adevărată întreprindere de demolare a feudalității, în numele unui ideal democratic și republican, afirmat categoric, în ciuda finalului apocaliptic al romanului (final ce reflectă îndoilele grave nutrite de scriitor, la acea vreme, în privința democrației americane). În *Wilson Zevzecu*, Twain întreprinde, de asemenea, o critică a sistemului feudal, așa cum ființase acesta în însăși regiunea lui natală. Asemănările dintre cele două cărți sînt, însă, mai puțin importante decît deosebirile : *Wilson Zevzecu* e și el un „intrus“ care contribuie la demascarea unei orînduiri feudale, dar autorul se identifică mult mai puțin cu el, decît cu

¹ Robert A. Bone, *op. cit.*, pp. 24—28.

yankeul. Wilson e și el un spirit practic, pasionat de tehnologie, dar spre deosebire de Hank Morgan, nu-și folosește cunoștințele pentru a transforma radical societatea, ci numai pentru a demasca o impostură individuală. Wilson e un yankeu descins în Sud pentru a-și încerca norocul ca avocat — el nu aspiră la mai mult, poate și din pricină că celălalt yankeu se întorsese înfrânt din ambițioasa lui aventură. Performanța lui Wilson e o reușită de ordin tehnic, fără să-l implice prea mult în existența concetățenilor săi. Deși aceștia sfârșesc prin a-l accepta în mijlocul lor și chiar a-l pune în fruntea tirgușorului, ca primar, Wilson rămâne exterior dramei. Titlul inițial, *Tragedia lui Wilson Zevzecul* e cât se poate de nepotrivit : Wilson e unicul personaj din carte care are noroc, atît în cariera lui de avocat cît și în ipostaza lui de „om de știință“. (Twain și-a înzestrat personajul cu pasiunea de a colecționa amprente digitale, abia după ce a citit studiul lui Francis Galton despre *Finger Prints*, apărut în 1892. Inzestrarea științifică a personajului se reduce la chiromantie și la capacitatea de a interpreta amprente ca semne sigure ale identității ; totuși, curiozitatea lui științifică e de netăgăduit.)

Rolul cel mai important al lui Wilson este acela de furnizor al cîtorva din numeroasele focare de ironie care radiază în cuprinsul cărții, și care-i conferă o remarcabilă complexitate.

Aforismele din „Calendarul lui Wilson Zevzecul“, puse deasupra capitolelor cărții, reprezintă un prim nivel al acestei ironii multilaterale — nivelul cel mai vizibil. La acest nivel, identificarea autorului cu personajul este totală — de fapt, cel ce vorbește este însuși Twain, care-și transcrie din propriile carnete de însemnări aceste pseudo-proverbe, unele fără legătură directă cu povestirea. (Twain avea să folosească și în memorialul său de călătorie, *Following the Equator*, reeditat în Anglia sub titlul *More Tramps Abroad*, maximele lui Wilson Zevzecul. Dealtfel, genul acesta de maxime hazlii fusese cultivat și de alți umoriști americani, mai ales de Josh Billings, într-un „Allminax“, adică Almanah, celebru la vremea lui.)

Potrivit lui Henry Nash Smith, maximele lui Wilson joacă rolul unui „comentariu coral asupra universului, față de care Dawson's Landing reprezintă un microcosm”¹.

Prin inteligența lui ascuțită, servită de o curiozitate mereu trează, Wilson reușește să dezlege o enigmă pe care ceilalți nici n-o percepeau. Cu ajutorul colecției lui de amprente digitale, el îl demască pe asasinul judeului Driscoll, într-un moment când nimeni nu se mai îndoaia că omorul fusese comis de unul dintre cei doi gemeni pripășiți în târgușor. El reconstituie în același timp adevărul despre identitatea adevăratului asasin. Prin toate aceste operațiuni detectivistice, Wilson aduce o contribuție importantă la clarificarea situației. Dar el rămâne, în fond, un simplu instrument în mâinile scriitorului, care mai are și alte instrumente pentru a-și atinge scopul.²

Acest scop este, nici mai mult nici mai puțin, decît demonstrația prin absurd a caracterului aberant al sclaviei.

Strategia lui Twain vizează la demontarea întregului mecanism social care o făcuse posibilă: întrucît acest mecanism funcționa în baza unei ficțiuni, trebuia demascată însăși ficțiunea, sau mitul subiacent societății sclavagiste din Sud. Locuitorii târgușorului Dawson's Landing trăiesc, toți — atît albi cît și negrii — cu iluzia că au o identitate precisă, dar de fapt singura lor identitate incontestabilă o constituie amprente digitale.

În introducerea lui la o nouă ediție a romanului, Malcolm Bradbury subliniază că, „atîta timp cît identitatea poate rămîne asigurată în această societate, nu pare să se ivească nici o sursă de tensiune”, dar „metisajul, amestecul raselor, a șters granițele dintre ele”, creînd astfel „o zonă de paradox moral și posibilitatea

¹ Henry Nash Smith, *op. cit.*, p. 182.

² Într-o scrisoare trimisă din 1894 soției sale, Twain își exprima uîmirea că un conferențiar din New York i-a elogiat ca pe „un personaj limpede și puternic conturat” figura lui Wilson Zevzecul. „Nu-i așa că-i plăcut și neașteptat să auzi așa ceva? Fiindcă eu, unul, nu m-am gîndit niciodată la Zevzecul ca la un personaj, ci doar ca la o piesă dintr-un mecanism”.

unei imposturi atât morale cât și sociale“. Tocmai aceasta, spune Bradbury, e tema lui Twain.¹

Roxy, sclava mulatră, are în vine doar a șaisprezecea parte din sângele strămoșilor ei negri, dar se consideră, și e considerată, o negresă și, ca atare, o sclavă. Fiul ei, avînd în vine și mai puțin sânge negru, e și el, în virtutea aceleiași „ficțiuni a legii și a obiceiului“, un sclav negru, deși nu se deosebește decît prin îmbrăcăminte de copilul născut în aceeași zi a anului 1830, de către soția stăpînului alb. Amenințarea acestuia de a-și vinde sclavii „la vale pe rîu“ după ce constată dispariția unor lucruri din casă, o determină pe Roxy să-i schimbe pe cei doi prunci în leagăne, pentru a-l feri astfel pe copilul ei de soarta ce l-ar aștepta ca sclav pe o plantație din „Sudul profund“, soartă mult mai groaznică decît aceea a sclavilor domestici din ținutul de frontieră Missouri. Urmează o „comedie a încurcăturilor“, cu implicații și consecințe tragice pentru toți cei ce iau parte la ea. Copilul mulatrei, botezat de ea „Valet de Chambre“, mai pe scurt Chambers, îi ia locul copilului alb, botezat de stăpîn Thomas à Becket, mai pe scurt Tom. Roxy, care-i crește pe amîndoi, devine victima propriei ei înșelăciuni: falsul Tom, adică fiul pe care a vrut să-l scape de primejdia de a fi vîndut ca sclav „la vale pe rîu“, o tratează ca pe o sclavă și nu va pregeta să o vîndă unui plantator din Sud. Celălalt băiat, al stăpînului alb, va crește în convingerea că e negru și va ajunge să-l slugărească pe adevăratul servitor. Ravagiile psihice și morale ale *sistemului* — ale oricărui sistem bazat pe asemenea ficțiuni — sînt descrise cu o forță cumulativă, mult mai convingătoare decît argumentele teoretice sau propagandistice folosite îndeobște în literatura anti-sclavagistă, de dinainte sau de după Războiul Civil. Atacînd *sistemul* și dezvăluindu-i absurditatea, Twain rezolvă cu succes și o problemă destul de delicată, aceea a prezentării negrilor: el poate, fără a aduce apă la moară rasiștilor, să înfățișeze în chip realist comportamentul victimelor lor. Bunăoară, „Tom“ își pierde orice urmă de omenie,

¹ Mark Twain, *Pudd'nhead Wilson*, Penguin Books, 1969, p. 35 din Introducerea lui Malcolm Bradbury.

după ce Roxy îi dezvăluie adevărata identitate, de sclav și de negru ; din acel moment, el e cuprins de o furie oarbă, îndreptată atât împotriva albilor, cât și împotriva negrilor, și a lui însuși (vezi capitolul 9). Un comentator regretă că Twain a omis unele pasaje care-l arătau și mai ticălos pe „Tom“, căci dacă le-ar fi lăsat, ele l-ar fi putut prefăce „într-un personaj viu și realist, demn să stea în compania lui Jim și a lui Roxy, deși complet lipsit de toate calitățile lor nobile“¹.

În Roxy, Twain a realizat într-adevăr un personaj de o cuceritoare vitalitate și de o remarcabilă complexitate, — cu atât mai remarcabilă, cu cât e aproape unica femeie autentică din opera acestui scriitor care în genere a ocolit în opera lui „sexul slab“, evitând, ca dealtfel majoritatea compatrioților săi, problemele „delicate“ ale relațiilor dintre sexe. Vechi și îndărătnice prejudecăți și tabu-uri, împărtășite și de scriitorii englezi din epoca victoriană, dar mai cu seamă de cei americani, moștenitori ai unei puternice tradiții puritane, îl determină pe Twain să lase pe dinafară femeile, sau să le prezinte superficial și convențional. Iată de ce, prezența unui personaj autentic și complex ca Roxy, surprinde la un asemenea scriitor.

Complexitatea caracterului ei se manifestă și în asumarea naivă a unor prejudecăți și credințe specifice mediului ambiant. Ea se mîndrește cu o origină nobiliară, bineînțeles fictivă, dar în care crede cu tărie, fără să-și dea seama că-i maimuțărește pe stăpînii albi. Twain ridiculizează și prin Roxy ifosele aristocratice ale cetățenilor de frunte și tîrgușorului, proiectînd asupra lor o lumină ironică, ce n-o diminuează cîtuși de puțin pe naiva mulțără. Din nou, el face o critică a *sistemului*, scoțînd în relief caracterul aberant al valorilor pe care se întemeiază, dar și forța lor corupătoare. Contaminată de „codul onoarei“, precumpănitor în Sud, Roxy își păstrează totuși demnitatea și bunul simț ; potrivit lui Henry Nash Smith, ea „reprezintă ultimul vestigiu al naturii nealterate, care-a

¹ McKeithan, op. cit., p. 63.

supraviețuit educației pervertite a societății din Dawson's Landing" ¹.

Cu o mare finețe și abilitate îi descrie Twain și comportamentul ca mamă, evitând capcanele melodramei ; Roxy e capabilă să-l disprețuiască pe „Tom“ și să-l umilească pentru a-l pedepsi, dar instinctul dragostei materne se dovedește mai puternic întotdeauna, silind-o să devină la un moment dat chiar complicea ticălosului. Adevărata tragedie din carte nu e tragedia lui Wilson, nici aceea a lui „Tom“ — victimă nevolnică a *sistemului* — ci tragedia lui Roxy, care se sacrifică în zadar pentru un copil ce nu va ezita să o vîndă „la vale pe rîu“ și va sfîrși prin a fi el însuși vîndut ca sclav. Moartea ei psihică, rezultată din pierderea tuturor iluziilor, are valoare de simbol.

Ca operă literară, *Wilson Zevzecul* trăiește în bună măsură „pe spinarea“ acestui personaj feminin, deși nici Wilson, nici „Tom“ nu sînt lipsiți de o anume vitalitate. Romanul (în măsura în care putem vorbi de un roman) trăiește și prin lumea microcosmică a tîrgușorului Dawson's Landing, lume surprinsă în toate dimensiunile ei morale, culturale și politice, de un ochi ager, ce-și plimbă privirea ironică într-un spațiu de fapt mult mai larg. Twain adoptă aici un ton detașat, ce-i permite să țină sub control elementele disperate ale unei narațiuni care, în ciuda „operației cezariene“ amintite, și-a păstrat totuși destule corpuri străine, din prima versiune. Referindu-se la „independența narativă“ pe care scriitorul o dobîndește adoptînd „vocea“ lui Wilson, Malcolm Bradbury vede în ea un indiciu al măiestriei lui Twain, considerat îndeobște ca un artist nu tocmai conștient de mijloacele sale. În *Wilson Zevzecul*, scrie Bradbury, Twain „stabilește un model recurent de contraste și dubluri, dînd intrigii o structură dialectică și creînd sentimentul că în spatele lucrurilor dezvăluite se ascund altele, nedate în vileag...“ ²

Dintre mijloacele utilizate de Twain, se cuvine remarcat monologul interior, folosit mai ales pentru caracterizarea lui „Tom“,

¹ Henry Nash Smith, op. cit., p. 177.

² Malcolm Bradbury, în Introducerea citată, pp. 39—40.

chiar dacă limbajul lui e uneori lipsit de autenticitate, spre deosebire de cel al Roxanei, care, fiind redat în dialect, sună (în original) mult mai firesc.

Romanul are, desigur, și defecte — defecte de construcție, de stil și de caracterizare, dar, potrivit aceluiași critic, ele „sînt defectele unui roman cu totul remarcabil”. „Însuși caracterul ambiguu al stilului narativ sfîrșește prin a deveni sursa unei distanțări comico-ironice și a unui realism riguros moral.” În același timp, acest stil imprimă cărții „o viziune tragi-comică suprarealistă... pe care o asociem cu o bună parte a umorului negru din secolul douăzeci.”¹

Observația e valabilă mai ales pentru povestirea *Acei gemeni nemaipomeniți*, dar chiar în *Wilson Zevzecul* au rămas, poate fără voia autorului, destule ingrediente comice, pentru a-l îndreptăți pe David E. E. Sloane să afirme că romanul „vădește urme de comedie literară”, termen folosit de el cu un sens foarte precis². Un suflu de mare comedie animă de pildă paginile în care apar cei doi gemeni italieni, personaje de care Twain nu s-a putut despărți cu totul, deși i-a despărțit fizicește. Prezența lor în romanul „serios” se justifică însă, din mai multe puncte de vedere, nu numai ca o rămășiță a tradiției „comediei literare”. Reduși ca importanță și readuși, prin despărțirea lor fizică, la o oarecare normalitate, ei servesc în primul rînd la îmbogățirea temei centrale, a identității, printr-o variațiune într-un registru minor. Apariția celor doi gemeni în tîrgușor e încă un pretext, pentru Twain, de a scoate în relief credulitatea și tembelismul locuitorilor săi, inclusiv ale celor ce se mîndresc cu descendența lor din „primele familii din Virgi-

¹ Malcolm Bradbury, *op. cit.*, p. 45.

² David E.E. Sloane, *Mark Twain as a Literary Comedian*, Louisiana State University Press, 1979, p. 177. Sloane opune celor care-l plasează pe Twain în tradiția „umoristilor din Sud-Vest”, teza apartenenței lui la tradiția „comediei literare”, o tradiție la fel de americană, care a înflorit între 1840—1910 și care s-a caracterizat printr-o viziune democratică și egalitară, printr-o preferință pentru satira politică etc.

nia". Cei doi gemeni servesc și la caracterizarea vieții politice a tirgușorului; ei participă de pildă la o întrunire a „Fiilor Libertății”, cum se autointitulează bețivanii din Dawson's Landing — întrunire ce ia sfârșit prin intervenția pompierilor locali. Scena e de un comic enorm, aș spune caragialesc, și deloc gratuit, fiindcă în timpul ei „Tom” primește lovitura în fund ce va declanșa duelul între judele Driscoll și fratele geamăn care i-a administrat-o; iar acest duel joacă un rol important în caracterizarea mentalității sudiste și în sublinierea contrastului dintre lășitatea lui „Tom” și curajul maică-si (vezi cap. 11 și cap. 14).

În partea propriu-zis comică a romanului, eliminată din țesătura acestuia, cei doi gemeni ocupă, firește, locul de frunte. Tema gemenilor l-a fascinat întotdeauna pe Twain, care a revenit deseori la ea, tratând-o îndeobște la modul burlesc. Încă în 1869, într-o schiță intitulată *The Siamese Twins (Frații siamezi)*, și bazată se pare pe un caz real, el speculează potențialul comic al temei: Eng și Chang, siamezii descriși de umorist, au cam aceleași trăsături și cam aceleași atitudini ca ale lui Angelo și Luigi Capello — Eng e baptist, pe când Chang e catolic, Eng e amator de băutură, pe când Chang e abstinent etc. Ei adoptă poziții total divergente în Războiul Civil și ajung să se ia reciproc prizonieri...

Tot în 1869, Twain pomenea, în rubrica lui din ziarul *Express*, de o fată cu două capete, despre care spunea că nu știe dacă să se refere la ea la singular sau la plural... Se cuvine amintit și romanul *Prinț și cerșetor*, în care prințul moștenitor al tronului Angliei își schimbă straiele cu cele ale unui sărăntoc, leit la chip cu el — prilej, pentru Twain, de a descrie stările de lucruri din Anglia acelei vremi. De asemenea, trebuie amintită perechea de povestiri *Povestea unui băiețuș bun și Povestea unui băiețuș rău* — variațiuni pe aceeași temă a gemenilor.

Interesul umoristului pentru fenomenul „gemelității” a fost îndeobște explicat prin dedublarea propriei lui personalități, și e adevărat că în Twain conviețuiesc două serii de vocații, aparent diametral opuse, — vocația de umorist și cea de scriitor „serios”, în primul rînd, dar și vocația de artist și cea de om de afaceri

(păgubos), precum și vocația de aventurier și cea de familist etc. Deși literatura modernă a evoluat într-un sens care a făcut caducă dogma incompatibilității dintre umor și „seriozitate”, demonstrând (prin Joyce, prin Beckett, prin Kafka și prin mulți alții) legitimitatea metisajului între comic și tragic, persistă încă prejudecata că un scriitor trebuie să semene cu eroii săi și că n-are dreptul să se distanțeze. Ajunge ca un scriitor să se pasioneze și de altceva decît de literatură, — de pildă Hemingway pentru luptele cu tauri, — ca să fie învinuit de „duplicitate” sau suspectat de „dedublare a personalității”. Mark Twain a fost, după cum am văzut, o victimă predilectă a psihanaliștilor, cărora le-a oferit un material bogat de „analiză”, prin comportamentul lui contradictoriu, și prin atitudinile luate de el, de-a lungul vremii, în legătură cu problemele fundamentale ale existenței, atitudini cînd optimiste cînd de un pesimism sumbru. Twain e capabil să exalte progresul tehnic și să vadă în el remediul tuturor relelor din societate, dar în același timp să facă profeții apocaliptice privind viitorul Americii și să evoce nostalgic societatea pre-industrială a Sudului. El poate crede în perfectibilitatea și în libertatea omului și în același timp profesa un fatalism prăpăstios, un determinism mecanicist în care nu e loc pentru nici o inițiativă individuală.

Fascinația lui Twain pentru gemeni vădește însă nu atît o dedublare a personalității sale, cît o obsesie a identității într-o lume generatoare de perplexități și percepută (nu doar de el !) ca o suită nesfîrșită de paradoxuri. America, țară a contrastelor violente, a conflictelor acute între Nord și Sud, între Vest și Est, între capitaliști și plantatori, între guvernul federal și administrațiile statelor, între albi și negri, între descendenții vechilor coloniști și noii imigranți, între destelenitorii pămînturilor virgine și băștinașii indieni, o asemenea țară, întinsă pe un întreg continent, nu putea inspira decît atitudini extreme și „dualități psihice”. Twain nu e singurul scriitor american care suferă de ceea ce De Voto numește „*a basic split*”, o ruptură fundamentală — aceeași ruptură, aceeași falie interioară poate fi depistată și la Melville, și la Hawthorne, și la Henry James, firește, în chip diferit la fiecare dintre ei. Și trebuie recunoscut că, în cazul fiecăruia, inclusiv în cazul lui Twain, această

ruptură interioară e generatoare de complexitate și profunzime, de dramatism și tensiune conflictuală, ceea ce le conferă și o modernitate de netăgăduit. Dar oare, care om nu adăpostește în sufletul lui aspirații și impulsuri contradictorii, care om nu trăiește în două lumi — în lumea realității cotidiene și în cea a visului ? Încă în urmă cu trei veacuri și jumătate, Sir Thomas Browne, un vestit medic și cărturar englez, spunea că omul e „acea mare și adevărată ființă amfibie, făcută prin însăși natura ei să viețuiască în lumi dezvoltate și distincte...”

În evaluarea „dualismului” lui Twain trebuie ținut seama și de evoluția lui ca scriitor (nu doar ca gânditor sau ca moralist). Încă de la începutul carierei sale, îl găsim pe Twain preocupat, ca orice debutant, de descoperirea și afirmarea unei „voci” proprii. Chiar și după ce și-o va găsi, el nu va înceta să-și moduleze această „voce”, în funcție de temele abordate, și de împrejurări. Scriind *Wilson Zevzecul*, umoristul s-a văzut confruntat cu o serie de probleme de ordin literar, la fel de dificile ca și cele de ordin moral-politic, ridicate de tema aleasă. Nefiind romancier în sensul clasic al termenului, dar vrînd totuși să scrie o cronică a „Sudului de altădată”, Twain avea de rezolvat niște probleme „tehnice”, care dădeau mult de furcă pînă și unui romancier înăscut ca Henry James — printre altele, problema „punctului de vedere”, a „conștiinței centrale” în care se reflectă întîmplările povestite. El recurgea la procedeele puse la punct de cîteva generații de povestitori americani și desăvîrșite de el însuși, procedee ținînd fie de tradiția „umoristilor din Sud-Vest”, fie de tradiția „comediei literare”. Dar tema aleasă necesita, prin implicațiile ei adînci, ceva mai mult decît asemenea procedee ; Twain simțea acest lucru și nu prea știa cum să găsească o ieșire. *Wilson Zevzecul* reprezintă, evident, o răspintie, la care scriitorul s-a oprit, neștiind bine încotro ar putea s-o apuce. Șovăiala lui a sîrșit prin a-l lansa pe Twain într-un fel de salt în necunoscut, salt ce-l va aduce fără voia lui, în mijlocul veacului nostru, transformîndu-l într-un precursor al literaturii absurdului și chiar al suprarrealismului. *Acești gemeni nemaipomeniți* ar putea figura, într-adevăr, în orice antologie a umorului negru, atît de îndrăgit de suprarrealiști (și e de mirare că Breton nu l-a inclus

și pe Twain în celebra lui *Anthologie de l'humour noir*, în care i-a făcut loc unui O. Henry...).

Ideea de bază a povestirii care avea să se scindeze în două, i-a fost sugerată lui Twain de un caz real : în 1891, doi siamezi italieni, Giovanni și Giacomo Tocci, au fost „exhibați” în diverse orașe din Statele Unite, stîrnind senzație și chiar comentarii „serioase”, în presă ; revista *Scientific American*, de pildă, publicase la 12 decembrie 1891 un articol însoțit de o ilustrație¹. Lectura acestui articol i-a aprins imaginația lui Twain, trezindu-i din nou interesul pentru gemeni, într-o perioadă cînd conștiința lui era mai „divizată” ca oricînd.

În *Acești gemeni nemaipomeniți*, scriitorul își dă liber frîu, unei imaginații dintotdeauna fascinată de fenomenul „gemelității” (fenomen cu veche și statornică rezonanță în literatură, de la *Plaut încoace*²). Luigi și Angelo Capello sînt variante noi ale siamezilor din schița amintită, publicată în 1869. Luigi e bețiv, pe cînd Angelo e abstinent ; Luigi e raționalist (citește *Epoca Rațiunii* a lui Tom Paine !) pe cînd Angelo e religios (dar dispus mereu să-și schimbe religia) etc. „Prin bunăvoința Proniei, ceea ce-i lipsește unuia dintre noi, are celălalt”, îi explică Angelo matusii Patsy, uluită de cei doi gemeni primiți în casa ei ca chiriași. Și tot el explică astfel

¹ Cf. McKeithan, *op. cit.*, p. 12.

² Plaut a scris o comedie, *Menaechmi* (*Gemenii*), tradusă în românește de Nicolae Teică, „B.P.T.”, nr. 474/1938, ea însăși inspirată dintr-o piesă a lui Menandru, în legătură cu încurcăturile provocate de doi gemeni. În *Comedia erorilor*, Shakespeare a reluat tema și chiar situațiile din *Menaechmi*, adăugînd încă o pereche de gemeni, servitori ai dublului Antipholus. (Antipholus din Efes e zgîrcit și certăreț, pe cînd Antipholus din Siracuză e generos și visător etc.) În Franța secolului al XVIII-lea, Régnard a scris o piesă inspirată din Menandru, *Ménechmes ou les Jumeaux*. Iată doar cîteva din operele literare care abordează *direct* tema gemenilor, o temă tratată și mai pe larg de oamenii de știință. Într-o recenzie despre studiul lui Frédéric Lepage, apărut nu demult în editura Laffont, sub titlul *Les Jumeaux*, se poate citi (în ziarul *Le Monde*, din 26 august 1981) că în Franța trăiesc un milion de gemeni, numărul lor atîngînd șaptezeci și cinci de milioane în întreaga lume ! Lepage analizează fenomenul „gemelității” sub aspectele lui biologic, medical, psihologic etc.

„modul de funcționare“ a organismului în care viețuiesc amândoi: „Printr-o misterioasă lege a ființei noastre, fiecare din noi deține, pe rând, timp de-o săptămână, o autoritate deplină și indiscutabilă asupra trupului nostru... Săptămâna se încheie exact la miezul nopții de simbătă, nici o secundă mai târziu“ (cap. 4).

Evident, „sistemul“ astfel descris, nu funcționează perfect, iar Twain se complăce în relatarea momentelor când mecanismul uman al gemenilor se dereglează, antrenînd reacțiile contrarii ale celor doi. Comportarea lor în timpul duelului cu judele Driscoll e de un comic enorm, dar cu incidente asupra atmosferei și mentalității sudiste, satirizate de autor. Duelul se termină prin fuga precipitată a lui Angelo care, exact la miezul nopții, devenind stăpîn pe picioarele proprietate comună, o șterge „englezește“, deși a fost grav rănit. La fel de enormă e scena din capitolul următor (7), în care doctorul Claypool, venit să-l îngrijească pe rănit, emite mai întîi un diagnostic „savant“, apoi prescrie o rețetă absolut demențială — un pomelnic de ingrediente cu denumiri latinești sau populare, întins pe o pagină cu adevărat antologică. Ironia e groasă, firește, dar nu complet gratuită, deoarece comportarea doctorului Claypool e caracteristică la rîndu-i pentru mentalitatea sudistă: în statele din Sud, continua să fie practică „medicina clasică“ întemeiată pe principiile învechite ale lui Galenus, deși, cum zice Twain, „ea omorîse oameni timp de milenii“... În *Cojocelel Alb*, Melville ridiculizase un tip asemănător, chirurgul Cadwallader — „Epidermă“, care nu pregetă să omoare, de dragul „științei“, un marinar adus pe masa de operație, „un caz splendid“, ce-i inspiră o logoree la fel de delirantă, ca aceea a doctorului Claypool. Melville era, ca și Twain, influențat de „umorul de la Frontieră“ și nu-i disprețuia procedeele și efectele, mai ales cînd acestea îi puteau servi, ca în *Cojocelel Alb*, la sublinierea inumanității sistemului ierarhic rigid existent pe un vas de război, — sistem echivalent celui înfierat de Twain în *Wilson Zevzecul*¹.

¹ Între Melville și Twain există și unele asemănări de structură, cum ar fi de pildă percepția dualității, a complementarității binelui și răului în univers, în societate și în psihicul omenesc, sau obsesia identității. Melville ajunge, ca și Twain, deși mult mai devreme, la

De un comic suprem e și scena descrisă în capitolul 9, în care Angelo, îmbătându-se cu whisky-ul băut de Luigi, nu-și mai poate rosti discursul electoral la un miting al partidului „Whig” (conservator), ce l-a propus candidat în alegerile pentru consiliul municipal.

Sătui de încurcăturile și necazurile pricinuite de cei doi siamezi, cetățenii târgușorului se decid să-l spînzure numai pe unul dintre ei, căci un scrupul moral îi împiedică să-l omoare și pe celălalt, socotit nevinovat... Ironia devine sarcasm, iar Twain se întâlnește din nou cu Swift, cu Cervantes, și cu I. L. Caragiale al nostru.

Povestirea *Acei gemeni nemaipomeniți* trebuie citită împreună cu *Wilson Zevzecul*, din care a fost smulsă cu forcepsul, ca un frate geamăn sortit să trăiască împletit cu celălalt, deși cu o personalitate proprie. „Ne-am născut amîndoi în același moment, dar eu sînt cu șase luni mai în vîrstă decît el”, îi mărturisește la un moment dat Luigi mătușii Patsy (cap. 4)¹; acest paradox li se potrivește perfect și celor două povestiri, născute din aceeași minte genială, dar despărțite tot de ea după un interval de timp asemănător. Farsa și tragedia se luminează reciproc și se completează organic, chiar dacă nu întotdeauna la același nivel artistic. Firește, prima trage în jos, iar cealaltă în sus, *Acei gemeni nemaipomeniți* aspirînd la statutul mai modest al „comediei literare”, pe cînd *Wilson Zevzecul* năzuiește la statutul suprem al tragi-comediei de tip shakespearian. E curios că numai *Wilson Zevzecul* s-a bucurat de o apreciere pozitivă, atît cît s-a bucurat — în timp ce povestirea geamănă a fost îndeobște trecută sub tăcere. Despre *Wilson Zevzecul* s-a spus la început că e o operă „inclasabilă”, sau în orice

sentimentul că „viața e un vis” și o iluzie. Amîndoi sînt obsedați, în același timp, de problema imposturii, atît de actuală, atunci ca și mai tîrziu. În fine, și Melville și Twain sînt fascinați de semnificațiile simbolice ale cromatismului alb-negru, atît de prezent în imaginația americanilor.

¹ În finalul schiței despre *Frații siamezi*, din 1869, Twain preciza că vîrstele acestora „sînt, respectiv, cincizeci și unu și cincizeci și trei de ani...”

caz înafara literaturii¹, dar pînă la urmă, romanul și-a cîștigat o serie de admiratori ; criticul englez F. R. Leavis, de pildă, îl consideră „opera măiastră a unui mare scriitor“, elogiind îndeosebi „complexitatea fondului etic“ al cărții. Leslie Fiedler, atent de asemenea la latura etică a literaturii, vede în *Wilson Zevzecul* „una din cele mai oneste cărți pe plan moral“, din întreaga literatură americană — carte „superioară din acest unic punct de vedere *Aventurilor lui Huckleberry Finn*“. R. P. Adams consideră că romanul „reprezintă o critică a sclaviei, la fel de ascuțită ca aceea din *Coliba Unchiului Tom*, deși a venit ceva mai târziu“. Iar Philip Foner — critic marxist american — e de părere că romanul „exprimă adîncul dispreț nutrit de Twain față de ideologia sclavocrăției, cu mai multă acuitate decît oricare carte a sa“.

Povestirea *Acei gemeni nemaipomeniți* rămîne, însă, în chip ciudat, înafara atenției criticilor. Chiar și Malcolm Bradbury care, în Introducerea lui la o nouă ediție înmănunchiind ambele povestiri, scoate în relief valoarea și modernitatea lui *Wilson Zevzecul*, nu prea are cuvinte de laudă pentru *Acei gemeni nemaipomeniți*.

„Întocmai ca cele mai interesante opere ale lui Twain — scrie Bradbury — aceasta este o carte proastă cuprinzînd în ea o carte bună, ce se străduiește să iasă afară și reușește în chip remarcabil, pînă la urmă“, devenind poate cel mai interesant dintre romanele scriitorului.²

Acei gemeni nemaipomeniți nu reprezintă însă „cartea proastă“ din care s-a născut romanul lui Twain, ci cartea complementară, strîns și organic legată, prin nenumărate fire, vizibile și invizibile, de aproape — capodopera *Wilson Zevzecul*. În monumntala biografie a lui Mark Twain, scrisă de Albert Bigelow Paine, e citată această remarcă făcută de scriitor cu vreun an înainte de moarte, în legătură cu cometa Halley :

¹ În revista *Critic* din 11 mai 1895, un recenzent anonim afirma că *Wilson Zevzecul* face parte din „categoria obiectelor literare inclasificabile“, fiind opera unui autor de geniu, dar „lipsit de educație sau de cultură, în sens universitar“.

² Malcolm Bradbury, *op. cit.*, pp. 9—10.

„Am venit pe lume odată cu cometa Halley, în 1835. Ea va reveni în anul viitor¹, și sper să plec odată cu ea. Va fi pentru mine cea mai cruntă dezamăgire din viața mea dacă nu voi pleca odată cu cometa Halley. Atotputernicul și-a zis, fără îndoială : Ia uite-i pe gemenii ăștia inexplicabili — au apărut împreună, deci trebuie să plece împreună.“

Cele două povestiri gemene ale marelui umorist american sînt menite să rămînă împreună, atîta vreme cît va mai fi pe pămînt ceva de plîns sau de rîs, și va mai exista specia numită de unii antropologi *homo ludens*, frate bun cu *homo sapiens*.

PETRE SOLOMON

¹ Cometa Halley a revenit, într-adevăr, la 21 aprilie 1910, data morții lui Twain...

TABEL CRONOLOGIC

- 1835 La 30 noiembrie se naște, în mica așezare Florida (Missouri), Samuel Langhorne Clemens, al cincilea copil al Janei Lampton și al lui John Marshall Clemens, judecător de pace și negustor păgubos.
- 1839 Familia Clemens se mută în tirgușorul Hannibal (Missouri) de pe malul fluviului Mississippi.
- 1847 Moare John Marshall Clemens.
- 1848 Samuel Clemens ucenic-tipograf la gazeta locală *Missouri Courier*.
- 1851 Îl ajută pe fratele său Orion Clemens să editeze un alt ziar local, *The Hannibal Journal*.
- 1852 În revista *The Carpet Bag* din Boston îi apare o schiță umoristică, semnată cu inițialele „S.L.C.” și intitulată *The Dandy Frightening the Squatter* (Cum l-a băgat în sperieți filfizonul pe colonist).
- 1853 Pleacă din Hannibal pentru a cutreiera țara. Lucrează ca ucenic-tipograf la St. Louis, Philadelphia și New York.

- 1855 Lucrează în tipografia ziarului *Evening News* din St. Louis, apoi în tipografia fratelui său Orion, stabilit între timp la Keokuk.
- 1856 În ziarul *Daily Post* din Keokuk îi apar câteva scrisori semnate cu pseudonimul „Thomas Jefferson Snodgrass“.
- 1857 Își începe ucenicia ca pilot pe un vas fluvial de pe Mississippi.
- 1858 La 9 septembrie obține brevetul de pilot.
Colaborări nesemnate la ziarul *Crescent* din New Orleans.
- 1859 Pe la începutul lui mai publică în revista *True Delta* din New Orleans o parodie la adresa bătrînului pilot Isaiah Sellers, care obișnuia să-și semneze cu pseudonimul „Mark Twain“ articolele cu sfaturi pentru navigatori.
- 1861 Cariera de pilot a lui Samuel Clemens încetează odată cu întreruperea navigației pe fluviu, ca urmare a izbucnirii Războiului Civil. Samuel Clemens pleacă în vestul țării, împreună cu Orion, numit secretar al guvernatorului teritoriului Nevada.
- 1862 După câteva încercări infructuoase ca „prospector“ și miner de suprafață, se angajează ca reporter la ziarul *Territorial Enterprise* din Virginia City (Nevada), în care semnează cu pseudonimul „Josh“ diverse schițe și corespondențe.
- 1863 Începînd din 2 februarie își semnează cu pseudonimul „Mark Twain“ colaborările la ziar (mai ales re-

portaje despre adunarea legislativă recent înființată în Carson City, capitala Teritoriului Nevada.)

1864 În primăvară pleacă la San Francisco, unde lucrează un timp ca reporter la ziarul *Morning Call*. Trimite și corespondențe la *Territorial Enterprise*. Colaborează la revistele literare *The Golden Era* și *The Californian* (editată de Bret Harte).

1865 Reîntors la San Francisco după câteva luni petrecute într-o regiune minieră din California, așterne pe hîrtie o anecdotă auzită de la un miner ; din îndemnul umoristului Artemus Ward, o va dezvolta într-o schiță, trimisă revistei *Saturday Press* din New York, care o va publica la 18 noiembrie, sub titlul *The Celebrated Jumping Frog of Calaveras County* (*Vestita broască săltăreață din districtul Calaveras*). Între timp, a luat sfîrșit Războiul Civil, prin capitularea, la 9 aprilie, a armatelor sudiste (dar, la 14 aprilie, în capitala țării, avea să fie așasinat președintele Lincoln).

1866 În primăvară, pleacă pe insulele Sandwich (Hawai), în calitate de corespondent al ziarului *Union* din Sacramento. Toamna, conferențiază la San Francisco și în alte localități din California și Nevada. Spre sfîrșitul anului pleacă la New York.

1867 De la New York trimite corespondențe ziarului *Alta California*. În mai îi apare prima carte, publicată de editorul newyorkez Charles Henry Webb sub titlul *The Celebrated Jumping Frog of Calaveras County, and Other Sketches* (*Vestita Broască săltăreață din districtul Calaveras, și alte schițe*). În iunie se îmbarcă pe vaporul „Quaker City“, pentru a trimite reportaje ziarului *Alta California* și ziaru-

lui newyorkez *Tribune* despre călătoria prin Europa și Orientul Mijlociu, întreprinsă de un grup de turiști americani pioși. La întoarcerea din călătorie, face cunoștință la New York cu Olivia Langdon, sora unuia dintre pasagerii de pe „Quaker City“.

1868 Turneu de conferințe în răsăritul țării, apoi în California, și din nou în răsăritul Statelor Unite. Colaborări la diverse ziare.

1869 În iulie apare *The Innocents Abroad ; or The New Pilgrim's Progress (Ageamiii în străinătate sau Noua Cale a Pelerinului)*. Autorul cărții se logodește cu Olivia Langdon, fiica unui bogătaş din Elmira. Din nou turneu de conferințe prin țară.

1870 La 2 februarie are loc căsătoria lui Mark Twain cu Olivia Langdon, în orașelul Elmira. Tinăra pereche se stabilește la Buffalo, unde Twain devine coproprietar al ziarului local *The Express*. În noiembrie i se naște un fiu, botezat Langdon.

1871 Twain se mută împreună cu familia la Hartford (Connecticut).

1872 În martie i se naște o fetiță, Olivia Susan (Susy). În iunie moare Langdon, fiul lui. Twain întreprinde prima călătorie în Anglia. Îi apare volumul *Roughing It (La trîntă cu viața)*.

1873 Din nou în Anglia, împreună cu soția și cu fetița lui. Spre sfîrșitul anului apare *The Gilded Age (Epoca aurită)*, scrisă în colaborare cu Charles Dudley Warner.

- 1874 În iunie i se naște o a doua fetiță, Clara Langdon. Toamna, familia se instalează în casa nouă, construită la Hartford, în care va locui timp de aproape două decenii. În noiembrie revista *Atlantic Monthly* din Boston, condusă de scriitorul William Dean Howells, publică schița lui Twain *A True Story* (O poveste adevărată).
- 1875 Apare volumul *Mark Twain's Sketches, New and Old* (Schițele noi și mai vechi ale lui Mark Twain). Twain conferențiază despre „sufragiul universal“ la Clubul de Luni Seara din Hartford.
- 1876 Colaborări la revista *Atlantic Monthly*. Publică fără semnătură „1601“, un text rabelaisian. Spre sfârșitul anului apare volumul *The Adventures of Tom Sawyer* (Aventurile lui Tom Sawyer).
- 1877 Comedia *Añ Sin*, scrisă în colaborare cu Bret Harte, se joacă, fără succes, la Washington și New York. În decembrie, Twain își scandalizează confrății printr-un discurs ireverențios rostit la un banchet dat la Boston cu prilejul aniversării bătrînului poet Whittier, discurs în care-i caricaturizează pe Emerson, Longfellow, și Oliver Wendell Holmes.
- 1878 Twain călătorește cu familia în Europa (Germania, Italia etc.).
- 1879 În noiembrie, la Chicago, la un banchet dat în onoarea generalului Ulysses Grant, eroul Războiului Civil, Twain vorbește „despre sugaci“.
- 1880 În iulie se naște a treia fiică a scriitorului, botezată Jane. (Jean). Apare *A Tramp Abroad* (O raită prin străinătate).

- 1881 Apare *The Prince and the Pauper* (Print și cerșetor).
- 1882 Twain face o călătorie cu vaporul pe Mississippi și-și revede meleagurile în care a copilărit.
Apare volumul *The Stolen White Elephant* (Furtul elefantului alb).
- 1883 Apare *Life on the Mississippi* (Viața pe Mississippi).
- 1884 Apare *The Adventures of Huckleberry Finn* (Aventurile lui Huckleberry Finn) în editura patronată de Twain și condusă de nepotul său, Charles Webster.
- 1885 Turneu de lecturi împreună cu scriitorul George Cable. Activitate intensă ca editor, Twain obține pentru firma „Charles Webster & co.” exclusivitatea asupra memoriilor generalului Grant. Totodată, începe să finanțeze invențiile unui anume James Paige.
- 1888 Primește titlul de „Master of Arts” al Universității Yale.
- 1889 Apare *A Connecticut Yankee in King Arthur's Court* (Un yankeu din Connecticut la Curtea regelui Arthur).
- 1890 Finanțează mașina tipografică (un fel de linotip) a lui Paige.
- 1891 Pleacă împreună cu familia în Europa, unde va rămîne pînă în 1895 (locuind în Germania, Franța, Italia). Trimite corespondențe din Europa ziarului *Sun* din New York.

- 1892 Apare *The American Claimant* (Pretendentul american).
- 1893 Apare volumul *The £ 1 000 000 Bank-note, and Other New Stories* (Bancnota de un milion de lire și alte povestiri noi).
- 1894 Apare *Tom Sawyer Abroad* (Tom Sawyer în străinătate); de asemenea, *Pudd' nhead Wilson* (Wilson Zevzecul), publicat în foileton în revista *Century* (între decembrie 1893 și iunie 1894).
La 18 aprilie editura „Charles Webster & co.” dă faliment, în parte datorită cheltuielilor făcute de Twain pentru finanțarea mașinii lui Paige.
- 1895 Vara, Twain pornește într-un turneu în jurul lumii, pentru a-și achita datoriile. Citește din opera lui în o sută de orașe din America, Asia, Australia, Africa de Sud.
- 1896 Își încheie turneul, în vară, la Capetown și pleacă în Anglia. Între timp, în S.U.A. i-a apărut, fără semnătură, volumul *Personal Recollections of Joan of Arc* (Amintirile personale ale Ioanei d'Arc). Cu semnătură, îi va apare volumul *Tom Sawyer, detective, and Other stories* (Tom Sawyer detectiv, și alte povestiri).
În august moare de meningită fiica lui Twain, Susy, rămasă la Hartford.
- 1897 Apare volumul *Following the Equator* (Urmind linia Ecuatorului), publicat în Anglia sub titlul *More Tramps Abroad* (Alte raite prin străinătate). Moare Orion, fratele scriitorului. Între 1897—1900 Twain locuiește la Viena și la Londra, precum și în Elveția.

- 1898 În revista *Harper's Magazine* îi apare articolul *Stirring Times in Austria* (*Vremuri agitate în Austria*). Twain începe să-și scrie Autobiografia.
- 1899 Începe să apară, în editura „American Publishing Company”, așa numita „Uniform Edition” a opere-
lor lui Twain (în 22 volume).
- 1900 În octombrie Twain se întoarce în Statele Unite și se stabilește la New York, unde desfășoară o intensă activitate publicistică și oratorică.
Apare *The Man That Corrupted Hadleyburg* (*Omul care a corupt Hadleyburgul*).
- 1901 În februarie publică în revista *North American Review* pamfletul *To The Person Sitting in Darkness* (*Omului care stă în întuneric*). Twain și Howells primesc titlul de „doctor în litere” al Universității Yale. Toamna, Twain se mută la Riverdale (New York).
- 1902 Primește titlul de „doctor în litere” al Universității Missouri. Îi apare povestirea polițistă *A Double-barrelled Detective Story* (*Un roman polițist cu două țevi*). Publică pamfletul antiimperialist *In Defense of General Funston* (*În apărarea generalului Funston*) în revista *North American Review*.
- 1903 Toamna pleacă în Italia împreună cu familia, soția lui fiind grav bolnavă și recomandându-i-se o „schimbare de aer”.
- 1904 La 5 iunie moare, într-o casă de lângă Florența, Olivia Langdon Clemens, soția scriitorului. Acesta se întoarce în S.U.A. și se stabilește la New York.

Apare *Extracts from Adam's Diary* (Fragmente din jurnalul lui Adam).

- 1905 Cu prilejul împlinirii a 70 de ani, Twain e sărbătorit printr-un mare banchet la restaurantul „Delmonico” din New York. Publică *King Leopold's Soliloquy* (Monologul regelui Leopold) și alte pamflete anti-războinice.
- 1906 Publică, într-un tiraj limitat, și fără semnătură, eseul filozofic *What is Man ?* (Ce este omul ?).
Apare *The \$ 30 000 Bequest* (Moștenirea de 30 000 dolari).
- 1907 La 26 iunie i se decernează, la Oxford, titlul de „doctor în litere” (conferit și lui Kipling etc.)
Îi apar în volum articolele despre secta „Christian Science”. De asemenea, povestirea fantastică *Captain Stormfield's Visit to Heaven* (Vizita căpitanului Stormfield în rai).
- 1908 Vara, se stabilește la Redding (Connecticut) într-o vilă anume construită pentru el de către arhitectul Howells, fiul prietenului său, și botezată „Stormfield”.
- 1909 În octombrie, Clara Clemens se mărită cu pianistul Osip Gabrilovici. La 24 decembrie moare cealaltă fiică a lui Twain, Jean.
Apare pamfletul *Is Shakespeare Dead ?* (A murit oare Shakespeare ?)
- 1910 În ianuarie Twain pleacă în insulele Bermude. Se întoarce peste câteva luni la Redding, unde moare în ziua de 21 aprilie. Va fi înmormântat la Elmira.

Acest tabel cuprinde titlurile principalelor scrieri ale lui Mark Twain, publicate în timpul vieții lui. Nu sînt menționate decît o mică parte din articolele, schițele, cuvîntările și pamfletele marelui scriitor american, și nu sînt deloc pomenite volumele apărute după moartea lui. Pentru că publicarea manuscriselor sale inedite este încă în curs, voi menționa aici doar cîteva din volumele mai importante apărute în patria scriitorului :

— *Mark Twain's Autobiography (Autobiografia lui Mark Twain)* publicată în 1924 de Albert Bigelow Paine în editura „Harper & Brothers“ (în două volume).

— *Mark Twain in Eruption (Mark Twain în erupție)*, volum publicat în 1940 de aceeași editură, sub îngrijirea lui Bernard De Voto.

— *Letters from the Earth (Scrisori de pe pămînt)*, publicat de aceeași editură în 1962, tot sub îngrijirea lui Bernard De Voto și cu o prefață a lui Henry Nash Smith, cel care, după moartea lui De Voto, a fost numit „editor literar“ al arhivei Mark Twain.

De menționat e și faptul că în editura Universității California au început să apară, în excelente condiții de acurateță științifică și de prezentare grafică, o serie de volume cuprinzînd texte inedite ale lui Mark Twain.

P. S.

WILSON ZEVZECUL

O ȘOAPTĂ CĂTRE CITITOR

Cineva care nu se pricepe în materie de legi e totdeauna predispus la greșeli cînd încearcă să fotografieze cu condeiul o scenă de tribunal ; de aceea n-am vrut să încredințez tiparului capitolele judiciare ale acestei cărți, fără a le supune în prealabil unui control riguros și unei revizii exhaustive din partea unui jurist — dacă așa se numește specia. Aceste capitole sînt, acum, corecte pînă la cel mai mic amănunt, deoarece au fost scrise sub privirea directă a lui William Hicks, care cu vreo treizeci și cinci de ani în urmă a studiat un timp Dreptul, în partea de sud-vest a statului Missouri, și s-a stabilit ulterior, pentru a-și îngriji sănătatea, aici, la Florența, unde continuă să-și exercite profesiunea, ca să n-o uite și ca să-și cîștige macaroana cea de toate zilele, în șopronul acela asemănător cu un grajd, situat la capătul aleii dosnice în care dai, cînd ieși de după colțul faimoasei Piazza del Duomo, îndată după casa cu lespeda pe care obișnuia să se așeze, acum vreo șase sute de ani, Dante, cînd se prefăcea că se uită la meșterii constructori ai Campaniei lui Giotto, dar își întorcea privirile ostenite spre Beatrice, ori de cîte ori aceasta trecea pe acolo în drum spre cofetăria unde-și cumpăra o bucată mare de tortă cu cremă de castane, ca să se apere cu ea în cazul unui atac al Ghibelinilor înainte de a ajunge la școală — exact în același loc unde se vînd și azi aceleași

torte, la fel de bune și de pufoase ca și atunci, zău că nu exagerez. Cunoștințele lui juridice erau cam învechite, dar a reușit să și le improspăteze pentru cartea mea, astfel încît cele două-trei capitole sînt în regulă acum. Cel puțin așa m-a asigurat el însuși.

Scrisă de mîna mea în această a doua zi a lui Ghenar, din anul 1893, în Villa Viviani, satul Settignano, situat la trei mile dincoace de Florența, pe dealuri — acestea oferind de bună seamă cea mai încîntătoare priveliște posibilă pe planeta noastră și, odată cu ea, cele mai fermecătoare și mai mirifice asfințituri posibile pe oricare planetă, ba chiar în oricare sistem solar ; scrisă, de asemenea, în elegantul salon al casei, cu busturile senatorilor Cerretani și ale altor demnitari din aceeași stirpe aruncîndu-și asupra-mi privirea aprobatoare, cu care obișnuiau să-l răsfețe pe Dante, și rugîndu-mă pe tăcute să-i primesc în familia mea, ceea ce o fac cu plăcere, fiindcă strămoșii mei cei mai depărtați nu-s decît niște pui de primăvară în comparație cu acești nobili străbuni înveșmîntați în mantii somptuoase, astfel încît pentru mine înseamnă un mare și satisfăcător salt în timp, un salt de șase sute de ani.

MARK TWAIN

CAPITOLUL 1

„Nu există personaj, fie el cît de bun și de nobil, care să reziste în fața acțiunii ridiculizante a unei glume, fie ea cît de ieftină. Iată de pildă măgarul : deși posedă un caracter aproape perfect și e cel mai inteligent dintre animalele mai modeste, vedeți unde l-au adus glumele debitate pe socoteala lui. În loc să ne simțim măguliți cînd ni se spune „măgar“, ne cuprinde îndoiala.“

Calendarul lui Wilson Zevzecul

„Spune adevărul, sau scoate-ți atu-urile, totul e să câștigi.“

Calendarul lui Wilson Zevzecul

Scena acestei cronici este orașelul Dawson's Landing, așezat în partea dinspre Missouri a fluviului Mississippi, la o jumătate de zi de drum cu vaporul, mai jos de St. Louis.

În 1830, nu era decît un pîlc de căsuțe de lemn, cu un cat sau două, ale căror fațade văruiate erau aproape în întregime ascunse vederii de tufele cățărătoare ale trandafirilor, caprifoiului și zorelelor. Fiecare din aceste căsuțe frumușele avea în față cîte o grădină, împrejmuită cu

uluci albe și înțesată cu nalbe, gălbinele, flori de nu-mă-uita sau de pana-prințului, și alte asemenea flori desuete ; în vreme ce pe prichiciurile ferestrelor se înșirau lădițe de lemn cu trandafiri de dulceată și ghivece de lut în care creștea un soi de geranium, ale cărui flori de un roșu aprins accentuau nota dominantă, dată de fațadele îmbrăcate în trandafiri, încît ai fi zis că luaseră foc. Cînd lădițele și ghivecele lăsau loc pe margine vreunei pisici, pisica era acolo — în zilele cu soare — întinsă cît era de lungă, adormită și fericită, cu burtica păroasă în bătaia razelor și cu o lăbuță încolăcită peste năsuc. Atunci, casei cu pricina nu-i mai lipsea nimic, iar mulțumirea și tihna i-eră aduse la cunoștința lumii prin acest simbol, fără greș grăitor. O casă fără pisici — fără pisici bine hrănite, răsfățate și chiar adorate — poate fi o casă perfectă, dar cum ar putea s-o dovedească ?

De-a lungul ulițelor, pe ambele laturi, la marginea trotuarelor de cărămidă, creșteau niște salcîmi ale căror trunchiuri erau protejate de scînduri și care dăruiau umbră în zilele de vară și o mireasmă dulce în cele de primăvară, cînd se ițeau mugurii. Strada mare, aflată cu un rînd de case înapoia fluviului, și paralel cu el, era singura arteră comercială a tîrgușorului. Număra șase corpuri de case, fiecare corp avînd cîte două-trei prăvălii cu ziduri de cărămidă, înalte de trei etaje și adăpostind, la parter, numeroase dughene de scînduri. Firmele lor se legănau, trosnind, în bătaia vîntului, pe toată lungimea străzii. Stilul dungat ca o acadea, care indică, de-a lungul canalelor străjuite de palate ale Veneției, prezența unei nobilimi străvechi și trufașe, indica aici doar modesta frizerie de pe strada mare a tîrgușorului Dawson's Landing. Într-un colț al ei se înălța un par nevopsit, împodobit de sus pînă jos cu țigiri, oale și câni de tinichea, singurul semnal zgomotos prin care (cînd bătea vîntul) tinichigiul tîrgușorului aducea la cunoștința lumii că

prăvălia lui e gata să-și primească mușteriii în colțul acela.

Casele de pe mal erau spălate de apele limpezi ale marelui fluviu ; trupul țirgușorului se întindea ceva mai înapoi, pe o pantă lină, iar casele de la marginea lui cea mai depărtată se pierdeau la poalele dealurilor, niște dealuri înalte, care închideau țirgușorul într-un fel de semi-lună și care erau acoperite de sus pînă jos cu blana pădurilor.

Pe apă treceau vapoare, încolo și-ncoace, cam o dată pe oră. Cele care aparțineau micilor companii de navigație din Cairo și Memphis, se opreau totdeauna ; navele mari din New Orleans se opreau doar cînd le striga cineva de pe mal, sau cînd trebuiau să debarce vreun pasager ori vreo încărcătură ; același lucru se întîmpla și cu marea flotilă a „vaselor de tranzit“. Acestea veneau de pe riurile Illinois, Missouri, cursul superior al lui Mississippi, Ohio, Monongahela, Tennessee, Rîul Roșu, Rîul Alb și altele, în total vreo duzină de riuri, și aveau toate destinațiile posibile, fiind înzestrate cu întreg confortul și cu toate condițiile cerute de comunitățile din bazinul fluviului Mississippi, de la cele din gerosul ținut al cascadei Sf. Anton pînă la cele din toridul New Orleans, între care se puteau număra vreo nouă zone climatice.

Dawson's Landing era un țirgușor sclavagist¹, avînd în spate o regiune bogată în grîne și în crescătorii de porci — un țirgușor somnoros, prosper și tihnit. Avea o vechime de vreo jumătate de secol și creștea încet — foarte încet, de fapt, dar totuși creștea.

¹ Statul Missouri era un stat sclavagist, primit în Uniunea statelor americane în anul 1820 (cu zece ani înainte de începerea acțiunii romanului lui Twain). Pentru a menține un oarecare echilibru între statele „libere“ și cele „sclavagiste“, s-a ajuns la un compromis, „Compromisul din Missouri“, potrivit căruia sclavia era acceptată în Missouri, dar nu și în teritoriile ce urmau să fie cumpărate la nord de latitudinea de 36°, 30 nordică.

Cel mai de seamă cetățean al său era York Leicester Driscoll, un bărbat de vreo patruzeci de ani, judecător la tribunalul districtual. Foarte mîndru de descendența lui din Primele Familii stabilite în Virginia¹, ținea să le păstreze tradiția, prin însuși felul său de a se purta, de o grandoare cam convențională. Drept și generos din fire, avea o singură religie, pe care o sluja cu o credință statornică : să fie un gentleman, un gentleman fără prihană. Era respectat, stimat și iubit de întreaga obște. Om cu stare, își sporea treptat averea. El și soția lui erau aproape fericiți, dar nu chiar pe deplin, fiindcă n-aveau copii. Pe măsură ce treceau anii, dorința de a dobîndi o asemenea comoară devenea tot mai puternică, dar nu se împlinea, și n-avea să se îplinească niciodată.

Împreună cu acest cuplu, trăia sora văduvă a judecătorului, doamna Rachel Pratt, care la rîndu-i n-avea copii, spre marea ei mîhnire, cu neputință de ogoit. Femeile erau niște ființe simple, cumsecade și-și făceau datoria, găsindu-și răsplata într-o conștiință curată și în aprobarea obștii. Erau presbiteriene, dar judecătorul era liber-cugetător.

Pembroke Howard, un avocat celibatar, în vîrstă de patruzeci de ani, era și el un nobil virginian, descendent cu patalama din Primele Familii. Era un bărbat chipeș, viteaz și impunător, un adevărat gentleman, pe măsura celor mai subtile exigențe ale codului Virginian, cod în care era expert ; pe lîngă că era un presbiterian evlavios, mai era și un om de onoare, gata oricînd să-ți dea socoteală pentru orice faptă sau vorbă ce ți s-ar fi părut suspectă sau îndoielnică, și să ți-o explice cu orice armă ți-ar fi fost pe plac — de la sulă pînă la artilerie. Era

¹ Virginia, teritoriul unde s-au stabilit primele familii de coloniști englezi în America, familii ai căror descendenți și-au atribuit o origină aristocratică pentru a-și impune stilul de viață feudal. Termenul „First Families of Virginia“, prescurtat „F.F.V.“, e folosit ironic de Twain și de alți scriitori americani.

un om foarte popular, și cel mai bun prieten al judecătorului.

Colonelul Cecil Burleigh Essex, un tip de un calibru formidabil, făcea și el parte din Primele Familii, însă persoana lui nu ne interesează.

Percy Northumberland Driscoll, fratele judecătorului, cu cinci ani mai mic decât dînsul, era căsătorit și avusesese o sumedenie de copii, care fuseseră însă atacați rînd pe rînd de pojar, difterie și scarlatină, ceea ce-i dăduse doctorului prilejul de a-și aplica metodele antediluviene, astfel încît leagănele rămăseseră goale. Era un om bogat, plin de imaginație în ce privește afacerile, așa că averea îi sporea mereu. În ziua de 1 februarie 1830, doi prunci de sex bărbătesc se născuseră în casa lui : unul, al lui, iar celălalt al Roxanei, una din sclavele sale, în vîrstă de douăzeci de ani. În ziua aceea, se nimerise să nască și ea, așa că ieșise cu ambii copilași în brațe.

Doamna Percy Driscoll avea să moară după cîteva zile, lăsîndu-i pe copilași în grija Roxanei, să-i crească în felul ei : absorbit de afacerile lui, domnul Driscoll o lăsa să facă ce vrea.

În aceeași lună februarie, Dawson's Landing se îmbogăți cu un nou cetățean : domnul David Wilson, un tînăr de origine scoțiană, care ajunsese în acest fund de țară, pornind taman din locul său de baștină, din statul New York, pentru a-și căuta norocul. Era un bărbat în vîrstă de douăzeci și cinci de ani, cu studii superioare — cu vreo doi ani înainte absolvise un curs de perfecționare la o școală juridică din răsăritul țării.

Era un tînăr simpatic, pistruiat, cu părul de culoarea nisipului și cu niște ochi albaștri, inteligenți și prietenoși, care te priveau pe furiș, cu o licărire plăcută. Dacă nu i-ar fi scăpat o remarcă nefericită, ar fi putut să se lanseze, încă de la bun început, într-o carieră strălucită la Dawson's Landing ; a lăsat însă să-i scape acea remarcă fatală, chiar în prima zi petrecută în tîrgușor, și

ea „l-a dat gata“. Tocmai făcuse cunoștință cu un grup de cetățeni, cînd un cîine nevăzut se porni să scheaune, să latre și să urle, într-un mod atît de dezagreabil, încît tînărul Wilson se pomeni spunînd, ca unul care gîndește cu voce tare :

— Aș vrea să fiu stăpîn pe-o jumătate din cîinele ăsta.

— De ce ? îl întrebă cineva.

— Ca să-l pot omorî măcar pe jumătate.

Grupul îl privi cu curiozitate, ba chiar cu neliniște, dar nu desluși pe fața lui nici o lumină, nici o expresie lizibilă. Oamenii se depărtară de el ca de un nebun și începură să-l bîrfească.

— Parcă n-ar fi în toate mințile lui, zise unul.

— Parcă ? spuse un altul. E nebun de-a binelea !

— Dobitocul ! exclamă un al treilea. Cică ar vrea să fie stăpîn pe-o *jumătate* din cîine ! Dar ce și-o fi închipuind c-ar putea deveni cealaltă jumătate, dacă el ar omorî-o pe-a lui ? Te pomenești că-și închipuie c-ar putea rămîne în viață !

— Păi, sigur că-și închipuie, altminteri ar fi un dobitoc fără pereche ; dacă nu și-ar fi închipuit asta, ar fi zis că vrea cîinele în întregime, știind prea bine că ar fi răspunzător și de moartea celeilalte jumătăți, nu doar de moartea jumătății pe care ar fi căpătat-o ca s-o omoare. Nu-i așa, oameni buni ?

— Așa e. Dacă ar fi stăpîn pe-o jumătate de cîine, iar altcineva ar fi stăpîn pe cealaltă jumătate, așa ar fi — mai ales în primul caz, fiindcă dacă omori o jumătate dintr-un cîine, n-ar putea nimeni să-ți spună cui îi aparține jumătatea aia, pe cînd dacă ai fi stăpîn pe-un capăt al cîinelui, l-ai putea omorî, să zicem...

— Ba nu, n-ai putea, adică n-ai putea să-l omori fără să fii răspunzător de moartea celuiilalt capăt al cîinelui. Eu, unul, zic că individul nu-i întreg la minte.

— După mine, n-are pic de minte.
— Oricum, e-un timpit, zise al treilea.
— Așa e, spuse al patrulea, e un prost fără pereche!
— Da, domnilor, adevveri al cincilea. E un idiot. Pu-
teți fi de altă părere, dacă doriți, dar părerea mea e
asta !

— Sînt de acord cu voi, domnilor, zise al șaselea. E
un nătărău fără pereche, da, nu cred că greșesc spunînd
că-i un zevzec. Dacă nu-i un zevzec, se cheamă că nu mă
pricep la oameni.

Domnul Wilson întruni astfel toate sufragiile. Întîm-
plarea fu povestită în tot tîrgușorul, fiind discutată cu
gravitate. În decurs de o săptămînă, își pierdu numele,
care-i fu înlocuit cu porecla „Zevzecul“. Cu timpul, avea
să cucerească simpatia oamenilor, dar porecla avea să-i
rămînă, lipindu-se zdravăn de el. Verdictul dat în acea
primă zi făcuse din el un nătărău, și omul n-avea cum să
se lepede de acest verdict, sau măcar să-l modifice. Po-
recla încetă în curînd să fie rostită cu ciudă sau cu duș-
mănie, dar rămase la locul ei, și acolo avea să rămînă
vreme de douăzeci de ani.

CAPITOLUL 2

„Adam nu era decît un om, ceea ce explică
totul. El nu dorea mărul de dragul mărului,
îl dorea doar fiindcă era interzis. Greșeala
era că nu fusese interzis șarpele : în acest
caz, Adam ar fi mîncat șarpele“.

Calendarul lui Wilson Zevzecul

Avînd ceva bani, Wilson Zevzecul își cumpără o că-
suță la marginea de apus a tîrgușorului. Între ea și casa

judecătorului Driscoll se întindea dor o ogradă năpădită de iarbă, în mijlocul căreia un gard de uluci despărțea cele două proprietăți. Wilson luă cu chirie un mic birou în partea de jos a târgușorului și atîrnă deasupra-i o firmă de tinichea pe care scrisese :

DAVID WILSON

**avocat și consilier juridic,
expertize, acte de transfer etc.**

Numai că remarca aceea fatală îi zădărnise toate șansele — cel puțin în domeniul juridic. Nici un client nu binevoi să se arate. După cîtva timp, Wilson își dădu jos firma și o atîrnă pe propria-i casă, avînd însă grijă să șteargă cuvintele privitoare la cunoștințele sale juridice. Acum își oferea serviciile în calitate, mai modestă, de topograf și expert contabil. Din cînd în cînd, căpăta cîte o comandă topografică, iar alteori cîte un negustor venea la el să-i ceară să-i pună la punct registrele. Cu o răbdare tipic scoțiană și cu un curaj așijderea, luă hotărîrea de a-și croi totuși drum spre avocatură, în ciuda reputației sale proaste. Bietul de el, nu putea să prevadă că repararea acesteia avea să-i ia atîta amar de vreme !

Își folosea timpul liber, de care dispunea din belșug, cercetînd și experimentînd în propria-i locuință toate fenomenele noi apărute în lumea ideilor. Una din maniile lui preferate era ghicitul în palmă. Avea și o altă manie, căreia nu-i dăduse nici un nume și pe care nu voia s-o explice nimănui, mulțumindu-se să spună că era doar o distracție. De fapt, constatase că maniile lui nu făceau decît să-i sporească faima de „zevzec“ ; de aceea, avea grijă să fie cît mai discret în privința lor. Mania fără nume era legată de amprentele digitale. Purta întotdeauna în buzunarul de la haină o cutiuță cu despărțituri, fiecare despărțitură conținînd cîte o lamelă de sticlă, lungă de zece centimetri și lată de șase. De-a lungul fiecărei

lamele era lipită, pe marginea de jos, cîte o bucăţică de hîrtie albă. Wilson le cerea oamenilor să-şi treacă mîinile prin păr (depunînd astfel pe mîini un strat subţire de grăsimi naturală) şi să facă apoi cîte un semn cu degetul gros pe una din lamelele acelea de sticlă, semn urmat de amprente tuturor celorlalte degete. Sub acest şir de amprente, obişnuia să noteze, pe hîrtie albă, cîte o menţiune, de pildă :

JOHN SMITH, mîna dreaptă şi să adauge ziua, luna şi anul ; lua apoi amprente mîinii stîngi a numitului Smith pe o altă lamelă de sticlă, adăugînd numele, data şi menţiunea : „mîna stîngă“. Lamelele erau virite în cutiuţa aceea, pentru a-şi ocupa locul în ceea ce Wilson numea „arhiva“ lui.

Îşi cerceta deseori „arhiva“, aplecîndu-se asupra documentelor ei pînă noaptea tîrziu, cu un interes neobosit, dar nu dezvăluia nimănui ceea ce găsea în ele, dacă găsea cumva ceva. Cîteodată copia pe hîrtie desenul complicat şi delicat pe care-l lăsa buricele degetelor, apoi îl mărea cu ajutorul unui pantagraf, ca să-i poată examina mai lesne păienjenişul de linii curbe.

Într-o după-amiază zăpuşitoare — era prima zi de iulie a anului 1830 — Wilson stătea aplecat asupra unui teanc de registre în biroul lui (ale cărui ferestre dădeau spre apus, deasupra unor terenuri virane) cînd atenţia îi fu atrasă de o discuţie ce avea loc afară. O discuţie cu zbierete, ceea ce dovedea că oamenii care o purtau nu erau prea aproape unul de celălalt.

— Ia zi, Roxy, cum o mai duce copilaşu' tău ? întreba glasul de departe.

— Prima-ntîi. Da' tu, cum o mai duci, Jasper ?

Vocea asta răsuna de aproape.

— A, merge ! N-am de ce să mă plîng. Să ştii, Roxy, c-o să vin să-ţi fac curte.

— Tu, să-mi faci mie curte ? Cioroiule ! Am eu ceva mai bun de făcut decît să-mi pierd vremea cu niște negri ca tine. Nu cumva Nancy a lu' coana Cooper ți-a făcut vînt ?

Și Roxy izbucni din nou în rîs.

— Ești geloasă, Roxy, asta e, da, da, obraznico ! Acu' te-ai dat în vileag !

— Nu zău ?! Mă, da-ncrezut mai ești ! Să știi, Jasper, că înfumurarea asta o să ți se urce la cap și-o să te doboare. Dacă aș fi stăpîna ta, te-aș vinde la vale¹, că prea te-ntreci cu gluma. O să te spun lu' stăpînu-tău la prima ocazie.

Discuția asta în doi peri continuă multă vreme, ambele părți savurînd prietenosul duel și fiecare din ele fiind satisfăcută de săgețile azvîrlite celeilalte, săgeți muiate în veninul unor vorbe pe care le socoteau „de duh“.

Wilson veni la fereastră pentru a-i observa pe combatanți ; oricum, nu mai putea lucra, cîtă vreme discuția lor continua. Pe unul din terenurile virane, îl zări pe Jasper, un tînăr negru ca tăciunele, bine legat, așezat călare pe-o tărăboanță sub soarele arzător — chipurile ieșise la lucru, dar de fapt își luase o oră de repaus înainte de a se apuca de treabă. În fața porții casei lui Wilson stătea Roxy, cu un cărucior de fabricație locală, în care ședeau cei doi copilași — unul în fața celui alt. După felul cum vorbea, Roxy ar fi putut trece drept o negresă, dar nu era. Numai a șaisprezecea parte din ființa ei era neagră, iar această parte nu se vedea cu ochiul liber. Era o femeie maiestuoasă, cu un trup statuar și cu niște gesturi și mișcări pline de grație și distincție. Avea

¹ Amenințarea de a-i vinde pe negri „la vale“, adică în josul fluviului Mississippi, în statele din Sud, era făcută oarecum în glumă într-un stat ca Missouri, aflat la frontiera cu aceste state sclavagiste. Totuși, și în Missouri se practica, pe o scară ceva mai redusă, comerțul cu sclavi pentru marile plantații din miazăzi.

o piele foarte albă, obrajii trandafirii îi străluceau de sănătate, fața îi era expresivă și plină de caracter, ochii câprui și parcă lichizi, iar părul, castaniu și catifelat, îi atârna în cosițe bogate, deși nu se vedeau, fiindcă-și legase capul cu o basma cadrilată. Se vedea numai fața, o față inteligentă și atrăgătoare, ba chiar frumoasă. Când se afla printre cei de-o seamă cu ea avea o ținută dezinvoltă și mândră, și un fel de a se purta cu capul sus, „obraznic“ ; firește, însă, că era destul de umilă și smerită în prezența albilor.

Una peste alta, Roxy era la fel de albă ca oricare albă, dar a șaisprezecea parte din ea, care era neagră, puneă pe fugă celelalte cincisprezece părți, transformînd-o într-o negresă. Era o sclavă și, ca atare, putea fi vîndută. Copilul ei era alb în proporție de treizeci și una de părți, dar și el era un sclav și, printr-o ficțiune a legii și a obiceiului, un negru. Avea niște ochi albaștri și niște cîrlionți bălai, întocmai ca tovarășul său alb ; dar pînă și tatăl copilului alb era în stare să-i deosebească pe cei doi copii, oricît de puțin avea de-a face cu ei — îi deosebea după îmbrăcăminte : căci copilașul alb purta o hăinuță de muselină cu guleraș de dantelă și avea la gît un colier de mărgean, pe cînd celălalt purta doar o cămășuță de cînepă netoarsă, care abia îi ajungea pînă la genunchi, și n-avea nici un juvaer la gît.

Copilul alb se numea Thomas à Becket Driscoll ; celălalt era cunoscut sub numele „Valet de Chambre“ — nu avea nici un nume de familie, căci sclavii erau lipsiți de acest privilegiu. Roxana auzise cîndva cuvintele acelea, „Valet de Chambre“, care-i sunaseră plăcut și, luîndu-le drept un nume, își botezase astfel copilul. Avea să-l prescurteze, firește, foarte curînd, în „Chambers“.

Wilson o știa din vedere pe Roxy. Cînd duelul vorbelor de duh începu să scadă în intensitate, el ieși afară ca să culeagă niscaiva amprente. Jasper se puse pe treabă

numaidecît, dîndu-şi seama că-i observat. Wilson se uită la cei doi copilaşi şi întrebă :

— Ce vîrstă au, Roxy ?

— Amîndoi is de-o vîrstă, dom'le, au cinci luni. S-au născutără zintii februar.

— Frumoşi copii. Amîndoi, la fel de frumoşi.

Cu un zîmbet ce-i dezveli dinţii albi, fata spuse :

— Fii binecuvîntat, dom'le Wilson, e frumos din par-tea matale că spui asta, fiindcă unu' din ei nu-i decît un negru. Fireşte, un negrişor grozav, fiindcă-i al meu.

— Dar cum îi deosebeşti, Roxy, cînd n-au nimîc pe ei ?

Roxy izbucni într-un hohot de rîs pe măsura ei, apoi răspunse :

— A, eu îi deosebesc, dar pun rămăşag, dom'le Wilson, că dom' Percy n-ar fi în stare, nici să-l pici cu ceară!

Wilson mai stătu de vorbă cu Roxy un timp, apoi îi luă amprente pentru colecţie — amprente ambelor mîini — pe două lamele de sticlă : după ce le etichetă şi le dată, luă şi amprente celor doi copilaşi, etichetîndu-le şi datîndu-le şi pe ele.

Cu vreo două luni mai tîrziu, în ziua de 3 septembrie, le luă din nou amprente, întregului trio. Îi plăcea să aibă o „serie“, cîte două sau trei amprente luate la anumite intervale în timpul copilăriei şi urmate de altele, la intervale de cîţiva ani.

A doua zi, adică la 4 septembrie, avu loc o întîmplare care o tulbură adînc pe Roxana. Domnul Driscoll constată lipsa unei mici sume de bani — ceea ce nu i se întîmpla pentru prima oară dealtfel : de fapt, i se mai întîmplase de trei ori pînă atunci. Răbdarea lui Driscoll era pusă la grea încercare. Era un om destul de înţelegător faţă de sclavi şi de alte dobitoace ; un om extrem de înţelegător faţă de păcatele celor de-un neam cu el. Hoţia, însă, n-o putea tolera şi era limpede că în propria lui casă se ascundea un hoţ. Hoţul acesta nu putea

fi decît unul dintre sclavii săi negri. Trebuiau luate măsuri drastice împotriva lui. Driscoll îi chemă aşadar pe servitori la dînsul. Erau trei, în afară de Roxy : un bărbat, o femeie şi un băiat de doisprezece ani. Nu erau rude. Driscoll le vorbi astfel :

— V-am prevenit pe toţi, dar avertismentele mele n-au fost de nici un folos. De data asta, o să vă dau o lecţie : o să-l vînd pe hoţ. Care din voi e vinovat ?

La auzul acestei ameninţări, începură să tremure, fiindcă o duceau destul de bine în casa domnului Driscoll, iar schimbarea stăpînului putea să fie o schimbare în rău. Tăgăduiră aşadar cu toţii. Nimeni nu furase nimic — în nici un caz, bani ! — poate doar niţel zahăr, cîte o prăjiturică sau niscaiva miere, acolo — ceva care „Dom’Percy nici n-ar băga de seamă sau nici nu i-ar păsa că lipseşte“, dar bani, nu, nici măcar o centimă. Se dezvinovăteau cu convingere, dar domnul Driscoll nu se arătă deloc mişcat.

— Spune-mi numele hoţului ! îi îndemnă el pe fiecare în parte.

Adevărul este că toţi, în afară de Roxana, erau vinovaţi ; ea îi suspecta, fără să ştie nimic precis. Se îngrozea la gîndul că fusese cît pe ce să se facă ea însăşi vinovată : o salvase taman la timp Biserica Metodistă pentru oamenii de culoare, care organizase, cu două săptămîni în urmă, o adunare de „convertire“. Cu care ocazie, se „convertise“ şi ea. Chiar a doua zi după acea fericită întîmplare, tocmai cînd se mîndrea cu noul ei fel de a vedea lucrurile şi cu starea ei de neprihană, stăpînul lăsase pe masa lui de birou doi dolari fără apărare, iar Roxy căzuse peste ispită în clipa cînd se pregătea să şteargă praful cu o cîrpă. Se uitase la cei doi dolari cu o ciudă crescîndă, apoi izbucnise :

— Fir’ar a naibii de adunare, mai bine-ar fi amînat-o pînă mîine !

Și, zicînd acestea, acoperise cu o carte obiectul ispitei, pe care un alt servitor putuse astfel să și-l însușească. Roxy făcuse acest sacrificiu pe altarul religiei, ca un gest necesar în cazul respectiv, nu însă de natură să constituie un precedent : într-o săptămînă sau două, evlavia i s-ar fi muiat și, atunci, redevenind o ființă rațională, următorii doi dolari lăsați afară, în frig, ar fi găsit un ocrotitor — în persoana ei.

Să fi fost oare o femeie rea din fire ? Ori mai rea decît cei din neamul ei ? Nu. Oamenii aceștia erau hândicapați în lupta pentru viață și nu socoteau un păcat să obțină un avantaj militar asupra inamicului — un avantaj mărunț, nu unul prea mare. Ori de cîte ori li se ivea prilejul, șterpeleau provizii din cămară sau vreun degetar de alamă, vreo turtă de ceară, vreo bucată de șmirghel, o testea de ace, o lingură de argint, vreun dolar, niscaiva lucrurișoare de îmbrăcăminte sau orice alt articol de mică valoare ; și, departe de a vedea în aceste acțiuni de represalii ceva reprobabil, se duceau la biserică și se rugau și cîntau cu convingere, ascunzîndu-și prada în buzunare. Afumătoriile fermelor trebuiau să fie bine ferecate, cu lacăte grele, fiindcă pînă și diaconul negru nu putea rezista ispitei de a șterpeli o halcă de slănină, cînd Pronia îi arăta în vis, sau pe alte căi, unde anume atîrna halca aceea, singură-singurică și dornică de companie. Dacă, însă, i s-ar fi arătat o sută de hălci de slănină, diaconul n-ar fi luat două — adică, nu în aceeași noapte. În nopțile geroase, inimosul noț negru era în stare să încălzească vreun capăt de scîndură și să-l vîre sub ghearele reci ale puilor cocoțați în vreun copac : cîte o găină adormită pășea atunci pe scîndura aceea caldută, cloncănind a recunoștință, și hoțul o vîra în sac, iar mai tîrziu în stomac, încredințat că, luînd acest lucru de nimic de la stăpînul care-i fura zilnic comoara cea mai de

preț — libertatea — nu săvârșea nici un păcat demn de a fi rememorat de Dumnezeu în ziua Judecății de Apoi.

— Numele hoțului !

Domnul Driscoll rosti pentru a patra oară, și pe același ton aspru, acest îndemn, la care ținu să adauge, cu gravitate :

— Vă acord un minut (și-și scoase din buzunar ceasul). Dacă la capătul acestui minut n-ați mărturisit, nu numai c-o să vă vînd pe toți patru, dar o să vă vînd în josul fluviului !

Era ca și cum i-ar fi osîndit la flăcările iadului ! Nici un negru din Missouri nu se îndoia de asta. Roxy se clătină pe picioare, pălind toată ; ceilalți căzură în genunchi, parcă împușcați ; ochii le șiroiau de lacrimi, mîinile ridicate cerșeau îndurare, și trei răspunsuri răsunară într-un glas :

— Eu am furat !

— Eu am furat !

— Eu am furat ! Fie-ți milă, stăpîne, Domnul îndură-se de niște negri sărmani !

— Foarte bine, zise stăpînul, vîrîndu-și ceasul în buzunar. O să vă vînd *aici*, deși n-o meritați. Ați merita să vă vînd în josul fluviului.

Vinovații se trîntiră la pămînt și-i sărutară picioarele, într-un elan de recunoștință, declarînd că nu vor uita niciodată bunătatea lui și că se vor ruga întotdeauna pentru dînsul, cît vor trăi. Erau sinceri, fiindcă dumnea-lui întinsese întocmai ca un zeu mîna-i puternică și închisese porțile iadului în fața lor. Știa el însuși că săvîrșise o faptă nobilă și-i plăcea să se știe mărinimos ; în seara aceea, notă în jurnal împlinirea, pentru ca feciorul său să poată citi despre ea peste un număr de ani și să se simtă la rîndu-i îndemnat a săvîrși fapte bune și umanitare.

CAPITOLUL 3

„Cine a trăit îndeajuns de mult pentru a ști ce-i viața, își dă seama cită recunoștință îi datorăm lui Adam, cel dintîi binefăcător al neamului nostru : el a adus moartea pe pămînt“.

Calendarul lui Wilson Zevzecul

Percy Driscoll dormi bine în noaptea cînd hotărî să-și salveze slugile de la pedeapsa vînzării în josul fluviului, dar Roxy nu putu închide nici o clipă ochii. O spaimă cumplită pusese stăpînire pe sufletul ei. Copilul ei să ajungă într-o bună zi să fie vîndut la vale, pe rîu?! Gîndul acesta o făcea să-și piardă mințile. Dacă apuca să ațipească o clipă, în clipa următoare sărea în sus și se repezea la leagănul copilului ei ca să vadă dacă mai era acolo. Luîndu-l în brațe și copleșindu-l cu sărutări, îi spunea, printre lacrimi și gemete : „N-au să te vînză, nu ! mămica ta n-o să-i lase, mai bine te omoară chiar ea !“

Odată, tocmai cînd îl punea la loc în leagăn pe pruncul ei, celălalt copilăș se răsuci în somn, atrăgîndu-i astfel atenția. Rămase îndelung în fața lui, vorbindu-i în gînd :

„Cu ce-a păcătuit bietu' meu copil, de n-a putut fi la fel de norocos ca tine ? N-a făcut nimic rău ! Dumnezeu a fost bun cu tine, de ce n-a fost bun și cu el ? Tu nu poți fi vîndut la vale, pe rîu. Îl urăsc pe tăticu' tău, e un om lipsit de inimă — față de negri, oricum. Îl urăsc, da, și așa fi în stare să-l omor !“

Se opri cîteva clipe, apoi izbucni din nou în suspine și se depărtă de leagăn, murmuind :

„A, trebuie să-mi omor copilu', n-am de ales — nu-mai omorîndu-l pot să-l scap de năpastă ! Da, trebuie s-o fac, trebuie să te omor ca să te scap, comoara mea !“

Și, strângându-și la piept copilul, începu să-l dez-
mierde, în vreme ce-i șoptea :

„Mămica trebuie să te omoare, dar cum aş putea să
te omor ? Nu, mămica ta n-o să te părăsească, nu ! hai,
nu mai plînge ! mămica o să meargă cu tine, o să-și ia și
ea viața ! Hai, scumpișorule, vino cu mămica ta — o să
ne aruncăm amîndoi în rîu, și atunci gata cu toate ne-
cazurile din lumea asta — pe lumea *ailaltă* bieții negri
nu-s vînduți la vale, pe rîu !“

Porni spre ușă, cu copilul la piept, șoptindu-i me-
reu ; deodată se opri — zărise rochia ei nouă, de dumi-
nică, o rochie de stambă ieftină, pestriță, cu imprimeuri
farteziste.

„Nici măcar n-am purtat-o, își spuse, privind-o galeș.
Tii, ce frumoasă e !“

Și, scuturînd din cap ca pentru a răspunde unui gînd
plăcut adăugă :

„Nu, n-o să mă las pescuită în zdrențele astea vechi,
sub privrile tuturor !“

Punînd așadar jos copilul, se îmbracă în cealaltă ro-
chie și se privi în oglindă ; uluită de propria-i frumusețe,
se hotărî să-și desăvîrșească toaleta funerară. Își scoase
basmaua și-și pieptănă cosițele lungi, „întocmai ca o cu-
coană albă“, legîndu-le cu niște panglicuțe cam lugubre ;
după ce-și virî în păr niște flori artificiale oribile, își
aruncă pe umeri un fel de vâl care, pe vremea aceea, se
numea „nor“ — un vâl de un roșu aprins. Acum, că era
gata să moară, își ridică din nou copilul în brațe, dar cînd
văzu cum era îmbrăcat, în cămășuța aceea scurtă și ce-
nușie, și-și dădu seama de contrastul dintre îmbrăcămin-
tea asta sărăcăcioasă și propria ei îmbrăcămintă, de o
splendoare diavolească, inima de mamă i se înfioră și se
simți rușinată.

„Nu, scumpu' mamii, n-o să te las așa. Îngerii din
ceruri au să te-admire la fel cum au s-o admire pe mă-

nica ta. N-o să-i las să-și ducă mâna la ochi și să le zică lu' David, lu' Goliat și ălorlalți proroci : «Copilu' ăsta-i prea prost îmbrăcat pentru un asemenea loc»...”

Între timp, seosese cămășuța de pe copil. Se apură să-l îmbrace într-una din hăinuțele lungi și albe ale lui Thomas à Becket, o hăinuță cu fundițe albastre și cu guleraș plisat.

„Așa, acu' ești gata.”

Și, așezându-și copilul într-un jilt, se depărtă puțin ca să-l privească mai bine. Ochii i se căscară de uimire și admirație.

„Ti ! exclamă ea, bătînd din palme. Nici n-am știut ce frumusel ești ! Domnișoru' Tommy nu-i nici cu-atîta mai frumuseț !”

Se apropie de celălalt copil și-l privi cu atenție, apoi își mai privi odată propriul copil, și din nou pe moștenitorul averii stăpînului. Deodată îi miji în ochi o lumină ciudată, și păru să se cufunde în gînduri, ca într-o transă. Cînd își reveni, rosti în șoaptă :

„Ieri, pe cînd îi spălam în băiță, chiar stăpînu' m-a-ntrebat care-i copilu' lui ?”

Începu să se miște ca într-un vis. Îl dezbracă pe Thomas à Becket, lăsîndu-l gol-goluț, apoi îl îmbracă în cămășuța ieftină a celuiilalt. După ce puse la gîtul copilului ei colierul de mărgean al lui Thomas, îi așează pe copiii unul lingă altul și, cercetîndu-i cu luare-aminte, șopti :

„Cine-ar fi crezut că o haină poate face așa ceva ? Să-mi moară pisica dacă-s în stare să-i deosebesc, mai mult decît stăpînu' !”

Și, punîndu-și pruncul în elegantul leagăn al lui Tommy, îi spuse :

„De-aci-nainte ești domnișoru' Tom, iar eu trebuie să nă obișnuiesc să-ți zic așa, scumpișorule, ca să nu uit, altminteri s-ar putea s-o încurc și ar fi vai și-amar de noi

amândoi. Și acu', domnișoru' Tom, stai cuminte și nu te mai foi atîta — a, ce bine-mi pare, ești salvat, slavă Domnului, nimeni n-o să mai poată să-l vînză la vale pe pușoru' mamei !“

După ce-l vîri pe moștenitorul stăpînului în leagănul de lemn nevopsit al propriului ei copil, îi vorbi astfel, privîndu-i cu neliniște trupșorul adormit :

„Îmi pare rău de tine, drăguțule, zău că-mi pare rău, dar ce pot face ? Tăticu' tău ar fi în stare să-l vînză cine știe cui pe copilu' meu, undeva la vale, iar eu n-aș putea îndura una ca asta, zău n-aș putea !“

Se trînti pe pat și începu să se frămînte, năpădită de gînduri. Deodată se ridică în picioare, fulgerată de-un gînd liniștitor :

„Nu-i nici un păcat ! Mulți albi au făcut la fel ! Nu-i nici un păcat — slavă Domnului ! Au făcut și ei la fel, da, și nu erau niște oameni de rînd, ci ai mai de soi dintre ei, adică regii !“

Căzu din nou pe gînduri, încercînd să-și amintească amănuntele tulburi ale unei povești pe care-o auzise cîndva.

„Acu' mi-aduc aminte ! exclamă ea. Predicatoru' ăla negru ne-a vorbit despre asta, cînd a venit aici din Illinois ca să țină o predică în biserica noastră. Zicea că nimeni nu-și poate mîntui sufletu' — nici prin credință, nici prin fapte, nici prin altceva. Numai prin haru' Domnului, care vine doar de la Domnu' Dumnezeu, iar El îl poate dărui oricui îi place, unui păcătos ca și unui sfînt, nu-i pasă cui anume. El face ce vrea, alege pe cine-i place și pune-n loc pe oricare altu', să arză-n flăcările iadului, pe cînd alesu' Lui trăiește fericit în vecii vecilor. Predicatoru' zicea că taman așa au făcut și-n Anglia, odată, mai demultîșor. Regina cică și-a lăsat într-o bună zi pruncu' și s-a dus nu știu unde, iar o negresă din locu' ăla plin de albi, s-a apropiat de copil și

l-a luat și l-a îmbrăcat în straiile propriului ei copilăș, lăsându-l pe acesta acolo, îmbrăcat în straiile pruncului regesc ; și s-a dus cu pruncul regesc la ea acasă, în cartieru' negrilor, și nimeni n-a băgat de seamă nimic, așa că pruncu' negresei a ajuns ditamai regele, și l-a vîndut pe copilu' reginei la vale, în ziua cînd au trebuit să-mpartă moștenirea. Da, predicatoru' zicea că nu-i nici un păcat, fiindcă au mai făcut-o și alții. Sigur că da, au făcut-o și ei, și nu niște albi de rînd, ci ai mai de soi dintre ei. A, ce bine-mi pare că mi-am adus aminte !"

Se dădu jos din pat fericită și cu inima ușoară și veni lîngă leagăne, să-și petreacă restul nopții „repetînd“.

„Stai cuminte, domnișoru' Tom“, îi spunea ea cu blîndețe propriului ei prunc, atingîndu-l ușor.

Apoi, cu asprime, către celălalt copilăș :

„Stai cuminte, Chambers ! Vrei să te-ating ?“

Pe măsură ce „repetă“, constata cu uimire că spaima ce-o făcuse pînă nu demult să i se adreseze cu respect și cu smerenie adevăratului fiu al stăpînului, trecea acum asupra uzurpatorului ; de asemenea, vorba tăioasă și atitudinea poruncitoare îl vizau acum în chip firesc pe nefericitul moștenitor al străvechii familii Driscoll.

În pauzele dintre „repetiții“, își cîntărea șansele :

„Au să-i vînză pe negrii din casă fiindcă-au șterpelit banii, pe urmă au să cumpere alți negri, care nu-i cunosc pe copilăși, așa c-o să fie bine. Cînd o să-i scot la aer pe copilăși, o să le mînjesc botișoarele cu magiun, încît *nimeni* n-o să vadă că i-am schimbat. Da, așa o să fac mereu, pînă-o să treacă primejdia, chiar de-ar fi să țină un an întreg. De un singur om mi-e teamă, și anume, de Wilson Zevzecu'. Oamenii zic că-i zevzec, da' zău că nu-i mai neghiob decît mine ! E al mai deștept om din tîngușor, afară doar de judele Driscoll sau poate de Pem

Howard. Mă scoate din minți cu sticlele alea ale lui, cred că-i un vrăjitor. Da' las' pe mine, o să mă apropii de el într-o zi și-o să-l fac să creadă că vreau să ia din nou 'prentele deștelor de la copilași : dacă nici el n-o să bage de seamă schimbarea, am scăpat de primejdie. Da' cred că tot mai bine-ar fi să port o potcoavă ca s-alung far-mecele."

Negrii aduși de stăpîn în locul celorlalți nu-i dădură nici o bătaie de cap Roxanei. Și nici stăpînul însuși, fiindcă era prea preocupat de o afacere care mergea prost, ca să-i mai vadă pe copii cînd le arunca vreo privire ; în acel moment, Roxy trebuia doar să-i gîdile pe amîndoi ca să ridă în hohote, dezvelindu-și gingiile, iar cînd se potoleau, și-și recăpătau înfățișarea omenească, stăpînul nu mai era în preajmă.

După vreo cîteva zile, afacerea aceea deveni atît de îndoielnică, încît domnul Percy trebui să plece împreună cu frate-său, judecătorul, pentru a vedea ce-i de făcut. Era, ca de obicei, o afacere de speculă cu terenuri, complicată însă cu un proces. Cei doi frați Driscoll lipsiră vreme de șapte săptămîni. Înainte de întoarcerea lor, Roxy îi făcu o vizită lui Wilson și se declară mulțumită : Wilson luă amprente digitale, scrise dedesubt numele și data — 1 octombrie — le puse deoparte cu grijă, și continuă să stea de vorbă cu Roxy, care ținea morțiș ca el să-și exprime admirația pentru felul cum crescuseră copilașii în luna care trecuse de cînd le luase ultima oară amprente. Wilson lăudă frumusețea copilașilor — pe care, de data aceasta, Roxy nu-i deghizase cîtuși de puțin, așa că rămase mulțumită, deși tremura de frică la gîndul că el ar putea în ultimul moment să...

Dar el nu observă nimic, astfel că Roxy se întoarse acasă cu sufletul plin de bucurie, iar de atunci încoea încetă să-și mai facă griji din această pricină.

„Adam și Eva s-au bucurat de multe avantaje, principalul fiind acela c-au scăpat de dentiție“.

Calendarul lui Wilson Zevzeceul

„Pronia cerească are un cusur, și anume că, adesea, nu prea se poate ști cui i-a fost hărăzită. În cazul copiilor, al urșilor și al profetului, urșii s-au ales cu mai multă bucurie decât profetul, fiindcă i-au mâncat pe copii“.

Calendarul lui Wilson Zevzeceul

Cronica de față cată de aci înainte să se adapteze la schimbarea săvârșită de Roxana, numindu-l pe adevăratul moștenitor „Chambers“ și pe micul solav uzurpator „Thomas à Becket“ — mai pe scurt, „Tom“, așa cum îi spuneau cei din jurul lui, în viața de toate zilele.

„Tom“ era un copil rău, încă din clipa când devenise un uzurpator. Ar fi fost în stare să izbucnească în plîns, din senin, să zbiere ca un apucat, fără nici un motiv, pentru ca la urmă „să-și țină respirația“ — această îngrozitoare specialitate a copiilor cărora le cresc dinții și care-i face să-și piardă suflul și să se zbuciume, să se sucească și să lovească în dreapta și-n stînga, încercînd să respire, în timp ce buzele li se învinețesc și gurița li se cascade și încremenește, oferind vederii un dințișor înfipt în marginea inferioară a unui șir de gingii roșcate; iar cînd înfricoșătoarea înțepenire s-a prelungit îndeajuns de mult pentru a-ți da sentimentul că respirația pierdută nu se va mai întoarce niciodată, o doică își face apariția în fugă și toarnă apă pe fața copilului — și atunci, plămîinii lui se umplu cu aer și slobozesc numaidecît un țipăt, un zbieret sau un

urlet ce-ți sparge timpanul, silindu-te să rostеști niște vorbe care nu s-ar potrivi deloc cu un nimb, dacă ai purta vreunul. Copilașul Tom era în stare să zgîrie cu unghiile pe oricine s-ar fi apropiat de el și să facă zob cu zbierele lui pe oricine i-ar fi stat în preajmă. Putea să zbiere așa, pînă căpăta apă, dar trîntea apoi cana pe podea și zbiera, cerînd altă cană cu apă. I se făceau toate mendrele, oricît de extravagante și de exasperante ar fi fost. I se dădea voie să mănînce orice poftea, mai cu seamă mîncăruri care-i provocau durere de burtă.

Cînd fu îndeajuns de mare ca să poată să umble, să îngaime cîteva vorbe și să-și dea seama la ce-i pot folosi mîinile, deveni o adevărată pacoste. Cînd era el treaz, Roxy nu mai era în stare să închidă un ochi : o striga pentru orice lucru îi ieșea în cale — „vleau !“ — iar vorba asta era o poruncă. În clipa cînd ea îi aducea lucrul acela, pramatiă zbiera, dînd din mîini ca un apucat : „Nu vleau, nu vleau !“, pentru ca mai apoi, cînd obiectul îi era luat, să strige ca din gură de șarpe : „Vleau ! vleau !“ Roxy trebuia să-și ia călcîiele la spinare, ca să-i aducă înapoi obiectul, înainte ca afurisitul să aibă răgazul să se înfurie.

Mai presus de orice, îi plăcea cleștele : asta, fiindcă „tatăl“ lui îi interzisese acest obiect, pentru ca nu cumva să spargă geamurile și mobila. În clipa cînd Roxy se întorcea cu spatele, băiatul se apropia de clește șonticîind și exclama : „Plățe !“ avînd grijă să tragă cu ochiul ca să vadă dacă Roxy îl observă sau nu. „Vleau !“, exclama el apoi și, privind pe furiș către Roxy, adăuga : „E-al meu !“, și chiar era al lui. În clipa următoare, unealta era ridicată în aer, peste alte cîteva clipe se auzea un trosnet și un urlet, iar motanul o zbughea, pe trei din cele patru lăbuțe ale sale, grăbit să ajungă la o întîlnire ; Roxy sosea la fața locului în momentul cînd lampa sau o fereastră erau iremediabil distruse.

Tom primea tot răsfațul, iar lui Chambers nu-i mai rămînea nimic. Tom căpăta toate bunătățile, pe cînd

Chambers se mulțumea cu un terci cu lapte și cu o coleașă neîndulcită. Drept urmare, Tom ajunsese un copil bolnăvicios, spre deosebire de Chambers. Tom era „furisit“, cum zicea Roxy, și obraznic; Chambers era smerit și supus.

În ciuda admirabilului ei bun simț și a firii ei practice și descurcărețe, Roxy era o mamă exagerată. Mai mult decît atît: prin ficțiunea creată de ea însăși, băiatul devenise stăpînul ei. Necesitatea de a impune recunoașterea formală a acestei relații, și de a se perfecționa în atitudinile menite să exprime această recunoaștere, o determinase să le practice cu atîta rîvnă și asiduitate, încît ele se transformaseră curînd în adevărate deprinderi, în gesturi mașinale și inconștiente. În chip firesc, trucurile menite doar să-i înșele pe alții, ajunseră s-o înșele și pe ea; falsa adulare deveni adulare reală, falsul servilism deveni servilism adevărat, iar omagiul simulat — omagiu real; mica deosebire artificială dintre sclav și stăpîn se adînci, devenind o prăpastie foarte reală — pe o buză a ei stînd Roxy, victima propriilor ei înșelăciuni, iar pe cealaltă copilul ei, care nu-i mai apărea ca un uzurpator, ci ca un stăpîn, acceptat și recunoscut ca atare. Stăpînul și totodată Dumnezeuul ei, pe care-l adora pînă la uitarea de sine.

Micul Tom îi bătea și-l zgîria pe Chambers, fără să fie pedepsit pentru asta, iar Chambers descoperise de timpuriu că-i mult mai avantajos să rabde cu smerenie atacurile, decît să li se împotrivească. În puținele ocazii cînd prigonitorul său îl scosese din sărite și-l silise să se împotrivească, plătise foarte scump la „cartierul general“ — nu din pricina Roxanei, căci ea se mîrginea să-l mustre că „uită cine-i stăpînu'su“ și nu împingea niciodată pedepsele dincolo de o urechială; ci din pricina lui Percy Driscoll, care ținuse să-i spună lui Chambers că n-avea dreptul să ridice mîna împotriva micului său stăpîn, oricît l-ar fi provocat acesta. Chambers nesocotise de trei ori această poruncă și de fiecare dată se alesese cu cîte o cio-

măgeală atît de zdravănă din partea omului care-i era tată fără să ştie, încît după aceea acceptase cu smerenie răutăţile lui Tom, încetînd să mai opună vreo rezistenţă.

Înafara casei, cei doi băieţi erau mereu împreună, şi aveau să fie în tot timpul copilăriei lor. Chambers era puternic, mai puternic decît cei de vîrsta lui, şi un bun luptător : căpătase această putere din pricina hranei simple şi a muncilor grele făcute prin casă, şi devenise un bun luptător, graţie lui Tom, care-i oferea din belşug ocazia de a-i lua apărarea împotriva unor băieţi albi, pe care-i ura şi de care se temea. Chambers era scutierul lui, care-l însoţea la şcoală şi înapoi acasă ; tot el veghea din umbră pentru a-l proteja pe terenul de joacă. Îşi dobîndise astfel o reputaţie de luptător atît de formidabilă încît Tom ar fi putut să schimbe hainele cu ale lui Chambers şi să „călărească în pace“, întocmai ca Sir Kay în armura lui Launcelot.

Era foarte priceput şi la jocurile care cereau oarecare dibăcie. Tom îl punea să joace „bile“ cu el, dar i le lua pe toate la urmă, după ce Chambers i le cîştiga. În sezonul de iarnă, Chambers era la îndemînă, îmbrăcat în hainele uzate ale lui Tom, cu mănuşi roşii, găurite la degete, ca şi ghetetele, şi cu nişte nădragi găuriţi în fund şi la genunchi — gata să tragă la deal săniuţa pentru ca Tom, încotoşmănat în straie călduroase, să poată luneca la vale ; el, însă, nu avea voie să se dea cu sania. La porunca lui Tom trebuia să clădească oameni de zăpadă şi fortificaţii întregi. Cînd Tom avea poftă să tragă în careva cu bulgări de zăpadă, Chambers era ţinta lui răbdătoare, o ţintă care nu putea riposta. Chambers ducea pînă la rîu patinele lui Tom şi i le prindea de tălpi, iar cînd Tom luneca pe gheaţa rîului, pornea după el şontic-şontic, pentru a fi la îndemînă ; dar Tom nu-l poftea niciodată să încerce şi el patinele.

Vara, ocupaţia preferată a băieţilor din Dawson's Landing era să şterpelească mere, piersici şi pepeni din

căruțele fermierilor, de dragul primejdiei de a-și vedea capetele sparte de bîtele acestora. Tom era un mare amator de asemenea furtişaguri — prin procură. Chambers era cel care fura poamele, şi-şi primea răsplata sub formă de simburi şi coji.

Tom îl lua întotdeauna pe Chambers la scaldă, să inoate lîngă el ca un scut. Cînd se sătura de scaldă, Tom ieşea pe mal şi, legînd cămaşa lui Chambers, o muia în apă pentru ca nodurile să se întărească zdravăn, apoi se îmbrăca şi rămînea pe mal, rîzînd de bietul Chambers, care dîrdîia gol-goluţ, trăgînd cu dinţii de nodurile îndărătнице.

Tom îi căşuna toate aceste mizerii, parte dintr-o răutate înnăscută, parte fiindcă-l ura din pricina puterii, curajului şi isteţimii sale. Tom nu ştia să plonjeze, în orice caz se ferea să plonjeze, din cauza unor dureri de cap cumplite. Chambers plonja cu plăcere, fără nici o greutate. Într-o zi, sub ochii uimiţi ai multor băieţi albi, făcu nişte sărituri atît de grozave din barcă, încît Tom, plictisit peste măsură, împinse barca mai încolo, făcîndu-l pe Chambers să cadă cu capul în jos, drept în fundul ei ; şi, în timp ce Chambers zăcea fără cunoştinţă acolo, unii dintre foştii adversari ai lui Tom, socotind că li s-a ivit în sfîrşit prilejul mult-aşteptat, îi traseră falsului moştenitor o asemenea chelfăneală, încît abia izbuti să se tîrască pînă acasă, ajutat fireşte de bietul Chambers.

Într-altă zi (împliniseră între timp cincisprezece ani), Tom „făcea pe grozavul“ în rîu, cînd simţi deodată că-l apucă un cîrcel şi începu să strige „ajutor !“. Golanii din tîrguşor recurgeau mai toţi la acest truc — mai ales de faţă cu vreun străin : strigau, adică, „ajutor !“ prefăcîndu-se că i-a apucat un cîrcel, iar cînd străinul se repezea să-i întindă o mînă de ajutor, golanul din apă se zbătea şi se zvircolea, pînă ajungea în preajma străinului şi atunci, înlocuindu-şi zbieretele cu un zîmbet sarcastic, se

depărta înotînd, în vreme ce ceilalți golani îl asaltau pe fraier cu o salvă de risete batjocoritoare. Tom nu recursese încă niciodată la această glumă, dar băieții, închipuindu-și c-o făcea acum, stăteau deoparte și se uitau ; numai Chambers credea că stăpînul lui are efectiv nevoie de ajutor, așa că înotă spre el și, din nefericire, ajunsese la timp pentru a-i salva viața.

Aceasta fu ultima picătură. Tom răbdase pînă acum multe, dar a rămîne îndatorat în felul acesta, și în văzul întregii lumi, unui negru, și încă unui asemenea negru — era prea de tot ! Îl ocări așadar pe Chambers pentru că-și „închipuise“ că el, Tom, cerea cu adevărat ajutor : oricine în afară de un negru tembel și-ar fi putut da seama că se prefăcea și l-ar fi lăsat în pace.

Dușmanii lui Tom, fiind în număr mare, își exprimară destul de liber părerile, rîzînd de el și copleşindu-l cu vorbe ca „laș“, „fricos“, „mincinos“ și alte asemenea ; ba, îi mai spuseră că de aici înainte îl vor porecli pe Chambers „babacu' negru al lui Tom Driscoll“, fiindcă, deh, Tom îi datora lui Chambers o a doua viață. Iritat la culme, Tom începu să zbiere :

— Dă-le la cap, Chambers, dă-le la cap ! De ce stai cu mîinile-n buzunare ?

— Păi, dom' Tom, is prea mulți ! încercă să se scuze Chambers.

— Mă, n-auzi ce-ți spun ?

— Te rog, dom' Tom, nu mă pune ! Is prea mulți, zău !

Tom se repezi la el și-l împunse în vreo cîteva locuri cu briceagul, înainte ca băieții să i-l poată smulge din mînă și să-i dea rănitolui șansa de a scăpa. Rănile nu erau grave, dar îl dureau cumplit. Dacă lama briceagului ar fi fost ceva mai lungă, iar fi scurtat zilele.

Tom o învățase de mult pe Roxy „să stea la locul ei“. Nicî ea nu mai știa de cînd nu mai îndrăznise să-l sărute sau să-i spună vreo vorbă de alint. Asemenea manifestări,

din partea unei „negrese“, îl umpleau de scîrbă, iar cît despre ea, fusese prevenită să nu se apropie și să nu uite cine era. Roxy își văzuse așadar fiul iubit încetînd, treptat, să-i mai fie un fiu ; rămînea doar stăpînul — un stăpîn nu prea bun. Iar ea însăși, se pomenise prăbușindu-se de pe culmea sublimă a maternității în prăpastia întunecată a sclaviei. Între ea și băiat se căsca o prăpastie de netrecut. Acum, Roxy nu mai era pentru el decît o sclavă neajutorată și umilă, victimă pasivă a hachițelor și a firii lui arțăgoase.

I se întîmpla să nu poată adormi, nici măcar cînd era moartă de oboseală, într-atît de furioasă era din pricina celor îndurate peste zi de la feciorul ei. Își spunea atunci :

— M-a lovit fără nici un motiv, m-a lovit peste față, în văzul oamenilor ! Și-mi zice mereu că-s o „negresă împuțită“, o „stricată“, și alte vorbe de-astea urîte. Ah, Doamne, am făcut atîta pentru el, l-am ridicat dă-a ajuns unde e, și iată cu ce mă aleg drept răsplată !

Uneori, cînd vreo ticăloșie prea mare îi ustura sufletul, își făurea planuri de răzbunare și savura în închipuire spectacolul demascării ticălosului ca un impostor și ca un sclav ; dar, în toiul acestor bucurii, o năpădea teama : grație ei, băiatul devenise peste măsură de puternic ; nu putea aduce nici o dovadă în sprijinul afirmațiilor ei și, culmea ! risca să fie vîndută în josul fluviului ! Dîndu-și seama că planurile ei sînt zadarnice, renunță la ele, cuprinsă de o furie neputincioasă împotriva soartei și împotriva ei înșiși, că nu se gîndise, în acea zi fatidică de septembrie, să facă apel la un martor, pe care să-l poată folosi în ziua cînd ar fi avut nevoie de un asemenea martor pentru a-și potoli setea de răzbunare.

Și totuși, în momentul cînd Tom se purta frumos cu ea — existau și asemenea momente — se simțea fericită, și toate rănilor i se vindecau ; da, se simțea fericită și mîn-

dră de fiul ei, de feciorul ei negru, care stăpînea peste albi și se răzbuna pentru fărădelegile comise de aceștia împotriva neamului negru.

În toamna aceea, toamna anului 1845, la Dawson's Landing avură loc două înmormîntări grandioase : cea a Colonelului Cecil Burleigh Essex și cea a lui Percy Driscoll. Pe patul de moarte, Driscoll o slobozi pe Roxy din sclavie și-l puse pe așa-zisul său fiu adorat sub tutela fratelui său, judecătorul, și a soției acestuia. Neavînd copii, soții Driscoll erau bucuroși să-l primească. Oamenii fără copii nu sînt defel pretențioși.

Cu vreo lună înainte, judele Driscoll se dusesse la fratele său și-l cumpărase într-ascuns pe Chambers. Auzise că Tom încercase să-l convingă pe taică-su să-l vîndă pe băiat în josul fluviului, așa că voia să preîntîmpine scandalul — fiindcă opinia publică nu admitea ca servitorii să fie tratați în felul acesta pentru un motiv neînsemnat, sau chiar fără nici un motiv.

Percy Driscoll se străduise din răspuțeri să-și salveze moșia amenințată de marea speculă cu terenuri, dar murise fără să fi izbutit. Abia intrase în mormînt, că valoarea terenurilor scăzu vertiginos, aducîndu-l pe tînărul moștenitor în sapă de lemn. Doar făgăduiala unchiului de a-i lăsa moștenire întreaga lui avere îl mai liniștă pe Tom.

Nemaiavînd nici un cămin, Roxy se hotărî să-și ia rămas bun de la prietenii ei și să plece în lume — adică, să se angajeze ca slujnică pe un vas fluvial, împlinindu-și astfel marele vis al femeilor din neamul ei. Ultimul om pe care-l vizită fu Jasper, uriașul negru. Îl găsi tăind lemnele pentru iarnă ale lui Wilson Zevzecul.

Wilson tocmai stătea de vorbă cu Jasper, cînd sosi Roxy. O întrebă cum de se îndură să-și lase copiii, pentru a se angaja ca slujnică, și-i propuse, în glumă, să-i facă o copie după amprentele lor digitale, luate pînă la

vîrsta de doisprezece ani — așa, ca să-și amintească de ei. Roxy se întrebă o clipă dacă nu cumva Wilson bănuia ceva, apoi îi spuse că nu dorește amprente. „E superstițioasă din pricina stropului de sînge negru din vinele ei, gîndi Wilson. Își închipuie c-o fi vreo vrăjitorie la mijloc, că lamelele mele or fi niște filtre. Nu degeaba venea la mine ținînd în mînă o potcoavă, mă îndoiesc că era ceva întîmplător...”

CAPITOLUL 5

„Educația e totul. Piersica a fost cîndva o alună amăruie ; conopida nu-i altceva decît o varză trecută prin școli”.

Calendarul lui Wilson Zevzecul

„O remarcă a d-rului Baldwin, în legătură cu parvenitii : „Nu ne plac hribii țigănești care se cred trufe”.

Calendarul lui Wilson Zevzecul

Vreme de doi ani doamna York Driscoll avu parte de fericirea de a trăi sub același acoperiș cu scumpul ei Tom — o fericire tulburată, ce-i drept, în răstimpuri, dar totuși o fericire ; apoi își dădu duhul, lăsîndu-i pe soțul și pe cumnata ei, doamna Pratt, care n-avea nici dînsa copii, să continue afacerea cu fericirea, în dugheana familiei. Tom era răsfățat și corcolit în fel și chip, spre deplina sau aproape deplina lui satisfacție. Asta, pînă la vîrsta de nouăsprezece ani, cînd fu expedit la Yale. Merse acolo înarmat cu toate „scutirile” posibile, dar altminteri nu se distinse prin nimic de ceilalți studenți. Rămase la Yale vreo doi ani, apoi se lăsă păgubaș și se

întoarce acasă, cu manierele simțitor ameliorate : își pierduse ursuzenia și arțagul, devenind destul de afabil și blajin : vorbea cu o ironie piezișă sau chiar fățișă, șfichiindu-și interlocutorii, însă cu un aer nevinovat, care-l făcea să-și atingă ținta, fără să dea de bucluc. Continua să fie la fel de indolent ca întotdeauna și nu vădea cîtuși de puțin dorința de a-și găsi vreo ocupație. Oamenii deduceau că prefera să se lase ajutat de unchiu-său pînă-n clipa cînd ghetele acestuia ar fi rămas vacante. Adusese cu el două-trei năravuri noi, unul dintre ele practicat destul de deschis, și anume beția, dar un alt nărav, jocurile de cărți, și-l ascundea cu grijă. Nu se încumeta să joace cărți în vreun loc de unde vestea ar fi putut ajunge la urechile unchiului.

Slefuiala căpătată de Tom în răsăritul țării nu era pe placul tinerilor din localitate. Poate c-ar fi răbdat-o, dacă Tom s-ar fi oprit aici ; el, însă, purta mănuiși, ceea ce ei nu puteau să suporte cu nici un chip. Rămase așadar fără prieteni. Adusese cu el un costum de o croială atît de modernă — moda orașelor răsăritene — încît toți îl priveau cu teamă, jigniți ca de un afront, de o obrăznicie fără seamăn. Tom savura această spaimă a oamenilor, și se fiția toată ziulica prin tîrgușor, cu un aer fericit și împăcat ; dar într-o noapte tinerii îl puseră pe un croitor din localitate să lucreze de zor, astfel încît a doua zi dimineată, cînd Tom ieși la plimbare, îl văzu pe bătrînul și scîlîmbul clopotar negru șchiopătînd pe urmele lui, îmbrăcat într-o replică fistichie și ieftină a costumului său și maimuțărîndu-i manierele elegante dobîndite în răsăritul țării.

Tom capitulă, și se îmbracă de-aci înainte după moda locală. Dar plicticosul tîrgușor de provincie i se părea din ce în ce mai greu de suportat, după ce cunoscuse locurile atît de însuflețite din răsărit. Începu să dea cîte-o raită pînă la St. Louis, ca să se mai răcorească. Găsea acolo oameni pe placul lui și distracții pe gustul lui, precum

și mai multă libertate, în unele privințe, decât aceea de acasă. În următorii doi ani, vizitele lui la oraș deveniră mai dese, iar popasurile făcute acolo, din ce în ce mai lungi.

Se înfunda din ce în ce mai adânc. Își asuma, pe ascuns, riscuri care puteau să-l pună în încurcătură într-o bună zi, ceea ce s-a și întâmplat.

Judecătorul Driscoll se retrăsese din magistratură și din afaceri încă din 1850, și ducea de vreo trei ani încoace o existență tihnită și trîndavă. Era președintele Asociației liber-cugetătorilor, al cărei unic membru era Wilson Zevzecu. Dezbaterile săptămînale ale Asociației constituiau acum principala preocupare a bătrînului om al legii. Wilson încă se mai canonea, în obscuritate, la poalele scării, sub blestemul acelei nefericite remarci, pe care-o lăsase să-i scape din gură cu douăzeci și trei de ani în urmă, în legătură cu cîinele.

Judecătorul Driscoll, care se împrietenise cu el, pretindea că Wilson avea o inteligență ieșită din comun, dar afirmația asta era privită ca una din fanteziile lui, așa că nu izbutea să schimbe opinia oamenilor. Nu era singurul motiv pentru care această opinie rămînea neschimbată ; mai exista unul, unul mult mai temeinic. Dacă judele s-ar fi mărginit să afirme acel lucru, poate că ar fi avut oarecare succes ; el, însă, făcuse greșeala de a încerca să-l dovedească. De vreo cîțiva ani încoace, Wilson lucra pe ascuns la un almanah fantezist, ca să se amuze — un soi de calendar, aseasonat cu niște remarci așa-zis filozofice, îndeobște ironice, iar judele socotea bine aduse din condei și istețe aceste vorbe de duh ale lui Wilson. De aceea, într-o zi, luă cu dînsul o parte din ele și le citi unora dintre cetățenii de frunte ai tîrgușorului. Numai că aceștia nu erau făcuți să priceapă ironia ; ea nu intra în cîmpul vizual al inteligenței lor. Citind cu toată seriozitatea acele bagatele glumețe, hotărîră fără preget că ele

înlăturau pentru totdeauna orice îndoială cu privire la Dave Wilson, deși nici înainte nu se îndoiseră că acesta e un „zevzec“. Așa se întâmplă în lumea asta : un dușman te poate distruge parțial, dar pentru a te distruge cu totul e nevoie de un prieten nehibzuit și bine intenționat. După întâmplarea aceea, judele se simți mai atașat ca oricând de Wilson, și mai convins ca oricând de valoarea calendarului său.

Judele Driscoll putea să fie un liber-cugetător și să-și păstreze totuși rangul în societate, deoarece era personajul cel mai influent și-și putea îngădui să fie original și să-și urmeze propriile principii. Celălalt membru al Asociației sale se putea bucura de aceeași libertate, deoarece era socotit ca un fel de zero, și nimeni nu acorda vreo importanță gândurilor sau faptelor lui. Deși simpatizat și primit destul de bine peste tot, nu avea nici o greutate în viața târgușorului.

Văduva Cooper — poreclită afectuos „tușa Patsy“ — locuia într-o căsuță confortabilă împreună cu fiica ei Rowena, o fată de nouăsprezece ani, romantică, manierată și foarte frumoasă, dar altminteri insignifiantă. Rowena avea doi frațiori la fel de insignifianți ca și ea.

Văduva avea o cameră mare, de rezervă, pe care-o dădea cu chirie (masă și casă) când putea găsi vreun amator, dar care rămăsese goală de vreun an încoace, spre jalea proprietăresei. Venitul ei abia dacă ajungea pentru întreținerea familiei, așa că avea nevoie de banii de chirie pentru a cumpăra câte ceva în plus. Și iată că, într-o zi călduroasă de iunie, se simți și ea fericită ; lunga așteptare luase sfârșit : cineva răspunsese la anunțul dat de vreun an încoace — și nu un fitecine de la țară, ci un cetățean din lumea mare și nebuloasă ce se întindea undeva la maizănoapte : scrisoarea era din Saint Louis !

Văduva ședea în pragul casei și contempla cu niște ochi pierduți apele strălucitoare ale fluviului Mississippi, adîncită în gîndurile ei de mărire. Și avea temei să nutrească asemenea gînduri, căci urma să aibă doi chiriași, nu doar unul !

Citise scrisoarea în fața întregii familii, iar Rowena o zbughise cu pași de dans pentru a supraveghea curățenia și aerisirea odăii de către sclava Nancy ; cît despre băieți, dăduseră fuga să răspîndească în tîrgușor marea veste, o veste de interes general, care trebuia adusă la cunoștința oamenilor, căci altminteri s-ar fi mirat și s-ar fi supărat. Cînd Rowena se întoarse, cu obrajii încinși de o veselă ațîtare, o rugă pe maică-sa să mai citească o dată scrisoarea. Aceasta suna astfel :

„STIMATĂ DOAMNĂ, fratele meu și cu mine, citind din întîmplare anunțul dvs., vă rugăm să ne încredințați camera pe care o oferiți. Sîntem gemeni și avem vîrsta de douăzeci și patru de ani. Italieni de origină, am trăit multă vreme în diferite țări europene și un număr de ani în Statele Unite. Ne numim Luigi și Angelo Capello. Dvs. doriți un singur chiriaș, dar îngăduiți-ne, scumpă doamnă, să plătim pentru doi chiriași, și vă asigurăm că nu vă vom incomoda. Vom sosi pe ziua de joi.“

— Italieni ! Ce romantic ! exclamă Rowena. Gîndește-te, mămico, în tîrgușorul ăsta n-a călcat pîn-acum picior de italian, așa că toți au să moară de curiozitate să-i vadă, iar ei vor fi *ai noștri* ! Gîndește-te !

— Da, cred c-au să facă senzație.

— Te cred și eu ! Tot orașelul o să caște gura la ei. Gîndește-te, au fost peste tot, chiar și în Europa ! În tîrgușorul ăsta n-a pătruns niciodată vreun călător. Mămico, nu m-ar mira să aflu că ăștia doi au văzut și niscaiva regi !

— Tot ce se poate, dar au să facă senzație, chiar și fără asta !

— Așa e, firește. Luigi și Angelo — frumoase nume ! Străine și impunătoare, nu ca Jones, Robinson sau alte asemenea. Vor sosi joi, și azi e abia marți — groaznic de mult mai avem de așteptat ! Uite-l pe judele Driscoll, la poartă. O fi auzit și el. Mă duc să-i deschid ușa.

Judele se arată plin de curiozitate și le felicită călduros. Scrisoarea fu citită și discutată pe larg. În curînd sosi și judecătorul Robinson — alte felicitări, altă lectură și altă discuție. Acesta era doar începutul. Vecin după vecin, de ambele sexe, se perindară, iar procesiunea ținu de dimineată pînă seara, în acea zi, precum și miercuri și joi. Scrisoarea fu citită și răsцитă, pînă ce hîrtia aproape că se rupse ; toți îi admirau tonul curtenitor și grațios, stilul șlefuit și meșteșugit, toți erau ațîțați, iar familia Cooper era în culmea fericirii.

La vremea aceea, vasele fluviale navigau cu încetineală în apele scăzute. De data asta, cursa de joi nu ajunsese la destinație nici la orele zece seara ; după o așteptare zadarnică de o zi întreagă, o furtună năprasnică îi goni pe oameni de la debarcader, silindu-i să se întoarcă la casele lor, fără a-i fi văzut pe cei doi iluștri străini.

La orele unsprezece, casa Cooper-ilor era singura din tîrgușor în care mai ardea o lumină. Ploaia nu se oprise și tunetele încă mai bubuiau, dar familia continua să aștepte, neliniștită și plină de speranță. În cele din urmă se auzi o bătaie în ușă, și Cooper-ii se repeziră s-o deschidă. Doi negri intrară, fiecare cărînd cîte un cufăr, și porniră pe scări spre camera de oaspeți. Își făcură apoi intrarea cei doi gemeni — cea mai frumoasă, cea mai elegantă și cea mai distinsă pereche de flăcăi pe care-o văzuse vreodată Vestul. Unul mai frumos decît celălalt, deși altminteri erau două exemplare perfect identice.

CAPITOLUL 6

„Să ne străduim să trăim în așa fel, încât atunci cînd va fi să murim, pînă și gropa-rului să-i pară rău.“

Calendarul lui Wilson Zevzecul

„Obiceiul e obicei și nu trebuie azvirlit pe fereastră de nimeni, ci rugat să coboare treaptă cu treaptă.“

Calendarul lui Wilson Zevzecul

La micul dejun, cei doi gemeni cuceriră grabnic, prin purtarea lor aleasă și prin manierele lor elegante, simpatia familiei Cooper. Reticența și formalismul dispărură în curînd, înlocuite cu simțămintele cele mai afectuoase. Mătușa Patsy li se adresase aproape de la bun început chemîndu-i pe numele de botez. Își arăta fără sfială curiozitatea față de ei, iar gemenii i-o satisfăceau vorbind despre ei înșiși, ceea ce-i făcea o deosebită plăcere. Din spusele lor reieșea că, în fragedă pruncie, cunoscuseră privațiuni de tot felul. Ascultîndu-i cu luare-aminte, bătrîna gazdă pîndea momentul propice pentru a arunca o întrebare-două pe această temă, iar cînd momentul se ivi, ea îi vorbi astfel blondului, care tocmai povestea, lăsîndu-l pe brunet să-și tragă un pic sufletul :

— Dacă nu cumva pun o întrebare pe care nu s-ar cuveni s-o pun, domnule Angelo, cum de-ați ajuns într-o asemenea situație grea, pe cînd erați copii ? Vă deranjează întrebarea ? Dacă da, nu-mi răspundeți !

— Nu, doamnă, nu ne deranjează cîtuși de puțin. În cazul nostru, nu-i vina nimănui, a fost doar un ghinion. Părinții noștri trăiau în Italia și erau oameni cu stare, iar noi eram unicul lor copil. Făceam parte din vechea nobi-

lime florentină (aici, Rowena simți că-i sare inima din piept și ochii i se luminară), iar când a izbucnit războiul, tatăl nostru a trebuit să fugă, fiind din tabăra învinșilor. Moșiile i-au fost confiscate, ca și averea personală, așa că am ajuns în Germania săraci și fără prieteni, niște bieți străini. Eu și fratele meu aveam zece ani pe atunci, și eram destul de bine educați pentru vârsta noastră, da, eram și foarte studioși, foarte iubitori de carte, cu temeinice cunoștințe de germană, franceză, spaniolă și engleză. De asemenea, eram admirabil înzestrați pentru muzică, niște copii-minune, dacă-mi îngăduiți s-o spun, căci acesta e purul adevăr. Tatăl nostru a supraviețuit doar o lună nenorocirii sale, mama l-a urmat în curînd, iar noi am rămas astfel singuri pe lume. Părinții noștri ar fi putut să-și câștige existența expunîndu-ne în public, li se făcuseră multe oferte în acest sens, chiar oferte avantajoase, dar erau prea mîndri ca să accepte o asemenea umilință — spuneau că preferă să moară de foame. Ceea ce n-au putut consimți ei, a trebuit să facem noi, fără formalitatea consimțămîntului. Am fost rechiziționați pentru datoriile contractate în timpul bolii și al înmormîntării lor, și expuși printre atracțiile unui muzeu din Berlin, ca să câștigăm banii datorati de părinții noștri. Ne-au trebuit doi ani ca să scăpăm din acea robie. Am călătorit prin întreaga Germanie, fără să primim vreo simbrie, nici măcar banii de întreținere. Eram expuși pe gratis și nevoiți să ne cerșim pîinea. Ei bine, doamnă, restul n-are prea multă importanță. Cînd am scăpat din robie, la vârsta de doisprezece ani, eram în unele privințe bărbați în toată firea. Experiența ne învățase unele lucruri de preț, printre altele, cum să ne purtăm de grijă noi înșine, cum să evităm și să punem cu botul pe labe rechinii și șarlatanii, și cum să ne conducem întreprinderea în propriul nostru folos, fără ajutorul nimănui. Am călătorit peste tot, timp de mulți ani, învățînd frînturi de

limbi străine, familiarizându-ne cu privești și obiceiuri străine, agonisind o educație pe cît de variată pe atît de bizară. A fost o viață plăcută. Am stat la Veneția, la Londra, la Paris, în Rusia, în India, în China, în Japonia...

În clipa aceea, Nancy, negresa, își vîrî capul pe ușă, exclamînd :

— Casa-i plină de oameni, cucoană, și toți vor să-i vază pe domnii !

Și, arătînd cu capul spre cei doi gemeni, închise la loc ușa.

Pentru văduvă, era o ocazie rară, așa că-și făgădui să n-o piardă, ci să-i arate vecinilor și prietenilor pe cei doi gemeni, ca pe niște păsări exotice ; vecinii aceștia erau niște oameni simpli, care nu văzuseră niciodată vreun străin, în orice caz nu vreunul de soi. Dar mîndria văduvei era moderată, în comparație cu aceea a Rowenei. Rowena era de-a dreptul în al șaptelea cer, parc-ar fi călcat pe nori ; pentru ea, această zi era mai măreață, marcînd cel mai romantic episod din istoria cenușie a celui tîrgușor de provincie. Iar ea urma să fie aproape de izvorul neașteptatei sale glorii și să-i simtă șuvoiul cu întreaga-i ființă ; celelalte fete puteau doar să privească și s-o invidieze.

Văduva era gata, Rowena la fel, iar cei doi străini tot așa.

Întreaga trupă, cu gemenii în frunte, ieși pe coridor și intră pe ușa deschisă a salonașului, de unde se auzea zvon de taclale. Gemenii luară poziție lîngă ușă, văduva stînd alături de Luigi, iar Rowena alături de Angelo ; prezentările de rigoare putură să înceapă, odată cu trecerea în revistă. Văduva era numai zîmbet. După ce primi defilarea, îi cedă locul Rowenei.

— Bună dimineața, cumătră Cooper.

Stringere de mîini.

— Bună dimineăta, frate Higgins, ți-l prezint pe contele Luigi Capello.

Strângere de mîini, urmată de un „mă bucur“ și o privire lacomă a numitului Higgins, precum și de o politicoasă înclinare a capului contelui Luigi, și de un „încîntat de cunoștință“ al aceluiași.

— Bună dimineăta, Rowena.

Strângere de mîini.

— Bună dimineăta, domnule Higgins, ți-l prezint pe contele Angelo Capello.

Strângere de mîini, privire admirativă, „mă bucur“, apoi înclinare politicoasă a capului și un „încîntat de cunoștință“ însoțit de un surîs. Și domnul Higgins trecu mai departe.

Nici unul dintre vizitatori nu se simțea la largul lui și, fiind oameni cinstiți din fire, nici nu se prefăceau c-ar fi. Nici unul dintre ei nu văzuse vreodată vreun nobil și nici unul nu se așteptase să aibă acum prilejul de a-l vedea aieva ; de aceea, titlul de „conte“ îi luă prin surprindere, ca o lovitură de măciucă. Cîțiva dintre ei încercară să fie la înălțime, bîguind un stîngaci „My lord“ sau ceva asemănător, dar marea majoritate fură copleșiți de neobișnuitul titlu și de tulburile și teribilele-i asociații cu ceremonialul de la curțile princiare sau regești, astfel încît nu mai putură să scoată nici o vorbă după ritualul strîngerii mîinilor. Din cînd în cînd, cum se întîmplă pretutindeni, la toate recepțiile, cîte un individ din cale afară de prietenos bloca procesiunea și o lăsa să aștepte, în timp ce dumnealui îi întreba pe gemeni cum le place tîrgușorul, cît aveau de gînd să stea acolo, sau dacă familia lor e sănătoasă, pomenind apoi și de starea vremii, care să sperăm se va ameliora, și alte asemenea lucruri, așa fel încît, reîntors la el acasă, individul să poată spune : „Am stat mult de vorbă cu ei“. Nimeni nu se făcu însă

vinovat de vreo vorbă sau de vreun gest necuviincios, așa că întreaga ceremonie se desfășură într-un mod satisfăcător și vrednic de laudă.

Prezentările fură urmate de o conversație generală, în care cei doi gemeni treceau de la un grup la altul, vorbind cu dezinvoltură și cucerind aprobarea și admirația tuturor. Văduva îi însoțea cu o privire mândră, iar din când în când Rowena își spunea, cu adîncă satisfacție : „Și cînd mă gîndesc că-s ai noștri, numai ai noștri !“

Pentru mamă, ca și pentru fiică, nu existau momente de inactivitate. Tot timpul, în urechile lor vrăjite picau întrebări ațîțate cu privire la cei doi gemeni ; fiecare dintre ele era mereu în centrul cîte unui grup de ascultători cu sufletul la gură ; și amîndouă își dădeau seama că abia acum li s-a dezvăluit înțelesul deplin al cuvîntului „glorie“, pe care-l prețuiau la adevărata valoare, pricepînd de ce atîția oameni din toate timpurile se arătaseră dornici să se lepede de avere, de fericire, ba chiar de viață, pentru a putea gusta din această bucurie supremă și sublimă. În sfîrșit, îl înțelegeau — și-l scuza — pe Napoleon și pe cei de-o seamă cu dînsul.

După ce-și îndeplini toate obligațiile față de musafirii din salonaș, Rowena urcă la etaj pentru a satisface curiozitatea celor adunați acolo, fiindcă salonașul nu era îndeajuns de încăpător pentru toți. Ea fu din nou asaltată de întrebări și înotă din nou în oceanul înșorit al gloriei. Era către amiază, cînd își dădu seama, cu un fior de tristețe, că acest episod fără seamăn de frumos din viața ei aproape că luase sfîrșit, că nimic nu-l putea prelungi și că nimic asemănător nu avea să-i mai lumineze vreodată calea. Totuși, era mulțumită și așa : marele eveniment fusese cu adevărat mare și memorabil. Dacă gemenii ar fi putut săvîrși acum ceva neobișnuit, pentru a

Încununa evenimentul, vreo faptă uimitoare, senzațională, asupra căreia să se concentreze atenția și admirația oamenilor — da, ceva ca o surpriză electrizantă.

În clipa aceea, se auzi de jos un zgomot puternic și se repeziră cu toții să vadă ce se întâmplă: cei doi gemeni executau la pian o bucată clasică, la patru mâini. Rowena era mulțumită-mulțumită în adîncul inimii.

Gemenii rămaseră multă vreme la pian. Tîrgoveții erau uimiți și încîntați de magnifica lor performanță și nu-i puteau lăsa să se oprească. În comparație cu aceste valori de sunete melodioase, muzica pe care o cunoscuseră pînă atunci li se părea lipsită de har și de farmec, o biată biîguială. Aveau sentimentul că, pentru prima oară în viață, ascultă niște muzicieni adevărați.

CAPITOLUL 7

„Una dintre cele mai izbitoare deosebiri dintre o pisică și o minciună, este că pisica are doar nouă vieți.“

Calendarul lui Wilson Zevzecul

Oamenii plecară în silă și se îndreptară spre casele lor, vorbind pe drum cu însuflețire și fiind cu toții de acord că va mai trece multă vreme pînă cînd tîrgușorul Dawson's Landing va mai trăi un asemenea eveniment. În toiul sindrofiei, cei doi gemeni acceptaseră numeroase invitații și se oferiseră să cînte niște duete la un spectacol de amatori dat în folosul unei acțiuni de binefacere. Obștea era dornică să-i primească la sînul ei. Judecătorul

Driscoll avusese norocul de a-i convinge să-l însoțească numaidecît, într-o primă vizită în tirgușor. Intrară așa-dar cu el în cabrioletă și defilară pe strada principală, sub privirile locuitorilor care se repezeau la ferestre și pe trotuare să-i vadă.

Judecătorul le arată străinilor cimitirul cel nou, închisoarea, casa celui mai bogat om din tirgușor, sediul Francmasonilor, Biserica Metodistă, Biserica Presbiteriană, precum și terenul unde avea să fie construită Biserica Baptistă atunci cînd se vor strînge suficiente fonduri în acest scop ; le mai arată și primăria, și abatorul, și sediul companiei independente a pompierilor, după ce obținut ca aceștia să îmbrace uniforma și să stingă un incendiu imaginar ; apoi îi puse pe gemeni să treacă în revistă compania de miliție înarmată cu muschete. Peste toate aceste splendori, lăsă să se reverse un inepezabil șuvoi de laude entuziaste, arătîndu-se foarte satisfăcut de reacția gemenilor, care îi admirau admirația și i-o răsplăteau cît puteau — ar fi putut face mai mult dacă cele cincisprezece sau șaisprezece sute de mii de experiențe anterioare de acest gen, în diverse țări, nu le-ar fi tocit capacitatea de a aprecia pe deplin noutatea spectacolului.

Judecătorul se străduia din răspuțeri să-i distreze, și nu era vina lui dacă dădea greș pe ici pe colo. Le spunea de pildă, o sumedenie de anecdote hazlii, dar uita „poanta” — din fericire, ei erau totdeauna gata s-o furnizeze, fiindcă anecdotele acelea erau dintr-o recoltă destul de veche și trecuseră prin multe încercări de reîmprospătare. Judecătorul le înșiră numeroasele sale funcții, povestindu-le cum se achitase de ele — funcții onorifice sau remunerate ; fusese o dată membru al Adunării legislative, iar acum era președintele Asociației liber-cugetătorilor — o asociație care luase ființă în urmă cu

patru ani și avea deja doi membri, semn de mare vitalitate. N-ar dori oare distinșii străini să asiste la o ședință a Asociației, chiar în această seară ?

În drum spre sediul Asociației, judecătorul le vorbea despre Wilson Zevzecul, pentru a-i pregăti sufletește și a-i predispune în favoarea lui. Și într-adevăr izbucni să le creeze o impresie favorabilă, impresie de care Wilson le-o întări, propunând ca, din politeță față de cei doi străini, membrii Asociației să renunțe la tema prevăzută și să consacre ședința unei convorbiri pe teme mai obișnuite, ca de pildă cultivarea relațiilor de prietenie și camaraderie ; propunerea lui fu pusă la vot și unanim acceptată.

Ora trecu repede, într-o conversație vioaie, la capătul căreia Wilson se pomîni mai bogat cu doi prieteni, decît fusese la începerea ședinței. El îi pofti pe cei doi acasă la dînsul, invitație acceptată de ei cu dragă inimă.

Gemenii porniră așadar, seara tîrziu, spre locuința lui Wilson. Acesta îi aștepta, gîndindu-se între timp la un lucru care-i atrăsese atenția în cursul dimineții. Iată despre ce era vorba : în dimineața aceea se trezise foarte devreme, aproape în zori, și, traversînd vestibulul care despărțea în două casa, intrase într-o încăpere pentru a lua ceva de-acolo. Fereastra încăperii n-avea perdele, deoarece acea parte a casei rămăsese multă vreme neocupată ; prin fereastra aceea, Wilson zări ceva care-l uimi și-l interesă în cel mai înalt grad. Și anume, o femeie ! — o femeie tînără, într-un loc unde n-avea ce să caute, mai precis în dormitorul de deasupra biroului sau salonașului judecătorului. Era dormitorul junelui Tom Driscoll. El și judecătorul, precum și doamna Pratt, sora văduvă a judecătorului — și trei servitori negri, erau singurii locatari ai casei. Cine putea fi acea femeie tînără ? Cele două case erau despărțite între ele printr-o

curte obișnuită, prin mijlocul căreia se întindea un gard scund, între stradă și ulița din fund. Distanța nu era mare; Wilson o putea vedea foarte bine pe femeia aceea, prin fereastra cu obloanele ridicate. Femeia era îmbrăcată într-o rochie de vară, cu dungi roze și albe, și purta o pălărie cu voal roz. Judecînd după mișcările ei, făcea exerciții de dans — le făcea cu grație, total absorbită de ele. Cine putea fi, și cum de ajunsese în odaia tînărului Tom Driscoll ?

Wilson își găsise o poziție de unde putea s-o privească pe fată fără riscul de a fi văzut, și rămăsese acolo, în speranța că ea își va ridica voalul și-și va dezvălui astfel fața. Ea, însă, îl dezamăgi : după vreo douăzeci de minute, dispăru și, deși el mai zăbovi încă o jumătate de ceas la postul său, nu se mai întoarse.

Către amiază, Wilson merse la locuința judecătorului și vorbi cu doamna Pratt despre marele eveniment al zilei — primirea celor doi străini în casa mămăușii Patsy Cooper. Întrebînd de Tom Driscoll, află de la doamna Pratt că nepotul ei era așteptat să se întoarcă acasă înainte de căderea nopții ; doamna Pratt adăugă că atît ea cît și judecătorul erau mulțumiți să constate, din scrisorile lui, că Tom avea o comportare foarte frumoasă, demnă de laudă — ceea ce-l făcu pe Wilson să zîmbească în sinea lui. Deși n-o întrebă pe doamna Pratt dacă primiseră în casă vreun musafir, îi puse unele întrebări care ar fi putut stîrni răspunsuri aducătoare de lumină, în cazul cînd doamna Pratt ar fi avut vreo lumină de adus în problema cu pricina. Plecă așadar, convins că știa de existența unor lucruri care se petreceau în casa doamnei Pratt, fără ca ea însăși să știe.

Wilson îi aștepta acum pe cei doi gemeni, încă tulburat de enigma identității acelei fete și a prezenței ei matinale în odaia tînărului Tom.

CAPITOLUL 8

„Prietenia e un sentiment sacru, de o natură atît de durabilă, și dătător de asemenea satisfacții, încît poate dăinui cît o viață de om, cu condiția ca prietenul să nu-ți ceară bani cu împrumut.“

Calendarul lui Wilson Zevzecul

„Gîndiți-vă la proporțiile lucrurilor. E mai bine să fii un gîndac de iunie, decît o bătrînă pasăre a paradisului.“

Calendarul lui Wilson Zevzecul

Să ne întoarcem acum la Roxy.

Cînd fusese pusă în libertate și plecase să se angajeze ca slujnică, avea treizeci și cinci de ani. Găsise un loc de ajutoare de cameristă pe vasul „Marele Mogul“, care făcea naveta între Cincinnati și New Orleans. După două-trei curse cu acest vas, se deprinsese cu munca ei, în care se descurca binișor, avînd pe deasupra și sentimentul amețitor al aventurii și al libertății vieții pe fluviu. Nu după multă vreme, fusese avansată cameristă-șefă. Ofițerii erau încîntați de ea și-i arătau multă simpatie, glumind mereu cu dînsa, ceea ce o umplea de mîndrie.

Timp de opt ani, își petrecu trei sferturi din an la bordul aceluia vas, iar iernile la bordul unui pachebot din Vicksburg. Simțind, de la o vreme, dureri reumatice în brațe, fu nevoită să renunțe la slujba ei, care prevedea și spălatul rufelor. Avea însă o situație bună — se socotea chiar bogată — căci dusesese o viață cumpătată și depusese în fiecare lună cîte patru dolari la o bancă din New Orleans, ca o rezervă pentru bătrînețe. De aci înainte, obișnuia ea să spună, nu va mai repeta greșeala pe ca-

re-o săvîrşise cîndva, „punînd ghetе în picioarele unui negru desculţ, pentru ca ăla s-o calce“ ; era hotărîtă să rămînă pururi independentă, dacă prin muncă grea şi economii putea dobîndi această independenţă. Cînd vasul ajunsese la cheul din New Orleans, Roxy îşi luă rămas bun de la camarazii ei de pe „Marele Mogul“ şi coborî pe mal.

Se întoarse însă după vreun ceas : banca dăduse faliment, tîrînd în prăpastie şi cei patru sute de dolari ai Roxanei. Ofiţerii se arătară foarte binevoitori şi strînseră o mică sumă de bani ca s-o ajute, căci rămăsese săracă şi fără adăpost, după ce că era şi beteagă. Ea se hotărî să plece în tîrguşoru-i natal : avea destui prieteni printre negrii de-acolo şi, apoi, ştia că oropsiţii îi ajută întotdeauna pe oropsiţi ; tovarăşii ei din tinereţe n-au s-o lase să moară de foame.

Îmbarcîndu-se pe un mic vas la Cairo, porni în drumul de întoarcere. Între timp, îi trecuse supărarea împotriva feciorului ei, la care se gîdea acum cu seninătate. Îşi scosese din minte latura lui ticăloasă şi nu-şi mai amintea decît de rarele momente cînd se purtase bine cu ea, momente la care se gîdea cu plăcere, exagerîndu-le şi înfrumuseţîndu-le în fel şi chip. Începuse chiar să dozească să-l revadă. Se va duce la el şi se va gudura, ca o sclavă, în faţa lui — căci aceasta trebuia, desigur, să fie atitudinea ei — şi poate că va constata că timpul operase o schimbare în fiinţa lui, îngăduindu-i să se bucure de revederea bătrînei şi demult uitatei sale doici şi să se poarte frumos cu dînsa. Ar fi grozav. Şi ar ajuta-o să uite în sfîrşit de necazurile şi de sărăcia ei.

Sărăcia ei ! Gîndul acesta o împinse să adauge încă un castel la lumea ei de vis : poate că el îi va dărui din cînd în cînd cîte un ban — să zicem, un dolar în fiecare lună — orice atenţie, fie ea cît de mică, îi va fi de mare ajutor !

Cînd ajunsese la Dawson's Landing, Roxy redevenise ea însăşi ; era veselă, fără umbră de tristeţe. Şi con-

vinsă că se va descurca : existau destule bucătării, unde slugile vor fi bucuroase să împartă hrana cu dînsa și să șterpească zahăr, mere și alte bunătăți, sau să-i ofere ocazia să le șterpească ea însăși. Și apoi, mai era și biserica. Roxy era mai înfocată ca oricînd în credința ei în biserica metodistă, credință cît se poate de sinceră, fără pic de prefăcătorie. Da, redobîndindu-și vechiul loc în biserică și bucurîndu-se de plăcerile vieții, va fi fericită și împăcată cu sine însăși pînă la capătul zilelor ei.

Pentru început, intră în bucătăria judeului Driscoll, unde fu primită cu mare entuziasm. Minunatele călătorii pe care le făcuse și locurile străine pe care le vizitase, ca și aventurile prin care trecuse, o transformau într-o adevărată eroină de roman. Negrii îi ascultară încîntați povestea, întrerupînd-o mereu cu întrebări lacome, cu hohote de rîs, cu exclamații și aplauze ; iar Roxy fu nevoită să recunoască în sinea ei că, plăcerea de a povesti despre viața pe un vas fluvial e mai mare chiar decît plăcerea de a trăi pe un asemenea vas. Negrii o îndopară pe povestitoare cu bunătăți, apoi goliră cămara pentru a-i încărca pînă-n vîrf coșarca.

Tom era plecat la Saint Louis unde, potrivit spuselor servitorilor, își petrecea mai tot timpul de doi ani încoace. Roxy veni zilnic în bucătăria judecătorului și avu numeroase discuții despre familia Driscoll și despre afacerile ei. Într-o zi, întrebă de ce lipsea atît de mult de-acasă Tom ? Așa-zisul „Chambers“ îi răspunse :

— Adevăru-i că stăpînu' ăl bătrîn se descurcă mai bine cînd stăpînu' ăl tînăr e plecat, decît cînd stă pe-acasă. Da, și-l și iubește mai mult, așa că-i dă cîte cincizeci de dolari pe lună...

— Nu zău?! Nu cumva glumești, Chambers ?

— Zău că nu glumesc, mi-a zis-o chiar dom' Tom. Da' nu-i ajunge...

— Cum adică, nu-i ajunge ?

— Bine, mamă, o să-ți spun, dacă mă lași. Nu-i ajunge, fiin'că dom' Tom joacă cărți.

Roxy își ridică mâinile, de uimire, iar Chambers continuă :

— Stăpînu' ăl bătrîn a aflat, fiiîndcă a trebuit să plătească două sute de dolari pentru datoriile lu' dom' Tom, zău, mamă, ăsta-i adevăru'.

— Două sute de dolari ?! Ce tot vorbești ? Două sute de dolari, zici ? Păi, cu banii ăștia poți cumpăra un negru, nu chiar unul clasa-ntii, dar totuși un negru bunicele. Nu cumva mă minți, scumpule ? Nu se cade s-o minți pe mămicuța ta !

— Zău că spun adevăru' — da, două sute de dolari — să nu mă mai mișc dacă nu-i așa ! Tii, ce furios era stăpînu' ăl bătrîn ! Parcă-și ieșise din minți ! Musai să-l dezmoștinească !

Și Chambers își linse buzele de plăcere după ce rosti acest cuvînt măreț. Roxy încercă și ea să-l pronunțe, în gînd, dar se lăsă păgubașă numaidecît :

— Dezmoș' ce ?

— Dezmoștinească.

— Ce-i aia ? Ce-nseamnă asta ?

— Înseamnă că a rupt testamentu'.

— A rupt testamentu' ? A, n-o să îndrăznească să se poarte așa cu el ! Ia-ți vorba înapoi, negru nenorocit care te-am purtat în pîntece cu sudoarea frunții, de-ai ieșit cum ai ieșit, nici alb, nici negru !

Roxy își vedea năruindu-se castelul preferat — adică dolarul pe care i-l dăruia din cînd în cînd Tom. Nu putea îndura o asemenea nenorocire — nici măcar gîndul unei asemenea nenorociri. Amuzat de remarca ei, Chambers exclamă :

— Ia te uită ! Păi, dacă eu nu mi-s nici alb, nici negru, tu cum ești ? Află că amîndoi sîntem mai degrabă albi ! Ca *negri* nu facem nici două parale, iar cît despre...

— Lasă prostiile astea și vorbește-mi de testament, altfel îți crăp capul — spune-mi că stăpînu' n-a rupt testamentu', hai, scumpișorule, spune-mi !

— Păi, de rupt l-a rupt, da' a făcut unu' nou, așa că dom' Tom s-a pricopsit iarăși. Da' ce te frămînti atîta pe chestia asta, mămico ? Doar nu-i treaba ta !

— Nu-i treaba mea ? ! Atunci, a cui treabă-o fi, tare-aș vrea să știu ? ! I-am fost sau nu i-am fost eu mamă pîn-a împlinit cin' șpe ani ? Ia să-mi răspunzi tu la întrebarea asta ! Crezi tu c-aș fi în stare să-l văz azvîrlit în lume fără-un sfaț în buzunar, și să nu-mi pese ? Păi, tu, Valet de Chambres, dac-ai fi și tu mamă, n-ai vorbi așa prostește !

— Bine, atunci află că stăpînu'ăl bătrîn l-a iertat și-a schimbat testamentu' — acu' ești mulțumită ?

Da, acum era mulțumită, ba chiar fericită. Oricum, Roxy își continuă vizitele zilnice în casa stăpînilor și în cele din urmă află că Tom s-a întors. Tremurînd de emoție, îi trimise vorbă că mămica lui îl roagă s-o lase să-l mai vadă măcar o dată, ca să nu moară fără această ultimă bucurie.

Tom stătea tolănit pe-o canapea în clipa cînd Chambers îi aduse această solie. Timpul nu știrbise cu nimic vechea-i antipatie față de umilul salahor și protector din copilărie — o antipatie încă vie și neînduplecată. Tom se ridică în picioare și privi cu asprime chipul frumos al tînărului, căruia îi folosea fără să-și dea seama numele, și de ale cărui drepturi familiale se bucura. Îl privi astfel, pînă cînd celălalt deveni îndeajuns de palid la față, apoi spuse :

— Ce vrea de la mine hoasca bătrînă ?

Rugămîntea acesteia fu repetată în șoaptă.

— Cine ți-a dat voie să vii să mă deranjezi cu păsurile unor negri ?

Tom stătea în picioare. Celălalt tremura de frică ; știind bine ce-o să urmeze, își lăsase capul pe-un umăr și-și ridicase brațul stîng în chip de pavază. Tom începuse să-i care la pumni, fără să scoată un cuvînt, iar victima primea fiecă lovitură cu vorbele :

— Dom' Tom, te rog ! Dom' Tom !

După șapte lovituri, Tom mîrîi :

— Ia-o spre ușă, marș !

Și-i mai trase vreo cîțiva pumni zdraveni ; ultimul îl făcu pe bietul sclav alb să se rostogolească peste prag. În timp ce se depărta șchiopătînd și ștergîndu-și ochii cu mîneca zdrențuită, Tom îi strigă :

— Trimite-o înapoi !

Și, trîntindu-se pe canapea, mormăi :

— A venit la țanc ! Eram plin de gînduri negre și n-aveam pe cine să-mi descarc furia. Ce ușurare ! Mă simt mult mai bine.

Mama lui Tom își făcu apariția și, după ce închise ușa în urma ei, se apropiie încet, cu toate vorbele mieroase și temenelele pe care frica și interesul le poate inspira unui sclav din născare. Oprindu-se la un metru în fața fiului ei, scoase cîteva exclamații de admirație în legătură cu frumusețea și înfățișarea lui bărbătească, iar Tom își vîrî un braț sub cap și-și azvîrli un picior peste spătarul canapelei, ca să arate cît de rece îl lasă aceste laude.

— Tii, ce-ai mai crescut, puîșorule ! Zău că nu te-ai fi recunoscut, dom' Tom ! Zău așa ! Uită-te bine la mine : o mai ții minte pe bătrîna Roxy ? O mai ții minte pe bătrîna ta maică neagră, puîșorule ? Da, acu' pot să mor liniștită și împăcată, fiin'că-am văzut...

— Mai scurt, mai scurt ! Ce poștești ?

— Nu te-ai schimbat deloc, dom' Tom, mereu la fel de hazliu și glumeț cu bătrîna ta maică ! Eram sigură că...

— Mai scurt, îți zic — spune-mi ce poștești ?

Cruntă dezamăgire ! Roxy nutrise atâtea zile convingerea că Tom va fi bucuros s-o revadă și că-i va spune câteva vorbe prietenoase care-o vor face mândră și fericită, încît îi trebui mult ca să se încredințeze că el nu glumea și că frumosul ei vis era doar o închipuire, o iluzie deșartă. Auzindu-l cum o repede, se simți jignită pînă-n străfundul sufletului și într-atît de rușinată, încît o clipă nu știu ce să facă. Apoi pieptul începu să-i salte, ochii i se umplură de lacrimi și, în deznădejdea ei, simți nevoia să încerce și celălalt vis — un apel la mila băiatului ei :

— Vai, dom' Tom, măicuța ta, sărmana, o duce atît de greu de la o vreme, și-i așa de beteagă că nu poa' să mai muncească, încît dacă i-ai da un dolar, doar un dolar...

Tom se ridică atît de brusc în picioare, încît Roxy tresări de spaimă.

— Un dolar ? Să-ți dau un dolar ? Îmi vine să te string de gît ! De asta ai venit aici ? Cară-te ! Piei din ochii mei !

Roxy o porni încetîșor spre ușă, dar la jumătatea drumului se opri și spuse cu mîhnire în glas :

— Dom' Tom, te-am crescut cînd erai prunc și te-am îngrijit pînă-ai ajuns băiat mare, acu' ești tînăr și bogat, iar eu mi-s săracă și bătrînă, și-am venit la tine crezînd c-o s-o ajuți pe mămica ta pe scurtul drum ce i-a mai rămas de străbătut pîn' la moarte...

Lui Tom cîntecul acesta îi plăcea și mai puțin decît cel de mai înainte, pentru că stîrnea un fel de ecou în conștiința lui ; de aceea îi tăie vorba, spunîndu-i cu hotărîre deși fără asprime în glas, că n-o putea ajuta cu nici un chip.

— Chiar n-o să m-ajuuți, dom' Tom ?

— Nu ! Și acum, cară-te și nu mă mai deranja !

Roxy își lăsase capul în jos, într-o atitudine umilă, dar în piept îi ardeau, cu flacără mare, vechile amărăciuni.

Ridicîndu-și încet capul, în vreme ce trupul statuar își recăpăta, în neștire, ținuta dreaptă și imperioasă, precum și întreaga măreție și grație a tinereții pierdute, rosti răspicat, subliniindu-și fiecare vrobă cu un deget acuzator :

— Tu ai vrut-o. Ți s-a dat o șansă, da' tu ai călcat-o în picioare. Cînd o să ți se mai ivească una, o să cazi în genunchi și-o s-o cerșești !

Un fior de gheață îl străbătu pe Tom, fără să știe de ce (căci, dacă s-ar fi gîndit mai bine, și-ar fi dat seama că asemenea vorbe, rostite în chip atît de solemn, nu puteau să nu înfioare), totuși răspunse pe un fon batjocoritor și amenințător, cum era și firesc din parte-i :

— Tu să-mi dai mie o șansă ? Ce-ar fi să cad în genunchi de pe-acum ? Dar dacă nu vreau, ce-o să se întîmple ? Tare-aș vrea să știu !

— Uite ce-o să se-ntîmple : o să mă duc la unchiutău și-o să-i spun tot ce știu despre tine !

Tom păli, iar Roxy observă această schimbare la față. Gînduri tulburătoare începură să se perinde prin mintea lui Tom :

„De unde-ar putea să știe ? Și totuși trebuie că și-a dat seama, se vede după mutra ei. N-au trecut decît trei luni de cînd l-am convins pe bătrîn să-și refacă testamentul, și m-am și vîrît pînă-n gît în datorii ! Mă străduiesc din răspuțeri să evit o demascare care m-ar distruge, și iată că tocmai acum, cînd am oarecari șanse de a păstra ascunsă taina, în caz că nu ne amestecă nimeni — diavolița asta a mirosit care-i situația ! Mă întreb cît anume știe ? A, mi se frînge inima, nu altceva ! Dar trebuie neapărat s-o îmbunez, n-am încotro.“

Și, silindu-se să scoată un rîs vesel, spuse, cu un glas cam dogit :

— Haide, hai, Roxy dragă, doi prieteni vechi ca tine și ca mine n-are rost să se certe. Uite-ți dolarul. Și acum, spune-mi ce anume știi ?

Roxy rămase locului, fără să întindă mîna spre hîrtia de un dolar : era rîndul ei să respingă cu dispreţ linguşelele menite s-o amăgească, şi nu pierdu ocazia.

— Ce anume ştiu ? zise ea cu un glas necruţător şi cu o expresie implacabilă, ce-l făcură pe Tom să-şi dea seama că pînă şi un fost sclav îşi poate aduce aminte, măcar pentru zece minute, de insultele şi injuriile primite în schimbul unor vorbe frumoase, şi că se poate răzbuna cu plăcere cînd i se iveşte prilejul. Uite ce anume ştiu. Ştiu destul ca să arunc în aer testamentu' ăla — ba chiar *mai mult* !

— Mai mult ? îngînă el, speriat. Ce înseamnă, mai mult ? Unde e loc pentru mai mult ?

Roxy avu un rîs batjocoritor, apoi îi răspunse, scuturînd din cap şi proptindu-şi mîinile-n şold :

— Da, da, sigur c-ai vrea să ştii, tu, cu dolaru' ăsta care nu face doi bani ! Ce-ţi închipui c-o să-ţi spun, cînd n-ai nici o lăţcaie în buzunar ? O să-i spun lu' unchiu-tu, chiar acu' o să-i spun, iar el o să-mi dea *cinci* dolari pentru veste, şi-o să fie tare bucuros s-o afle !

Şi Roxy porni spre uşă, cu paşi repezi. Cuprins de panică, Tom o apucă de poala rochiei şi o imploră să mai aştepte.

— Păi, vezi ? ce-ţi spuneam eu ? rîse ea, întorcîndu-se cu faţa spre el.

— Tu ? Nu-mi amintesc nimic. Ce anume mi-ai spus ?

— Ți-am spus că data viitoare cînd o să-ţi dau o şansă, o să cazi în genunchi şi-o s-o cerşeşti !

Tom rămase perplex o clipă, apoi bîlgui, gîtuit de spaimă :

— Nu, Roxy, nu se poate să-mi ceri ceva atît de îngrozitor ! Nu se poate să vorbeşti serios !

— Acuşi-acuşi o să-ţi dai seama dacă vorbesc serios sau nu ! Cînd am venit aici, ca să te laud cu smerenie că

te-ai făcut băiat mare și frumos, și ca să-ți amintesc cum te-am crescut și te-am îngrijit când erai bolnav și n-aveai altă mamă în afară de mine, și ca să te rog să-mi dai un dolar ca să-mi cumpăr ceva de mâncare — ai început să mă ocărăști și să m-ameninți ! Ei bine, îți mai dau o ultimă șansă, da' să știi că n-aștept mai mult de-o jum'ate secundă, auzi ?

Tom se lăsă în genunchi și-ncepu să se milogească :

— Poftim, îți cerșesc îndurare, și zău că nu mă prefac ! Și-acum, te rog să-mi spui, Roxy !

Moștenitoarea a două secole de umilințe și de ocări îl privi îndelung, vizibil satisfăcută, apoi îi răspunse :

— Un tânăr și chipeș domn alb îngenunchind în fața unei negrese ! E tot ce-mi doream să văd înainte să mă cheme Al de Sus ! Hai, Gabriele, sună din trîmbiță, sînt gata... Scoală-te !

Tom se ridică în picioare și spuse, spășit :

— Nu mă mai pedepsi, Roxy ! Am meritat pedeapsa ta, dar fii bună și iartă-mă ! Nu te du la unchiu' — hai spune-mi, și-ți dau cinci dolari.

— Cred și eu c-o să mi-i dai ! Și nu doar atît. Da' n-să-ți spun nimic aici...

— Da' unde ?

— În casa cu stafii — ți-e frică de ea, cumva ?

— Nu....

— Ei bine, vino acolo azi-noapte pe la zece sau un's'pe, urcă-te pe scara de frînghie, fiin'că aia de lemn e ruptă, și-o să mă găsești. Stau în casa aia fiin'că nu-mi pot îngădui să stau nicăieri altundeva.

• Și Roxy porni spre ușă, dar se opri ca să adauge :

— Dă-mi dolaru' ăla !

Tom i-l dădu. Roxy cercetă hîrtia, apoi spuse :

— Hm ! E limpede că banca a dat faliment !

Și porni din nou spre ușă, dar se opri iarăși :

— Ai puțin whisky ?

— Da, am nițel.

— Adu-l încoace !

Tom dădu fuga sus, în odaia lui și aduse o sticlă aproape plină. Roxy o duse la gură și sorbi o dușcă. Ochi îi străluceau de satisfacție.

— E fain, exclamă ea, vîrînd sticla sub broboadă. O iau cu mine !

Tom îi deschise ușa, cu smerenie, iar ea ieși, dreaptă și tăltoșă ca un grenadir.

CAPITOLUL 9

„De ce ne bucurăm la o naștere și ne în-
tristăm la o înmormîntare ? Pentru că nu-i
vorba de noi.“

Calendarul lui Wilson Zevzecul

„E ușor să găsești cusururi, dacă ai această
înclinație. A fost odată un om care, nepu-
tînd găsi vreun cusur cărbunelui, se plî-
ngea că în compoziția acestuia intraseră prea
multe broaște preistorice.“

Calendarul lui Wilson Zevzecul

Tom se trînti pe canapea; prinzîndu-și fața în palme
și rezemîndu-și coatele pe genunchi, începu să se legene
încoace și încolo, gemînd : „Am căzut în genunchi în fața
unei negrese ! Credeam că atinsesem ultimele trepte ale
decăderii, dar ele nu-s nimic pe lîngă umilința îndurată

adineauri... Mă consolez totuși cu gândul că, de data asta, am atins fundul : mai jos nu mă pot prăbuși !"

Consolarea lui era, însă, pripită.

La orele zece în noaptea aceea, Tom — palid, fără vlagă și nenorocit — se cățără pe scara de frînghie din casa bintuită de stafii. Roxy îl aștepta la ușa uneia dintre încăperi, căci îl auzise venind.

Era o casă de lemn, cu două caturi, lăsată în părăsire cu vreo cîțiva ani în urmă, cînd se zvonise c-ar fi bîntuită. Nimeni nu mai voia să locuiască în ea, sau măcar să se apropie, noaptea, ba, unii o ocoleau chiar și ziua. Fiind singura casă de acest fel, fusese poreclită *casa cu stafii*. Se păraginise rău de tot, din pricină că nimeni nu se îngrijea de ea, de atîta vreme. Se afla cu vreo trei sute de iarzi mai departe de locuința lui Wilson Zevzecul, de care-o despărțea un teren viran ; era ultima casă din acea margine a tîrgușorului.

Tom o urmă pe Roxy în încăpere. Într-un colț al aces-teia, Roxy își încropise un culcuș de paie curate, pe pe-rete atîrneau cîteva rochii ieftine dar bine păstrate, un fe-linar de tablă își azvîrlea pe podea fluturașii de lumină, iar ici-colo se vedeau niște lădițe și lăzi de săpun, care serveau drept scaune. După ce se așezară pe două dintre ele, Roxy îi vorbi astfel :

— Uite ce e, o să-ncep prin a-ți spune taina și abia după aia o să primesc banii. Nu mă grăbesc. Da' tu, ce crezi c-o să-ți spun ?

— Păi, știu și eu ?... Ah, Roxy, nu mă mai canoni atîta ! Spune-mi de-a dreptul, zi că ai descoperit în ce bucluc m-am vîrît prin păcatele și nechibzuința mea !

— Lasă păcatele și nechibzuința ! Nu, scumpișorule, nu despre asta e vorba ! Asta nu-i nimic, pe lingă ce știu eu.

— Ce vrei să spui, Roxy ? o întrebă el, holbîndu-se.

Ea se ridică în picioare, aprigă ca o ursitoare pe cale de a-și rosti solia.

— Vreau să-ți spun atît — și jur că-i adevărat — că nu ești mai rudă cu dom' Driscoll decît sînt eu însămi !
Asta vreau să-ți spun !

Și ochii i se luminau de bucuria triumfului.

— Cum ? !

— Da, scumpișorule ! Și nu numai atît. Ești un *negru* ! Te-ai *născut* negru, și *sclav* ! Chiar în clipa asta ești un sclav negru, iar dacă-o să i-o spun lu' dom' Driscoll, are să te vînză la vale pe rîu, pînă s-ajungi cu două zile mai bătrîn decît acu'.

— E-o minciună gogonată, palavragioaică bătrînă ce ești !

— Nu-i nici o minciună, e adevăru' curat, așa să-mi ajute Dumnezeu ! Da, scumpișorule, ești *fiul meu* !

— Diavoliță !

— Iar băiatu' ăla nenorocit pe care l-ai cotonogit azi, e fecioru' lu' Percy Driscoll și *stăpînu-tău* !

— Scorpie !

— Numele lui e Tom Driscoll, iar al tău Valet de Chambre, nume de familie, nici n-ai, fiin'că negrii n-au nume de familie !

Tom sări în picioare și, apucînd un retevei, îl ridică s-o lovească, dar maică-sa izbucni în rîs :

— Așază-te la loc, pușorule ! Crezi că poți să mă sperii ? Nu ești în stare, unul ca tine nu mă poate speria. Ai putea, cred, să mă-mpuști pe la spate, dacă ți s-ar ivi prilejul, da, așa ceva s-ar potrivi cu firea ta, te cunosc eu bine ! — numai că mie nu-mi pasă c-aș putea fi omorîtă, fiin'că toate astea sînt așternute pe-o hîrtie, care-i în mîini sigure, în mîinile unuia care știe la cine să se ducă, în caz că-s omorîtă. Nu, scumpișorule, dacă o crezi pe maică-ta la fel de neroadă ca și tine, te-nșeli amarnic,

aşa să ştii ! Şi-acu', stai liniştit şi poartă-te cum se cuvine — să nu te mai scoli în picioare pînă nu-ţi zic eu !

Tom se foi ce se foi, pradă unui vârtej de gînduri şi simţăminte contradictorii, apoi spuse, cu un soi de convingere :

— Toate astea sînt aiureli. N-ai decit să te duci şi să faci ce vrei. Am isprăvit cu tine !

Roxy nu-i răspunse. Luînd felinarul, porni spre uşă.

— Vino înapoi ! o imploră el, năpădit de fiori de gheaţă. N-am vrut să spun asta, Roxy, îmi retrag cuvintele, şi n-o să le mai repet niciodată ! Vino înapoi, Roxy !

Femeia rămase o clipă locului, apoi rosti cu gravitate :

— Uite ce e, Valet de Chambre, încetează să-mi mai spui „Roxy“, doar nu eşti de-o seamă cu mine ! Copiii nu le spun pe nume mamelor lor. Mie să-mi zici „mămico“, sau „mamă“ — măcar atunci cînd nu-i nimeni altcineva de faţă. Ia să te-aud !

Tom se strădui din răspuţeri şi, pînă la urmă, izbuti să-i spună „mamă“.

— În regulă. Vezi să nu mai uiţi, dacă vrei să-ţi meargă bine. Şi-acu', fiin'că-ai zis chiar tu că n-o să mai spui niciodată că-i o minciună, îţi atrag atenţia că dacă-o să mai spui aşa ceva, o să fie pentru ultima oară : căci dac-o să mai repeţi chestia asta, o să mă duc glont la dom' judecător şi-o să-i zic cine eşti, şi-o să-i aduc şi *do-vada* ! Mă crezi în stare ?

— O, nu numai că te cred, dar ştiu c-aşa e ! gemu Tom.

Roxy triumfase pe deplin. N-ar fi putut să dovedească nimic, nimănui, şi minţise afirmînd că lăsase totul în scris : ştia însă cu cine are de-a face, şi rostise ambele afirmaţii fără să se îndoiască nici o clipă de efectul pe care-l vor produce.

Așezîndu-se pe lada de luminări, pe care mîndria și satisfacția ei o transformau într-un tron, spuse :

— Și acum, Chambers, destul cu prostiile, să trecem la treabă ! Întîi și-ntîi o să-i dai mămichii o jum'ate din ai cincizeci de dolari pe care-i capeți pe lună. Scoate-i la iveală !

Tom, însă, n-avea decît șase dolari în buzunar. I-i dădu, făgăduindu-i să-i aducă, începînd din luna viitoare, jumătate din „pensia“ lui.

— Chambers, cîte datorii ai ?

— Aproape trei sute de dolari, îi răspunse Tom, tremurînd.

— Și cum ai de gînd să le achiziți ?

— Nu știu, nu-mi pune asemenea întrebări îngrozitoare !

Dar Roxy stăruia, pînă cînd Tom îi mărturisi că obișnuia să umble deghizat prin casele oamenilor, șterpelînd obiecte de mică valoare ; cu vreo două săptămîni înainte, cînd lumea îl credea plecat la Saint Louis, își prădase ceva mai mult concetățenii, deși se îndoia că obiectele furate ar fi fost de-ajuns pentru achitarea datoriilor. Avînd în vedere starea de spirit atîțată a oamenilor, se temea să întreprindă o nouă expediție. Roxy se arătă înțelegătoare și se offeri să-l ajute, ceea ce însă pe el îl cam sperie. Cu tremur în glas, îi spuse că s-ar simți mult mai sigur și mai la adăpost, dacă ea ar pleca din tirgușor. I-ar fi explicat și de ce, dacă Roxy nu l-ar fi întrerupt, spunîndu-i că-i gata să plece : îi era, cică, totuna unde anume va locui, dacă-și va primi regulat partea de bani.

— N-o să plec prea departe și-o să vin aici o dată pe lună, după bani. Aeu' nu te mai urăsc atîta, da' să știi că te-am urît ani de-a rîndul — oricine te-ar fi urît ! Fiin'că, deh ! cu ce m-am ales după ce ți-am schimbat locu' în

leagăn și ți-am dat un nume bun și-o familie bună, de-ai ajuns un domnișor alb și bogat, îmbrăcat în straie de oraș ? M-ai disprețuit mereu și m-ai ocărit în fața oamenilor, nelăsându-mă să uit nici o clipă că-s o negresă...

Și Roxy izbucni în plîns.

— Dar știai că eu n-am habar că-mi ești mamă !
Și apoi...

— Lasă asta, acu'. Treacă de la mine. O să uit. Da' nu cumva să mă faci să-mi mai aduc aminte vreodată, c-o să-ți pară rău, așa să știi ! adăugă ea pe un ton fioros.

La despărțire, Tom îi spuse pe tonul cel mai convingător de care era capabil :

— Mamă, n-ai vrea să-mi spui cine-i tatăl meu ?

Își închipuise că pune o întrebare penibilă, dar se înșelase. Roxy îi răspunse, scuturînd din cap cu mîndrie :

— Dacă vreau să-ți spun ? N-am nimic contra. N-ai nici un motiv să-ți fie rușine de tată-tău, așa să știi ! Era ăl mai de soi bărbat din țirgușoru' ăsta — din neamu' ăl vechi din Virginia. Din primele familii. Un neam la fel de cilibiu ca Driscoll și ca Howard, mai cilibiu nici că se poate.

Și, luîndu-și un aer și mai mîndru, adăugă răspicat :

— Îl mai ții minte pe Colonelu' Cecil Burleigh Essex, care-a murit în anu' cînd a murit și Driscoll, babacu' lui Tom, și-a fost dus la groapă de toți capii bisericii și de toți masonii, de-a fost o înmormîntare cum n-a mai po-menit țirgușoru' ăsta ? Ei bine, el ți-a fost tată !

Sub imperiul satisfacției pe care-o simțea, parcă în-tinerise, căpătînd o grație și o măreție care-ar fi putut trece drept regești, într-un cadru ceva mai potrivit.

— Nu se află negru mai cilibiu ca tine în țirgușoru' ăsta. Și-acu', du-te ! Și ține-ți capu' sus, ai tot dreptu', ți-o jur !

CAPITOLUL 10

„Toți se vaietă că le vine greu să moară — stranie plîngere în gura unor oameni care au trebuit să trăiască.“

Calendarul lui Wilson Zevzecu

„Cînd ești furios, numără pînă la patru ;
cînd ești foarte furios, înjură !“

Calendarul lui Wilson Zevzecu

În noaptea aceea, Tom se trezi de nenumărate ori din somn, spunîndu-și : „Ce bine că totul n-a fost decît un vis !“ Înainte de a adormi din nou, își spunea însă, gemînd : „Sînt un negru ! Un negru ! Mai bine-aș muri !“

Se trezi în zori, repetîndu-și încă o dată acest gînd îngrozitor și se hotărî să nu se mai lase în voia somnului, prea îl amăgea ! Începu să reflecteze la soarta lui vitregă.

„De ce au fost făcuți negrii și albi ? se întreba. Ce crimă a săvîrșit cel dintîi negru, de și-a atras blestemul pentru tot neamul lui ? Și de ce această îngrozitoare deosebire între alb și negru ?... Cît de grea îmi apare, în dimineața asta, soarta negrilor — și totuși, pînă aseară un asemenea gînd nici nu-mi trecea prin minte...“

Rămase așa încă vreo oră, oftînd și gemînd. Apoi „Chambers“ veni să-l anunțe, cu smerenie, că micul dejun e aproape gata. „Tom“ roși pînă-n vîrfurile urechilor văzînd cum acest tînăr și aristocratic alb se umilește în fața lui, a unui negru, și i se adresează cu „stăpîne“.

— Piei din ochii mei ! îl repezi el.

Iar cînd tînărul ieși, își spuse : „Nu mi-a făcut nici un rău, nenorocitul ! Dar nu-l mai pot vedea în ochi, fiindcă-i Driscoll, stăpînul cel tînăr, iar eu sînt... ah, mai bine muream !“

O erupție gigantică, aidoma celei de acum câțiva ani a vulcanului Krakatoa, însoțită de cutremure, furtuni marine și nori de pulbere vulcanică, schimbă peisajul înconjurător, făcându-l de nerecunoscut, doborînd platourile înalte, ridicînd terenurile joase, înlocuind deșerturile cu lacuri limpezi și transformînd în deșerturi cîmpiile verzi. Teribila catastrofă abătută asupra lui Tom îi schimbase cam în același fel peisajul moral. Unele din terenurile lui joase fuseseră înălțate la nivelul unor idealuri, iar unele din idealuri se prăbușiseră în văi, unde zăceau grămadă, printre bulgării de lavă, eenușă și pucioasă.

Zile în șir, rătăci prin locuri pustii, reflectînd, încercînd să-și găsească un echilibru. Cînd întîlnea vreun prieten, constata că deprinderile de-o viață se evaporaseră în chip misterios : brațul îi atîrna bleg, în loc să întindă mașinal mîna pentru a o strînge pe-a celuiilalt. „Negrul“ din el își proclama umilința, roșînd, rușinat. Același „negru“ din el se arăta mirat cînd prietenul alb îi întindea mîna. Tot „negrul“ acesta se grăbea să-i facă loc pe stradă, sau pe trotuar, vreunui vagabond alb. Cînd Rowena — idolul pe care-l adora în taină — îl poftea în casă, „negrul“ din el biiguia o scuză, temîndu-se să intre și să stea de vorbă, ca de la egal la egal, cu albi. Același „negru“ se furișa de colo pînă colo, ca o umbră, închipuindu-și că vede pe toate fețele zugrăvindu-se bănuială sau poate chiar certitudinea identității lui ; la fel, și în gesturile și în vocile lor. Purtarea lui Tom era atît de stranie și de nefirească, încît oamenii băgară de seamă : se întorceau să-l privească lung, ori de cîte ori trecea pe lîngă ei, iar cînd el le înfrunta privirea — căci nu putea face altfel, oricît s-ar fi împotrivit ispitei — și surprindea pe fețele lor acea expresie uimită, se simțea năpădit de o senzație de greață și se grăbea să se facă nevăzut. Cu timpul, ajunse să se simtă urmărit și să arate ca un om hărțuit, așa că fugea mereu departe de tîrgușor, pe dealurile pustii, spunîndu-și că-i însemnat cu pecetea lui Ham.

Nu se mai atingea nici de mîncare ; „negrul“ din el se rușina să stea la masă cu albi, temîndu-se să nu fie dat în vileag. Odată, cînd judele Driscoll îi spusese : „Ce-i cu tine ? Arăți smerit ca un negru“, se simțise întocmai cum se zice că se simte un asasin cînd acuzatorul exclamă : „Tu ești făptașul !“ Tom îi răspunsese că nu se simte bine și plecase de la masă.

Complimentele și sollicitudinea „mătușii“ sale deveniseră insuportabile, și nu mai știa cum să le ocolească.

În tot acest timp, ura împotriva „unchiului“ crescuse în sufletul lui. „El e alb, își spunea, iar eu sînt sclavul lui, proprietatea lui personală, și mă poate vinde, la fel ca pe cîinele lui.“

Cam la o săptămînă după cele întîmplate, Tom ajunsese să creadă că însuși caracterul lui suferise o schimbare radicală. Asta, însă, din pricină că nu se cunoștea pe sine.

În multe privințe, părerile îi erau cu totul schimbate, și n-aveau să mai fie vreodată la fel ca înainte, dar structura fundamentală a caracterului său nu se schimbase și nu se putea schimba. Două-trei trăsături importante se modificaseră totuși, iar cu timpul această modificare putea duce, eventual, la consecințe destul de serioase. Sub influența acelei mari răsturnări mintale și morale, caracterul și deprinderile sale păreau să se fi schimbat cu desăvîrșire, dar ele începură să se așeze din nou în vechiul lor făgaș, curînd după ce furtuna se potoli. Treptat, omul își recăpătă vechile apucături frivole și ușurățice, ca și vechiul fel de a se purta și de a vorbi, încît nimeni din preajmă n-ar fi putut desluși în persoana lui ceva care să-l deosebească de nepăsătorul și debilul Tom de odinioară.

Expediția de jaf pornită împotriva tîrgușorului se soldă cu rezultate mai bune decît scontase el însuși, îngăduin-

du-i să strângă suma necesară pentru achitarea datoriilor de la jocul de cărți și să scape de pericolul de a fi demascat de către unchiul său (care-ar fi fost în stare să anuleze din nou testamentul). Cu maică-sa ajunsese să se împace binișor. Cu toate că încă nu-l putea iubi, socotindu-l „un nimeni“, firea ei dominatoare avea nevoie de ceva sau de cineva pentru a-și impune autoritatea, și un „nimeni“ era mai bine decît nimic. Tăria ei de caracter, ca și atitudinile ei agresive și autoritare îi stîrneau admirația, în ciuda faptului că primea mai multe dovezi în acest sens decît ar fi avut nevoie. De obicei, însă, ea îi vorbea mai ales despre micile secrete ale principalelor familii (în ale căror bucătării se ducea ori de cîte ori poposea în tîrgușor, ca să le jumulească), iar Tom savura acest gen de conversație. Roxy își primea cu regularitate partea ei din pensie, adică jumătate, pe care Tom i-o aducea în casa cu stafii, profitînd de ocazie pentru a sta de vorbă cu dînsa. Din cînd în cînd, ea îl vizita acolo și în alte zile.

Uneori Tom se repezea pînă la Saint Louis, unde rămînea cîteva săptămîni în șir ; în cele din urmă, ispita puse din nou stăpînire pe el. Cîștigă o grămadă de bani, apoi îi pierdu, ba se mai și îndatoră, făgăduind însă că-și va achita grabnic datoriile.

În acest scop, puse la cale o nouă expediție în tîrgușorul lui. În alte localități nu îndrăznea să „lucreze“, căci se temea să pătrundă în casele ale căror intrări și ieșiri nu le cunoștea, cum nu cunoștea nici deprinderile locatarilor lor. În miercurea de dinaintea sosirii celor doi gemeni, el veni în casa cu stafii, după ce-i scrisese „mătușii“ Pratt că va sosi abia peste două zile — și rămase ascuns acolo împreună cu maică-sa, pînă-n zorii zilei de vineri, cînd merse la locuința „unchiului“. Intrînd pe ușa din dos, pe care-o deschise cu propria-i cheie, se furișă în odaia lui, unde se putea folosi de oglindă și de articolele

de toaletă. Își pregătise un rînd de îmbrăcăminte femeiască pentru a se deghiza, iar acum purta o rochie de-a maică-si, cu voal și cu mănuși negre. Era gata să pornească în expediție, cînd zări deodată silueta lui Wilson în fereastra casei de peste drum și-și dădu seama că și Wilson îl observase. După ce-i oferî lui Wilson spectacolul unor gesturi și mișcări grațioase, se făcu nevăzut și-și schimbă travestiul, îmbrăcîndu-se în rochia lui Roxy, apoi coborî și ieși pe ușa din dos, îndreptîndu-se spre tirgușor pentru a face o recunoaștere la fața locului.

Nu se simțea însă la largul lui. Îmbrăcase din nou rochia lui Roxy, adăugînd la acest travesti încovoierea unei femei bătrîne, pentru ca Wilson să nu dea atenție unei babe care iese, în zorii zilei, pe ușa din dos a unui vecin, dacă se mai uita cumva în direcția aceea. Dar dacă Wilson îl văzuse cumva ieșind și-l luase la ochi, ba chiar îl urmărise ? Gîndul acesta îl făcu pe Tom să se înfioare. Renunță la expediție pentru ziua aceea și se grăbi să se întoarcă la casa cu stafii, pe drumul cel mai întunecos.

Maică-sa era plecată, dar la un moment dat se întoarse, aducîndu-i vestea că în casa lui Patsy Cooper are loc o mare sindrofie, și-l convinse că aceasta era o ocazie rară, anume trimisă de Pronie. Drept care, Tom o porni în expediție, o expediție încununată de un frumos succes, avînd în vedere că în casa lui Patsy Cooper se strînsese atîta lume. Succesul acesta îi dădu curaj, ba chiar idei îndrăznețe, încît, după ce se întilni cu Roxy pe o alee dîșnică, pentru a-i înmîna prada, se întoarse la sindrofie pentru a adăuga prăzii niscaiva bunuri de preț din casa lui Patsy Cooper.

După această lungă digresiune, să ne întoarcem la momentul în care-l lăsasem pe Wilson Zevzecul, adică în seara de vineri, cînd, așteptînd sosirea gemenilor, medita la ciudata apariție întrezărită în zorii acelei zile : cine putea fi fata aceea nerușinată din dormitorul tînărului Tom Driscoll ?

CAPITOLUL 11

„Există trei feluri de a-i face plăcere unui autor, toate trei alcătuind o scară a complimentelor, mereu suitoare : 1) să-i spui că i-ai citit una dintre cărți ; 2) să-i spui că i-ai citit toate cărțile ; 3) să-l rogi să-ți îngăduie să citești manuscrisul viitoarei sale cărți. Numărul 1 îți asigură stima lui ; numărul 2 îți aduce admirația lui ; numărul 3 îți deschide drumul spre inima lui.“

Calendarul lui Wilson Zevzecul

„Cit despre adjective : cînd ai îndoieli în privința lor, elimină-le !“

Calendarul lui Wilson Zevzecul

Cei doi gemeni sosiră așadar și Wilson intră în vorbă cu ei. O conversație plăcută și liberă, sub influența căreia prietenia dintre ei se întări. La rugămintea gemenilor, Wilson își scoase din buzunar calendarul și citi cîteva pasaje, pe care gemenii le elogiară ; autorul se arătă atît de încîntat, încît acceptă bucuros să le împrumute unele pagini din lucrarea sa, pentru o lectură la domiciliu. În cursul numeroaselor lor călătorii, cei doi gemeni descoperiseră că există trei feluri sigure de a cuceri simpatia unui autor ; acum, încercau felul cel mai eficace.

Deodată, convorbirea lor fu întreruptă de apariția tinărului Tom Driscoll. Acesta pretindea că-i vede pentru prima oară pe distinșii oaspeți, dar de fapt îi zărise în timpul sindrofiei, pe cînd jefuia casa. Cei doi gemeni observară că tinărul era destul de chipeș și că avea niște mișcări unduioase, pline de grație. Dar, spre deosebire de Angelo, care nu găsea nimic bătător la ochi în înfățișarea lui, Luigi avea impresia că tinărul e un om ascuns

și viclean. Felul lui de a vorbi i se părea plăcut lui Angelo, dar nu și lui Luigi. Angelo își spunea că tinărul e destul de simpatice, dar Luigi nutrea unele rezerve. Prima contribuție a lui Tom la conversația generală fu o întrebare pe care i-o pusese de-o sută de ori lui Wilson : o puneă totdeauna pe un ton vesel, jovial, deși era menită să răscolească o rană ascunsă ; de data asta, Wilson sări ca ars, deoarece erau de față cei doi.

— Cum mai merge avocatura ? Ai avut vreun client ?

Wilson își mușcă buzele, dar răspunse, silindu-se să pară nepăsător :

— Încă nu.

În biografia lui Wilson prezentată celor doi gemeni, judele Driscoll omisese să pomenească detaliul profesiei sale de avocat.

— Știți, domnilor, zise Tom rîzînd, Wilson e avocat, dar pentru moment nu-și practică meseria.

Deși zeflemeaua îl cam ustura, Wilson se stăpîni și spuse, fără pic de minie în glas :

— E adevărat, nu o practică. E adevărat că n-am avut niciodată un client și că am fost nevoit să-mi cîștig timp de douăzeci de ani o piine amară muncind ca expert contabil într-un tîrgușor în care ocaziile de a pune ordine în registrele de contabilitate se ivesc foarte rar. Dar tot atît de adevărat e și faptul că m-am pregătit temeinic pentru profesiunea de avocat. Cînd eram de vîrsta ta, Tom, mi-am ales o profesiune și am dobîndit grabnic competența necesară.

Tom avu o tresărire nervoasă.

— Nu mi s-a ivit niciodată prilejul s-o practică și s-ar putea să nu mi se ivească nici în viitor, urmă Wilson. Dar dacă mi se va ivi vreodată, mă va găsi pregătit, fiindcă în toți acești ani mi-am îmborsărit mereu studiile juridice.

— Asta zic și eu, tărie de caracter ! Îmi place de dumneata. Mă bate gîndul să-ți încredințez toate afacerile

mele. Afacerile mele și avocatura dumatăle s-ar cuveni să facă, zău, casă bună, Dave !

Și Tom izbucni din nou în râs.

Wilson era cît pe ce să-i răspundă, gîndindu-se la fata din dormitor : „Dacă mi-ai încredința afacerile tale murdare, s-ar putea să iasă ceva !” Se mulțumi însă să-i atragă atenția că problema pusă de el nu prea avea legătură cu discuția.

— Prea bine, zise Tom. Să schimbăm subiectul. Presupun că aveai de gînd să-mi dai un bobîrnac, așa că, oricum, prefer să schimbăm vorba. Cum mai merge afacerea Marelui Mister ? Știți, Wilson și-a pus în gînd să cumpere toate geamurile din prăvălii pentru a le minji cu amprente digitale. Ar cîștiga o avere, vînzîndu-le la un preț uriaș capetelor încoronate din Europa, ca să-și împodobească palatele. Hai, spune, Dave !

Wilson aduse trei din lamelele lui de sticlă și începu să explice :

— Le cer oamenilor să-și treacă prin păr degetele mîinii stîngi, ca să li se impregneze cu un strat subțire de unsoare naturală, apoi îi pun să apese pe sticlă. Amprenta fină se păstrează, dacă nu intră în contact cu vreo substanță capabilă s-o șteargă. Începe tu, Tom !

— Păi, cred că mi-ai mai luat de vreo două ori amprente.

— Așa e, dar ultima oară erai un băiețaș în vîrstă de doisprezece ani.

— E adevărat. Firește, m-am schimbat cu desăvîrșire de atunci încôace. Și apoi, capetelor încoronate le place, cred, varietatea.

Își trecu degetele prin părul tuns scurt, apoi le apăsă, pe rînd, pe lamela de sticlă. Angelo își lăsă amprente pe o altă lamelă, iar Luigi pe o a treia. Wilson scrisese numele și data pe fiecare dintre lamele, apoi le puse deoparte.

— N-aș fi zis nimic, rîse Tom, dar dacă ceea ce cauți e varietatea, înseamnă că ți-ai irost o lamelă. Amprenta unui geamăn e leit cu-a fratelui său.

— Oricum, îmi place să le am pe amîndouă, replică Wilson, întorcîndu-se la locul lui.

— Ascultă, Dave, zise Tom, parcă obișnuiai să le și ghicești oamenilor atunci cînd le luai amprente. Știi, Dave e un geniu multilateral — da, domnilor, un geniu de mare clasă, un savant de valoare care se irosește în acest tîrgușor, un profet care se bucură de stima acordată îndeobște profețiilor în țara lor — fiindcă aici lumea nu dă doi bani pe știința lui și afirmă că în loc de cap are-o fabrică de idei, nu-i așa, Dave ? Dar nu-i nimic, o să vină o zi cînd o să-și lase el amprenta — amprenta digitală, ha, ha ! Dar zău că merită să-l lăsați să vă citească și-n palmă o dată — merită toți banii, să știți ! Păi, e-n stare să vă citească pînă și-n zbîrciturile pielii, la fel de ușor cum ar citi într-o carte, și să vă spună nu numai vreo cincizeci-șaiszeci de lucruri care au să vi se întîmple, dar și vreo cincizeci-șaiszeci de mii de lucruri care n-au să vi se întîmple. Hai, Dave, arată-le acestor domni ce fel de savant atâteștiutor avem noi în acest tîrgușor, și nici măcar nu ne dăm seama !

Wilson răbda în tăcere această ploaie de săgeți, iar cei doi gemeni sufereau împreună cu el, și pentru el. Socotînd că, acum, cel mai bun mijloc de a-l consola era să ia în serios afirmațiile făcute în batjocură de Tom, Luigi spuse :

— Am asistat în peregrinările noastre la unele demonstrații de chiromanție și știm prea bine ce rezultate uimitoare poate da ea. Dacă nu-i o știință, ba chiar una dintre cele mai mari, nu știu care alta ar putea să fie. În Orient...

— Scamatoria asta, o știință ? îl întrerupse Tom, cu un aer perplex. Nu cred că vorbești serios !

— Ba, cit se poate de serios. Acum patru ani un chiromant ne-a citit în palmă, ca-ntr-o carte.

— Vrei să spui că a ghicit unele lucruri adevărate ?
îl întrebă Tom, ceva mai puțin incredul.

— Da, și nu puține lucruri, răspunse Angelo. Ceea ce ne-a spus atunci în legătură cu caracterele noastre era perfect exact — nici măcar noi înșine n-am fi fost capabili de o caracterizare mai bună. Și apoi, ne-a ghicit câteva lucruri importante care ni se întîmplaseră în viață, și de care nimeni în afară de noi n-ar fi avut cum să știe.

— Păi, asta-i curată vrăjitorie ! exclamă Tom, care devenise foarte interesat. Și cum s-au dovedit a fi prezicerile sale de viitor ?

— În general s-au adeverit, răspunse Luigi. Două sau trei dintre lucrurile mai importante prezise de chiromant s-au întîmplat aievea, de atunci încoace ; lucrul cel mai important s-a întîmplat chiar în acel an. S-au adeverit și unele din prezicerile mai mărunte ; altele, mărunte sau importante, nu s-au adeverit încă și, firește, s-ar putea să nu se adeverească niciodată ; totuși, m-ar mira mai mult dacă nu s-ar adeveri, decît dacă s-ar adeveri.

— Tom părea profund impresionat.

— Dave, spuse el pe un ton spășit, nici prin gînd nu mi-a trecut să minimalizez acea știință, am vrut doar să glumesc, mai bine zis m-a luat gura pe dinainte. Hai, citește-le în palmă, vrei ?

— Sigur că da, dacă doriți, dar vă previn că n-am avut încă ocazia să mă exersez, și nici nu pretind c-aș fi un expert. Sînt capabil să deslușesc lucrurile din trecut gravate puternic în liniile palmei, dar lucrurile mai puțin importante îmi scapă adesea — nu întotdeauna, firește — însă în ce privește ghicitul viitorului nu prea am încredere în mine. Vorbesc ca și cum chiromanția ar fi pentru mine un obiect de studiu de fiecare zi, dar nu e așa. N-am cercetat nici măcar o jumătate de duzină de mîini în ultimii șase ani ; vedeți și dumneavoastră că lu-

mea face glume pe socoteala mea, iar eu am renunțat la chiromanție pentru a nu mai alimenta asemenea glume. Uite ce e, domnule conte Luigi : o să facem o încercare cu trecutul dumitale, iar dacă-o să reușesc cît de cît... Nu, viitorul o să-l las la o parte, în seama experților !

Și spunînd acestea, apucă mîna lui Luigi.

— Așteaptă ! exclamă Tom. Încă n-o cerceta, Dave ! Conte Luigi, uite hîrtie și creion. Așterne pe hîrtie lucrul acela despre care spuneai că e cel mai extraordinar dintre cîte ți s-au prezis, și care avea să ți se întîmple în mai puțin de un an, și dă-mi mie hîrtia, ca să văd dacă Dave ți l-a citit sau nu în palmă.

Luigi scrisese ceva pe hîrtie, apoi o îndoi și i-o dădu lui Tom :

— O să-ți spun cînd să te uiți la ce-am scris, dacă va ghici.

Wilson începu să cerceteze palma lui Luigi — linia vieții, linia inimii și celelalte, observînd cu atenție legăturile lor cu rețeaua de linioare și șanțulețe din jur ; pipăi pernuța de carne din vârful policarului, pentru a-i observa forma ; pipăi și partea cărnoasă a mîinii între încheietură și vârful degetului mic, apoi cercetă cu luare-aminte degetele, observîndu-le forma, proporțiile și poziția normală în care se așezau cînd se destindeau. Între timp, cei trei spectatori urmăreau cu interes scena, cu capetele plecate peste palma lui Luigi, fără să scoată un cuvînt. Wilson mai examină o dată palma, apoi trecu la expunerea observațiilor sale.

Întîi, făcu o caracterizare a temperamentului și a firii lui Luigi, a gusturilor, aversiunilor, înclinațiilor, ambițiilor și ciudățeniilor lui, într-un fel ce-l făcu pe conte să tresară de cîteva ori, iar pe ceilalți să rîdă ; dar amîndoi gemenii declarară că fișa era corectă și, pe deasupra, artistic întocmită.

Wilson vorbi apoi de trecutul lui Luigi — acum se arăta șovăitor, cu băgare de seamă, mișcîndu-și degetele

încet de-a lungul liniilor mari ale palmei și zăbovind din cînd în cînd la vreo „stea“ sau la vreun alt semn, pentru a cerceta cu atenție zona din jur. De cîteva ori pomeni de niște întîmplări din trecut, pe care Luigi le adevveri. Deodată, Wilson exclamă, cu o expresie de uimire :

— Iată aici urma unei întîmplări pe care poate că n-ai dori s-o dezvălui...

— Dezvălui-o, îl îndemnă Luigi. Îți făgăduiesc că nu voi fi stînjenit !

Dar Wilson continua să șovăie, cu aerul că' nu prea știe ce să facă. În cele din urmă spuse :

— Cred că-i o chestiune prea delicată, ar fi poate mai bine să o notez pe-o bucată de hîrtie sau să ți-o șoptesc la ureche, pentru a-ți da posibilitatea să hotărâști singur dacă vrei sau nu s-o dai în vileag.

— Perfect, zise Luigi. Scrie-o !

Wilson mîzgăli ceva pe-o bucătică de hîrtie, pe care i-o dădu lui Luigi ; acesta o citi în gînd, apoi îi spuse lui Tom :

— Domnule Driscoll, despătorește hîrtia și citește-o ! Tom citi cu glas tare :

— „*Prezicerea era că voi omori un om. Ea s-a adevărit în mai puțin de un an.*“ Dumnezeuule ! exclamă Tom.

Luigi îi dădu lui Tom bilețelul primit de la Wilson :

— Citește acum și bilețelul ăsta.

Tom îl citi :

— „*Ai omorît un om, dar nu pot ghici dacă era bărbat, femeie sau copil.*“

— O, zei ! izbucni Tom, uluit. Asta întrece orice închipuire ! Înseamnă că omul n-are dușman mai înversunat decît propria-i mîină ! Gîndiți-vă : mîina unui om păstrează tainele cele mai ascunse ale vieții sale, fiind gata să-l trădeze în fața oricărui vrăjitor străin. Dar nu te înțeleg, ce-ți veni să-l lași să-ți citească în palmă, cînd aceasta ascunde o asemenea grozăvie ?

— A, n-am nimic împotriva, răspunse Luigi, cît se poate de calm. L-am ucis pe omul acela dintr-un motiv temeinic și nu-mi pare rău.

— Care era motivul ?

— Păi, trebuia să fie ucis.

— O să vă spun eu de ce l-a ucis, dacă el nu vrea, interveni Angelo. L-a ucis ca să-mi salveze mie viața ! Așa că a fost o faptă nobilă, nu una urîță, pe care s-o țină ascunsă.

— Așa e, exclamă Wilson. A săvîrși o asemenea faptă pentru a salva viața unui frate, este o dovadă de curaj și de abnegație !

— E foarte plăcut să te-aud spunînd asemenea lucruri, dar în ce privește abnegația, sau eroismul, sau generozitatea, să știi că nu poate fi vorba de așa ceva, protestă Luigi. Uîți un amănunt — dacă nu i-aș fi salvat viața lui Angelo, ce ar fi devenit propria-mi viață ? Dacă l-aș fi lăsat pe individul acela să-l omoare, nu m-ar fi omorît oare și pe mine ? După cum vezi, mi-am salvat propria viață.

— Da, asta e versiunea ta, zise Angelo, dar te cunosc eu bine : nu cred că te-ai gîndit la tine în clipa aceea. Am păstrat arma cu care l-ai omorît pe omul acela — o să vi-o arăt și vouă. E o armă interesantă și își avea povestea ei, înainte de a ajunge în mîinile lui Luigi, o poveste ce-o face și mai interesantă. Luigi a primit-o în dar de la un mare prinț indian, *gaikowar*-ul din Baroda, a cărui familie o păstrase vreme de două-trei secole. Arma asta ucisese o mulțime de indivizi neplăcuți, care le călcaseră hotarul într-un moment sau altul. Nu pare cine știe ce, decît că n-are forma altor cuțite, sau pumnale, ori cum vreți să-i ziceți. Uite, o să vi-o desenez.

Și Angelo desenă rapid pe o foaie de hîrtie un fel de cuțit.

— O lamă lată, cu muchiile ascuțite, ca ale unui brici, semnele gravate pe ea sînt monogramele sau numele nu-

meroșilor săi posesori. Am gravat eu însumi și numele lui Luigi, în litere latine, adăugînd și blazonul nostru, după cum vedeți. Observați ce mîner curios are ! E dintr-un fildeș tare, lustruit ca o oglindă, și lung de cîțiva centimetri — rotund și gros ca încheietura unei mîini, iar marginea i-e netedă, ca să-ți poți rezema poliecarul pe ea : cînd o apuci, îți proptești poliecarul pe marginea teșită și, ridicînd-o în aer, izbești ! *Gaikowar*-ul ne-a arătat toate astea, cînd i-a dăruit arma lui Luigi, iar Luigi a folosit-o chiar în aceeași noapte, din care pricină *gaikowar*-ul a rămas fără ea. Teaca e împodobită cu juvaeruri de preț. Firește, ea vi se va părea mai vrednică de privit decît arma însăși.

„Mare noroc am avut că am trecut pe-aici ! își spuse Tom. Aș fi vîndut cuțitul ăsta pe-o nimica toată — credeam că juvaerurile sînt de sticlă.“

— Spune-ne ce s-a mai întîmplat, îl îndemnă Wilson pe Angelo. Murim de curiozitate, vrem să aflăm ce-i cu omorul acela !

— Ei bine, pe scurt, cuțitul e de vină pentru tot ce s-a întîmplat. Un servitor de culoare s-a furișat noaptea în odaia noastră din palatul prințului, ca să ne omoare și ca să fure cuțitul, de dragul pietrelor prețioase, desigur. Luigi îl ascunsese sub pernă ; dormeam amîndoi în același pat. În încăpere ardea o candelă. Eu dormeam, dar Luigi era treaz ; deodată, i se păru că zărește o siluetă apropiindu-se de pat. Scoțînd cuțitul din teacă, rămase la pîndă, în patul acela, fără cearșafuri, fiindcă era prea cald ca să ne acoperim cu ceva. Deodată, servitorul se aplecă deasupra mea, cu mîna dreaptă ridicată și cu un pumnal îndreptat spre gîtul meu ; Luigi însă îl apucă de încheietură și-l trase în jos pe individ, înfigîndu-i în bergeată propriu-î cuțit. Asta e tot.

Wilson și Tom traseră adînc aer în piept. După ce mai făcură unele comentarii în legătură cu tragica întîmplare, Wilson îi spuse lui Tom, apucîndu-i mîna :

— Nu m-am uitat niciodată la palmele tale. Ai poate și tu unele secrete dubioase...

Tom își smucise mîna din strînsoarea lui Wilson, cu un aer năuc.

— Ia te uită, a roșit ! exclamă Luigi.

Tom îi aruncă o privire urîtă, înainte de a-i răspunde pe un ton tăios :

— Dacă am roșit, nu-i din pricină c-am omorît un om !

Fața tuciurie a lui Luigi se împurpură, dar pînă să spună el ceva sau să facă vreo mișcare, Tom adăugă, cu nelinește în glas :

— Te rog de-o mie de ori să mă scuzi ! N-am vrut să spun asta. Mi-a scăpat pur și simplu, și-mi pare foarte, foarte rău, iartă-mă !

Wilson îi veni în ajutor și reuși să dreagă lucrurile, cel puțin în privința celor doi gemeni, care erau mai tulburați de jignirea adusă de Tom lui Wilson prin ieșirea aceea nepoliticoasă, decît de insulta la adresa lui Luigi. Tom, însă, nu părea deloc împăcat, deși se silea să fie calm : în ciuda aparențelor, clocotea de ură împotriva celor trei martori ai descumpănirii sale. Era atît de pornit împotriva lor, încît aproape că uitase că el însuși era de vină că se demascase în fața lor. Totuși, o mică ceartă care izbucni între cei doi gemeni îl făcu să se simtă din nou destul de bine și să redevină aproape prietenos. Nu era chiar o ceartă în lege, dar se vedea limpede că cei doi erau enervați unul de celălalt. Tom era încîntat ; atît de încîntat, încît făcu tot ce-i stătea în putere pentru a le spori enervarea, pretinzînd în același timp c-ar fi mînat de motivele cele mai nobile. Cu ajutorul lui, flacăra fu ațîțată, și poate c-ar fi avut fericirea s-o vadă lăpîndu-se într-un adevărat pîrjol, dacă nu s-ar fi auzit deodată o bătaie în ușă : întreruperea asta avu darul să-l tulbure pe Tom, însă îl mulțumi pe Wilson, care se duse să deschidă.

Noul venit era un irlandez de vîrstă mijlocie, simpatice, ageamiu și energic, pe nume John Buckstone, care era în felul lui un mare politician local și participa activ la viața obștească. În perioada aceea, una din principalele surse de agitație a tîrgușorului o constituia problema alcoolismului. Există un puternic partid pro-alcoolic și un puternic partid anti-alcoolic. Buckstone le ținea partea pro-alcoolicilor, care-l trimiseseră la cei doi gemeni pentru a-i invita să asiste la o întrunire a respectivului partid. După ce-și rosti solia, îi informă că lumea a și început să se adune în sala cea mare de deasupra pieții. Luigi acceptă bucuros invitația, iar Angelo ceva mai puțin bucuros, deoarece îi displăceau mulțimile și nu obișnuia să consume puternicele băuturi americane. De fapt, era cîteodată un abstinent convins — cînd nu se putea altfel.

Cei doi gemeni plecară împreună cu Buckstone, iar Tom Driscoll li se alătură, fără să fie poftit.

Încă de la distanță, putură zări un lung șir de torțe coborînd pe strada mare, și auzi bubuitul tobelor, clinchetul cimbalelor, și fluieratul cîtorva flaute, precum și zvonul încă slab al uralelor. Coada acestui alai tocmai urca scările hălei, în clipa cînd gemenii sosiră acolo ; cînd ei intrară în sală, aceasta era arhiplină, ticsită de oameni cu torțe fumegînde, zgomotoși și entuziaști. Fură conduși la tribună de Buckstone (Tom Driscoll, după ei !) și lăsați în grija președintelui adunării, în mijlocul unor chiote și aplauze de bun venit. Cînd gălăgia se mai potoli, președintele propuse ca „ilustrii oaspeți să fie aleși, prin aclamații, ca membri ai glorioasei noastre organizații, care este paradisul celor liberi și pierzania sclavilor“.

Această șarjă oratorică făcu să se deschidă din nou stăvilarele entuziasmului, iar cei doi oaspeți fură aleși cu o tunătoare unanimitate. Apoi se stîrni o furtună de zbirere :

— Să-i botezăm ! Să-i botezăm ! Dați-le ceva de băut !

Cei doi gemeni primiră cîte un pahar cu whisky. Luigi îl ridică pe al lui și-l duse la buze, dar Angelo îl lăsă neatins pe al său.

Se stîrni o nouă frutună de zbierete :

— Ce se-ntîmplă cu celălalt ? De ce ne sfidează ăla blondul ? Vrem explicații, vrem explicații !

Președintele raportă, după ce se interesă la cei în drept :

— Am comis o greșală penibilă, domnilor. Constat că domnul conte Angelo Capello este împotriva crezului nostru, fiind de fapt un abstinent convins și nici nu intenționa să ceară să se alăture organizației noastre. El dorește să reconsiderăm votul prin care a fost ales. Ce hotărăște sala ?

Sala izbucni în hohote de rîs, subliniate de șuierături și huiduieli, dar ciocănelul președintelui reuși să restabilească oarecum ordinea. Apoi vorbi din mulțime un om, care ținu să spună că, deși regreta că s-a comis acea greșală, era de părere că ea nu putea fi reparată la actuala întrunire. Potrivit statutului, sarcina asta revenea viitoarei întruniri : el, personal, nu făcea nici o propunere, mai ales că nici nu era nevoie, doar dorea să-și ceară scuze, în numele întregii adunări, față de domnul conte, asigurîndu-l că organizația „Fiilor Libertății“ se va strădui să-i facă cît mai plăcută prezența temporară în rîndurile sale.

Discursul acesta fu întîmpinat cu vii aplauze, amestecate cu exclamații :

— Bine zis ! Oricum, e-un băiat bun, chiar dacă-i abstinent ! Să bem în sănătatea lui ! Dați-i un pahar plin, să-l bea pînă-n fund !

Se împărțiră din nou pahare și toți cei de la tribună băură în sănătatea lui Angelo, în timp ce sala cînta :

• *For he's a jolly good fellow...*¹

Tom Driscoll goli și el paharul, al doilea — căci dăduse pe git și paharul lui Angelo în clipa cînd acesta îl lăsase jos. Cele două pahare golite îl înveseliră, prostește, încît începu să participe intens la „activitatea” sălii, îndeosebi la fluierături și la cîntece.

Președintele continua să stea la tribună, lîngă cei doi gemeni. Extraordinara asemănare dintre aceștia îi inspiră lui Tom Driscoll o glumă, pe care izbuti s-o plaseze, cu un aer serios, specific bețivilor, în timp ce președintele se pregătea să-și țină discursul :

— Băieți, propun ca președintele să tacă și să ne lase să-l ascultăm pe acest jumătate de iadeș.

Sala izbucni în hohote, la auzul acestei metafore bine găsite.

Singele meridional al lui Lugi începu să clocotească, din pricina insultei rostite în prezența a patru sute de necunoscuți. Nu-i stătea în caracter să lase fără răspuns o asemenea insultă, sau să amîne răspunsul. Făcînd cîțiva pași, se opri drept în spatele glumețului, care nu bănuia nimic, și-i trase un pumn atît de zdravăn, încît Tom se pomeni aruncat în aer, pe deasupra rampei, și căzu peste capetele celor din primul rînd al „Fiilor Libertății”.

Chiar și unui om treaz îi repugnă să se pomenească fără nici o vină cu cineva pe cap, dar un bețiv nu poate suporta o asemenea atenție. Grupul de „Fii ai Libertății”, în mijlocul cărora aterizase Tom Driscoll, nu cuprindea nici un om treaz — probabil că în întreaga sală nu se afla un asemenea exemplar. Driscoll fu azvîrlit prompt în rîndul al doilea, iar acesta îl trecu mai departe, spre rîndul al treilea, și începu apoi să care la pumni celor din rîndul întîi, care li-l pasaseră. Acest ritual fu respectat cu strictețe de toate șirurile, pe măsură ce Driscoll se

¹ Literal : „E un băiat bun (engl.) ; refren al unui cîntec de petrecere.

apropia de uşă, în zborul lui vertiginos, lăsînd în urmă un val din ce în ce mai lung de umanitate indignată, pusă pe bătaie şi înjurături. Torţele cădeau una după alta, pînă cînd, deasupra zgomotului asurzitor al glasurilor minioase, al ciocănelului prezidenţial şi al băncilor ce se prăbuşeau, se înalţă strigătul : FOC !

Lupta încetă numaidecît ; înjurăturile conteniră ; preţ de un moment se aşternu o tăcere de mormînt, un calm desăvîrşit, în locul unde bîntuise furtuna ; apoi, mulţimea se trezi din nou la viaţă, parcă mînată de acelaşi impuls, şi se risipi care încotro, făcîndu-şi loc cu coatele şi cu pumnii, cei de la margine ieşind pe ferestre şi pe uşi, şi slăbind astfel presiunea din mijloc.

Pompierii nu se arătaseră niciodată mai prompti ; e drept că, de data asta, n-aveau de străbătut nici cîtiva paşi, fiindcă-şi aveau sediul în fundul halelor. Pompierii erau organizaţi într-o brigadă a tulumbeilor şi într-o brigadă a scărilor de frînghie. Jumătate din membrii fiecărei brigăzi erau pro-alcoolici, iar cealaltă jumătate erau abstinenţi, potrivit afilierilor morale şi politice care desparteau pe vremea aceea în două comunităţile din tirguşoarele de la frontieră. Se aflau de faţă destui anti-alcoolici pentru a putea pune în funcţiune tumba şi scările. În decurs de două minute, îşi făcură apariţia, îmbrăcaţi în bluzele lor roşii, cu coifurile pe cap (nu se deplasau niciodată oficial într-o îmbrăcăminte neoficială), iar cînd participanţii la întrunirea de la etaj începură să sară pe ferestre şi pe acoperişul arcadei, pompierii îi întîmpinară cu un puternic şuvoi de apă, care-i trînti pe cîtiva de pe acoperiş şi fu cît pe ce să-i îneco pe ceilalţi. Dar apa era preferabilă focului, aşa că oamenii continuă să iasă pe ferestre, şi să fie asaltaţi de apa necruţătoare, pînă cînd sala se goli ; atunci, pompierii intrară în sală şi o potopiră cu destulă apă, ca să stingă un foc de patruzeci de ori mai mare decît cel ce izbucnise acolo ; căci o companie rurală de pompieri nu are decît rareori

ocazia de a arăta ce poate, iar cînd această ocazie se ivește, o folosește la maximum. Cetățenii mai isteți și mai chibzuiți nu se asigurau împotriva focului, ci împotriva companiei de pompieri.

CAPITOLUL 12

„A avea curaj înseamnă să te împotrivești fricii, să-ți domini frica, nu să o ignori. Afară doar de cazul cînd cineva e laș din fire, nu-i nici un compliment să-i spui cuiva că-i viteaz — cuvîntul nu se potrivește întocmai. Gîndiți-vă la purice — fără doar și poate, cea mai vitează dintre făpturile Domnului, dacă ignorarea fricii înseamnă curaj. El te atacă, fie că dormi sau ești treaz, fără să se sinchisească de faptul că, prin dimensiuni și putere, ești pentru el ceea ce sînt armatele lumii întregi pentru un copil de țîță ; puricele trăiește zi și noapte, în toate zilele și în toate nopțile, chiar în poala primejdiei și în imediata vecinătate a morții, și totuși nu-i mai înfricoșat decît omul care umblă pe străzile unui oraș lovit de cutremur cu zece veacuri în urmă. Cînd vorbim despre Clive, despre Nelson și despre Pūtnam ca despre niște oameni «care nu cunoșteau frica», s-ar cuveni să adăugăm puricele — punîndu-l în fruntea alaiului.“

Calendarul lui Wilson Zevzecul

În noaptea zilei de vineri, pe la orele zece, judele Driscoll se dusesese la culcare, pentru ca sîmbătă, înainte

de ivirea zorilor, să se trezească și să meargă la pescuit împreună cu prietenul său Pembroke Howard. Copilăriseră amîndoi în Virginia, cînd acel stat încă mai trecea drept cel dintîi și cel mai falnic dintre statele Uniunii, iar ei continuau să atașeze numelui său mîndrul și afectuosul adjectiv „Bătrîna“, ori de cîte ori venea vorba despre Virginia. În Missouri, orice persoană sosită din „Bătrîna Virginie“ era recunoscută ca superioară, iar această superioritate devenea o adevărată supremație cînd vreun ins cu o astfel de obîrșie putea dovedi că se trage din Primele Familii ale măreței republici. Familiile Howard și Driscoll făceau parte din acea aristocrație. În ochii lor, era efectiv o aristocrație nobiliară. Ea își avea legile nescrise, la fel de limpede definite și la fel de stricte ca rînduielile înscrise în oricare corp de legi din această țară. Un descendent al Primelor Familii era un gentleman din naștere ; suprema lui datorie în viață era să vegheze asupra măreței moșteniri și s-o păstreze nepătată. Onoarea trebuia păstrată cu orice preț. Legile acelea erau harta după care se călăuzea, o hartă pe care era însemnat itinerariul său ; dacă se abătea măcar cu o iotă de la el, însemna să-și terfelească onoarea, adică să abdice de la rangul de gentleman. Aceste legi cereau din parte-i anumite lucruri pe care religia lui poate i le interzicea : în acest caz, religia trebuia să cedeze, căci legile nu puteau fi slăbite pentru a le face să corespundă religiei sau vreunei alte instituții. Onoarea mai presus de orice ! Iar legile defineau ce anume era onoarea și prin ce se deosebea ea, în unele privințe, de onoarea prescrisă de crezurile bisericești și de legile și uzanțele sociale din anumite zone ale globului care deveniseră prea aglomerate în momentul cînd sfintele hotare ale Virginiei erau abia trasate.

Dacă judele Driscoll era recunoscut ca primul cetățean din Dawson's Landing, Pembroke Howard era lesne recunoscut drept cel de-al doilea. I se spunea „marele om

al legii", titlu pe deplin meritat. El și Driscoll aveau aceeași vîrstă — vreo șaizeci de ani și ceva.

Cu toate că Driscoll era liber-cugetător, iar Howard un presbiterian convins, prietenia dintre ei nu avea de suferit de pe urma acestor deosebiri. Opiniile lor îi priveau personal, nefiind prin urmare supuse discuției, examenului sau criticii altora, fie măcar a amicilor comuni.

După terminarea partidei de pescuit, se lăsară la vale în barca lor, discutînd despre politica națională și despre alte asemenea chestiuni înalte ; deodată întîlniră o barcă ce venea dinspre tîrgușor. Individul din această barcă avea chef de vorbă :

— Cred că știți, dom'le judecător, că aseară unul din gemenii ăia i-a tras o bătaie zdravănă nepotului dumneavoastră...

— Ce-a făcut ?

— I-a tras o bătaie.

Buzele judecătorului pâliră, iar ochii i se aprinseră. Simți că se înăbușă de mînie, dar izbuti să îngaima :

— Bine, bine, dă-mi amănuntele !

Omul i le dădu. La sfîrșit, judecătorul rămase tăcut preț de un minut, întorcînd pe toate fețele imaginea penibilă a zborului lui Tom peste capetele oamenilor, apoi spuse, ca și cum ar fi gîndit cu glas tare :

— Hm ! Nu pricep. Dormeam, la mine acasă. Nu m-a trezit. Și-o fi zis că se poate descurca și fără ajutorul meu.

— Îmi place s-aud asta, Pembroke ! adăugă el cu un zîmbet de satisfacție și de mîndrie. Singele apă nu se face !

Howard scutură din cap aprobator, silindu-se să surîdă, iar omul din barcă vorbi din nou :

— Tom a cîștigat procesul cu geamănul ăla.

Judecătorul îl privi mirat.

— Proces ? Care proces ?

— Păi, Tom l-a adus în fața judeului Robinson, învinuindu-l de agresiune.

Bătrînul se prăbuși deodată, ca lovit de dambă. Howard se repezi la el și-l prinse în brate, apoi îl întinse pe spate în barcă și-i stropi fața cu apă.

— Pleacă de-aici, îi porunci el omului, care-l privea cu gura căscată. Nu cumva să te vadă, cînd o să-și revină din leșin ! Ai văzut ce efect au avut asupra-i vorbele dumitale nesăbuite ! Ce rost avea să-i spui asemenea vorbe calomnioase ? Trebuia să te gîndești bine !

— Îmi pare foarte rău, domnule Howard, nu mi-am dat seama și nu le-aș fi spus dacă-aș fi știut, dar zău că nu-i nici o calomnie, e chiar adevărul curat, zău așa !

Și omul se depărtă, vîslind de zor. În curînd judele Driscoll își reveni din leșin și murmură, aruncînd o privire jalnică spre fața binevoitoare aplecată deasupra lui :

— Spune-mi că nu-i adevărat, Pembroke ! Spune-mi că nu-i adevărat !

Celălalt îi răspunse cu un glas tunător, ca de orgă :

— Știi la fel de bine ca și mine, prietene, că nu-i adevărat. În vinele lui Tom curge cel mai nobil sînge virginian !

— Dumnezeu să te binecuvînteze pentru vorbele astea ! exclamă bătrînul. Ah, Pembroke, ce lovitură !

Pembroke rămase lîngă prietenul său, apoi îl conduse pînă acasă și intră chiar înăuntru cu dînsul. Era întuneric, trecuse de ora cinei, dar judele Driscoll nici nu se gîdea să cineze : abia aștepta ca vorbele acelea calomnioase să fie dezmințite de către cel în drept, și ca Howard să ia și el notă. Trimise așadar după Tom, care veni de îndată. Era plin de vînatăi și arăta ca vai de lume. După ce unchiu-său îl pofti să ia loc, îi spuse :

— Am auzit de pățania ta, Tom, de la unul care a ținut s-o și înfrumusețeze cu-o minciună gogonată. Fii bun și spulberă minciuna aceea ! Ce măsuri ai luat ? Cum stau lucrurile acum ?

— Nu stau deloc, răspunse Tom cu un aer nevinovat. Totul s-a terminat. L-am dat în judecată și am câștigat procesul. Wilson Zevzecul l-a apărat — a fost primul lui proces, dar l-a pierdut. Judecătorul l-a condamnat pe nenorocitul ăla la o amendă de cinci dolari, pentru agresiune.

Howard și judele Driscoll, care se ridicaseră în picioare la auzul primelor cuvinte ale lui Tom, se uitau perplecși unul la celălalt. Howard se așează la loc, fără să spună un cuvânt, dar judele Driscoll izbucni, cuprins de furie :

— Ticălosule ! Lașule ! Canalie ! Vrei să spui că singele neamului meu e-n stare să îndure un asemenea afront și să se tirească în fața unui tribunal pentru a cerși dreptate ? Răspunde-mi !

Tom își plecă privirea și tăcu. Unchiul lui îl privi cu o expresie de uimire amestecată cu rușine, înainte de a-l întreba :

— Care din gemeni era ?

— Conte Luigi.

— L-ai provocat la duel ?

— N-nu ! băguî Tom, pălınd.

— O să-l provoci chiar în seara asta ! Howard îi va duce provocarea.

Tom începu să se foiască, mototolindu-și pălăria în mână, sub privirile din ce în ce mai întunecate ale unchiului său. În cele din urmă, spuse cu un glas jalnic :

— Nu-mi cere una ca asta, unchiule ! Te rog ! Omul ăla e un diavol ucigaș, n-aș putea să... mi-e frică de el !

Judele Driscoll deschise de trei ori gura și o închise de tot atâtea ori, înainte de a putea rosti, cu patimă în glas :

— Un fricos în familia mea ! Un Driscoll fricos ! Ah, cu ce-am păcătuit ca să merit o asemenea umilință ?

Și, repezindu-se spre scrinul din colțul încăperii, scoase dintr-un sertar o hîrtie, pe care o rupse în bucățele, încetîșor, în vreme ce repeta aceleași cuvinte ; după ce risipi distrat bucățelele de hîrtie prin încăpere, spuse, fără să-și întrerupă plimbarea de colo pînă colo :

— Uite testamentul meu, rupt din nou în bucățele ! Iar m-ai silit să te dezmoștenesc, fiu bicisnic al unui tată nobil ! Piei din ochii mei ! Pleacă, pînă nu te scuip !

Tînărul nu mai zăbovi nici o clipă. Judele Driscoll se întoarse spre Howard :

— Vrei să-mi fi martor, prietene ?

— Firește că da.

— Uite hîrtie și condei. Redactează provocarea la duel, numaidecît !

— Conteale o va primi peste cincisprezece minute, îl asigură Howard.

Tom își simțea sufletul greu. Îi pierise pofta de mîncare, o dată cu pierderea averii și a respectului de sine. Ieșind prin ușa din dos, porni pe aleea întunecoasă, cu mintea plină de gînduri negre și întrebări chinuitoare în legătură cu viitorul. Exista oare vreo posibilitate de a redobîndi, printr-o purtare corectă, simpatia unchiului și de a-l face să-și scrie din nou testamentul, pe care-l văzuse rupt în bucățele mai adineaori ? Tom ajunsese la concluzia că exista o asemenea posibilitate. Ceea ce fusese posibil o dată, era posibil și a doua oară. Da, se va pune pe treabă, cu întreaga energie de care era capabil, și o va duce la bun sfîrșit, oricît de greu i-ar veni să renunțe la modul lui de viață frivol și la libertatea de pînă atunci.

„Pentru început, își spunea, o să mă mulțumesc cu roadele expediției mele și o să mă las de jocul de cărți. E viciul cel mai periculos, fiindcă unchiul îl poate descoperi lesne, din pricina creditorilor mei. Odată, cînd a trebuit să achite două sute de dolari pentru mine, mi-a spus că-i o sumă prea mare. Prea mare ? ! Ha ! Păi, pe mine m-a costat o avere — averea lui ! Firește însă că el nu s-a gîndit niciodată la asta. Așa-s unii oameni, nu se pot gîndi decît la interesul lor. Dacă ar fi știut în ce situație mă aflu, și-ar fi rupt testamentul, fără să mai aștepte și ocazia duelului ! Trei sute de dolari ! E o sumă ! Dar dumnealui

n-o să afle niciodată de ea, slavă Domnului ! În clipa cînd o să achit și datoria asta, o să fiu liber, și n-o să mă mai ating niciodată de-o carte de joc. În tot cazul, atîta timp cît trăiește unchiul, n-o să mă mai ating, o jur ! Și o să mă țin de cuvînt, căci e ultima ocazie pe care o am să mă-ndrept. Altminteri, s-a zis cu mine, o știu !“

CAPITOLUL 13

„Cînd mă gîndesc că atîția oameni antipatici s-au dus pe „lumea cealaltă, îmi vine să duc o altă viață.“

Calendarul lui Wilson Zevzecul

„Octombrie. Aceasta e una din lunile cele mai periculoase pentru jocul de bursă. Celelalte sînt iulie, ianuarie, septembrie, aprilie, noiembrie, mai, martie, iunie, decembrie, august și februarie.“

Calendarul lui Wilson Zevzecul

Stăpînit de aceste gînduri negre, Tom trecu de casa lui Wilson Zevzecul și continuă să meargă, printre gardurile dintre terenurile virane, pînă ce ajunse la casa cu stafii, apoi făcu cale întoarsă. Barem de-ar fi avut cu cine schimba o vorbă ! își spunea el, oftînd. Amintindu-și brusc de Rowena, tresări, dar imaginea celor doi gemeni îl făcu să uite numaidecît de fată.

Cînd ajunse în dreptul părții locuite a casei lui Wilson, observă că iatacul era luminat. Tom se hotărî să-l viziteze pe Wilson : spre deosebire de ceilalți, în prezența cărora se simțea uneori stingherit, Wilson se arăta întotdeauna politicos față de el, iar politețea te face să te simți bine,

chiar cînd nu-i un semn de bunăvoință. Wilson auzi pași apropiindu-se de prag, apoi tusea unuia care-și dregea glasul.

— E gîscanul ăla dezmățat și capricios — nenorocitul nu prea mai are prieteni, după ce s-ă făcut de rușine chemîndu-l la judecată pe conte, sub acuzația de agresiune !

— Intră ! spuse el, după ce auzi o bătaie timidă în ușă.

Tom intră în încăpere și se prăbuși pe un scaun, fără să spună un cuvînt. Wilson îi vorbi cu blîndețe :

— Vai, băiete, dar plouat mai arăți ! N-o lua așa în tragic. Încearcă să uiți c-ai fost bătut !

— A, nu, nu despre asta e vorba, protestă Tom. E vorba de ceva de-o mie de ori mai grav, da, de ceva mult mai grav.

— Ce vrei să spui, Tom ? Nu cumva Rowena...

— Dacă ea m-a respins ? Nu, nu ea, ci bătrînul.

Amintindu-și de misterioasa femeie întrezărită deunăzi în dormitorul băiatului, Wilson își spuse în sinea lui :

— Aha ! Driscollii or fi descoperit taina !

Apoi, cu glas tare, pe un ton solemn :

— Tom, să știi că unele forme de dezmăț...

— Lasă prostiile astea ! Nu e vorba de nici un dezmăț. Bătrînul ar fi vrut ca eu să-l provoc la duel pe afurisitul ăla de italian, iar eu n-am acceptat.

— Nu mă mir c-ar fi vrut așa ceva, zise Wilson pe un ton meditativ. Ceea ce mă miră e că nu i-a venit încă de la-nceput ideea asta și că te-a lăsat să apelezi la tribunal într-o asemenea chestiune, fie înainte fie după duel. Așa ceva nu-i stă în caracter. Nu pot să pricep. Cum se face că te-a lăsat ?

— Păi, habar n-avea de toată povestea. Cînd m-am întors eu acasă, aseară, dumnealui dormea buștean.

— Și nu l-ai trezit, Tom ? E oare cu puțință ?

Tom nu se simțea în apele lui. După ce se foi cîteva clipe, răspunse :

— N-am vrut să-i mărturisesc, asta e tot. Plecase la pescuit, în zori, cu Pembroke Howard, și mă gîndeam că dacă aș reuși să-i bag la răcoare pe cei doi gemeni (eram aproape sigur că voi reuși, în orice caz, eram convins că nu vor scăpa cu o mică amendă pentru o asemenea infracțiune), ei bine, mă gîndeam că unchiul nu va dori să se bată în duel cu niște indivizi de teapa lor, și nici nu va îngădui altora să-i provoace la duel.

— Tom, mi-e rușine de tine ! Cum de-ai fost în stare să te porți în felul acesta cu un unchi atît de cumsecade ? Eu îi sînt un prieten mai bun decît îi ești tu, căci dac-aș fi știut ce se-ntîmplă, aș fi amînat procesul pînă cînd i-aș fi dat de știre și i-aș fi oferit astfel posibilitatea de a găsi o ieșire demnă de un gentleman.

— Ai fi făcut una ca asta ? exclamă Tom, uimit. Deși era primul dumatăle proces ? Doar știi prea bine că nu l-ai fi căpătat dacă unchiul ar fi găsit o asemenea ieșire. Și atunci, ți-ai fi sfîrșit zilele în mizerie, în loc să fii, ca azi, un avocat celebru. Și mai spui că ai fi făcut una ca asta ?

— Desigur.

Tom îl mai privi cîteva clipe, apoi spuse, clătîinînd din cap cu o mutră mîhnită :

— Te cred, îți jur că te cred. Nu știu nici eu de ce, dar te cred. Wilson Zevzecule, cred că ești un prost fără pereche !

— Îți mulțumesc.

— N-ai de ce.

— Va să zică, unchiul ți-a cerut să te bați în duel cu italianul, iar tu ai refuzat. Vlăstar degenerat al unui neam nobil ! Mi-e rușine de tine, Tom !

— Nu-mi pasă. Acum, cînd testamentul a fost din nou rupt, nu-mi mai pasă de nimic !

— Spune-mi cîstit, Tom, unchiu-tău nu ți-a găsit nici o altă vină în afară de faptul că ai intentat acel proces și că ai refuzat să te bați în duel ?

Wilson scrută fața tinărului, dar aceasta era foarte calmă, ca și vocea cu care răspunse la întrebarea avocatului :

— Nu, nu mi-a găsit nici o altă vină. Dacă ar fi avut ce găsi, ar fi tunat și fulgerat încă de ieri, fiindcă era cu capsă pusă. După ce s-a întors acasă din plimbarea făcută eu ăi doi ca să le-arate orașelul, a constatat că-i lipsește ceasul acela bătrânesc, de argint, la care ține atîta, deși e o biată ceapă. Nu-și mai putea aminti unde-l pusese, de vreo trei-patru zile nu-l mai văzuse ; cînd am sosit eu, unchiul îl căuta cu disperare, iar cînd i-am spus că ceasul fusese probabil furat, nu pierdut, s-a făcut foc de supărare și mi-a zis că-s un prost, ceea ce m-a convins că avusesem dreptate, și că tocmai de asta se temea el, numai că nu voia să creadă, fiindcă un lucru pierdut are mai multe șanse de a fi găsit, decît unul furat.

— Încă unul de adăugat pe listă ! exclamă Wilson.

— Ce anume ?

— Încă un furt !

— Furt ?

— Da, furt. Ceasul acela nu s-a pierdut, ci a fost furat. În tirgușor a avut loc o nouă expediție de jaf și, după cum îți mai amintești, s-a întîmplat exact același lucru misterios ca și data trecută.

— Nu, zău ? !

— Chiar așa cum îți spun ! Ție nu ți-a lipsit nimic ?

— Nu. Adică, de fapt mi-a lipsit ceva, și anume penarul de argint pe care mi-l făcuse cadou de ziua mea, acum un an, mătușa Mary Pratt...

— O să vezi că lipsa lui se datorește unui furt.

— Imposibil ! Fiindcă, după ce i-am sugerat unchiului că ceasul i-a fost poate furat, iar el m-a repezit cum m-a repezit, m-am dus în camera mea și, văzînd că-mi lipsește penarul acela, l-am căutat și l-am găsit.

— Ești sigur că altceva nu-ți lipsea ?

— Nimic de preț. Am constatat că-mi lipsește de pildă un ineluş de aur, în valoare de numai cîteva dolari, dar sînt sigur c-o să apară şi el — o să mai caut.

— Eu cred că n-o să-l mai găseşti. A fost un jaf, îţi repet... Intră !

Judecătorul Robinson intră, urmat de Buckstone şi de Jim Blake, vardistul tîrguşorului. După ce luară loc şi discutară cîteva clipe despre vreme, Wilson le spuse :

— Să ştiţi că lista furturilor s-a mai lungit cu încă două obiecte : judele Driscoll a constatat dispariţia ceasului său de argint, iar Tom spune că i-a dispărut un inel de aur.

— Urîtă poveste, zise judecătorul. Din ce în ce mai urîtă. Familiile Hanks, Dobson, Pilligrew, Orton, Granger, Hale, Fuller, Holcomb, de fapt toate familiile care locuiesc în vecinătatea casei lui Patsy Cooper, au constatat dispariţia unor obiecte mărunte, ca de pildă linguri şi alte asemenea lucruri, uşor de transportat. E absolut clar că hoţul a profitat de recepţia dată de Patsy Cooper, la care au venit toţi vecinii, în timp ce toţi servitorii lor negri stăteau la garduri ca să vadă şi ei spectacolul — a profitat, pentru a jefui nestingherit casele oamenilor. Patsy se simte prost din pricina vecinilor şi mai ales din pricina celor doi străini — se simte atît de prost pe chestia asta, încît nici nu se mai gîndeşte la pierderile pe care le-a suferit ea însăşi.

— E acelaşi hoţ, îşi dădu cu părerea Wilson. Cred că în privinţa asta nu poate încăpea nici o îndoială.

— Domnul Blake nu e de aceeaşi părere.

— Da, cred că greşeşti, adeveri Blake. Data trecută fusese un bărbat : noi, cei de meserie, ştim precis asta, fiindcă au existat destule semne, deşi n-am putut pune mina pe hoţ. Dar în cazul de faţă, e vorba de o femeie.

Wilson îşi aminti de fata aceea misterioasă, la care nu încetase de fapt să se gîndească în tot acest timp.

— E o bătrînă girbovită, continuă Blake. Am zărit-o ieri. cînd se urca la bordul feribotului, îmbrăcată în doliu,

cu un vâl negru pe față și cu un coșuleț în mînă. Cred că locuiește undeva în Illinois, dar nu-mi pasă unde anume locuiește, o să pun eu mîna pe ea, de asta poate fi sigură !

— Ce te face să crezi că-i o hoată ?

— Păi, alta nu există. Și apoi, unii dintre căruțașii negri care se aflau pe-acolo au zărit-o în timp ce intra sau ieșea din casele oamenilor, chiar ei mi-au spus-o, și, ca un făcut, e vorba chiar de casele jefuite.

Ceilalți căzură de acord că aceasta era o dovadă destul de grăitoare. Rămaseră pe gînduri cîteva clipe, dar Wilson rupse tăcerea :

— Totuși, un lucru e sigur : n-o să poată vinde sau măcar da cu amanet pumnalul indian al contelui Luigi.

— Văleu ! exclamă Tom. A dispărut și *ăla* ?

— Da.

— Asta pradă, zic și eu ! Dar de ce să nu-l poată vinde sau da cu amanet ?

— Pentru că aseară, cînd gemenii s-au întors acasă de la întrunirea „Fiilor Libertății“, vestea despre jaf s-a răspîndit pretutindeni, iar mătușa Patsy i-a întrebat dacă nu cumva le lipsea și lor ceva ? Căutînd pumnalul, au constatat că dispăruse, și atunci au dat de știre poliției și caselor de amanet din împrejurimi. Da, a fost o pradă strașnică, dar bătrîna hoată n-o să scoată nimic din ea, fiindcă ar risca să fie prinsă.

— S-a oferit vreo recompensă ? întreabă Buckstone.

— Da, cinci sute de dolari pentru pumnal, și alte cinci sute pentru hoț.

— Ce idee idioată ! exclamă Blake. Hoțul n-o să se arate, și nici n-o să trimită pe careva, fiindcă-ar fi prins numaidecît. Și nu cred că vreun cămătar ar putea să scape ocazia de a...

Dacă vreunul din cei prezenți s-ar fi uitat la Tom în clipa aceea, ar fi remarcat că se făcuse verde la față și ar fi rămas perplex, dar nimeni nu se uita la el. „S-a zis

cu mine ! își spunea Tom. N-o să-mi pot achita niciodată datoriile. N-am cum să vînd sau să dau cu amanet prada. O, s-a zis cu mine, știu ! De data asta, mi s-a înfundat ! E groaznic, și nu știu ce să fac, nici încotro să-mi îndrept pașii. “

— Ușurel, ușurel ! îi spuse Wilson lui Blake. Ieri la miezul nopții m-am apucat să pun la cale un plan împreună cu cei doi gemeni, un plan care-a fost gata pe la orele două. Cînd ei își vor recăpăta pumnalul, vă voi dezvălui și dumneavoastră planul.

Toți cei de față păsură foarte interesați, iar Buckstone vorbi în numele lor :

— Ne-ai ațîțat curiozitatea, Wilson, și n-ar strica, zău, să ne comunicî, confidențial...

— A, nu, Buckstone, eu unul v-aș spune, dar de vreme ce m-am înțeles cu gemenii să nu pomenim deocamdată nimic, e mai bine așa. Mă puteți însă crede pe cuvînt că n-o să așteptați nici trei zile. Cineva o să ceară foarte curînd recompensa aceea, iar eu o să vă arăt atunci și hoțul și pumnalul.

— Tot ce se poate, zise vardistul, cu un aer năuc și plouat. Sper să fie așa, dar zău dacă mai pricep ceva. E prea complicat pentru subsemnatul.

Subiectul părea epuizat, nimeni nu părea să mai aibe ceva de spus. După cîteva clipe de tăcere, judecătorul de pace îl informă pe Wilson că el, Buckstone și vardistul veniseră la dînsul, împuterniciți de partidul Democrat să-l roage să candideze pentru postul de primar — deoarece tirgușorul urma să devină un oraș, iar primele alegeri se apropiau. Acesta era cel dintîi semn de atenție primit de Wilson din partea vreunui partid — un semn destul de modest, dar care constituia totuși o recunoaștere a debutului său în viața obștească ; era un pas înainte, și foarte îmbucurător. Wilson acceptă așadar propunerea, iar cei trei membri ai delegației plecară. urmași de Tom.

CAPITOLUL 14

„Zămosul din Sud e un dar al naturii, și nu unul de rind. El este cea mai delicioasă dintre delicatesele acestei lumi, regele uns de Dumnezeu să domnească asupra tuturor roadelor pământului. Cine a gustat din el, știe cu ce se hrănesc îngerii. Eva nu a furat un zămos din Sud ; știm asta, fiindcă ea s-a căit.“

Calendarul lui Wilson Zevzecul

În clipa cînd Wilson îi conducea la ușă pe membrii delegației, Pembroke Howard intra în casa vecină pentru a-și da raportul. Îl găsi pe judele Driscoll instalat în fotoliu, cu o mutră posacă.

— Ce vești aduci, Howard ? îl întrebă el, nerăbdător.

— Cele mai bune cu putință.

— Acceptă, nu-i așa ? îl iscodi judecătorul, și un licăr belicos i se aprinse în ochi.

— Dacă acceptă ? Păi, a sărit în sus de bucurie !

— Da ? Foarte bine ! Îmi place s-aud asta. Cînd o să ne batem ?

— Chiar acum, adică azi-noapte. E un tip admirabil, da, admirabil !

— Admirabil, zici ? E o dulceață de om. Și-i o mare onoare, nu doar o mare plăcere să te măsoari cu un asemenea om. Hai, du-te și pregătește totul — nu uita să-i dai complimentele mele cele mai sincere. Da, e un om fără pereche, un om admirabil, cum bine ziceai !

Howard plecă, nu însă înainte de a-i mai spune :

— O să-l aduc pe terenul viran dintre locuința lui Wilson și casa cu stafii, și-o să vin cu propriile mele pistoale. Într-o oră putem începe.

Judele Driscoll începu să se plimbe de colo pînă colo, ațîțat ; deodată se opri, amintindu-și de Tom, și dădu să se apropie de scrin, dar se răzgîndi, spunîndu-și :

„N-are rost să risc, poate că nu mai apuc ziua de mîine. Tom e un ticălos și un nemernic, dar eu sînt de vină. Fra-te-meu mi l-a încredințat înainte de-a muri, iar eu l-am răsfățat, în loc să-l cresc cum se cuvine, ca să fac om din el. Mi-am călcat promisiunea către frate-meu și nu vreau să-mi sporesc păcatele, abandonîndu-l pe Tom. L-am ier-tat eu o dată, și l-aș mai ierta și a doua oară, dacă aș supraviețui acestui duel, dar l-aș supune mai întîi unui lung și sever examen. Totuși, n-are rost să risc. Ba nu, trebuie să refac testamentul ! Dar, dacă supraviețuiesc, o să-l ascund bine și n-o să-i spun nimic pînă nu se îndreaptă, și-o să am grijă să se îndrepte definitiv !“

Judele Driscoll își redactă din nou testamentul, potrivit căruia nepotul său îi moștenea întreaga avere. În timp ce-și termina testamentul, Tom intră tiptil în casă, ostenit de o nouă plimbare. Trecînd prin fața ușii iatacului, se opri o clipă, dar se grăbi să se depărteze, căci în seara asta simpla vedere a unchiului îl umplea de frică. Totuși, unchiul scria ceva — lucru neobișnuit la această oră tîrzie. „Ce-o fi scri-ind ? se întrebă Tom, cu un fior de neliniște. Nu cumva, ceva în legătură cu mine ? Tare mi-e teamă că da ! Cînd încep să te pască ghinioanele, nu se mai isprăvește cu ele !“

Tocmai își spunea că n-ar strica să arunce o privire asu-pra hîrtiei aceleia, cînd auzi pași apropiindu-se, și se as-cunse ca să nu fie văzut. Era Pembroke Howard. Ce-o fi punînd la cale ?

Howard îi spuse judeului Driscoll, cu satisfacție în glas :

— Totul e-n ordine. S-a dus pe cîmpul de luptă îm-preună cu martorul lui și cu medicul, ba chiar și cu frate-său. Am aranjat totul cu Wilson — Wilson e martorul lui. Veți trage fiecare cîte trei focuri de armă.

— Strașnic ! Cum arată luna ?

— Luminează ca ziua. E perfect, pentru o distanță de cincisprezece iarzi. Nu bate nici un pic de vînt. E cald și liniște.

— Perfect ! Uite, Pembroke, citește ce-am scris, și semnează ca martor.

Pembroke citi testamentul și iscăli, apoi îi strînse cu putere mîna bătrînului judecător, spunîndu-i :

— E-n regulă, York, știam eu c-așa o să procedezi. Nu-l puteai lăsa pe bietul băiat să se zbată în mizerie, fără nici o profesie, cu perspectiva sigură a înfrîngerii — știam că n-o s-o faci, măcar de dragul lui taică-său, dacă nu de dragul lui însuși.

— Da, de dragul răposatului său tată, nu puteam face așa ceva, doar știi cît țineam la bietul Percy. Numai că, ia seama, Tom nu trebuie să afle, decît dacă-o să mor în noaptea asta !

— Am înțeles. O să păstrez taina.

Judecătorul puse deoparte testamentul și porni împreună cu Howard spre cîmpul de luptă. Nu trecu nici un minut, și testamentul ajunsese în mîinile lui Tom. În sufletul acestuia se petrecu atunci o schimbare formidabilă, care-l făcu să nu se mai simtă defel nenorocit. Punînd la loc testamentul în ascunzătoarea lui, își răsuci de trei ori pălăria pe cap, ca și cum ar fi azvîrlit-o în aer, iar buzele i se lățiră într-un zîmbet larg, fără să scoată un cuvînt. Începu să monologheze în sinea lui, cuprins de o mare bucurie, ce-l făcea să-și întrerupă gîndurile din cînd în cînd, cu cîte-o salvă de urale tăcute :

„Mi-am recăpătat averea, dar o să mă prefac că nu știu nimic. De data asta, o s-o păstrez intactă, n-o să mai risc, n-o să mai joc cărți, și n-o să mai beau, fiindcă... fiindcă nici n-o să mai calc prin locurile alea, unde poți să joci cărți sau să bei. E cel mai bun mijloc, cel mai sigur, aș fi putut să mă gîndesc la asta și înainte, dac-aș fi vrut

cu adevărat. De data asta, însă, m-am speriat de-a binelea, așa că n-o să mai risc, nici măcar o dată ! Dumnezeu ! în noaptea asta m-am convins că-l pot duce lesne de nas pe unchiu-meu, deși am unele îndoieli și chiar uneleustrări de conștiință. Dacă-o să-mi vorbească despre chestia asta, e-n regulă, o să-i mărturisesc totul, dar dacă nu, o să mă prefac că nu știu nimic. Tare-aș vrea să stau de vorbă și cu Wilson ; ba nu, n-are rost.“

Se opri ca să mai chiuie o dată în gând, apoi își spuse : „De data asta, o să mă-ndrept, pentru totdeauna !“

Și dădu să-și mai arunce o dată pălăria în aer, pe tăcute, dar, amintindu-și că Wilson afirmase că pumnalul indian nu putea fi vîndut sau pus la amanet, și că, din acest motiv, îl păștea din nou pericolul de a fi dat în vileag de către creditorii săi, porni abătut spre ușă, deplîngîndu-și soarta vitregă. Se tirî pe scări și, ajuns în odaia lui, rămase multă vreme acolo, pradă gîndurilor amare ce se învîrteau în jurul pumnalului indian al lui Luigi. În cele din urmă își spuse, oftînd :

„Cînd mi se părea că pietrele astea sînt de sticlă, iar fildeșul e os, pumnalul nu mă interesa cîtuși de puțin, fiindcă n-avea nici o valoare și nu mă putea ajuta să ies din încurcătură. Acum, însă, mă interesează, vai ! foarte mult : da, și într-un fel care mă tulbură adînc ! E ca un sac cu aur, care s-ar fi prefăcut în pulbere și cenușă în mîinile mele. Deși m-ar putea salva foarte lesne, mă vād nevoit să pier. E ca și cum m-aș îneca, avînd la îndemină un colac de salvare. Toate nenorocurile cad pe capul meu, în timp ce norocurile ies în calea altora — a lui Wilson Zevzecul, de pildă. Pînă și el începe să facă, în sfîrșit, carieră, dar cu ce-a meritat-o, aș vrea să știu ? Da, Wilson și-a croit un drum, și nu se mulțumește cu asta, ține morțiș să mi-l blocheze pe-al meu ! Ce lume egoistă, murdară ! Mai bine-aș pieri !“

Tom privi în lumina luminării juvaerurile de pe teaca pumnalului, dar strălucirea lor n-avea nici un farmec în ochii lui, ci-i sporea, dimpotrivă, chinul.

„Nu trebuie să-i spun nimic Roxanei, e prea îndrăzneată, își urmă el gândurile. Ar fi în stare să scoată pietrele și să le vîndă, riscînd astfel să fie arestată, și atunci pietrele ar duce la mine...”

Gîndul acesta îl făcu să se înfioare. Ascunse bine pumnalul, tremurînd tot și aruncînd priviri speriate în jur, înlocmai ca un criminal care se și vede în fața procurorului.

Să încerce să doarmă ? A, nu, somnul nu se lipea de el : prea era mare necazul, prea chinuitor. Simțea nevoia să i-l împărtășească cuiva. De pildă, Roxanei.

Între timp auzise niște împușcături, dar ele nu-l tulburaseră, fiindcă erau ceva oarecum obișnuit. Ieși pe ușa din dos și porni spre apus. Trecînd pe lîngă locuința lui Wilson, merse mai departe pe uliță și, deodată, zări mai mulți oameni care se apropiau de casa avocatului, prin terenurile virane. Erau duelgii care se întorceau de pe cîmpul de luptă ; i se păru că-i recunoaște, dar cum n-avea chef de societatea albilor, se ghemui sub gard, pînă ce oamenii se depărtară.

O găsi pe Roxy foarte bine dispusă.

— Unde-ai fost, copile ? îl întrebă ea. N-ai fost și tu acolo ?

— Unde, acolo ?

— La duel.

— Duel ? A fost vreun duel ?

— Sigur că da. Judele ăl bătrîn s-a bătut în duel cu unu' din gemeni.

— Dumnezeuule ! exclamă Tom.

Apoi, în gînd : „De asta și-a refăcut testamentul ! Își spunea că poate-o să moară, așa că s-a mai muiat în privința

mea. De-aia erau, el și Howard, așa de agitați... Dacă a fost cumva omorât, atunci necazurile mele..."

— Ce tot bodogănești, Chambers ? Unde-ai fost ? N-ai știut c-o să fie un duel ?

— N-am știut. Bătrînul a-ncercat să mă convingă să mă bat în duel cu contele Luigi; dar n-a reușit, așa că s-o fi dus să spele singur rușinea familiei.

Gîndul acesta îl făcu să rîdă. Îi povesti în amănunt Roxanei ce anume discutase cu bătrînul, și cît de surprins și de rușinat se arătase acesta văzînd că avea un laș în familie. Cînd sfîrși de povestit, ridică privirea și rămase el însuși surprins : pieptul Roxanei tresălta de minie, iar pe fața ei se citea un dispreț de nedescris.

— În loc să profiți de ocazie și să te bați c-un tip care te-a lovit, tu refuzi ! Și vii p'ormă la mine și-mi spui asta, tocmai mie, care-am adus pe lume un iepure așa fricos ! Pfui ! Mi se face scîrbă ! Partea ta neagră e de vină ! Treizeci și una de părți din tine sînt albe, și doar o parte-i neagră, dar partea aia e *sufletu'* tău ! Un suflet care nu-i vrednic să fie mîntuit — nu-i vrednic nici măcar să fie aruncat la gunoi, într-un șanț ! Ți-ai făcut de rușine neamu' ! Ce-ar crede taică-tu despre tine ? S-ar răsuci în mormîntu' lui !

Cuvintele astea îl scoaseră din sărite pe Tom, care-și spuse că dacă taică-su ar mai fi fost în viață și în pericol de-a fi asasinat, maică-sa ar fi putut să-și dea seama grabnic cît de mult se simțea el îndatorat față de dînsul și cît de dornic ar fi fost să-și plătească datoria chiar cu prețul vieții ; nu-și rosti însă gîndul — era mai prudent să tacă, în fața maică-si, care continua să-și verse furia :

— Ce s-a ales din sîngele tău nobil ? Nu pot să pricep ! Și nu mă gîndesc doar la sîngele ăloră din neamu' Essex, ci la sîngele stră-stră-străbunicului meu și-al tău,

căpitanu' John Smith¹ — ăl mai nobil sînge care-a curs vreodată în Virginia — da, și la sîngele stră-străbunioii lui, regina indiană Pocahontas, care-avea ca soț un rege negru din Africa ! Iar tu, poftim, te ferești de-un duel și-ți faci de rîs tot neamu' ca un cîine fricos ! Da, partea ta neagră-i de vină !

Roxy se așează pe lada ei de lumînări, cufundîndu-se în gînduri. Tom n-o tulbură ; era el lipsit de prudență, uneori, dar nu în asemenea împrejurări. Roxy se potoli treptat, deși mînia nu i se stîngea așa ușor — chiar cînd părea să se fi potolit, izbucnea din nou, ca bolboroseala unui tunet. Bunăoară, acum : „N-are-n el destul sînge negru ca să se vază-n unghiile deștelor, da' are destul ca să-i înnegrească sufletu.“

— Da, destul ca să înnegrească zece suflete ! exclamă ea deodată.

În cele din urmă încetă să bombăne, iar fața i se înșenină — semn bun pentru Tom, care, cunoscîndu-i hachițele, știa că, acum, Roxy era pe punctul să-și recapete buna dispoziție. Băgă de seamă că, din cînd în cînd, ea își ducea în neștire degetul la nas.

— Ce-i cu tine, mamă ? o întrebă el, privind-o cu luare-aminte. Ți s-a jupuit vîrfu' nasului. Cum de s-a întîmplat ?

Roxy izbucni într-unul din hohotele acelea de rîs, pe care Dumnezeu le-a hărăzit doar îngerilor din ceruri și sclavilor negri, obidiți și năpăstuiți pe pămînt, și răspunse :

— Duelu' ăla afurisit e de vină. Am luat și eu parte la el.

¹ *John Smith*, explorator englez, ales președinte al coloniei din Virginia, pe la începutul secolului al XVII-lea. Capturat de indieni în timpul uneia din expedițiile sale, a fost salvat de prințesa indiană Pocahontas, care avea să plece mai apoi în Anglia, convertindu-se la creștinism și măritîndu-se cu un cetățean englez, pe nume John Rolfe. Roxana amestecă desigur adevărul cu legenda, ca de altfel însuși John Smith în cartea sa *Istoria generală a Virginiei* (1624).

— Dumnezeu ! Un glonte ți-a făcut figura ?
 — Te cred și eu !
 — Ia te uită ! Dar cum de s-a întâmplat ?
 — S-a-ntîmplat așa : sedeam coala și moțaiam pe întunerice, cînd deodată aud un *bang*, un foc de armă. Mă duc eu în celălalt capăt al casei, să văz ce se petrece, și mă opresc la fereastra dinspre casa lu' Wilson Zevzecu', fereastra aia fără cercevea — lasă, că nici una din ferestre n-are cercevele ! — mă opresc acolo și mă uit pe-ntunerice, și ce să vezi ? drept sub nasu' meu, în lumina lunii, stătea unu' din gemeni și-njura, nu tare, da' înjura, fiin'că era rănit la umăr. Fratele ăla mai tuciuriu, el era. Iar doctoru' Claypool îi spăla rana, ajutat de Wilson Zevzecu', în timp ce judele Driscoll și Pem Howard așteptau într-o cămăruță ca doctoru' să-l repare pe ăla, ca să reînceapă lupta. Nu trecu mult și lupta începu din nou, și *bang* ! pistoalele se porniră, iar geamănu' ăla scoase un geamăt, de data asta era rănit la mină ! iar glonțu' se izbi de butucii de sub fereastră. Mai traseră o dată, și geamănu' mai scoase un geamăt, fiin'că glonțu' îl nimerise acu' drept în obraz, înainte de-a sări pe fereastră și a mă nimeri pe mine, julindu-mi nasu' — păi, dac-aș fi stat ceva mai încolo, mi-ar fi retezat tot nasu', pocindu-mă rău de tot ! Uite glonțu', l-am luat cu mine.

— Ai stat acolo tot timpul ?
 — Ce întrebare ? ! Păi, ce altceva era să fac ? Nu-n fiecare zi ai ocazia să vezi un duel !
 — Dâr te aflai în bătaia gloanțelor ! Nu ți-era frică ?
 Roxy își țuguie buzele a dispreț.
 — Frică ? O Smith-Pocahontas nu cunoaște frica și, oricum, nu se teme de gloanțe !
 — Da, cred că ălora din neamul Smith-Pocahontas nu le lipsește curajul, le lipsește doar mintea. Eu, unul, n-aș fi rămas acolo.
 — Nu te învinuiește nimeni !
 — A mai fost rănit careva ?

— Da, toți ne-am ales cu câte o rană sau cu câte o jultură, afară de geamănu' ăla blond, de doftor și de martori. Judele n-a fost rănit, dă' l-am auzit pe Wilson zicînd că glonțu' i-ar fi smuls niște fire de păr.

Tom își spuse în sinea lui : „Ia te uită ! Era cît pe-acî să scap de necazuri, n-a lipsit decît atîtica. Acum, însă, unchiul o să afle totul și-o să mă vîndă vreunui neguțător de sclavi — da, asta o să facă, numaidecît !“

Apoi, cu glas tare și pe un ton grav :

— Mamă, am dat de belea !

Roxy înghiți în sec, înainte de a-i răspunde :

— Copile, ce-ți veni așa, deodată ? Ce se-ntîmplă ?

— Uitasem să-ți spun un lucru : cînd am refuzat să mă bat în duel, unchiu' a rupt din nou testamentul, și...

— Acu' s-a zis cu tine ! exclamă Roxy, cu o față pămîntie. S-a isprăvit ! O să crăpăm de foame amîndoi !

— Lasă-mă să termin ! Cred că, atunci cînd s-a hotărît să se bată chiar el în duel, s-a gîndit că s-ar putea să fie omorît și să nu mai aibă șansa de a mă ierta, așa că și-a refăcut testamentul, l-am văzut cu ochii mei. Numai că...

— A, slavă Domnului, am scăpat cu bine și de data asta ! Da' ce-ți veni să dai buzna aici și să spui asemenea vorbe îngrozitoare ?

— Ai răbdare, lasă-mă să termin ! Prada n-o să fie de ajuns nici pentru o jumătate din datorii, așa că creditorii ăia... știi bine ce-o să se-ntîmple.

Roxy își propti bărbia în piept și-i ceru lui Tom s-o lase singură — voia să chibzuiască temeinic. Apoi îi spuse, cu gravitate :

— Trebuie să fii cu multă băgare de seamă, să știi ! Unchiu' tău n-a fost omorît și ar fi în stare să rupă iar testamentu' ăla, pentru *ultima oară*, dacă i-ai da un motiv, cît de mărunț ! Așa că, ia seama la ce-ți spun ! În zilele care vin, trebuie să faci tot ce poți ca să-i cîștigi încrederea, și chiar pe bătrîna mătușă Pratt trebuie s-o îmbunezi,

fiin'că ți-e prietenă și are-un cuvînt greu de spus în casa judeului. P-ormă, o să te duci la St. Louis, asta o să-i faci plăcere judeului. După aia, o să cazi la învoială cu oamenii ăia, o să le spui că judele nu mai are mult de trăit, și chiar așa este — o să le spui c-o să le plătești dobîndă, o dobîndă mare, zece la... cum îi zice ?

— Zece la sută. Adică, pe lună ?

— Întocmai. P-ormă o să-ți vinzi marfa, cîte puțin, ca să poți plăti dobînda. Cam cît crezi c-o să dureze ?

— Cred că vreo cinci-șase luni.

— Atunci e-n regulă. Dacă n-o să moară-n răstimp de șase luni, tot aia e : Pronia o să aibă grijă. O să scapi cu bine, dac-o să te porți cum trebuie.

Și, aruncîndu-i o privire aspră, adăugă :

— Sînt sigură c-o să te porți cum trebuie, nu-i așa ?

Tom rise, și-i făgădui că va încerca, dar Roxy nu păru deloc mulțumită :

— Nu-i de ajuns să încerci. O să te porți cum trebuie de-adevăratelea. N-o să mai șterpelești nici măcar un ac, ar fi primejdios. Și n-o să te mai înhăitezi cu nici un golan, nici măcar o dată, pricepi ? N-o să mai pui în gură nici un strop de băutură, și n-o să mai joci nici măcar o partidă de cărți. Asta o să faci, nu doar să încerci ! Sînt sigură c-așa o să faci, și uite de ce : o să te urmez eu înșămi la Saint-Louis, și-o să vii zilnic la mine, ca să te controlez, iar dacă-o să te-abați măcar cu o iotă de la tot ce ți-am zis, îți jur c-o să mă duc glonț la judele Driscoll și-o să-i spun că ești un sclav negru, ba o să i-o și dovedesc ! Mă crezi, Chambers ?

Tom avea mintea destul de trează.

— Da, mamă, îi răspunse el, cît se poate de serios. Acum, cînd m-am îndreptat — pentru totdeauna, știu bine că așa va fi, nici o ispită nu mă mai poate abate din drum.

— Atunci, du-te acasă, și pune-te pe treabă !

CAPITOLUL 15

„Nimic nu poate fi mai urgent decît nevoia de a îndrepta moravurile altora.“

Calendarul lui Wilson Zevzecul

„«Nu-ți pune toate ouăle în același paner», zicea un nerod, vorba lui fiind oarecum și un îndemn de a-ți risipi banii și atenția ; dar înțeleptul spune așa : «pune-ți toate ouăle în același paner, și PĂZEȘTE PANERUL !»“

Calendarul lui Wilson Zevzecul

Ce vremuri i-era dat să trăiască tîrgușorului Dawson's Landing ! El, care dormise toată viața, nu mai avea acum pic de răgaz, într-atît de grabnic se succedau marile evenimente și surprizele : vineri dimineața, prima apariție a Adevăratei Nobilimi, urmată de marea recepție dată de mătușa Patsy Cooper, precum și de un mare jaf ; vineri seara, dramatica bătaie administrată moștenitorului celui dintîi cetățean al tîrgușorului, în prezența a patru sute de oameni ; sîmbătă dimineața, debutul ca avocat pledant al lui Wilson Zevzecul, pierdut multă vreme în umbra anonimatului ; sîmbătă noaptea, duelul dintre primul cetățean și nobilul străin.

Oamenii erau poate mai mîndri de duel, decît de toate celelalte evenimente puse laolaltă. Pentru tîrgușorul lor era un titlu de glorie să fie sediul unui asemenea eveniment. După ei, combatanții atinseseră culmea onoarei omenești. Fiecare le omagia numele ; laudele înfloreau pe buzele tuturor. Pînă și martorii duelgiilor se aleseseră cu o parte însemnată a aplauzelor publicului ; drept care, Wilson Zevzecul se pomeni dintr-odată un personaj de seamă. Sîmbătă seara, cînd i se oferise să candideze pentru postul

Je primar, riscase o înfrîngere, dar duminică dimineața era un om făcut, cu succesul asigurat.

Cei doi gemeni erau acum niște oameni cu adevărat mari ; tîrgușorul îi adoptase cu entuziasm. Zi de zi, și noapte de noapte, erau invitați în casele oamenilor, la masă ori în vizită, toți voiau să le fie prieteni, popularitatea lor creștea și se întărea, mai ales că-i încîntau și-i uimeau pe toți cu performanțele lor muzicale, precum și cu mostrele pe care le dădeau în privința posibilităților lor de a excela și în alte domenii de activitate, pentru care erau înzestrați într-un chip atît de ciudat. Ei înșiși erau atît de încîntați, încît luară hotărîrea de a-și încheia zilele în acest loc minunat ; drept care, înaintară cererea reglementară, prin care solicitau cetățenia în termen de treizeci de zile. Acesta a fost apogeul. Obștea încîntată se ridică ca un singur om și aprobă cererea, iar cînd cei doi gemeni fură rugați să candideze pentru posturile de consilieri municipali, și se declarară de acord, obștea îi aplaudă frenetic.

Tom Driscoll însă, nu era deloc mulțumit de aceste lucruri ; ele îl tulburau și-l răneau adînc. Ajunsese să-l urască pe un geamăn pentru că-l bătuse, iar pe celălalt pentru că era fratele bătaușului.

Din cînd în cînd, oamenii se întrebau de ce nu se auzea nimic despre hoț, despre pumnalul furat și despre celelalte obiecte dispărute, dar nimeni nu era în stare să aducă vreo lumină în legătură cu acest subiect.

Trecuse aproape o săptămînă, dar enigma rămînea nedezlegată.

Sîmbătă, vardistul Blake și Wilson Zevzecul se întîlniră pe stradă, iar Tom Driscoll li se alătură la timp pentru a deschide discuția.

— Nu arăți prea bine, Blake, îi spuse el vardistului. Parcă te-ar frămînta ceva. S-au încurcat cumva itele în munca dumitale de detectiv ? Am impresia că te bucuri, pe drept cuvînt, de o bună reputație în bransa asta, nu-i așa ?

Vorbele astea îl unseră la inimă pe Blake, dar Tom se grăbi să adauge :

— Ca detectiv de țară...

Ceea ce îl făcu pe vardist să se simtă prost, și s-o arate, atît pe chipul lui, cît și în glas :

— Da, dom'le, am o bună reputație, la fel de bună ca a oricărui detectiv, fie el de la țară sau de la oraș.

— A, te rog să mă ierți, n-am vrut să te jignesc. Voiam doar să te întreb ce-i cu femeia care a jefuit tîrgușorul — bătrîna aia gîrbovă, pe care ziceai c-o s-o prinzi. Eram convins c-o s-o prinzi, fiindcă treci drept un om care nu se laudă niciodată... Ei bine, ai prins-o pe babă ?

— Dă-o naibii de babă !

— Nu cumva vrei să spui că n-ai prins-o ?

— N-am prins-o. Dacă putea cineva s-o prinza, eu sînt ăla, dar nimeni n-a fost în stare.

— Îmi pare rău, foarte rău — pentru dumneata, fiindcă dac-o să se afle că un detectiv care se arăta atît de sigur...

— Nu-ți face griji pe chestia asta. Iar cît despre tîrgușor, nici el să nu-și facă griji. Baba aia n-o să-mi scape, fii pe pace — sînt pe urmele ei. Am niște indicii care...

— Excelent ! Dacă-ai putea aduce de la Saint Louis un detectiv veteran ca să te-ajute să interpretezi indiciile alea și să vezi unde anume duc...

— Sînt destul de veteran eu însumi, și n-am nevoie de ajutorul nimănui. O s-o prind eu într-o săptămînă... într-o lună, o jur !

— Presupun că asta e bine, da, foarte bine, zise Tom nepăsător. Dar am impresia că-i tare bătrînă, iar bătrînii nu prea supraviețuiesc urmăririi lente pe care-o întreprinde un detectiv profesionist, după ce și-a pus cap la cap indiciile.

Fața inexpressivă a lui Blake se împurpură, dar pînă să poată el născoci o replică, Tom se și întorsese spre Wilson, căruia îi spusese pe un ton placid :

— Cine-a căpătat recompensa, Zevzecule ?

Wilson avu o tresărire, dându-și seama că-i venise și lui rîndul să fie umilit.

— Ce recompensă ?

— Păi, recompensa pentru hoț, și recompensa pentru pumnal.

Wilson răspunse, vizibil stînjedit, cu un glas șovăitor :

— Păi... de fapt, încă n-a cerut-o nimeni.

— Zău ? se miră Tom.

— Da, chiar așa. Și ce dacă ? exclamă Wilson, enervat.

— A, nimic. Mă gîndeam că ți-o fi venit poate vreo idee nouă și c-ai născocit vreun plan menit să revoluționeze metodele învechite și ineficace ale...

Se opri și, întorcîndu-se spre Blake (fericit că altcineva era pus acum pe jăratec), îl întrebă :

— Nu-i așa, Blake, că a vrut să spună că nu mai trebuie s-o urmărești pe bătrîna ?

— A zis că în răstimp de trei zile o să pună mîna și pe hoț și pe pradă, așa a zis, acu' vreo săptămînă. Iar eu am zis atunci că nici un hoț și nici un complice al hoțului n-o să încerce să vinză ori să amanezeze vreun lucru din pradă, știind că al de-ar cumpăra ar putea pune mîna pe amîndouă recompensele dacă l-ar prinde pe hoț, cu pradă cu tot. A fost cea mai grozavă idee care mi-a venit vreodată !

— Ai vedea altfel lucrurile dacă ai cunoaște planul în întregime, nu doar în parte, replică Wilson, cu iritare în glas.

— Oricum, zise vardistul, gînditor — mi s-a părut că planul ăsta n-o să meargă, și pîn-acum nici n-a mers.

— Foarte bine, să fie așa cum zici, dar te-aș ruga să-mi mai acorzi un răgaz. Planul meu s-a dovedit a fi cel puțin la fel de bun ca metodele dumitale.

Neavînd la îndemînă nici o replică, vardistul se mulțumi să-și exprime nemulțumirea printr-un smiorcăit.

După noaptea în care Wilson își dezvăluise parțial planul în propria-i locuință, Tom se străduise, multe zile în

șir, să ghicească restul, dar fără să izbutească. Năzărin-du-i-se că Roxy ar putea ghici, cu mintea ei mai isteată, Tom îi pusese problema, prefăcându-se că vorbește de un caz imaginar. Roxy se gândise temeinic, înainte de a-și rosti verdictul.

„A nimerit-o, cu siguranță !“ își spusese el.

Acum, venise momentul să încerce acest verdict, pentru a vedea cum reacționează Wilson, așa că spuse, cu un aer gânditor :

— După cum am constatat de curînd cu toții, nu ești deloc un zezzec, Wilson. Planul dumitale, oricare ar fi el, are o logică, indiferent ce ar spune domnul Blake. Nu-ți cer să ni-l dezvălui, dar aș vrea să ne imaginăm un caz — un caz care-ar putea servi drept punct de plecare pentru reconstituirea cazului real, asta e tot ce doresc. Va să zică, ai oferit cinci sute de dolari pentru pumnal, și cinci sute de dolari pentru hoț. Să presupunem, de dragul discuției, că prima recompensă e anunțată *public* iar a doua e oferită cămătarilor printr-o *scrisoare confidențială*...

— Pe legea mea, Wilson, te-a ghicit ! exclamă Blake, lovindu-și coapsele. Cum de nu mi-a trecut prin minte nici mie, nici altui dobitoc ?

Wilson își spuse în gînd : „Oricărui om cu scaun la cap i-ar fi trecut prin minte. Nu mă mir că Blake n-a fost în stare să ghicească, mă mir doar că Tom a fost în stare. E mai deștept decît îl crezusem.“

— Foarte bine, zise Tom. Hoțul n-ar bănuî că i s-a întins o cursă, și ar aduce sau ar trimite pumnalul la muntele de pietate, spunînd că l-a cumpărat pe-o nimica toată, sau că l-a găsit pe drum, ori ceva asemănător, și ar încerca să încaseze recompensa, riscînd astfel să fie arestat, nu-i așa ?

— Așa e, recunosc Wilson.

— Da, nu încape nici o îndoială, spuse Tom. Ai văzut vreodată pumnalul ?

— Nu.

— Dar vreunul din amicii dumitale, l-a văzut ?

— Pe câte ştiu, nu.

— Hm, încep să cred că înţeleg de ce planul dumitale a dat greş.

— Ce vrei să spui, Tom ? Ce insinuezi ? întrebă Wilson, cu o vagă nelinişte.

— Păi vreau să spun că un asemenea pumnal *nu există*.

— Uite ce e, Wilson, interveni Blake, Tom Driscoll are dreptate, pun rămăşag pe-o mie de dolari, dacă i-aş avea...

Wilson simţea că începe să-i fiarbă sângele în vine şi se întreba dacă nu cumva străinii aceia i-au tras o păcăleală — s-ar fi zis că-şi bătuseră joc de el. Dar ce-ar fi putut câştiga din asta ? se întreabă el cu glas tare.

— Să câştige ? replică Tom. A, poate că nimic preţios pentru unul ca dumneata. Numai că dumnealor sînt nişte străini, care-şi croiesc drum într-o societate nouă. E oare un fleac pentru ei să devină, fără nici o cheltuială, un soi de favoriţi ai unui prinţ oriental ? E oare nimic pentru ei să rupă gura locuitorilor acestui tîrguşor nenorocit, fluturîndu-le pe dinaintea ochilor o recompensă de o mie de dolari — tot fără nici o cheltuială ? Da, Wilson, nu există un asemenea pumnal, căci dacă ar fi existat, planul dumitale l-ar fi scos la iveală. Sau, dacă există, înseamnă că e încă în posesia lor. Personal, cred că ei au văzut un asemenea pumnal, fiindcă Angelo l-a schiţat cu creionul, mult prea repede ca să-l fi putut născoci. Fireşte, n-aş putea să jur că nu l-au avut niciodată, dar pun mina-n foc că, dacă-l aveau în momentul sosirii în acest tîrguşor, îl mai au şi acum.

— Felul cum prezintă lucrurile Tom mi se pare foarte rezonabil, zise Blake. Zău aşa !

— Dumneata, Blake, îi spuse Tom dînd să plece, găseşte-o pe bătrîna aceea, iar dacă ea nu poate furniza pumnalul, du-te şi percheziţionează-i pe cei doi gemeni !

Şi Tom plecă. Wilson se simţea descumpănit, nemaiştiind ce să creadă. Nu voia să-şi piardă încrederea în cei

doi gemeni, și era hotărît să n-o facă sub presiunea unor „dovezi” neconcludente ; înainte de a lua o hotărîre definitivă, se va gîndi temeinic.

— Dumneata ce părere ai, Blake ?

— Păi, dom'le Wilson, eu văd lucrurile cam așa cum le vede Tom. Aia doi n-aveau pumnalul, sau, dacă-l aveau, îl mai au și-acuma.

Și plecă, lăsîndu-l singur pe Wilson.

„Eu cred că au avut pumnalul, își zise acesta. Iar dacă pumnalul le-a fost furat, planul meu ar fi dus la recuperarea lui. De aceea, sînt convins că pumnalul e încă în mîinile lor“.

Tom n-avusese nici un gînd precis în momentul cînd îi întîlnise pe Wilson și pe vardist. La început, vorbise doar cu intenția de a le răscoli puțin fierea și de a se distra pe socoteala lor. La urmă, însă, plecase bine dispus, căci își dădea seama că obținuse, din întîmplare, și fără nici o ează, cîteva rezultate îmbucurătoare : îi atinsese pe fiecare dintre ei într-un punct sensibil, făcîndu-i să se zvîrcolească ; îl silise pe Wilson să-și înlocuiască buna părere despre cei doi gemeni cu un gust amărui, de care nu va putea să se lepede prea curînd ; și, mai presus de orice, izbutise să-i coboare în ochii tîrgușorului pe gemenii aceia afurisiți, fiindcă Blake avea negreșit să trîncănească, așa cum trîncănesc de obicei detectivii, astfel încît peste vreo săptămînă tot tîrgușorul avea să-și ridă de gemeni pentru că oferiseră o recompensă atît de mare pentru un flecușeț pe care fie că nu-l avuseseră niciodată, fie că nu-l pierduseră. Tom era foarte mulțumit de el însuși.

Toată săptămîna, purtarea lui Tom acasă fusese exemplară. Unchiul și mătușa lui erau de-a dreptul uimiți : nu-i puteau găsi nici un cusur.

În seara zilei de sîmbătă, Tom îi spuse judecătorului :

— Unchiule, mă frămîntă un gînd și nu mai pot răbda să nu ți-l dezvălui, fiindcă plec și s-ar putea să nu te mai văd niciodată. Te-am făcut să crezi că m-aș teme să mă bat

cu aventurierul acela italian. A trebuit să evit duelul invocînd un pretext oarecare, poate că am ales un pretext prost, fiind luat pe neașteptate, dar nici o persoană onorabilă nu ar fi consimțit să se bată în duel cu dînsul, știind ceea ce știam eu.

— Zău ? Ce anume știi ?

— Conte Luigi e un ucigaș, a recunoscut-o chiar el.

— De necrezut !

— E purul adevăr. Wilson i-a ghicit în palmă și l-a acuzat de omor, încolțindu-l atît de zdravăn încît contele a fost nevoit să mărturisească ; dar amîndoi gemenii ne-au rugat în genunchi să păstrăm taina și s-au jurat că vor duce o existență cinstită în tîrgușorul nostru — încît ni s-a făcut milă de ei și ne-am dat cuvîntul de onoare că n-o să-i dăm în vileag dacă-au să-și țină făgăduiala. La fel ai fi făcut și matale, unchiule !

— Ai dreptate, băiete. Taina unui om îi aparține personal, chiar după ce a fost dată în vileag pe neașteptate. Ai procedat foarte bine, și sînt mîndru de tine. Dar, adăugă el cu mîhnire în glas — aș fi vrut să fiu cruțat de rușinea de a mă bate în duel cu un ucigaș !

— N-am avut încotro, unchiule. Dacă aș fi știut că-l vei provoca la duel, m-aș fi simțit obligat să-mi calc cuvîntul de onoare pentru a opri duelul, dar Wilson n-ar fi putut face altceva decît să tacă.

— A, nu, Wilson a procedat bine, el n-are nici o vină, săracul ! Tom, Tom, mi-ai luat o piatră de pe inimă ! Nu pot să-ți spun ce jignit am fost în adîncul sufletului, cînd mi s-a părut că descopăr un laș în familia mea !

— Poți să-ți închipui cît m-a costat *pe mine* să joc un asemenea rol, unchiule !

— Știu, băiete, știu bine. Și pot înțelege cît de greu ți-a fost să rămîi pînă-adineaori sub povara unui asemenea stigmat. Dar acum totul e-n ordine, bine că s-au lămurit lucrurile. Mi-ai redat liniștea sufletească, odată cu a ta. Destul am suferit amîndoi !

Bătrînul rămase o clipă cufundat în gînduri, apoi rosti, cu un licăr de satisfacție în ochi :

— Cînd mă gîndesc că ucigașul ăla a avut neobrăzarea de a mă lăsa să cred că-i un gentleman demn să se întâlnească cu mine pe cîmpul de onoare, îmi vine să i-o plătesc, dar nu chiar acum, o să-l împuşc abia după alegeri. O să caut însă mai întîi un mijloc de a-i distruge pe amîndoi. Nici unul din ei nu va fi ales, voi avea grijă de asta ! Ești sigur că vestea că-i un ucigaș nu s-a răspîndit ?

— Absolut sigur, unchiule.

— E un atû prețios. Voi arunca o aluzie de la tribună, în ziua alegerilor. Asta le va tăia craca de sub picioare, la amîndoi !

— Nu încape nici o îndoială : o să-i dea gata !

— Da, chestia asta, ca și munca de lămurire dusă printre alegători, o să-i dea gata, cu siguranță. Vreau să te duci la oamenii aceia de rînd și să-i lămurești în taină, o să-ți dau și bani, ca să le-mparți.

Tom era în culmea fericirii : gemenii aceia nesuferiți erau pierduți ! Era o zi mare pentru el. Încurajat să azvîrle o ultimă săgeată împotriva aceleiași ținte, nu scăpă ocazia :

— Ai auzit de pumnalul acela indian despre care cei doi gemeni au făcut atîta caz ? Ei bine, încă nu s-a găsit nici o urmă de pumnal, așa că tîrgușorul a-nceput să rîdă și să vorbească. Jumătate din oameni cred că gemenii n-au avut niciodată un asemenea pumnal, iar cealaltă jumătate cred că l-au avut și-l mai au și acum. Chiar azi am auzit vreo douăzeci de oameni vorbind așa.

Da, după o săptămînă de purtări exemplare, Tom reintrase în grațiile unchiului și mătușii. Chiar și maică-sa era mulțumită de el. În sinea ei, își spunea că începe să-l îndrăgească, dar nu i-o mărturisea.

— Du-te la Saint Louis, îi spuse, iar eu o să te urmez. Și, spărgînd sticla se whisky, adăugă :

— Hai, Chambers, vreau să te fac să umbli pe drumu' drept, așa că n-o să-ți ofer tocmai eu un exemplu prost. Ți-am mai zis să nu care cumva să te-nsoțești cu niște oameni răi. Ei bine, o să te-nsoțesc eu însămi. Hai, ia-o din loc, ia-o din loc !

Tom se imbarcă în noaptea aceea pe unul din vapoarele care poposeau la Dawson's Landing, luîndu-și cu el și prada, ascunsă într-un geamantan. El dormi somnul păcătoșilor, un somn mai adînc și mai liniștit decît oricare altul, după cum știm din istoria atîtor ticăloși. Dar cînd se trezi a doua zi dimineața, constată că norocul se întorsese iarăși împotriva lui : un alt tîlhar îl jefuise pe cînd dormea și coborîse într-un port intermediar.

CAPITOLUL 16

„Dacă aduni de pe drumuri un ciine hămesit și-l îndopi cu mîncare, n-o să te muște. Aceasta e principala deosebire între un ciine și un om.“

Calendarul lui Wilson Zevzecul

„Știm totul despre obiceiurile furnicii, știm totul despre cele ale albinei, dar nu știm nimic despre obiceiurile stridiei. Pesemne că n-am ales momentul cel mai potrivit pentru studierea stridiilor“.

Calendarul lui Wilson Zevzecul

Cînd sosi Roxy, îl găsi pe fiul ei în așa hal de disperat și nenorocit, încît inima de mamă i se muie. Acum, Tom era iremediabil pierdut, amenințat de o distrugere sigură, menită să facă din el un proscris, lipsit de speranță și de

prieteni. Pentru o mamă, era un motiv suficient de puternic ca să-și iubească odrasla ; Roxy îl îndrăgi așadar, și i-o și spuse. La auzul vorbelor ei, Tom se înfioră : erau vorbele unei negrese ! Faptul că era el însuși negru nu-l împăca nicidecum cu acel neam disprețuit.

Roxy îl tot ogoia cu vorbe dulci, la care el răspundea cam în silă, căznindu-se să-și ascundă simțămintele. Nu se putea lăsa consolată de-o negresă ! Nu trecu nici un ceas, și începu să-și facă curaj ca să-i ceară să renunțe la aceste vorbe de alint sau măcar să le tempereze, fiindcă nu le mai putea suporta. Îi era totuși frică de ea ; și apoi, ea însăși făcu o pauză — încerca să pună la cale un plan de salvare. În cele din urmă, Roxy se ridică în picioare, pentru a-i spune că a găsit o ieșire, ceea ce-l umplu de bucurie pe Tom.

— Uite ce plan am scornit, un plan grozav ! Eu mi-s neagră, nimeni n-o să zică că nu-s, auzindu-mă cum vorbesc... Ia-mă și vinde-mă, pe șase sute de dolari, și plătește-ți datoriile la cartoforii ăia.

Tom era uluit, nu-i venea să-și creadă urechilor. Rămase mut câteva clipe, apoi o întrebă :

— Vrei să zici că ai fi dispusă să te lași vîndută ca sclavă, pentru a mă salva pe mine ?

— Păi, nu ești tu copilu' meu ? Și care mamă n-ar face orice pentru copilu' ei ? O mamă albă ar face orice pentru odrasla ei. Cine-a rînduit astfel ? Dumnezeu. Și cine i-a făcut pe negri ? Tot Dumnezeu. Pe dinăuntru, toate mamele-s la fel. Dumnezeu le-a făcut așa. Da, o să mă las vîndută ca sclavă, iar peste vreun an tu o s-o răscumperi din nou pe mămica ta. O să-ți zic eu cum. Asta-i planu' meu.

Tom simțea că-și recapătă speranța și, odată cu ea, curajul.

— E frumos din partea ta, mamă, e de-a dreptul...

— Mai spune-o o dată ! Spune-o mereu ! Altă răsplată nu-mi doresc pe lumea asta ! E de-ajuns ! Fii binecuvîntat,

fiule — vorbele astea ale tale au să-mi aline suferința cînd o să mă chinui ca sclavă, undeva acolo, în miazăzi, da, o să pot îndura toate chinurile !

— O să-ți spun de cîte ori vrei, mamă, dar cum o să te vînd ? Doar știi bine că ești liberă !

— Parcă e vreo deosebire ? Albii nu țin seama de nimic. Legea poa' să mă vînză, dacă albiu îmi dau poruncă să părăsesc Statu'n timp de șase luni, iar eu nu plec. Tu, pregătește-o hîrtie, un anunț de vînzare, pune-o la vedere acolo, undeva, în Kentucky și iscălește-o c-un nume, două, zicînd că mă vinzi ieftin fiin' că ești strîmtorat — o să vezi că n-o să fie deloc greu. Mă duci la o fermă și mă vinzi — fermierii ăia n-au să pună nici o întrebare, dacă-i un chilipir.

Tom pregăti așadar un anunț și o vîndu pe maică-sa pe vreo șase sute de dolari, unui plantator de bumbac din Arkansas. N-ar fi vrut să săvîrșească această infamie, dar întîmplarea i-l scosese în cale pe fermierul acela, așa că făcu tîrgul, un tîrg care-l scutea de obligația de a cutreiera țara în căutarea unui cumpărător și de riscul de a răspunde la o mulțime de întrebări. Plantatorul se arătă atît de încîntat de Roxy, încît aproape că nu puse nici o întrebare. În afară de asta, el stăruia ca Roxy să nici nu știe unde anume se află, ca să se deprindă cu locul și să fie mulțumită, în momentul cînd ar fi aflat. În sinea lui, Tom își spunea că era un avantaj enorm pentru Roxy să aibă un stăpîn atît de încîntat de dînsa. Tot căutînd argumente, ajunse chiar să creadă că-i face maică-si un mare hatîr, vînzînd-o „în josul fluviului“, fără ca ea să bănuiască.

„E doar pentru un an, își spunea. Peste un an, o s-o răscumpăr, iar ea o să mă ierte pe chestia asta.“

Da, micul vicleșug era inofensiv, totul avea să fie în ordine și să se sfîrșească, oricum, cu bine. De față cu Roxy, Tom și fermierul nu vorbiră decît despre ferma din „țara de sus“, ca despre un loc minunat, unde sclavii duceau un trai fericit — așa că biata Roxy se lăsă lesne amăgită, căci

nici nu și-ar fi putut închipui că propriu-i fecior ar fi în stare s-o trădeze, pe ea, o mamă dornică să-și vîre capul în jugul sclaviei, al oricărui soi de sclavie, fie ea cît de grea și cît de îndelungată — făcînd astfel un sacrificiu, în comparație cu care moartea însăși ar fi fost ceva banal și neînsemnat. Roxy vărsă lacrimi din belșug și-l copleși cu mîngieri, apoi plecă împreună cu stăpînul ei — plecă cu inima zdrobită, dar totuși mîndră de fapta ei, și bucuroasă c-o putea săvîrși de dragul băiatului.

Tom își plăti datoriile, hotărî să se îndrepte și să nu mai pună niciodată în pericol testamentul acela. Îi mai rămîneau vreo trei sute de dolari. Potrivit planului maică-si, urma să-i pună deoparte, la loc sigur, și să adauge lunar jumătate din pensia lui. În decurs de un an, va strînge destui bani ca s-o poată răseumpăra.

Timp de o săptămînă, nu putu să doarmă ca lumea, într-atîta îi chinuia zdreanța de conștiință ticăloșia pe care-o săvîrșise împotriva maică-si ; după aceea, însă, începu să se simtă din nou bine și să doarmă adînc, aidoma oricărui alt păgîn.

La orele patru după-amiază, Roxy se urcă la bordul vaporului care urma s-o ducă departe de Saint Louis. Așezîndu-se la pupa, lîngă casa roții cu zbatuiri, îl privi printre lacrimi pe Tom, pînă cînd acesta dispăru în mulțimea de pe cheu. Rămase acolo ghemuită pe un colac de cablu, plîngînd pînă noaptea tîrziu. Cînd se duse în sfîrșit la locul ei, din colțul murdar rezervat pasagerilor de la clasa a patra, printre mașinile zăngănitoare, nu se duse ca să doarmă, ci ca să aștepte ivirea zorilor, cu sufletul împovărat de durere.

Își închipuiseră că ea „n-o să știe“ și c-o să creadă că merge în susul fluviului. Or, ea călătorise de-atîtea ori cu vaporul, ani și ani de-a rîndul !

În zori, se trezi și ieși tiptil pe punte, ca să se așeze din nou pe colacul de sîrmă. Vaporul trecea pe lîngă nu-

meroase stînci, unde valurile se spărgeau într-un fel care i-ar fi putut frînge inima dacă s-ar fi uitat într-acolo, fiindcă ar fi văzut atunci că apa curge în aceeași direcție ca și vaporul — dar gîndurile ei erau în altă parte, așa că nu băgă de seamă nimic. În cele din urmă, vuietul unor valuri mai mari și mai apropiate o trezi din visare și, privind cu ochiul ei expert, nu mai avu nici o îndoială asupra înțelesului acelui vuiet. O clipă, privirea ei rămase împietrită, apoi își lăsă capul pe piept și izbucni :

— Doamne, Dumnezeuule, fie-ți milă de păcătoasa de mine ! *M-a vîndut la vale, pe rîu !*

CAPITOLUL 17

„Chiar și popularitatea poate întrece măsura. La Roma, cel puțin la început, îți pare rău că Michelangelo a murit ; dar, cu timpul, ajungi să regreti că n-ai fost de față la moartea lui“.

Calendarul lui Wilson Zevzecul

„*Ziua de 4 iulie.* Statisticile arată că în această zi se prăpădesc mai mulți neghiobi decît în toate celelalte zile ale anului, la un loc. Ceea ce, avînd în vedere numărul celor rămași în viață, dovedește că o singură zi de 4 iulie nu mai e de ajuns, căci țara s-a dezvoltat intens.“

Calendarul lui Wilson Zevzecul

Săptămînile de vară trecură foarte încet, apoi se deschise campania electorală — se deschise la o temperatură destul de înaltă, pentru a se încinge și mai mult, de la o

zi la alta. Cei doi gemeni se aruncară în această campanie cu tot sufletul, fiind în joc însăși iubirea lor de sine. Popularitatea lor, atât de mare la început, scăzuse după aceea — mai als din pricină că fuseseră *prea* populari, ceea ce făcea inevitabilă o reacție. Și apoi, oamenii își repetau în șoaptă remarca lansată de un intrigant abil, că pumnalul acela minunat nu ieșise la iveală — lucru curios, ba chiar foarte curios : o fi fost oare pumnalul chiar atât de prețios, sau o fi existat măcar ? O dată cu șoaptele, se întetiră și chicotelile și ochiadele, iar cînd oamenii chicotesc, își dau cu coatele și-și aruncă ochiade, asemenea gesturi nu rămîn fără efect. Gemenii socoteau că un succes în alegeri îi va repune în drepturi, pe cînd o înfringere le-ar putea aduce daune ireparabile. De aceea, se străduiau din răsuputeri, nu însă mai mult decît se străduiau judele Driscoll și Tom să-i discrediteze, mai cu seamă în ultimele zile ale campaniei. De două luni încoace, Tom avea o conduită atât de exemplară, încît unchiu-său nu numai că-i încredința banii meniți să-i convingă pe alegători, dar îl lăsa să și-i ia singur din seif.

Discursul de încheiere a campaniei fu rostit de judele Driscoll, care profită de ocazie pentru a-i ataca pe cei doi străini, într-un mod nimicitor. Vorbele batjocoritoare cu care-i copleși — un adevărat potop de vorbe — stîrniră rîsetele și aplauzele mulțimii. Taxîndu-i drept aventurieri, șarlatani, saltimbanci de bîlci, „numere de circ“ și alte asemenea, își bătut joc de titlurile lor nobiliare — nu erau, cică, decît niște frizeri deghizați în conți, niște precupeți îmbrăcați în straie boierești, niște flașnetari lipsiți de mai-muța ce-i însoțește de obicei pe flașnetari. Deodată, se opri, așteptînd ca oamenii să se potolească și, în tăcerea ce se lăsa, își azvirli săgeata cea mai mortală — o azvirli cu sînge rece și gravitate, apăsînd pe cuvintele de la sfîrșit :

— Cred că recompensa oferită pentru pumnal a fost o vorbă aruncată-n vînt, ca să-i înșele pe oameni, și că posesorul pumnalului ar ști unde să-l găsească, dacă ar avea prilejul de a *ucide pe cineva*.

Și spunînd acestea, coborî de la tribună, într-o liniște de mormînt, care contrasta cu obișnuitele aplauze și zbierete electorale.

Strania lui remarcă făcu înconjurul tîrgușorului, stîr-nind o adevărată senzație. Toată lumea se întreba : „Ce-o fi vrut să spună ?“ Dar în zadar se descoseau unii pe alții, fiindcă judecătorul afirmase doar că știe ce spune, nimic mai mult. Tom însuși răspundea că n-are habar ce voise să spună unchiu-său. Iar cît despre Wilson, ori de cîte ori i se cerea să-și spună părerea, riposta la întrebare, întrebînd el însuși :

— Dar dumneata ce crezi c-o fi vrut să spună judecătorul ?

Wilson fu ales, gemenii fură învinși — mai bine zis zdrobiți, și rămaseră fără prieteni, iar Tom se întoarse fericit la Saint Louis.

Tîrgușorul Dawson's Landing se putu bucura de o săptămînă de odihnă, dar o odihnă relativă, căci în aer pluteau zvonuri despre un nou duel. Eforturile depuse în campania electorală îl epuizaseră pe judele Driscoll, dar se spunea că, de îndată ce se va restabili îndeajuns pentru a putea face față unui duel, va obține o provocare din partea contelui Luigi.

Cei doi frați se retraseră cu totul din viața obștească, pentru a-și vindeca rănila în singurătate. Se fereau de oameni și nu ieșeau din casă decît noaptea tîrziu, cînd puteau să se plimbe în tihnă, pe străzile pustii.

CAPITOLUL 18

„Gratitudinea și trădarea nu sînt decît cele două extremități ale aceluiași alai. După ce fanfara și oficialitățile împoponate părăsesc tribuna, nu mai merită să rămîi, fiindcă nu mai e nimic de văzut“.

Calendarul lui Wilson Zevzecu

„Ziua Recunoștinței. Fiecare să-și aducă prinosul de mulțumiri smerite și sincere, fiecare și toți, în afară de curcani. Pe insula Fiji, nu sînt folosiți curcanii, ci instalatorii. Ar fi o necuviință să rîdem de Fiji“.

Calendarul lui Wilson Zevzecu

În prima vineri de după alegeri, la Saint Louis plouă toată ziua. O ploaie deasă, care se străduia parcă din răsuputeri să spele orașul acela negru de funingine, bineînțeles fără să izbutească. Către miezul nopții, Tom Driscoll se întoarse de la teatru pe ploaie și, închizîndu-și umbrela, intră pe ușa locuinței lui ; dar cînd să închidă ușa, constată că mai era cineva acolo, de bună seamă un alt locatar. Acesta închise ușa și porni pe scări, în spatele lui Tom. Tom își găsi pe bîjbîlite ușa camerei sale și, pășind înăuntru, se grăbi să aprindă gazul în sobă. Cînd se întoarse cu fața, fluierînd încetîșor, zări spinarea unui om, care tocmai încuia ușa cu zăvorul. Încetă numaidecît să mai fluiera, cuprins de o vie neliniște. Omul își arătă fața — o față neagră, sub o pălărie ponosită, ca și straietele ude și flenduroase în care era îmbrăcat. Tom era speriat de-a binelea. Încercă să-l dea afară pe individ, dar nu găsi cuvintele, iar celălalt i-o luă înainte cu vorba :

— Stai liniștit, sînt maică-ta ! îi șopti.

Tom se prăbuși pe un scaun și abia izbuti să ingaime :

— Știu, m-am purtat ca un ticălos, dar îți jur c-am avut intențiile cele mai bune !

Roxana îl privi o clipă în tăcere, lăsându-l să se zvîrcolească de rușine și să bîguie niște vorbe fără șir, în care autoacuzarea se amesteca cu încercări jalnice de a da explicații și de a-și micșora vina ; apoi se așează și-și scoase pălăria, de sub care i se revărsară spre umeri pletele în-cîlcite și negre.

— Nu-i vina ta că păru' ăsta e încă negru și n-a albit, îi spuse, cu mîhnire în glas.

— Știu, știu, sînt un ticălos ! Dar îți jur c-am avut cele mai bune intenții. A fost o greșeală, desigur, dar crezusem c-o să fie bine, zău așa !

Roxy începu să plîngă încetîșor, apoi lăsă să-i scape, printre suspine, aceste vorbe, mai degrabă jalnice decît minioase :

— Să vinzi un om la vale pe rîu — *la vale pe rîu !* — cică pentru binele lui ! Păi, eu nu i-aș face nici unui cîine una ca asta ! Acu' sînt fără pic de vlagă-n mine, nu mai am puterea să mă zbat și să mă bat, ca atunci cînd eram călcată-n picioare și umilită. Nu știu ce să cred, da' așa mă simt. Am îndurat atîtea, că-mi vine mai ușor să bocesc decît să mă bat !

Cuvintele astea ar fi trebuit să-l înduioșeze pe Tom Driscoll, dar chiar dacă l-ar fi înduioșat, efectul lor ar fi fost șters de un gînd mai puternic — un gînd care-i alungă teama din suflet și care-i umplu acest suflet meschin cu un simțămînt de ușurare, redîndu-i chiar curajul. Fu însă destul de prudent ca să tacă. Preț de cîteva minute, nu se auzi nimic altceva decît ploaia, care bătea în geamuri, z buciumul vîntului și, din cînd în cînd, suspinele înăbușite ale Roxanei. Aceste suspine se auzeau din ce în ce mai rar și, pînă la urmă, conteniră.

— Fă lampa mai mică îi porunci ea. Mai mică. Mai ! Un om hărțuit nu suferă lumina. Așa. Acu-i bine. Te văd. și mi-e de-ajuns. O să-ți povestesc totu' — cît o să pot mai scurt, și după aia o să-ți spun ce să faci. Omu' ăla care m-a cumpărat nu-i un om rău, ba-i chiar destul de bun, pen-

tr-un plantator ; iar dac-ar fi fost după dînsul, aş fi putut să mă simt bine ca slugă-n casa lui ; numai că nevastă-sa, o yankee cam slută, s-a luat de la-nceput de mine, aşa că m-au trimis să stau cu negrii de rînd, care lucrează pe cîmp. Da' nici asta n-o mulţumea pe cucoana aia, musai să-l întărite pe supraveghetor contra mea, aşa era de afurisită şi de pizmaşă ! Drept care, supraveghetoru' ăla mă punea să mă scol cu noaptea-n cap şi să muncesc toată ziua, pînă să se-ntunericească. Şi mă bătea cu biciu' fiin'că nu puteam munci la fel ca ăi mai puternici. Era şi el yankeu, un yankeu din Noua Anglie — orice om din miazăzi îţi poate spune ce-nseamnă asta. Păi, ăia se pricep să scoată sufletu' dintr-un negru şi să-l ciomăgească, pînă i se albeşte spinarea, ca o scîndură de spălat rufe. La-nceput, stăpînu' punea cîte o vorbă bună pentru mine, dar asta o întărita şi mai abitir pe nevastă-sa, aşa că supraveghetoru' mă caftea fără milă, de cîte ori i se ivea prileju'.

Tom era furios — furios pe nevasta acelu plantator — şi-şi spunea :

— Dacă n-ar fi fost dobitoaca aia, totul ar fi mers strună !

Şi o înjură în gînd.

Faţa lui schimonosită de furie i se dezvălui Roxanei în clipa cînd un fulger spulberă întunericul din odaie. Îi plăcu această expresie, îi plăcu şi fu chiar recunoscătoare, socotind că era o dovadă că fiul ei era în stare să sufere pentru chinurile îndurate de maică-sa şi să se înfurie pe prigonitorii ei. Nutrise unele îndoieli în această privinţă. Dar fericirea ei nu ţinu decît o clipă şi se stinse întocmai ca fulgerul, lăsîndu-i în întuneric sufletul.

„M-a vîndut la valé pe rîu, îşi spunea acum. Nu-i în stare să simtă ceva pentru maică-sa, o să-i treacă şi furia.“

Apoi îşi relua firul povestirii.

— Acu' vreo zece zile îmi ziceam că n-o mai duc mult, aşa de prost mă simţeam din cauză de muncă şi de bătai. Da' nu-mi mai păsa, mai bine să mor decît să trăiesc mer-
ceu

aşa. Când te frământă asemenea gânduri, nu-ți pasă ce se-ntîmplă cu tine. Era acolo o fetiță neagră și cam bolnavicioasă, în etate de zece ani, care se purta frumos cu mine, era orfană de mamă sărăcuța de ea, și mă iubea, iar eu o iubeam la rîndu-mi ; într-o zi a venit la mine pe cîmp c-un cartof copt și a-ncercat să mi-l paseze — știa că supraveghetoru' ăla nu-mi dădea destulă mîncare și-și luase cartofu' de la gura ei, sărăcuța, da' supraveghetoru' a prins-o și i-a tras una-n spate cu ciomagu' lui gros ca o coadă de tîrn, de-a căzut sărăcuța, țipînd și tăvălindu-se-n țărînă ca un păianjen strivit. Am simțit că nu mai pot să rabd. Tot focu' drăcesc din mine mi s-a aprins în suflet, și-am apucat ciomagu' din mîna ăluia și l-am pocnit, de l-am trîntit la pămînt. Nemernicu' zăcea acolo gemînd și înjurînd, ca ieșit din minți, iar negrii stăteau cu moartea-n suflet și se uitau la el. S-au strîns în juru' lui ca să-l ajute, iar eu am sărit atunci pe calu' lui și-am pornit-o spre rîu, cît am putut mai repede. Știam ce mi-ar face ăla dacă m-ar prinde. De îndată ce s-ar pune pe picioare m-ar omori în bătaie, dacă l-ar lăsa stăpînu-su, și chiar dacă nu m-ar omori, m-ar vinde și mai la vale pe rîu, ceea ce-i totuna. Așa că mă gîndeam să mă-nec, ca să scap de necazuri. Era către seară. Am ajuns la rîu după vreo două minute. Văz eu o barcă și-mi zic că n-are rost să mă-nec, pîn-ajung la barca aia ; leg calu' undeva la marginea pădurii și mă sui frumușel în barcă, și pe-aci ți-e drumu', pe sub malu' înalt, rugîndu-mă să se lase cît mai grabnic întunericu' ca să mă ocrotească. Aveam un avans bunicel, fin'că între rîu și casa aia mare erau vreo trei mile, iar acolo n-aveau decît niște catîri de samar, pe care-i puteau călări doar negrii, care n-aveau să se grăbească — din contra, m-ar fi lăsat să scap. Pîn' să poată merge careva la casă și înapoi, s-ar fi întunericit de-a binelea și pîn-a doua zi dimineța n-ar fi putut nimeni găsi calu' și vedea încotro am luat-o — iar între timp negrii i-ar fi îmbrobodit cu tot felu' de minciuni.

Ei, și s-a lăsat seara, iar eu coboram pe rîu la vale. Am vîslit mai bine de două ceasuri și m-am liniștit, așa că m-am lăsat dusă de curent, fără să mai vîslesc, gîndindu-mă ce-aș putea să fac dacă nu mă mai înec. Am făurit niscaiva planuri, în vreme ce pluteam așa. Trecuse, cred, de miezu' nopții și coborîsem la vale vreo cin'spe sau douăzeci de mile, cînd am zărit deodată luminile unui vapor încremenit lîngă țarm, într-un loc unde nu erau nici case, nici che-restigerii. În curînd am deslușit coșurile vaporului pe ceru' plin de stele și era să-mi sară inima din piept de bucurie : era ditamai *Marele Mogul*, pe care fusesem cameristă timp de opt sezoane, între Cincinnati și New Orleans ! Am trecut cu barca pe lîngă vapor — nu se vedea nici țipenie de om, da' auzeam cum ciocănesc meșterii în sala mașinilor — era limpede că se stricaseră niște mașini. Am coborît pe mal undeva mai jos de vapor și am dat drumu' bărcii, apoi am venit la vapor și, văzînd o pasarelă, m-am suit la bord. Era cald al naibii, așa că marinarii dormeau claie peste grămadă la teugă. Al doilea secund, un anume Jim zis și Tămbălău, dormea și el pe-o bintă, cu capu-n jos — așa fac secunzii ăștia cînd sînt de cart ! Dormea și Billy Bocaport, paznicu'ăl bătrîn, trîntit pe scara dintre punți. Îi cunoșteam pe toți, arătau grozav ! Tare-aș vrea să-l văz pe stăpînu' ăla venind aici, ca să-ncerce să mă ia înapoi — îmi spuneam. Acu' sînt între prieteni, slavă Domnului ! M-am strecurat așadar printre ei și m-am dus la pupa, în cabina pentru femei, unde m-am simțit ca acasă, la fel de fericită cum mă simțisem de-atîtea ori acolo ! După vreun ceas am auzit clopotu' — tii, ce gălăgie făcea ! A sunat și gongu'. „Dați-i drumu', îmi spuneam, cunosc eu muzica asta !“ Încă o bătaie de gong. „Prova, 'nainte !“ îmi ziceam. „Acu' ne-ndreptăm spre Saint Louis, iar eu am scăpat și n-o să mă mai înec !“ Știam prea bine că *Marele Mogul* lucra acu' pe linia Saint Louis. Se luminase de ziuă cînd am trecut pe lîngă plantația aia, c-am putut vedea o ceață de negri și de albi cutreierînd malu' încolo și-ncoace,

mă căutau pesemne, da' eu nici nu mă sinchiseam de ei. Deodată, Sally Jackson, care fusese ajutoarea mea dar ajunsese-ntre timp cameristă-șefă, ieși la vedere pe punte. Tii, ce s-a mai bucurat să mă vadă, și ofițerii la fel ! Le-am zis că fusese răpită și vîndută ca sclavă la vale pe rîu. Dumnealor au strîns atunci vreo douăzeci de dolari și mi i-au dat, iar Sally m-a-mbrăcat în straie faine. Cînd am ajuns aici m-am dus glonț la casa unde stătea tu de obicei, apoi m-am dus la locuința asta, unde mi-au zis că ești plecat, da' că te-așteaptă să te-ntorci din zi în zi, așa că n-am mai plecat la vale pîn' la Dawson's Landing, fiin'că nu voiam să-mi scapi. Ei bine, luna trecută mă plimb eu prin Strada a Patra, în locu' unde se lipesc afișele alea cu negri fugari, și mă pomenesc drept în fața stăpînului de mă cumpărase ! Să leșin de spaimă, nu altceva ! Stătea cu spatele la mine și vorbea c-un tip și-i dădea niște afișe d-alea, cu negri fugari — eu eram fugara neagră ! Făgăduia o răsplată ăluia de m-ar prinde, nu crezi ?

Stăpînit de groaza ce-l cuprinsese treptat, la auzul vorbelor ei, Tom își spunea :

„Sînt pierdut, orice s-ar mai întîmpla ! Omul ăla mi-a zis din capul locului că vînzarea i se părea suspectă. A primit, cică, o scrisoare de la un pasager de pe *Marele Mogul*, care-l anunța că Roxy se urcase la bord și că toată lumea de pe vas știa de povestea ei. Faptul că Roxy a venit aici în loc să fugă în vreun stat liber nu-mi făgăduiește nimic bun ; de aceea, mi-a zis el, ar fi bine să i-o găsec pe Roxy, cît mai grabnic, altminteri o să facă tărăboi. N-am crezut în povestea asta, n-am crezut c-ar fi în stare să vină-ncoace, călcîndu-și pe inima de mamă, fără să-i pese că m-ar putea virî într-un asemenea bucluc. Și totuși, iat-o aici ! Iar eu am făcut prostia să-i jur omului ăluia c-o să-l ajut s-o găsească, închipuindu-mi că nu mă costă nimic ! Dacă m-aș încumeta să i-o dau pe Roxy, ea... ea... Dar ce-aș putea face ? Trebuie s-o predau, sau, de nu, să plătesc banii, și de unde să-i iau ? Totuși, dacă ăla ar fă-

gădii c-o să se poarte bine cu ea pe viitor — chiar ea recunoaște că-i un om bun — și ar jura că n-o să mai îngăduie să fie pusă la munci grele sau subalimentată, său...”

Lumina unui fulger dezvălui fața lividă și muncită de gânduri a lui Tom. Roxy se răsti la el, cu un glas plin de teamă :

— Aprinde lumina ! Vreau să te văz mai bine la față ! Așa, ia să te vedem. Ce-i cu tine, Chambers, ești alb ca și cămașa asta a ta ! Nu cumva l-ai văzut pe omu' ăla ? A venit la tine ?

— Mda.

— Cînd ?

— Luni la prînz.

— Luni la prînz ? ! Îmi găsise urma ?

— Păi, credea că da. Adică, nădăjduia că ți-a găsit-o. Uite afișul pe care l-ai văzut.

Și scoase din buzunar afișul.

— Citește-mi-l !

Gîfîia de ațîtată ce era, iar în ochi avea o lucire sumbră, pe care Tom n-o putea interpreta în termeni clari, dar care părea, oricum, amenințătoare. Pe afiș se putea vedea obișnuita xilografură, înfățișînd o negresă cu turban pe cap, cu picioarele la spinare și cu o bocceluță înfiptă pe-un băț atîrnat pe umăr, iar deasupra stătea scris, cu litere de-o șchioapă : 100 DOLARI RECOMPENSĂ. Tom citi cu glas tare textul — în orice caz, partea în care erau descrise semnalmentele Roxanei și era indicat numele stăpînului ei, precum și adresa lui din Saint Louis și adresa agenției de pe Strada a Patra — omise însă pasajul în care se menționa că solicitanții recompensei se puteau adresa și domnului Thomas Driscoll.

— Dă-ncoace afișu' !

Tom îl împăturise, ca să-l vîre la loc în buzunar.

— Afișul ? Îngînă el cu nepăsare în glas, deși simțea fiori de gheață pe șira spinării. Păi, la ce ți-ar folosi ? tot nu știi să citești ! Ce vrei să faci cu el ?

— Dă-mi afișu' !

Tom i-l dădu, în silă, cu o silă pe care nu și-o putu ascunde pe de-a-ntregul.

— Mi l-ai citit tot ? îl iscodi ea.

— Sigur că da.

— Ridică mîna și jură !

Tom jură, iar Roxy își vîrî în buzunar afișul, fără să-l slăbească din ochi pe Tom, apoi spuse :

— Minți !

— Ce rost ar avea să te mint ?

— Nu știi, dar minți ! Eu una așa cred. Dar să lăsăm asta. Cînd l-am zărit pe omu' ăla eram așa de speriată că abia m-am putut tîrî pîn' acasă. I-am dat un dolar unui negru pentru țealele astea și, de atunci încoace n-am mai călcat într-o casă de om. Mi-am smolit fața și am stat ascunsă în pivnița unei case părăsite după ce luase foc. Asta, ziua, iar noaptea mă duceam pe cheu, ca să șterpelesc vreo căpățînă de zahăr sau vreun știulete de porumb din sacii de-acolo, nu-ndrăzneam să cumpăr ceva de mîncare și mi-era o foame grozavă, îmi mai e și-acum. N-am avut curaju' să m-apropii de locu' ăsta pînă azi-noapte, cînd am văzut că străzile-s pustii din pricina ploii. Am așteptat pe-ntuneric, încă de la căderea serii, doar doar o să te-arăți. Și iată-mă-s !

Rămase o clipă pe gînduri, apoi îl întrebă :

— Zici că l-ai văzut pe omu' ăla, luni la prînz ?

— Da.

— Iar eu l-am văzut tot luni, tîrziu după-amiază. Te-a căutat, nu-i așa ?

— Da.

— Tot atunci ți-a dat și afișu' ?

— Nu, încă nu era tipărit.

Roxy îi aruncă o privire bănuitoare:

— L-ai ajutat să-l scrie ?

Tom își blestemă zilele că-l luase gura pe dinainte, dar încercă s-o dreagă pretinzînd că, acum, își amintea că totuși omul îi dăduse afișul luni la prînz.

— Iarăși minți ! exclamă Roxy și adăugă, ridicînd un deget amenințător : O să-ți pun o întrebare și tare-aș vrea să știi cum o să răspunzi. Va' zică știai că ăla era pe urmele mele ; dac-ai șterge-o, în loc să rămii aici ca să-l ajuți, ăla ar mirosi că ceva nu-i în regulă și s-ar apuca să întrebe de tine și s-ar duce la unchiu-tău, care-ar citi atunci afișu' și-ar vedea c-ai vîndut un negru liber, la vale pe rîu, și doar îl cunoști bine pe unchiu-tău ! Ar fi în stare să rupă-n bucăți testamentu' și te-ar da afară din casă ! Și-acu' să-mi răspunzi la întrebarea asta : nu cumva i-ai spus omului ăluia că o să vin aici și c-o să-l ajuți să-mi întindă o capcană ?

Tom își dădu seama că nici un argument și nici o minciună nu-l mai puteau ajuta să iasă din încurcătură — era prins ca-ntr-o menghine, al cărei șurub se strînsese peste el, nemălăsîndu-i loc să se miște. Se întunecă la față și spuse, mai bine zis mîrîi, cu o căutătură rea :

— Păi, ce puteam să fac ? Vezi bine și tu că mă avea la mîină și că nu puteam scăpa din strînsoarea lui !

Roxy îi răspunse, fulgerîndu-l cu o privire disprețuitoare :

— Ce puteai să faci ? Puteai să te porți ca o iudă cu propria-ți mamă, ca să-ți scapi pielea, și ai făcut-o ! E de necrezut, dar așa e. Nici măcar un cîine n-ar fi făcut una ca asta ! Ești o jigodie cum nu s-a mai pomenit, iar eu sînt vinovată că te-am adus pe lume !

Și Roxy îl scuipă în față.

Tom nu schiță nici un efort pentru a riposta. Roxy rămase o clipă pe gînduri, apoi spuse :

— Și acu', uite ce-o să faci. O să-i dai omului ăluia banii puși deoparte și-o să-i spui s-aștepte pînă te duci la unchiu-tău ca să iei de la el restu' de bani pentru răscum-părarea mea.

— Ei drăcie ! Ce-ți trece prin cap ? Să mă duc să-i cer trei sute de dolari, dacă nu și mai mult ? Și mă rog, pentru ce anume, ce să-i spun ?

— O să-i spui că m-ai vîndut ca să-ți plătești datoriile de la jocu' de cărți, îi răspunse Roxy cu o voce egală, potolită. Și-o să-i mai spui că m-ai mințit ca un nemernic și că eu ți-am cerut să faci rost de banii ăia ca să mă răscumperi.

— Ai înnebunit de-a binelea ! Păi, ar rupe numaidecît testamentul, nu-ți dai seama ?

— Ba da.

— Atunci, crezi că-s destul de tîmpit ca să mă duc la el ?

— Nu cred nimic, *știi* însă. Știu, fiin' că știi și tu că, dacă n-o să faci rost de bani o să mă duc chiar eu la unchiu-tău, iar dumnealui o să te vînză la vale pe rîu, ca să vezi și tu ce-nseamnă !

Tom se ridică tremurînd de enervare, cu o lucire rea în ochi și porni spre ușă, sub cîvînt că simte nevoia să iasă o clipă din atmosfera aceea înăbușitoare, ca să-și limpezească gîndurile, afară, la aer, înainte de a lua o hotărîre. Dar ușa nu se deschidea. Roxy îi spuse, cu un zîmbet malițios :

— Cheia-i la mine, pușorule, stai jos ! Nu-i nevoie să-ți limpezești gîndurile ca să afli ce trebuie să faci — *știi* eu ce trebuie să faci !

Tom se așeză și începu să-și treacă degetele prin păr, cu un aer neajutorat și deznădăjduit.

— Omu' ăla e-n casă, aici ? îl întreabă Roxy.

— Cine ți-a mai dat și ideea asta ? exclamă Tom, cu o expresie de uimire.

— Chiar tu ! Hm ! Cică să-ți limpezești gîndurile ! Întîi și-ntîi, n-ai ce să-ți limpezești, și-n al doilea rînd chiar mutra ta te-a trădat ! Ești o jigodie cum nu s-a mai po-

menit — dar ți-am mai spus asta. Va să zică azi e vineri. O să-i spui omului ăluia că te duci să faci rost de restu' de bani și c-o să te-ntorci cu ei marțea viitoare, sau poate miercuri. Ai priceput ?

— Da, răspunse Tom, posomorît.

— Când o să ai afișu' ăl nou prin care mă vinzi mie însămi, să mi-l trimiți cu poșta la domnu' Wilson, scriind pe plic ca să mi-l păstreze pînă sosesc la dînsul. Ai priceput ?

— Da.

— Asta-i tot. Ia-ți umbrela și pune-ți pălăria !

— De ce ?

— Fiin'că o să mă conduci pîn' la cheu. Vezi cuțitu' ăsta ? Îl port cu mine din ziua cînd l-am văzut pe omu' ăla și-am cumpărat țoalele astea. Dacă m-ar prinde, m-aș omorî cu cuțitu' ăsta. Și-acu', ia-o din loc, mergi încet, iar eu te urmez. Da' să nu care cumva să faci vreun semn cuiva aici în casă, ori pe stradă, fiin'că bag cuțitu-n tine. Mă crezi, Chambers ?

— N-are nici un rost să mă mai întreb. Știu prea bine că te ții de cuvînt.

— Da, nu ca tine ! Stinge lampa și ieși — uite cheia !

Nu-i urmări nimeni. Tom tremura ori de cîte ori vreun trecător întîrziat le ieșea în cale — aproape că se aștepta să simtă oțelul rece înfigîndu-i-se în spate. Roxy îl urma ca o umbră, la un pas de el. După ce străbătură vreo milă, ajunseră la un teren viran de pe cheul pustiu, unde se despărțiră în noaptea ploioasă.

Tîrîndu-se înapoi spre locuința lui, Tom avea capul doldora de gînduri negre și planuri năstrușnice. În cele din urmă, însă, își spuse ostenit :

„Nu poate fi decît o ieșire. Trebuie să mă supun planului ei. Dar cu o mică modificare : n-o să cer banii, ci o să-l jefuiesc pe zgîrcitul ăla — altfel m-aș ruina ?“

CAPITOLUL 19

„Cu puține lucruri te poți împăca mai greu decît cu lehamitea pe care ți-o provoacă un exemplu bun.“

Calendarul lui Wilson Zevzecul

„N-ar fi deloc bine dac-am gîndi cu toții la fel : tocmai deosebirile de vederi asigură buna desfășurare a curselor de cai.“

Calendarul lui Wilson Zevzecul

Dawson's Landing își încheia în tihnă sezonul de somnolență, așteptînd cu răbdare duelul. Conte Luigi aștepta și el, dar, ziceau oamenii, fără răbdare. Veni și duminica, iar Luigi stăruia să-și trimită provocarea la duel. Wilson fu cel care o aduse judecătorului Driscoll. Acesta, însă, refuză să se bată cu un ucigaș.

— Adică, pe cîmpul de onoare, adăugă el, cu tilc.

Oriunde altundeva, ar fi fost, firește, dispus să se bată. Wilson încercă să-l convingă că, dacă ar fi fost de față în ziua cînd Angelo povestise despre omuciderea comisă de Luigi, n-ar fi văzut în fapta acestuia nimic condamnabil ; dar bătrînul judecător nu se lăsă înduplecat.

Wilson se întoarse la Luigi și-i raportă despre eșecul misiunii sale. Întăritat, Luigi îl întrebă cum se face că bătrînul acela, de fel greoi la minte, socotea că vorbele și insinuările flușturatoricului său nepot sînt mai de preț decît mărturia lui Wilson.

— E cît se poate de simplu, rîse Wilson. Explicația stă în faptul că eu nu sînt păpușa lui răsfățată, pe cînd nepotul său este ! Judecătorul și răposata lui soție n-au avut niciodată copii : trecuseră amîndoi de jumătatea vieții cînd le-a picat în poală comoara aceea de băiat. Se cuvine să recunoaștem forța unui instinct patern lăsat să flămîn-

zească timp de douăzeci și cinci sau treizeci de ani. După atîta amar de vreme, instinctul cu pricina e hămesit, și-i în stare să se sature cu orice îi vine la îndemînă ; i s-a tocit gustul, așa că nu mai poate deosebi un guvid de-o scrumbie. Un diavol de copil e recunoscut ca diavol de către părinții săi naturali, după un timp oarecare, dar un diavol adoptat de niște oameni în vîrstă le apare ca un înger, și așa rămîne orice s-ar întîmpla. Tom e un astfel de înger pentru bătrînul judecător, care-i nebun după el. Tom e-n stare să-l convingă de niște lucruri, de care alții nu l-ar putea convinge — nu vreau să spun orice fel de lucruri, dar destule, mai cu seamă acel gen de lucruri care pot stîrni sau, dimpotrivă, anula în mintea bătrînului prejudecățile sau preferințele personale. Bătrînul vă simpatiza pe amîndoi. Tom a ajuns să te urască pe dumneata. Asta a fost destul, pentru a-l face pe bătrîn să-ți întoarcă numaidecît spatele. Pînă și prietenia cea mai veche și mai puternică trebuie să cedeze, cînd un asemenea copilăș adoptat tîrziu aruncă în ea cu o piatră.

— Ciudată filozofie, spuse Luigi.

— Nu-i nici o filozofie, e un fapt. Un fapt întrucîtva patetic, și nu lipsit de oarecare frumusețe. Cred că nimic nu poate fi mai patetic decît priveliștea pe care-o oferă un asemenea cuplu îmbătrînit și lipsit de copii, atașîndu-se de o menajerie întreagă de căței lătrători ; la care mai adaugă apoi niște papagali care înjură și cîrîie, cîte un ara cu glas de măgar, pe urmă vreo sută-două de sticleți și canari, niscaiva iepuri și cobai puturoși, și un harem de pisici. E o încercare zadarnică, făcută orbește și în deplină ignoranță, de a construi dintr-un metal de rînd — din fiare vechi, ca să zic așa, ceva care să poată înlocui acea comoară de aur ce le-a fost refuzată de Natură, adică un copil. Dar m-am abătut de la subiect. Legea nescrisă a acestui ținut îți cere să-l ucizi pe judecătorul Driscoll la prima ocazie — el însuși, și întreaga obște se așteaptă la un asemenea gest din partea dumitale, deși, firește, le-ar

conveni să-ți pierzi chiar dumneata viața. Ia seama, așa-dar ! Ești pregătit ?

— Da, îi voi acorda prilejul râvnit. Dacă mă atacă, voi riposta.

Înainte de a pleca, Wilson îi spuse lui Luigi :

— Judecătorul e încă nițeluş cam obosit de campania lui electorală, așa că n-o să iasă din casă o zi-două, dar dumneata fii gata !

Pe la orele unsprezece noaptea cei doi gemeni ieșiră să facă puțină mișcare, plimbându-se în lumina voalată a lunii.

Tom Driscoll debarcase, cu vreo jumătate de ceas mai înainte, într-un loc pustiu, numit „Hackett's Store“, situat cu vreo două mile mai jos de Dawson's Landing. Era singurul pasager care coborîse acolo ; mergînd pe mal, intră în casa judecătorului fără să fi întîlnit pe nimeni, nici pe drum nici în casă.

Trăgînd obloanele din camera lui, aprinse o luminare, își lepădă haina și pălăria și începu să se pregătească. După ce-și descuie cufărul, scoase din el straietele femeiești de sub costumul bărbătesc și le puse pe pat. Își înnegri apoi fața cu o bucată de dop ars, pe care-o viri după aceea în buzunar. Ideea lui era să se strecoare în odaia unchiului, de la parter, să treacă în dormitor, să fure cheia seifului din hainele bătrînului și să descuie seiful, pentru a-l jefui. Apucă deci lumînarea, ca să pornească la atac. Curajul și încrederea — destul de mari pînă acum — începură să se cam clatine. Dacă-o să facă zgomot, din greșeală, de pildă în clipa cînd o să descuie seiful ? N-ar strica poate să ia o armă cu el. Scoase așadar din ascunzătoare pumnalul indian, ceea ce-i dădu senzația plăcută că-și recapătă întru-cîtva curajul. Coborî pe furiș scările înguste, simțind că i se ridică părul în cap și că i se oprește inima în piept, la cel mai slab scîrțîit. Ajuns la jumătatea scărilor, observă cu neliniște o diră de lumină pe palierul de jos. Ce putea să fie ? Nu cumva unchiul mai era încă treaz ? Nu, așa

ceva nu era cu putință ; își lăsase probabil lumina aprinsă, când se dusesese la culcare. Tom se tîri mai departe, oprindu-se la fiecare pas, ca să tragă cu urechea. Găsind ușa deschisă, aruncă o privire înăuntru. Ceea ce văzu îi făcu o deosebită plăcere : unchiul dormea pe canapea ; pe o măsuță de la capătul acesteia ardea o lampă cu flacără joasă, iar lîngă măsuță se afla micul sipet de bani al bătrînului, un sipet de tablă, închis. Alături de sipetul acesta, un teanc de bancnote și o foaie de hîrtie acoperită cu cifre în creion. Ușa seifului nu era deschisă. Bătrînul obosise pesemne calculîndu-și finanțele, și se odihnea.

Tom își puse lumina pe scară și începu să se tîrască spre teancul de bancnote, cu spinarea încovoiată. Când trecu pe lîngă bătrîn, acesta se foi în somn, iar Tom se opri locului, scoțîndu-și din teacă pumnalul. Inima îi bătea să se spargă în timp ce-și ațintea ochii asupra binefăcătorului său. După cîteva clipe se încumetă să pornească din nou — făcu un pas și, întinzînd mîna spre pradă, o apucă, lăsînd să-i cadă teaca pumnalului. În aceeași clipă simți mîna bătrînului încleștîndu-se pe a lui și auzi strigătul : „Ajutor ! Ajutor“ — gata să-i spargă timpanul. Fără să șovăie, înfipse pumnalul în trupul bătrînului. Acum era liber ! Cîteva bancnote îi căzură din mîna stîngă, în băltoaca de sînge de pe podea. Lepădă pumnalul, ca să le adune de pe jos, și o luă la fugă, trecîndu-și bancnotele în mîna stîngă și apucînd din nou pumnalul, cu dreapta : dar, venindu-și în fire puțin, azvîrli cît colo pumnalul — era un martor prea periculos ca să-l ia cu el !

Se repezi spre piciorul scării și închise ușa în urma lui : cînd își luă lumina și o zbughi în sus, liniștea nopții fu sfîșiată de zgomotul unor pași grăbiți ce se apropiau de casă. Peste cîteva clipe ajunse în odaia lui, tocmai cînd cei doi gemeni se aplecau îngroziți deasupra cadavruului !

Tom își puse haina, își prinse pălăria sub ea, apoi îmbrăcă la repezeală rochia, își lăsă voalul peste față, stinse lumina, încuie ușa prin care intrase, își vîrî cheia în buzu-

nar, ieși pe cealaltă ușa în vestibulul din dos, încuie și ușa aceasta, cu o cheie pe care de asemenea o vîri în buzunar, apoi mergînd pe întuneric, coborî pe scara de serviciu. Era convins că nu va întîlni pe nimeni, deoarece atenția tuturor era ațintită asupra celeilalte părți a casei. Socoteala lui se dovedi corectă. În clipa cînd el trecea prin curtea din dos, doamna Pratt, slugile ei și vreo duzină de vecini îmbrăcați numai pe jumătate, se alăturaseră celor doi gemeni și cadavrului, iar alți curioși continuau să sosească la intrarea principală.

În timp ce Tom, tremurînd ca un paralytic, ieșea pe poartă, trei femei o zbugheau pe ușa casei de peste drum. Trecînd pe lîngă el, îl întrebă ce se întîmplă, dar nu așteptară răspunsul lui. Tom își spuse în gînd : „Fetele astea bătrîne au stat-să se îmbrace. La fel au făcut și în noaptea cînd a ars casa lui Stevens, lipită de-a lor.”

După cîteva minute, ajunse în casa cu stafii. Aprinzînd o luminare, își scoase rochia de pe el ; toată partea stîngă era mînjită cu sînge, de sus pînă jos, iar mina dreaptă era înroșită de petele lăsate de bancnotele înșingerate culese de pe podea. În rest, nu existau alte dovezi ale crimei. Își curăță mina frecînd-o de niște paie, apoi își spală fața de funingine. După ce puse pe foc straietele bărbătești și femeiești, și le împrăstie cenușa, se deghiză în zdrențele unui vagabond, stinse lumînarea, coborî la parter și porni pe drumul de lîngă fluviu, cu intenția de a folosi unul din trucurile Roxanei. Găsi o barcă și visli la vale, lăsîndu-și barca să plutească în timp ce zorii se apropiau ; coborî pe mal și merse pînă la satul următor, unde rămase ascuns pînă ce un vas în trecere poposi acolo ; se îmbarcă pe acest vas, cu destinația Saint Louis. Abia după ce tîrgușorul Dawson's Landing rămase în urma lui, se liniști, spunîndu-și : „Acum, nici un detectiv din lume n-ar mai putea să-mi dea de urmă ; nu există nici un fel de indiciu ; omorul acela își va ocupa locul printre enig-

mele veșnice, iar oamenii nu vor înceta să încerce a-i ghici taina, vreme de cincizeci de ani.“

A doua zi dimineață, la Saint Louis, citi în ziare această scurtă depeșă, din Dawson's Landing :

„Judecătorul Driscoll, un cetățean vîrstnic și respectat, a fost asasinat aici, pe la miezul nopții, de către un italian nelegiuit, de origină nobilă sau de profesie frizer, în urma unei certe izbucnite în cursul recentelor alegeri. Asasinul va fi probabil linșat.“

„Unul din gemeni ! își spuse Tom. Ce noroc pe mine ! Pumnalul ăla i-a făcut figura ! Nimeni nu poate ști cînd anume o să-i iasă norocul în cale. Și eu, care-l blestemasem în gînd pe Wilson Zevzecul pentru că-mi zisese că n-o să pot vinde pumnalul ! Îmi iau înapoi blestemul.“

Acum, Tom era bogat și independent. După ce se înțelese cu plantatorul, îi trimise prin poștă lui Wilson noul afiș, care anunța vînzarea Roxanei către sine însăși. Apoi îi telegrafiază mătusei Pratt :

„Citit în ziare groaznica veste, zdrobit de durere. Pîrnesc azi cu vaporul. Încercați să răbdați pînă sosesc.“

Cînd ajunse în casa îndoliată și află de la doamna Pratt și de la cei adunați acolo amănuntele de care putuseră lua cunoștință, Wilson preluă comanda în calitate de primar și dădu ordin să nu se atingă nimeni de nimic, pentru ca totul să rămînă așa cum era, pînă la sosirea judecătorului Robinson, care avea să ia măsurile de rigoare, ordonînd o anchetă. Wilson îi pofti afară pe toți, cu excepția lui însuși și a celor doi gemeni. În curînd își făcu apariția șeriful, care-i duse pe gemeni la închisoare ; Wilson îi îndemnă însă să nu-și piardă curajul, și le făgădui că va face tot ce-i va sta în putință în apărarea lor, cînd va începe procesul. Judecătorul Robinson sosi, în sfîrșit, împreună cu var-distul Blake, și amîndoi cercetară temeinic încăperea. Găsiră pumnalul și teaca, iar Wilson observă niște amprente digitale pe mînerul pumnalului, ceea ce-l bucură, deoarece gemenii ceruseră primilor veniți să le examineze mîinile

și hainelē, și nici oamenii aceia, nici Wilson însuși nu descoperiseră vreo pată de sînge. Nu cumva gemenii spusese-ră adevărul, cînd afirmaseră că-l găsiseră mort pe judele Driscoll, intrînd în casă la auzul strigătelor lui de ajutor ? Îi veni numaidecît în minte fata aceea misterioasă. Dar nu era o treabă în care să poată fi amestecată o fată. Totuși, odaia lui Tom Driscoll trebuia cercetată cu luare-aminte.

După ce jurații-anchetatori examină cadavrul și locul din jurul lui, Wilson le propuse să cerceteze și odăile de la etaj, și-i însoți acolo. Anchetatorii forțară ușa odăii lui Tom, dar nu găsiră, firește, nimic.

Anchetatorii constatară așadar că omuciderea fusese săvîrșită de Luigi, cu complicitatea lui Angelo.

Orășelul spumega de furie împotriva acestor nefericiți care, mai ales în primele zile de după omor, riscău tot timpul să fie linșați. Marele juriu sfîrși prin a-i pune sub acuzație pe Luigi pentru crimă de gradul întii și pe Angelo pentru complicitate la crimă. Cei doi gemeni fură transferați de la puscăria tîrgușorului la închisoarea districtuală, în așteptarea procesului.

Examinînd amprente digitale de pe mînerul pumnalului, Wilson își spunea : „Nici unul din gemeni n-a lăsat aceste amprente. Asta înseamnă că la mijloc se află o altă persoană, care acționase fie în propriu-i interes, fie ca ucigaș plătit. Dar cine putea să fie ?” Iată ce trebuia să încerce Wilson să afle. Seiful nu fusese deschis, iar sipetul era închis și conținea suma de trei mii de dolari. Însemna că mobilul crimei nu fusese jaful, și răzbunarea. Ce alt dușman în afară de Luigi, avusese omul asasinat ? Luigi era singurul om din lume care-i purta pică judei Driscoll.

Dar fata aceea misterioasă ? Ea îi dădea multă bătaie de cap lui Wilson. Dacă mobilul ar fi fost jaful, fata aceea ar fi putut să fie făptașa, dar nici o fată n-ar fi putut dori

să-i ia viața bătrînului, ca să se răzbune. Judecătorul Driscoll era un gentleman, care n-avea treabă cu fetele.

Wilson luase amprente digitale de pe mînerul pumnalului. Colecția lui de lamele cuprindea o sumedenie de amprente de fete și de femei, amprente adunate în ultimii cincisprezece sau optsprezece ani, dar în zadar le cercetă : ele rezistau la orice examen, refuzînd să-i furnizeze un duplicat al amprentelor de pe pumnal.

Prezența pumnalului la locul crimei era pentru Wilson un element neliniștitor. Cu numai o săptămînă în urmă, acceptase ideea că Luigi avusese o asemenea armă, și că încă o mai avea, în ciuda pretenției lui că i-ar fi fost furată. Și iată că pumnalul fusese găsit acolo, ca dealtfel și gemenii ! Jumătate din tîrgușor spunea că gemenii mințiseră afirmînd că-și pierduseră pumnalul. „Păi, nu-ți ziceam eu ? !“ jubilau acești oameni.

Dacă amprenteles gemenilor ar fi fost găsite pe mînerul pumnalului... Dar acum nu mai avea rost să-și pună asemenea întrebări, fiindcă amprenteles nu erau ale lor, asta era limpede.

Wilson refuza să-l suspecteze pe Tom : în primul rînd, Tom n-ar fi fost în stare să omoare pe cineva — nu avea destul caracter pentru așa ceva ; în al doilea rînd, dacă ar fi fost totuși capabil de o crimă, n-ar fi ales ca victimă tocmai persoana binefăcătorului său, care-i era și ruda cea mai apropiată ; în al treilea rînd, nu era în propriul lui interes să-și omoare unchiul : cît timp acesta era în viață, Tom putea fi sigur de sprijinul său financiar și se putea aștepta ca el să refacă testamentul distrus — o posibilitate pe care n-ar mai fi avut-o dacă unchiul murea. E adevărat că testamentul fusese refăcut, după cum se constata ulterior, dar Tom n-ar fi putut să știe acest lucru — dacă ar fi știut, ar fi vorbit despre asta, fiind guraliv de felul lui. În sfîrșit, Tom se afla la Saint Louis în momentul crimei și citise în ziare despre ea, așa cum reieșea din telegrama pe care-o trimisese mătuseii.

Aceste speculații erau mai degrabă niște senzații vagi decît niște gînduri articulate, și Wilson ar fi rîs de ideea că între Tom și crimă ar putea exista vreo legătură.

Wilson socotea că gemenii erau într-o situație disperată, fără ieșire și-și spunea că, dacă nu se va găsi un juriu federal, juriul ales în Missouri îi va spînzura, cu siguranță ; și chiar dacă se va găsi un juriu federal, situația lor nu va fi mai bună, căci un asemenea juriu nu va face altceva decît să-i ofere șerifului ocazia de a mai spînzura un om. Cei doi gemeni nu puteau fi salvați decît prin descoperirea unui făptaș în stare a fi săvîrșit crima din motive strict personale — ceea ce părea imposibil. Și totuși, persoana care lăsase amprente pe pumnal, trebuia găsită. Gemenii puteau foarte bine să nu fi avut de-a face cu acea persoană, dar cu siguranță că existența ei îi privea direct.

Wilson medita așadar, zi și noapte, făcînd fel de fel de presupuneri și ipoteze, dar nu ajungea nicăieri. Ori de cîte ori întîlnea vreo fată sau vreo femeie pe care n-o cunoscuse pînă atunci, îi lua amprente digitale, sub vreun pretext sau altul ; iar cînd se-ntorcea acasă, ofta dezamăgit că nici aceste amprente nu corespundeau cu cele de pe mînerul pumnalului.

Cît despre fata aceea misterioasă, Tom se jura că nu avea habar de existența unei asemenea persoane și nu-și amintea să fi văzut vreodată o fată îmbrăcată în straiiele descrise de Wilson. Recunoștea că nu-și încuia totdeauna camera și că uneori slugile uitau să încuie ușa de la intrare ; dar, după părerea lui, fata aceea n-ar fi putut veni de prea multe ori, căci ar fi fost descoperită. Cînd Wilson încercă să stabilească o legătură între fată și expediția de jaf, adăugînd că fata ar fi putut să fie complicea bătrînei, dacă nu chiar hoțul însuși, deghizat într-o femeie bătrînă, Tom păru atît de uimit, și de interesat, încît îi făgădui că va sta la pîndă ca s-o găsească pe acea persoană sau acele persoane, deși se temea că ea sau ele erau prea șirete ca să

mai calce vreodată într-un târguşor unde toată lumea avea să stea cu ochii la pîndă multă vreme de aci înainte.

Toţi îl compătimeau acum pe Tom, fiindcă părea atît de tăcut şi de îndurerat, ca şi cum ar fi resimţit adînc marea pierdere suferită. El juca un rol, deşi nu era în întregime un rol. Imaginea aşa-zisului său unchi, aşa cum îl văzuse ultima oară, îi revenea deseori în minte pe întuneric, cînd era treaz, ba chiar în vise, cînd dormea. N-ar fi călcat nici să-l pici cu ceară în odaia în care avusese loc tragedia. Iar faptul acesta o încînta pe bătrîna doamnă Pratt, care-şi „dădea seama în sfîrşit“ ce suflet simţitor şi delicat avea scumpul ei Tom, şi cît de mult îl iubise pe sărmanul său unchi.

CAPITOLUL 20

„Pînă şi dovezile cele mai clare şi mai concrete pot fi, la urma urmelor, neconcludente şi trebuie privite, de aceea, cu multă circumspecţie. Luaţi cazul unui creion, al oricărui creion, ascuţit de o femeie : dacă aveţi martori, veţi afla că ea l-a ascuţit cu un cuţit ; dar dacă veţi lua în considerare doar aspectul creionului, veţi spune că l-a acuţit cu dinţii.“

Calendarul lui Wilson Zevzecul

Săptămînile se scurgeau încet ; nimeni nu-i vizita la închisoare pe cei doi gemeni, în afară de avocatul lor şi de mătuşa Patsy Cooper. Sosi în sfîrşit şi ziua procesului — cea mai grea zi din viaţa lui Wilson, căci, în ciuda strădaniilor sale neobosite, nu descoperise nici o urmă lăsată de complicea dispărută. „Complice“ era termenul pe ca-

re-l folosea de mult, în gînd, în legătură cu acea persoană — nu pentru că ar fi fost termenul cel mai potrivit, ci pentru că putea să fie cel mai just, deşi personal nu era în stare să înţeleagă de ce gemenii nu fugiseră, aşa cum făcuse complicea, în loc să rămînă lîngă omul asasinat şi să se lase prinşi acolo.

Sala tribunalului era, fireşte, ticsită şi avea să rămînă astfel pînă la sfîrşitul procesului, deoarece nu numai oamenii din tînguşor, ci şi cei din împrejurimi nu discutau despre altceva decît despre proces. Doamna Pratt, îmbrăcată în doliu, şi Tom, cu o bentiţă neagră la pălărie, se așezaseră alături de Pembroke Howard, procurorul public, iar în spatele lor stăteau o mulţime de prieteni ai familiei. Cei doi gemeni nu aveau decît un singur prieten capabil să ridice moralul avocatului lor, şi anume, sărmana lor prietăreasă. Ea şedea, abătută, lîngă Wilson. Chambers luase loc în „colţul negrilor“; Roxy, la fel, îmbrăcată în straie curate şi avînd în buzunar afişul privitor la vînzarea ei: era bunul ei cel mai de preţ, de care nu se despărţea nici o clipă. Tom îi acordase o pensie lunară de treizeci şi cinci de dolari, din momentul cînd intrase în posesia averii familiei — îi spusese chiar că amîndoi trebuiau să le fie recunoscători gemenilor pentru că-i ajutaseră să devină bogaţi; Roxy, însă, îi făcuse o asemenea scenă la auzul acestor vorbe, încît Tom nu mai cutezase să le repete. Roxy era de părere că bătrînul judecător se purtase cu fiul ei de o mie de ori mai bine decît merita, şi că nu-i făcuse niciodată vreun rău ei însăşi; de aceea îi ura pe aceşti diavoli străini care-l omorîseră, şi n-o să închidă un ochi pînă n-o să-i vadă spînzuraţi pentru fărădelegea lor. Acum, venise să asiste la proces, dornică să scoată măcar un chiot de bucurie la auzul verdictului, chiar cu riscul ca judecătorul districtual s-o condamne la un an de puşcărie.

— Cînd o s-aud verdictu' ăla, o să chiui de-o să smulg acoperişu'! exclamă ea, scuturîndu-şi capul încununat de un turban.

Pembroke Howard rosti un rechizitoriu destul de concis. El începu prin a spune că va demonstra, printr-un șir de probe concludente, lipsite de orice viciu de formă, că principalul împlicinat săvîrșise crima, parte din dorința de a se răzbuna, parte din dorința de a-și salva propria piele, și că fratele său fusese, prin însăși prezența lui, complice la crimă — cea mai abominabilă crimă cunoscută în analele fărâdelegilor omenesti, adică un asasinat. Acest asasinat, conceput de o minte întunecată și săvîrșit de o mină lașă, a zdrobit inima unei surori iubitoare, a distrus fericirea unui tînăr nepot pe care răposatul îl îndrăgise ca pe un fiu, și a sădit jale în sufletele multor prieteni neconsolați, stîrnind totodată consternarea întregii obști. Pe deapsa supremă cerută de legea ultragiată, va fi desigur aplicată împotriva împlicinatului. Procurorul își rezerva dreptul de a mai interveni în dezbateri, înainte de a-și spune ultimul cuvînt.

Era foarte emoționat, ca întreaga asistență dealtfel; doamna Pratt și multe ale femei plîngeau cînd procurorul se așeză la loc, și numeroși ochi plini de ură se ațintiră asupra nefericiților deținuți.

Fură chemați, rînd pe rînd, martorii, și supuși unui interogatoriu încrucișat, care însă nu dură prea mult. Wilson știa că acești martori nu-i puteau aduce clientului său nimic prețios. Oamenilor le părea rău de bietul Wilson : cariera lui abia începută, avea să fie grav compromisă de acest proces.

Mai mulți martori jurară că-l auziseră pe judele Driscoll spunînd în discursul lui electoral că gemenii au să-și regăsească pumnalul pierdut, cînd au să aibe nevoie de el pentru a ucide pe careva. Nu era ceva nou, dar acum vorbele astea aveau un sunet profetic și lugubru, încît la auzul lor asistența fu străbătută de un fior de groază.

Procurorul public se ridică și spuse că, dintr-o convorbire avută cu judele Driscoll în ultima zi a vieții acestuia, aflase că avocatul apărării îi adusese o provocare la duel

din partea persoanei acuzate acum de omor, și că judele refuzase să se bată cu un asasin declarat — „adică, pe cîmpul de onoare“, precizase judele, adăugînd însă, în chip semnificativ, că-i va sta la dispoziție în orice alt loc. Probabil că persoana acuzată acum de omor a fost avertizată că va trebui să ucidă sau să fie ucisă, la prima ocazie cînd îl va întîlni pe judele Driscoll. Dacă avocatul apărării acceptă ca adevărate aceste afirmații, el, procurorul, nu-l va mai chema în boxa martorilor. Domnul Wilson răspunse că nu contestă aceste afirmații. (Murmure în sală : „E din ce în ce mai rău pentru Wilson !“)

Doamna Pratt declară în mărturia ei că nu auzise nici un țipăt și că nu știa ce anume o făcuse să se trezească, poate doar pașii repezi ce se apropiau de ușa de la intrare. Sărise din pat și se repezise în vestibul, cu capotul pe ea, și auzise atunci pașii celor care urcau treptele de la intrare și care o zbughiseră apoi pe urmele ei, în timp ce alerga spre iatac. În iatac, îl găsisse pe împricinat stînd deasupra fratelui ei ucis. (Aici, izbucni în plîns. Senzație în rîndurile asistenței.) Persoanele care intraseră pe urmele ei, continuă doamna Pratt, erau domnul Rogers și domnul Buckstone.

Interogată de Wilson, ea declară că gemenii i-au spus că erau nevinovați și că tocmai se plimbau, cînd un strigăt de ajutor, atît de puternic încît îl auziseră de la mare distanță, îi făcuse să se repeadă spre casă, unde o rugaseră pe ea și pe cei doi domni pomeniți adineauri, să le examineze mîinile și hainele — ceea ce și făcură, fără a descoperi vreo pată de sînge.

Rogers și Buckstone depuseră mărturie, confirmînd spusele doamnei Pratt.

Pumnalul fu adus în instanță pentru verificare, odată cu anunțul care-l descria cu precizie și oferea o recompensă celui care-l va găsi ; pumnalul corespundea întocmai acestei descrieri. Procurorul public puse la punct cîteva detalii mărunte, după care dădu cuvîntul apărării.

Wilson începu prin a spune că avea trei martori, și anume, domnișoarele Clarkson, care — cu câteva minute înainte de a se auzi strigătele de ajutor — văzuseră o tânără femeie cu fața voalată ieșind pe ușa din dos a casei judecătorului Driscoll ; mărturiile acestor domnișoare, laolaltă cu anumite probe concludente asupra cărora își va permite să atragă atenția curții, o vor convinge că există încă o persoană implicată în omor, dar nedescoperită pînă-n prezent ; după părerea lui, se cuvenea ca tribunalul să-și suspende lucrările pînă la găsirea acelei persoane, căci altfel ar fi fost nedrept pentru clienții săi. Și, fiind tîrziu, Wilson ceru permisiunea de a amîna pînă a doua zi dimineața interogatoriul celor trei martore.

Mulțimea ieși din sala tribunalului, depărtîndu-se în grupuri și perechi așezate, care discutau cu vioiciune și interes despre cele întîmplate în cursul procesului ; fiecare părea să fie bucuros de ziua petrecută în tribunal — numai avocatul, împricinații și bătrîna lor prietenă nu împărtășeau această satisfacție. Le lipsea nu doar bucuria, ci și speranța.

Despărțindu-se de cei doi gemeni, mătușa Patsy încercă să le ureze „noapte bună“ pe un ton vesel, dar vocea i se frînse.

Cu toate că se socotea absolut la adăpost, Tom urmărise cu o vagă neliniște fazele inițiale ale procesului, fiind sensibil din fire pînă și la cele mai neînsemnate motive de alarmă ; dar din clipa cînd slăbiciunea și subrezenia poziției lui Wilson fură scoase la iveală în fața tribunalului, re-devenise calm, ba chiar triumfător. Ieși așadar din sală, compătîmindu-l pe Wilson. „Domnișoarele Clarkson, își spunea el, sarcastic, au văzut cîcă o femeie necunoscută pe ușa din dos ! Pe *asta* se bizuie dumnealui ! I-aș acorda un secol, ba chiar și două, ca s-o găsească. O femeie care nu mai există, și ale cărei straie femeiești au fost arse, cenușa lor fiind azvîrlită în cele patru vînturi — da, da, sigur c-o s-o găsească !“

Gîndul acesta îl făcu să admire, pentru a suta oară, ingenioasele stratageme prin care se asigurase că nu va fi dat în vileag, sau măcar bănuît.

„Aproape întotdeauna în asemenea cazuri, există cite un detaliu sau două la care nu te-ai gîndit, vreo mică urmă lăsată din neatenție, și care duce la demascare ; în cazul de față, însă, n-a rămas nici un fel de urmă. La fel cum o pasăre care zboară noaptea-n văzduh, nu lasă în urma ei nimic, nici o diră. Doar un om care-ar fi în stare să dibuie pasărea aceea pe întuneric, urmărind-o în zbor, ar putea să-mi găsească urma și să-l prindă astfel pe asasinul judecătorului. Și cînd mă gîndesc că misiunea asta i-a revenit taman lui Wilson Zevzecul, nu altcuiva, mi se face milă de el ! O să mă amuz grozav văzîndu-l cum bijbiie în căutarea acelei femei inexistente, cînd făptașul real se află tot timpul sub nasul lui !“

Cu cît se gîndea mai mult, cu atît mai hazlie îi apărea întreaga situație. În cele din urmă își spuse : „O să-i pomenesc mereu de femeia aceea. De cîte ori o să mă nimeresc lîngă el, o să-l întreb, cu candoarea afectuoasă care-l irita atîta cînd îl întrebam cum îi mai merge cu avocatura : «I-ai dat de urmă, Zevzecule ?»“

Îi venea să rîdă, dar nu se făcea, fiindcă erau destui oameni în preajmă, iar el purta, chipurile, doliu după unchiu-său. Se hotărî, totuși, să-și îngăduie chiar în noaptea aceea distracția de a-l privi pe Wilson frămîntîndu-se din pricina procesului, și de a-l scoate din sărite cu cîte un cuvînt de simpatie și compătimire.

Wilson renunță să cîneze, căci îi trecuse pofta de mîncare. Scoțînd din colecție toate amprente digitale ale fetelor și femeilor, le cercetă cu un aer posac, vreme de o oră sau chiar mai mult : încerca să se convingă că amprente ale acelei fete misterioase existau undeva, și că trecuseră neobservate pînă atunci. Dar în zadar. Își trase înapoi jilțul și, încheștîndu-și mîinile deasupra capului, se lăsă pradă gîndurilor.

La vreo oră după căderea întunericului, își făcu apariția Tom Driscoll, care-i spuse, rîzînd, în timp ce se așeza pe un scaun :

— Va să zică ne-am întors la distracțiile din vremea cînd nu ne băga nimeni în seamă și n-aveam ce face ?

Și apucînd o lamelă, o ridică în lumină, ca s-o privească.

— Hai, bătrîne, vino-ți în fire, n-are nici un rost să-ți pierzi cumpătul și să te-ntorci la joaca asta de copii, numai din pricină că pata asta îți întunecă soarele nou-nouț și strălucitor. O să treacă, și-o să-ți fie iar bine !

Lăsă jos lamela și adăugă :

— Credeai că poți cîștiga mereu ?

— A, nu, oftă Wilson, nu mă așteptam la așa ceva, dar nu pot crede că Luigi ți-a omorît unchiul, și mi se rupe inima de mila lui. Ai simți la fel, Tom, dacă n-ai fi atît de pornit împotriva celor doi gemeni.

— Nu știu despre ce vorbești, replică Tom, întunecîndu-se la față, căci își amintise de bătaia primită. Avînd în vedere felul cum m-a tratat în noaptea aceea geamănul cel negricios, nu le datorez nici un pic de bunăvoință. Pornit sau nu contra lor, nu-mi sînt deloc pe plac, Zevzecule, și n-o să mă găsești printre cei care vor plînge la moartea lor, atît de meritată.

Deodată, exclamă, apucînd o altă lamelă :

— Ia te uită ! Asta poartă numele lui Roxy ! Ai cumva de gînd să împodobești palatele regale chiar și cu amprentele unor labe de negri ? Potrivit datei scrise aici, eu aveam șapte luni în momentul cînd ai luat amprentecele astea, iar Roxy mă creștea, pe mine și pe copilașul ei negru. Văd o linie de-a curmezișul amprenteii degetului ei mare. Ce mai e și asta ?

Și Tom îi întinse lui Wilson lamela.

— E ceva destul de obișnuit, îi răspunse Wilson, obosit. Îndeobște cicatricea unei tăieturi sau a unei zgîrîieturi.

Și, ridicînd spre lampă lamela, o privi cu nepăsare. Deodată, tot sîngele păru să i se scurgă din obraji, mîna începî să-i tremure, iar ochii i se ațintiră asupra lamelei, sticloși ca ai unui cadavru.

— Dumnezeuule ! exclamă Tom. Ce-i cu dumneata, Wilson ? Nu cumva leșini ?

Și se repezi să-i aducă un pahar cu apă, dar Wilson se trase înapoi, scuturat de-un fior.

— Nu, nu ! Ia-l de aici ! murmură el, tremurînd tot.

Pieptul îi sălta, iar capul i se bălăbănea mereu, ca al unui om năucit de o lovitură.

— O să mă simt mai bine cînd o să mă bag în pat, spuse în cele din urmă. A fost o zi grea pentru mine, m-am obosit peste măsură, da, de fapt nu doar azi, ci multe zile în șir.

— Atunci, te las să te odihnești. Noapte bună, bătrîne !

Dar, înainte de a pleca, Tom nu se putu opri să-i mai arunce o vorbă usturătoare :

— N-o lua așa în tragic. Nu poți cîștiga de fiecare dată. Lasă, c-o să vină vremea să spînzuri pe careva !

Wilson își spuse în gînd :

„Zău că-mi pare rău că trebuie să încep cu tine, măcar că ești o jigodie nenorocită !“

După ce bău un pahar cu whisky rece, se puse din nou pe treabă. Nu compară noile amprente lăsate fără voia lui de Tom pe lamela Roxanei, cu acelea lăsate pe mînerul pumnalului — nu era nevoie s-o facă (ajungea că le privea, cu ochiul lui experimentat) ; se ocupă de cu totul altceva, șoptindu-și din cînd în cînd : „Mare neghiob am fost ! Musai să mă gîndesc la o *fată*, dar un bărbat în straie de fată nu mi-a trecut niciodată prin minte !“

După ce scoase lamela cu amprente degetelor lui Tom la vîrsta de doisprezece ani, scoase și lamela cu amprente lăsate pe cînd era un prunc în vîrstă de șapte luni ; puse aceste două lamele alături de lamela cu urmele proaspete, lăsate în neștire de Tom.

— Acum, seria e completă, își spuse Wilson cu satisfacție și se așază să cerceteze amprente.

Dar bucuria lui nu ținu mult. Privind îndelung cele trei lamele, rămase perplex.

— Nu pricep nimic ! bombăni el, punîndu-le jos. La naiba ! amprente pruncului nu se potrivesc cu celelalte !

Se plimbă vreun ceas prin încăpere, meditănd la această enigmă, apoi scoase la vedere alte două lamele.

Se așază și le cercetă cu luare-amînte un timp, spunîndu-și mereu :

— Degeaba, nu pot pricepe. Nu se potrivesc, și totuși pot să jur că numele și datele sînt corecte, așa că *ar trebui* să se potrivească. În viața mea n-am pus o etichetă greșită pe vreo lamelă. Aici se ascunde o taină nemai-pomenită !

Era frînt de oboseală, mîntea începuse să i se încețoșeze. Trebuia să doarmă ca să-și îmborsăteze puterile și să vadă ce-i de făcut cu această enigmă. Dormi cam o oră, un somn agitat și chinuit, din care se trezi buimac.

„Ce-a fost visul ăsta ? se întrebă, încercînd să și-l amintească. Ce-a fost visul ăsta, care parcă mi-ar fi dezlegat taina...”

Sări în mijlocul încăperii, lăsîndu-și neterminată fraza și se repezi să aprindă lampa. După ce aruncă o privire grăbită lamelelor, exclamă :

„Asta e ! Dumnezeu, ce revelație ! Și nimeni n-a bănuț nimic, timp de douăzeci și trei de ani !”

„Pe pământ nu-i de nici un folos. S-ar cuveni să stea sub pământ, ca să inspire verzele.“

Calendarul lui Wilson Zevzecul

„1 aprilie : Ziua cînd ni se amintește ce sîntem în celelalte trei sute și șaizeci și patru“.

Calendarul lui Wilson Zevzecul

Wilson se îmbracă la repezeală și se puse pe treabă, sub mare presiune. Se trezise de-a binelea. Orice urmă de oboseală fusese alungată de marea și înviorătoarea lui descoperire. După ce făcu niște copii exacte și amănunțite ale unui număr de amprente, le mări de zece ori, cu ajutorul pantagrafului. Pe aceste reproduceri mărite, făcute pe coli de carton alb, se apucă să întărească și să sublinieze cu cerneală fiecare din liniile labirintului de spirale, curbe sau bucle care alcătuiau „desenul“ unei amprente. Pentru un ochi neavizat, toate amprenteale lăsate de degetele omenești pe lamelele astea de sticlă arătau cam la fel ; reproduse însă la o scară de zece la unu, ele semănau cu fibrele unui copac tăiat de-a curmezișul cu ferăstrăul, încît chiar și ochiul cel mai tocit putea vedea dintr-o privire, și de la o distanță de cîțiva pași, că nici un „desen“ nu semăna cu altul. Cînd Wilson își sfîrși treaba anevoioasă și fastidioasă, își rîndui rezultatele într-o ordine ascendentă, apoi adăugă mai multe reproduceri mărite la pantagraf, pe care le făcuse sporadic, de-a lungul anilor.

Noaptea trecuse, iar soarele răsărise demult. Pe la orele nouă, după ce înfulecă la repezeală ceva, Wilson porni spre tribunal. Cu douăsprezece minute mai tîrziu, se afla la locul lui, cu colecția lui de amprente.

Tom Driscoll le zări și, înghiontindu-și vecinul, îi șopti :

— Zevzecul e un adevărat geniu al afacerilor : de vreme ce nu-i în stare să cîştige procesul, crede că trebuie să profite măcar de ocazia de a-şi face reclamă, pe gratis, pentru podoabele lui aristocratice.

Wilson fu informat că martorii lui vor sosi în curînd, dar se ridică pentru a spune că nu le va folosi, probabil, mărturia. (În sală se auziră rîsete : „E clar că dă bir cu fugiţii ! S-a lăsat păgubaş !“)

— Am o altă mărturie, una mult mai bună ! adăugă Wilson.

(Vorbele acestea treziră interes şi stîrniră murmure de uimire, dar şi de dezamăgire).

— Dacă am aerul că mă năpustesc în ultimul moment asupra tribunalului cu această mărturie, o fac cu scuza că am descoperit existenţa ei abia noaptea trecută, foarte tîrziu, şi că de atunci încoace, pînă acum vreo jumătate de ceas, am fost ocupat cu examinarea şi clasarea documentelor. Vi le voi oferi de îndată, dar aş dori mai întîi să spun cîteva cuvinte. Onorată instanţă, afirmaţia principală, formulată în chipul cel mai stăruitor, cel mai viguros şi, aş putea spune, cel mai agresiv şi mai sfidător de către acuzare, este aceasta : că persoana a cărei mîină a lăsat amprentele acelea însîngerate pe mînerul pumnalului indian, ar fi însăşi persoana care a săvîrşit crima.

Wilson făcu o pauză de cîteva clipe, pentru a sublinia şi mai mult importanţa cuvintelor pe care avea să le rostească, pe un ton foarte calm :

— *Acceptăm această afirmaţie.*

Sala păru electrizată. Nimeni nu se aşteptase la o asemenea recunoaştere. Un murmur de uimire se stîrni în sală, şi unii îşi dădură cu părerea că avocatul, prea surmenat, îşi pierduse minţile. Pînă şi experimentatul judecător, deprins cu capcanele juridice şi cu tunurile camuflate ale procedurii penale, avu impresia că nu auzise bine, aşa că-l întrebă pe avocat ce anume spusese. Pe faţa impasibilă a

lui Howard nu se citea nimic, dar părea să-și fi pierdut și el cumpătul și placiditatea.

Wilson își continuă pledoaria :

— Nu numai că acceptăm afirmația aceea, dar o salutăm și subscriem pe deplin la ea. Lăsînd deocamdată această chestiune, ne vom ocupa acum de alte aspecte ale cazului, pe care ne propunem să le stabilim cu ajutorul unor probe sigure, urmînd a plasa și chestiunea cu pricina la locul ce-i revine în întregul lanț.

Wilson se hotărîse să încerce să umple cu cîteva presupuneri îndrăznețe golurile din imaginea pe care și-o făcuse în legătură cu origina și mobilul crimei — presupuneri ce ar fi putut contribui la o clarificare, dacă s-ar fi dovedit a fi adevărate, și care n-ar fi adus nici un prejudiciu, în caz contrar.

— După opinia mea, anumite circumstanțe ale cazului judecat de onorata instanță par să sugereze că omorul a avut un alt mobil decît cel invocat cu atîta stăruință de către domnul procuror. Sînt încredințat că mobilul nu a fost răzbunarea, ci jaful. S-a pretins că prezența celor doi frați gemeni în fatidică încăpere, curînd după ce li s-a adus la cunoștință că unul dintre ei va trebui să aleagă între a lua viața judecătorului Driscoll și a și-o pierde pe a sa în duel, ar fi un indiciu clar că instinctul de auto-conservare i-ar fi îndemnat pe clienții mei să se ducă într-ascuns acolo și să-l ucidă pe adversarul contelui Luigi, pentru a-l salva pe acesta. Dacă așa stau lucrurile, de ce au rămas acolo după săvîrșirea crimei ? Deși doamna Pratt, trezindu-se abia cu cîteva clipe mai tîrziu, n-a auzit strigătul de ajutor, ea a alergat spre încăperea aceea, unde i-a găsit pe cei doi gemeni, care nu făceau nici un efort ca să scape. Dacă ar fi fost vinovați, ar fi trebuit să fugă din casă chiar în clipa cînd dumneaei dădea buzna în încăpere. Dacă ar fi fost mînați de instinctul lor de auto-conservare să-l ucidă pe acel om neînarmat, n-ar fi trebuit ca același instinct să se manifeste cu și mai multă forță acum ? Ar fi

rămas oare vreunul dintre noi acolo ? Să nu ne denigrăm inteligența într-o asemenea măsură. S-a pus aici accentul pe faptul că acuzatul a oferit o foarte substanțială recompensă pentru cuțitul cu care a fost săvârșit omorul ; că nici un hoț nu s-a prezentat pentru a revendica acea extraordinară recompensă — ceea ce ar constitui o dovadă concludentă că afirmația privitoare la furtul cuțitului ar fi mincinoasă ; s-a mai spus că toate aceste detalii, puse în legătură cu memorabilele și, aparent, profeticele cuvinte rostite de răposat cu privire la pumnalul acela, precum și descoperirea aceluiași pumnal în încăperea fatală, în care, în momentul crimei, nu se afla nimeni altcineva decât proprietarul armei și fratele său — ar constitui un indestructibil lanț de probe, stabilind vinovăția acestor nefericiți străini. Dar voi declara, sub prestare de jurământ, că s-a oferit și pentru *hoț* o mare recompensă ; că ea a fost oferită în ascuns, fără nici o publicitate ; și că acest fapt a fost menționat în treacăt — sau măcar recunoscut în chip tacit — în împrejurări presupuse a fi sigure, deși s-ar putea să nu fi fost sigure. S-ar putea ca hoțul să fi fost de față el însuși.

Tom Driscoll, care pînă atunci nu-l slăbise din ochi pe vorbitor, își plecă privirea la auzul acestor cuvinte.

— În acest caz, urmă Wilson, hoțul ar fi trebuit să păstreze pumnalul, neîndrăznind să-l ofere spre vînzare sau să-l amanezeze. (În rîndurile publicului din sală, unii scuturară din cap, în semn de admirație pentru această „lovitură“ dată de avocat.) Voi dovedi, spre deplina satisfacție a juriului, că în încăperea judecătorului Driscoll s-a aflat și o altă persoană, cu cîteva minute înainte de apariția imprecinatului. (Vorbele acestea stîrniră o adevărată senzație ; acum, pînă și cei care încă mai moțăiau își ciuliră urechile.) Dacă se va socoti necesar, voi dovedi cu ajutorul domnișoarelor Clarkson că au întîlnit o persoană — aparent o femeie cu voal, care tocmai ieșise pe ușa din dos, cu cîteva minute după strigătele de ajutor. Persoana aceea nu

era o femeie, ci un bărbat deghizat în straie femeiești. (Din nou senzație. În clipa cînd lansă această presupunere, Wilson îl privi țintă pe Tom, pentru a vedea ce efect are asupra lui. „L-am nimerit în plin“, își spuse el, satisfăcut.) Scopul urmărit de acea persoană nu era omorul, ci jaful. E adevărat că seiful nu era deschis, dar pe masă se afla o casetă de tablă, conținînd trei mii de dolari. E ușor de presupus că hoțul era ascuns în casă, că știa de existența acelei casete și de obiceiul proprietarului ei de a-și număra banii și de a-și încheia socotelile în fiecare noapte — dacă avea cumva acest obicei, ceea ce, firește, nu afirm cu certitudine. Hoțul a încercat să ia caseta în timp ce posesorul ei dormea, dar a făcut zgomot și a fost prins, așa că a trebuit să facă uz de pumnal pentru a scăpa ; el a fugit fără a-și lua prada, deoarece a auzit niște pași apropiindu-se. Am terminat cu ipoteza mea și voi trece la probele pe care îmi propun să vi le înfățișez pentru a-i dovedi temeinicia.

Și Wilson scoase la iveală o parte din lamelele lui de sticlă. Cînd oamenii recunoscără aceste obiecte familiare, care le aminteau de vechea și copilăroasa lui manie, fețele lor își pierdură expresia de încordare și de ațîțare morbidă ; întreaga sală izbucni în hohote de rîs, și însuși Tom păru să ia parte la veselia generală. Wilson, însă, nu se arătă deloc descumpănit. După ce-și rîndui „arhiva“ pe masa din fața lui, spuse :

— Rog onorata instanță să-mi îngăduie a da cîteva explicații în legătură cu unele probe pe care le voi aduce, și pe care vă voi cere să-mi permiteți a le verifica, sub jurămint, în boxa martorilor. Fiecare om poartă cu sine, din leagăn pînă-n mormînt, anumite semne fizice care nu-și schimbă structura, și prin care poate fi oricînd identificat — fără umbră de îndoială. Aceste semne sînt iscălitura lui, autograful lui fiziologic ca să zic așa, un autograf cu neputință de contrafăcut ; omul nu poate deghiza sau ascunde acest autograf, care nu devine ilizibil cu trecerea timpului. Iscălitura aceasta nu e fața lui — care poate de-

veni de nerecunoscut, cînd îmbătrînește ; nu e nici părul lui, care poate să-i cadă ; nu e nici statura lui, care se poate regăsi și la alții ; nu e nici silueta lui, de asemenea ușor de regăsit și la alții, pe cînd iscălitura despre care vorbesc îi aparține exclusiv fiecărui om în parte, nu există nici un duplicat al ei în întreaga populație a globului pămîntesc ! (Din nou senzație în sală !) Acest autograf constă din liniile și încrețiturile delicate pe care Natura le înscrie în palmele mîinilor și-n tălpile picioarelor. Acei dintre voi care aveți privirea ageră, dacă vă veți uita atent la buricele degetelor voastre veți observa că aceste linii fine se împletesc strîns, aidoma acelor care indică pe hărți marginile oceanelor, și că ele formează diverse desene clar conturate, ca de pildă, arcuri, cercuri, curbe lungi, spirale etc. — desene ce diferă de la un deget la altul. (Toți cei prezenți își ridicară mîinile în lumină și, lăsîndu-și capetele pe umeri, începură să-și examineze atent buricele degetelor. „Așa e ! exclamară unii. N-am mai băgat de seamă pînă-acum !“) Desenele de pe mîna dreaptă nu sînt la fel cu acelea de pe mîna stîngă. („Da, așa e !“) Desenele de pe degetele fiecărui dintre voi diferă de cele de pe degetele vecinului. (Oamenii începură să-și compare degetele — pînă și judecătorul și jurații păreau absorbiți de această ciudată în-deletnicire.) Desenele de pe degetele mîinii drepte ale unui geamăn nu sînt la fel cu desenele de pe degetele mîinii lui stîngi. Desenele de pe degetele unui geamăn nu sînt identice cu acelea ale fratelui său geamăn — domnii jurați vor constata că desenele de pe buricele degetelor împricinatului nu se abat de la această regulă. (Mîinile celor doi gemeni fură numaidecît examinate.) Ați auzit adeseori vorbindu-se de cazurile unor gemeni într-atît de asemănători, încît, atunci cînd erau îmbrăcați la fel, nici măcar părinții lor nu-i puteau deosebi. Și totuși, nu a existat niciodată pe pămînt vreun geamăn care să fie lipsit, din leagăn pînă-n mormînt, de acest misterios și minunat autograf din năs-

care, prin care poate fi identificat fără greș. Din clipa când luați cunoștință de acest autograf al unui frate geamăn, celălalt frate nu vă poate înșela, dându-se drept primul.

Wilson rămase tăcut câteva clipe. Neatenția moare repede când un orator recurge la o asemenea pauză : ea reprezintă un fel de avertisment dat sălii, că urmează ceva important. Toate palmele și degetele fură lăsate în jos, toate spinările se îndreptară, toate capetele se înălțară, toți ochii se ațintiră asupra lui Wilson. Acesta mai așteptă câteva clipe, ca să îngăduie pauzei să-și desăvîrșească efectul miraculos asupra sălii ; apoi, când putu să audă, prin liniștea adîncă, ticăitul ornicului din perete, întinse mîna și, apucînd de tăiș pumnalul indian, îl ridică în aer, pentru ca toți să poată vedea petele de sînge de pe mîneru-i de fildes.

— Pe acest mîner, rosti el cu o voce egală, stă scris autograful ucigașului — scris cu sîngele bătrînului neajutorat și nevinovat, care vă iubea și pe care-l îndrăgeați cu toții ! Pe întreg pămîntul există un singur om a cărui mîna poate lăsa această amprentă sîngerie (aici, Wilson făcu o mică pauză, ridicîndu-și privirea spre ornicul care-și mișca pendulul încolo și-ncoace), iar eu vă asigur că vi-l voi arăta pe acel om, în această sală, înainte ca ornicul să bată de amiază, așa să-mi ajute Dumnezeu !

Uluită, buimăcită, nemaîștiind ce face, sala se ridică în picioare, ca și cum s-ar fi așteptat să-l vadă pe asasin apărînd în prag, și începu să murmure, de parcă s-ar fi stîrnit un vînt, din senin.

— Liniște ! Așezați-vă ! exclamă șeriful.

Oamenii se supuseră și se făcu din nou tăcere. Wilson aruncă o privire spre Tom, spunîndu-și : „Acum dă semne de neliniște. Pînă și oamenii care-l disprețuiesc îi plîng de milă ; își închipuie că unui tînăr care și-a pierdut binefăcătorul într-o împrejurare atît de cumplită, trebuie să-i fie tare greu să audă asemenea lucruri — și nu se înșeală.”

— Timp de peste douăzeci de ani, continuă el, m-am amuzat colecționînd aceste iscălituri ciudate în tîrgușorul

dumneavoastră, în care eram osîndit la inactivitate. Posed sute și sute de asemenea iscălituri în locuința mea. Fiecare poartă o etichetă cu numele și data respectivă — etichetă pusă nu a doua zi, sau măcar cu o oră mai târziu, ci chiar în momentul cînd era luată amprenta. Cînd voi intra în boxa martorilor, voi repeta sub jurămint lucrurile pe care le afirm acum. Posed amprente de judecătorilor, ale șerifului, ale fiecărui jurat. Nu cred că există în această sală vreo persoană, albă sau neagră, a cărei semnătură natală să nu o pot scoate la vedere, și nimeni nu-i în stare să se deghizeze în așa fel încît să nu-l pot depista dintr-o mulțime de semeni și identifica fără greș prin mîinile sale. Aș putea s-o fac chiar dacă persoana respectivă și eu însumi am ajunge să trăim o sută de ani ! (Publicul era din ce în ce mai ațîțat). Am cercetat atît de mult unele din aceste semnături, încît am ajuns să le cunosc la fel de bine cum cunoaște un casier de bancă iscălitura celui mai vechi client al său. Mă voi întoarce cu spatele și vă voi ruga pe cîțiva dintre dumneavoastră să fiți atît de buni și să vă treceți degetele prin păr, apoi să le apăsați pe unul din geamurile ferestrei de lîngă juriu. O dată cu dumneavoastră, să-și lase amprente și cei doi împricinați. Și vă mai rog ca tot dumneavoastră să vă lăsați amprente pe un alt geam, laolaltă cu amprente acuzăților, dar nu în același raport sau în aceeași ordine ca pe primul geam, deoarece există o șansă ca o persoană la un milion să ghicească din întîmplare, o dată, amprente cuiva, iar eu aș dori să fiu pus de două ori la încercare.

Și, întorcîndu-se cu spatele, așteaptă pînă cînd cele două geamuri fură acoperite cu desenele ovale ale unor amprente fine, vizibile doar celor care le-ar fi privit pe un fundal întunecos, bunăoară frunzișul unui copac. Apoi, la cererea oamenilor, Wilson merse la fereastră, cercetă amprente și spuse :

— Aceasta e mîna dreaptă a contelui Luigi ; cu trei semnături mai jos, e mîna lui stîngă. Aici e mîna dreaptă

a contelui Angelo ; ceva mai jos, mîna lui stîngă. Și acum, să trecem la celălalt geam : aici sînt amprentezele contelui Luigi, iar acolo cele ale fratelui său. Corect ?

Răspunsul fu o rafală de aplauze.

— E un adevărat miracol ! exclamă președintele tribunalului.

Wilson se întoarse la fereastră și spuse, arătînd cu degetul :

— Aceasta e semnătura domnului judecător Robinson. (Aplauze.) Aceasta e semnătura sergentului Blake. (Aplauze.) Aici, aveți semnătura lui John Mason, membru al juriului. (Aplauze.) Aici, semnătura șerifului. (Aplauze.) Nu-i pot numi pe ceilalți, dar posed amprentezele lor la mine acasă, cu numele și datele respective și i-aș putea identifica pe toți cu ajutorul colecției mele de amprente.

Și spunînd acestea, Wilson se întoarse la locul lui, într-o furtună de aplauze, căreia îi puse capăt șeriful. Tot el îi sili pe oameni să se așeze, fiindcă se ridicaseră în picioare, dornici, firește, să vadă minunea. Președintele, jurații, șeriful și toți ceilalți fuseseră prea absorbiți de spectacolul oferit de Wilson, pentru a mai fi atenți la altceva.

— Și acum, urmă Wilson, am aici autografele natale a doi copii, mărite de zece ori față de original cu ajutorul pantagrafului, astfel încît oricine poate vedea dintr-o singură ochire deosebiri. Îi vom numi pe acești copii „A” și „B”. Iată amprentezele digitale ale lui „A”, luate cînd avea cinci luni. Iată-le din nou, luate la vîrsta de șapte luni. (Tom tresări !) După cum vedeți, sînt la fel. Iată acum amprentezele lui „B”, cînd avea cinci luni, și apoi șapte luni. Și ele sînt identice, dar au un desen destul de diferit față de desenul din amprentezele lui „A”, după cum puteți observa. Mă voi mai referi în curînd la ele, dar deocamdată să le întoarcem pe cealaltă față. Aveți aici, mărite de zece ori, autografele celor două persoane acuzate de uciderea judecătorului Driscoll. Am făcut aceste copii la pantagraf ieri noapte și voi jura că spun adevărul. Rog pe domnii jurați

să compare aceste amprente cu amprente digitale lăsate de împiricinați pe geamurile ferestrei, pentru a comunica instanței dacă ele sînt sau nu aceleași.

Și Wilson îi întinse primului jurat o lupă puternică.

Jurații apucară pe rînd lupa și cartonul și făcură comparația cerută.

Apoi primul jurat îi comunică președintelui tribunalului :

— Excelență, sîntem cu toții de acord că amprente sînt identice.

Wilson i se adresă din nou primului jurat :

— Vă rog să întoarceți cu fața în jos cartonul acesta, și să-l luați pe cel pe care vi-l dau acum, pentru a compara, la lupă, semnătura de pe el cu semnătura fatală de pe mînerul pumnalului, și a comunica apoi instanței constatările dumneavoastră.

Membrii juriului cercetară cu luare-aminte și raportară :

— Excelență, ele sînt perfect identice.

Wilson se întoarse cu fața spre procuror și spuse, pe un ton grav, în care se deslușea limpede un avertisment :

— Onorată instanță, acuzarea a afirmat, cu tărie și în chip stăruitor, că amprente pătate de sînge de pe mînerul pumnalului ar fi fost lăsate de asasinul judecătorului Driscoll. M-ați auzit acceptînd această afirmație, ba chiar salutînd-o. Comparați amprente digitale ale acuzatului cu amprente lăsate de asasin și raportați, adăugă el adresîndu-se juraților.

Aceștia trecură la examinarea amprentelor. În sala tribunalului se așternu o tăcere mormîntală, în așteptarea rezultatului ; iar cînd, în cele din urmă jurații rostriră : „*Nici măcar nu seamănă*“, se auzi un ropot de aplauze și întreaga sală se ridică în picioare. Cu chiu cu vai izbuți șeriful să restabilească ordinea, cu ajutorul oamenilor săi. Tom își schimba mereu poziția, dar nu reușea să-și găsească locul. Cînd Wilson văzu că sala a redevenit atentă,

roști cu gravitate, arătînd cu degetul spre cei doi gemeni :

— Oamenii aceștia sînt nevinovați. Nu mai am nici o treabă cu ei. (Sala începu din nou să aplaude, dar forțele de ordine o readuseră la tăcere.) Acum vom încerca să-l găsim pe vinovat. (Ochii lui Tom ieșiseră din orbite. «Da, își spuneau oamenii, sărmanul de el a avut o zi foarte grea !») Să ne întoarcem la autografele din pruncie ale lui „A“ și „B“. Îi rog pe domnii jurați să examineze aceste copii mărite după amprenteale lui „A“ de la vîrsta de cinci și, respectiv, șapte luni. Corespund ele ?

— Perfect ! răspunse primul jurat.

— Examinați acum această copie pantagrafiată după amprenteale luate la vîrsta de opt luni și marcată de asemenea cu litera „A“. Corespunde ea cu celelalte două ?

Răspunsul fu rostit cu uimire :

— Nu, există o mare deosebire între ele !

— Aveți dreptate. Luați acum aceste două copii mărite după autografele lui „B“ la vîrsta de cinci și, respectiv, șapte luni. Corespund ?

— Perfect.

— Luați și această a treia copie mărită, după autograful lui „B“ la vîrsta de opt luni. Seamănă ea cu celelalte două ?

— Nicidecum !

— Știți cum se explică aceste deosebiri stranii ? O să vă spun eu cum. Dintr-un motiv necunoscut nouă, dar probabil egoist, cineva i-a schimbat în leagăn pe acești copii.

Vorbele lui Wilson stîrniră, bineînțeles, senzație. Roxana rămase cu gura căscată, dar nu păru tulburată : a ghici schimbarea copiilor în leagăn era una, dar a ghici cine anume făcuse această schimbare, era cu totul altceva. Wilson Zevzecul era, firește, în stare de multe lucruri, dar nu și să facă minuni. Roxy se simțea la adăpost, așa că zîmbi în sinea ei.

— Între vîrsta de șapte luni și vîrsta de opt luni, urmă Wilson, copiii aceștia au fost schimbați unul cu celălalt în leagăn.

Și adăugă, după una din pauzele pe care le făcea de obicei, pentru a-și pregăti efectul :

— Iar persoana care i-a schimbat se află în această sală !

Roxy simți că inima încetează să-i bată. Oamenii, parcă electrizați, se ridicară în picioare, ca și cum ar fi vrut să vadă persoana. Tom rămăsese fără vlagă, ca un om din care viața se scurge încet.

— „A“ a fost pus în locul lui „B“, urmă Wilson. „B“ a fost transferat la bucătărie și a devenit un sclav negru. (Senzație, strigăte minioase.) Dar el vi se va înfățișa peste un sfert de oră ca un om alb și liber ! (Ropote de aplauze, curmate de oamenii șerifului.) De la vârsta de șapte luni și pînă astăzi, „A“ a fost un uzurpator ; în colecția mea de amprente, el apare sub numele de „B“. Iată o copie mărită după amprentele lui la vârsta de doisprezece ani. Comparați-le cu iscălitura asasinului de pe mînerul pumnalului. Se potrivesc ?

Primul jurat răspunse :

— *Întocmai !*

Wilson spuse, pe un ton solemn :

— Ucigașul prietenului meu și al dumneavoastră — generosul și inimosul York Driscoll — se află în mijlocul nostru. Valet de Chambre, sclav negru, purtînd falsul nume de Thomas à Becket Driscoll, lasă-ți pe geam amprente digitale care te vor duce în ștreang !

Tom își întoarse spre Wilson fața pămîntie, care cerșea îndurare și, mișcîndu-și neputîncios buzele livide, se prăbuși fără vlagă pe podea.

Wilson rupse tăcerea sălii îngrozite, cu cuvintele :

— A mărturisit. Nu mai e nevoie de altceva.

Roxy se lăsă în genunchi, își acoperi fața cu palmele și bîigui, printre suspine :

— Dumnezeu milostivească-se de păcătoasa de mine !

Orologiul bătu ora douăsprezece.
Președintele tribunalului suspendă ședința. Noul deținut, cu cătușe la mâini, fu evacuat.

ÎN CHEIERE

„Adesea un om care nu-i în stare să mintă, își închipuie că-i cel mai în măsură să aprecieze valoarea unei minciuni.“

Calendarul lui Wilson Zevzecul

„12 octombrie. Descoperirea. E minunat că a fost descoperită America, dar și mai minunat ar fi fost să nu fie.“

Calendarul lui Wilson Zevzecul

Cetățenii tirgușorului rămaseră treji toată noaptea, pentru a discuta despre uimitoarele întâmplări din ajun și a emite presupuneri în legătură cu data procesului lui Tom. Rînd pe rînd, ei se perindau la locuința lui Wilson pentru a-i cînta o serenadă și a-i cere să vorbească — iar cînd el consimțea, răgușeau de atîta entuziasm, fiindcă toate vorbele lui deveniseră de aur, toate erau admirabile. Lunga lui luptă cu ghinionul și prejudecățile luase sfîrșit ; era un om făcut, pentru totdeauna.

Și în timp ce cite o ceată de entuziaști gălăgioși se depărta de locuința lui, se găsea vreun cetățean să-și ridice glasul pentru a spune :

— Tocmai acesta e omul pe care noi toți l-am poreclit „Zevzecul“ vreme de peste douăzeci de ani ! A demisionat din acest post, prieteni !

— Da, dar postul n-a rămas vacant : îl ocupăm noi înșine !

Cei doi gemeni, pe deplin reabilitați, deveniseră niște eroi de roman. Dar, sătui de aventurile lor în vest, ei plecară numaidecît în Europa.

Roxy era distrusă. Tînărul pe care-l osîndise la douăzeci și trei de ani de sclavie continuă să-i plătească pensia lunară de treizeci și cinci de dolari, pe care-o căpătase de la falsul moștenitor, dar inima ei era prea zdrobită pentru a se putea lecu cu ajutorul banilor ; ochii îi erau stinși, ținuta marțială îi părăsise trupul, iar rîsul încetă să i se mai audă. Nu-și mai găsea mîngîiere decît în biserică.

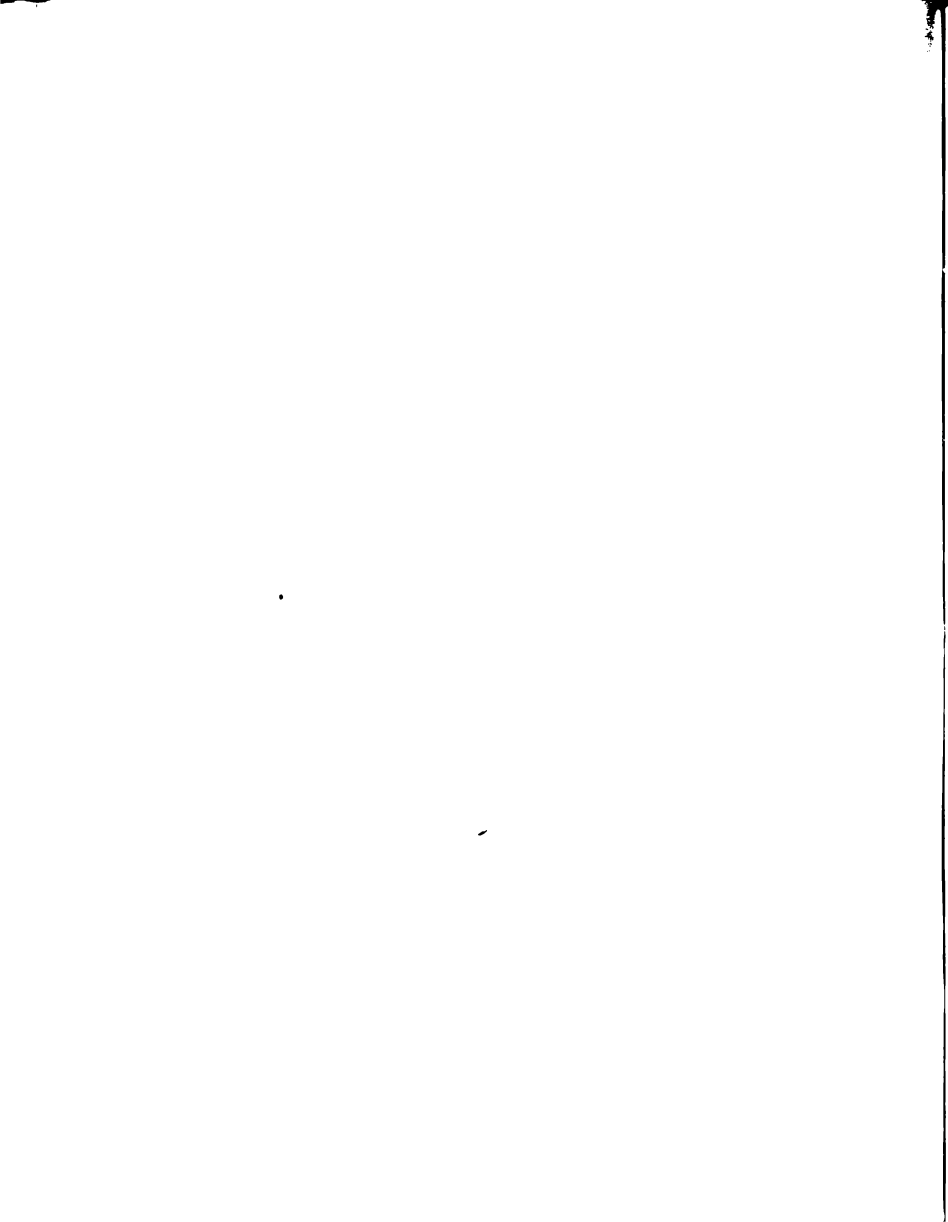
Adevăratul moștenitor se pomeni dintr-odată bogat și liber, dar într-o situație cît se poate de penibilă. Nu știa carte, și vorbea în cel mai vulgar dialect negru. Ținuta, gesturile, atitudinile, felul cum rîdea — toate erau vulgare și necioplite ; manierele lui erau cele ale unui sclav. Bani și îmbrăcăminte elegantă nu puteau remedia sau acoperi aceste cusururi, ci dimpotrivă le scoteau și mai mult în relief, un relief patetic. Bietul băiat nu putea îndura spaima ce-l năpădeau în saloanele albilor, și nu se simțea liniștit și la largul lui decît în bucătărie. Strana familiei era un chin pentru el, și totuși nu putea intra în „galeria negrilor“ — acest liman de liniște îi era interzis pentru totdeauna. Dar nu putem să-i urmărim soarta ciudată — ar fi o poveste prea lungă.

Falsul moștenitor făcu mărturisiri complete și fu condamnat la închisoare pe viață. Se ivi însă o complicație. Proprietățile lăsate de Percy Driscoll se aflau într-o stare atît de jalnică la moartea lui, încît creditorii nu-și putură scoate decît șazeci la sută din datorii prin punerea lor în vînzare. Creditorii se plîngeau însă că, întrucît printr-o eroare de care ei nu erau vinovați, falsul moștenitor nu fusese trecut în inventar laolaltă cu restul bunurilor, suferiseră o mare pagubă. Drept care, afirmau cu îndreptățire că „Tom“ era proprietatea lor, de opt ani încoace și că pierduseră și așa destul, fiind lipsiți de serviciile lui în acest

lung răstimp, ca să li se mai ceară să piardă ceva în plus ; dacă el le-ar fi fost predat la timp, l-ar fi vândut, așa că „Tom“ n-ar mai fi putut să-l omoare pe judecătorul Driscoll — de aceea, nu el săvîrșise de fapt crima : vinovat era inventarul greșit întocmit. Toată lumea socoti logic acest raționament ; căci dacă „Tom“ ar fi fost alb și liber, ar fi fost fără îndoială drept să fie pedepsit — nu ar fi însemnat pentru nimeni o pierdere ; dar a-l închide pe un sclav de preț pentru toată viața, asta era altă căciulă.

De îndată ce guvernatorul înțelese situația, el îl grație pe Tom, iar creditorii îl vîndură în josul fluviului.

ACEI GEMENI NEMAIPOMENIȚI

Cine nu se naște cu talentul de romancier trece prin momente grele cînd încearcă să construiască un roman. O știu din proprie experiență. Respectivul nu are o idee clară despre povestea pe care vrea s-o spună — de fapt, n-are nici o poveste de spus. Nu are în minte decît niște personaje, vreo cîteva întîmplări, precum și o localitate. Cunoaște acele personaje, cunoaște și localitatea cu pricina, și e convins că poate vîri personajele în întîmplările acelea, pentru a obține rezultate interesante. Se pune așadar pe treabă. Ca să scrie un roman ? Nu ! Gîndul acesta îi vine mult mai tîrziu ; la început, omul își propune doar să scrie o istorioară, una foarte scurtă, o istorioară de șase pagini. Fiind însă vorba de o istorioară pe care n-o știe, și de care nu poate lua cunoștință decît ascultînd-o, pe măsură ce ea se desfășoară, istorioara asta are darul de a se lăți, mereu și mereu, pînă ce umple o carte întreagă. O știu prea bine, pentru că mi s-a întîmplat și mie, de atîtea ori !

Și am mai băgat de seamă ceva, și anume, că, pe măsură ce istorioara se lungește, intenția originală (sau tema) tinde să fie desființată, înlocuită fiind de o cu totul altă intenție. Așa s-a întîmplat de pildă cu o schiță pe care începusem s-o scriu pentru o revistă — o schiță hazlie și fantastică, despre un prinț și un cerșetor : ea a căpătat, din

proprie inițiativă, un caracter grav și, în această nouă formă, a crescut pînă la proporțiile unei cărți. Cam același lucru s-a întimplat și cu Wilson Zevzecul. Am avut destul de mult de furcă cu povestirea aceea, deoarece în cursul scrierii ei s-a transformat cu de la sine putere dintr-o farsă într-o tragedie — o împrejurare cît se poate de penibilă. Dar partea cea mai rea, e că nu era o singură povestire, ci un amestec de două povestiri, care se împiedicau și se intrerupeau la tot pasul, provocînd la nesfîrșit confuzie și necazuri. Nu puteam oferi cartea spre publicare, fiindcă mă temeam să nu-i scoată din minți pe cititori. Nu știam ce se-ntîmplă cu ea, fiindcă încă nu observasem că ascundea două povestiri în urzeala ei unică. Mi-au trebuit multe luni de zile pentru a descoperi acest lucru. Am cărat cu mine de cîteva ori manuscrisul de-a lungul Atlanticului, citindu-l și studiindu-l la bordul vaporului, pînă ce, în cele din urmă, am descoperit unde era buba. Atunci, necazurile au luat sfîrșit : am smuls din rădăcină una din povestiri și am lăsat-o pe cealaltă — un fel de operație cezariană de ordin literar.

Ar dori oare cititorul să afle cîte ceva despre povestirea pe care am dat-o afară ? I s-a vorbit de multe ori despre felul cum lucrează un romancier înnăscut și experimentat. N-ar fi oare dispus să-mi îngăduie a-i completa cunoștințele, printr-o imagine asupra felului cum lucrează un cîrpaci ?

Inițial, povestirea se intitula Acei gemeni nemaipomeniți. Intenționam să scriu o povestire foarte scurtă. Văzusem poza unui „monstru“ italian — mai bine zis a doi „monștri“, exhibați prin orașele noastre — o combinație de două capete și patru brațe altoite pe un singur trup și o singură pereche de picioare, și mă gîndisem să scriu o povestioară fantastică și năstrușnică, avînd ca protagonist — sau protagoniști — acest monstru, iar ca protagonistă o domnișoară idioată ; două cucoane bătrîne și doi băieți ur-

mau să joace roluri mai puțin importante. Am dezvoltat, firește, pe larg aceste personaje și isprăvile lor. Dar povestirea a început să se lățească, și s-a tot lătit așa, noi și noi personaje strecurându-se în ea și ocupînd din ce în ce mai mult spațiu cu conversația și cu problemele lor. Printre ele s-a ivit și un străin, poreclit Wilson Zevzecul, și o femeie pe nume Roxana ; la un moment dat, isprăvile acestor doi l-au adus pe primul plan pe un tînăr cu numele de Tom Driscoll, care-și avea locul undeva în fundalul întunecos al povestirii. Cartea nu era nici pe jumătate terminată, cînd aceste trei personaje au preluat aproape în întregime comanda, conducînd povestirea ca pe o întreprindere proprie, deși n-aveau nici un drept să procedeze astfel, într-o povestire cu care n-aveau nimic de-a face.

Cînd cartea a fost gata și m-am apucat să o recitesc pentru a vedea ce devenise echipa cu care pornisem la drum — mătușa Patsy Cooper, mătușa Betsy Hale, cei doi băieți și Rowena, eroina de categorie ușoară — ia-i de unde nu-s ! Dispăruseră din povestire, într-un moment sau altul. Le-am căutat urma și i-am găsit — i-am găsit rătăciți, uitați, nefăcînd nimic și deveniți pentru totdeauna ne folositori. O situație cît se poate de penibilă. Penibilă în general, și îndeosebi în cazul Rowenei, deoarece concepusem pentru ea o căsătorie din dragoste, cu unul dintre cei doi gemeni — adusesem povestea asta de dragoste la o temperatură de incendiu, introducînd și o ceartă destul de dramatică, în care Rowena își denunța în termeni patetici logodnicul pentru că se îmbătase criță, și respingea ironic „explicațiile” lui, pe care nici nu voia să le audă, preferînd să-l alunge de lîngă dînsa „pentru totdeauna”, cum se întîmplă de obicei în romane ; sărăcuța, stătea și plîngea, cu inima zdrobită, deoarece descoperise că iubitul ei spusese adevărul și că nu el, ci celălalt geamăn, cealaltă jumătate a monstrului băuse băutura ce-l amețise ; jumătatea ei era un adept al prohibiției și nu pusese niciodată în gură

vreun strop de băutură ; și cu toate că fusese beat crișă vreme de trei zile în șir, era cu totul nevinovat ; ba chiar, se străduia din răsputeri, când era treaz, să-l aducă pe frate-său pe calea cea bună, mai ales că acest frate bețiv nu se îmbăta niciodată, așa că băutura nu-i pricinuia nici o plăcere. Da, sărăcuța de dînsa, ajunsese în acest punct, cu biata-i inimă zdrobită, chinuită de marea nedreptate pe care-o săvîrșise contra logodnicului ei !

Nu știam ce să fac cu ea. Îmi părea rău de ea, se înțelege, dar campania luase sfîrșit, cartea era gata, iar dumeaiei rămăsese pe linie moartă și nu mai puteam s-o împing la loc, nicăieri. Nu puteam, desigur, nici s-o las acolo — n-ar fi avut nici o noimă. După ce-i dădusem atîta importanță, și făcusem atîta caz de problemele ei, ar fi fost absolut necesar să dau socoteală cititorului în legătură cu dînsa. M-am tot gîndit cum să fac ca s-o dreg, dar degeaba. În cele din urmă, mi-am dat seama limpede că nu exista decît o ieșire : trebuia pur și simplu să-i dau brînci afară. Mă durea inima s-o fac, fiindcă după atîta conviețuire ajunsesem s-o îndrăgesc oarecum, măcar că era atît de cretină și debita atîtea prostii enervante, de un sentimentalism ce-ți întorcea mațele pe dos. Trebuia totuși s-o fac. De aceea, după ce am pus deasupra capitolului 17 o remarcă din „Calendarul“ lui Wilson, privind ziua de Patru Iulie, mi-am început capitolul cu această constatare de ordin statistic :

„Rowena s-a dus după cină în curtea din fund, ca să privească focurile de artificii, și, căzînd în fîntină, s-a înecat“.

Suna cam abrupt, dar mă gîndeam că s-ar putea ca cititorul să nu observe, deoarece schimbasem cu totul subiectul. În orice caz, fraza cu pricina o scotea pe Rowena din locul ocupat pînă atunci și o împiedica să mai stea în drum, ceea ce era esențialul. Părea un mijloc prompt și eficient de a plivi niște personaje blocate complet, și totodată un mijloc destul de bun pentru eradicarea altora ;

drept care, i-am descoperit și pe cei doi băieți, și am scris că „într-o noapte au ieșit ca să dea cu pietre în motan și, căzînd în fîntînă, s-au înecat“. După aceea, le-am căutat și le-am găsit pe mătușa Patsy Cooper și mătușa Betsy Hale, acolo unde se împotmoliseră, și am scris că „au ieșit într-o noapte cu gîndul să-i viziteze pe bolnavii din tîrgușor, dar au căzut în fîntînă și s-au înecat“. Intenționez să mai înec și alte cîteva personaje, dar am renunțat, în parte pentru că-mi făceam socoteala că, prea des repetat, procedeul ar putea trezi atenție, și poate chiar simpatie pentru respectivele personaje, și în parte pentru că fîntîna nu era cine știe ce mare, ca să încapă în ea atîta lume.

Totuși povestirea nu mă mulțumea. Aveam acum o serie de personaje noi, care deveniseră peste măsură de proeminente, încăpățînîndu-se să rămînă așa pînă la sfîrșit ; pe de altă parte, în vechea versiune, unele personaje făceau tărăboi și se agitau cîtva timp, ca să dispară apoi brusc, căzînd într-un puț. Exista pe undeva un defect fundamental, pe care trebuia să-l depistez și să-l înlătur.

Defectul se dovedi a fi cel despre care am pomenit — existența a două povestiri într-una singură : o farsă și o tragedie. De aceea, am scos farsa și am lăsat tragedia. Echipa inițială a rămas, dar numai cu numele, nu ca personaje reale. Proeminența lor dispăruse cu desăvîrșire ; nu mai erau vrednice nici măcar să se înece, așa că am înlăturat acel detaliu. De asemenea, i-am despărțit fizic pe cei doi gemeni, transformîndu-i în două personaje distincte. Acum, nu mai era cazul să poarte niște nume străine, dar fiindcă ar fi fost prea complicat să înlătur aceste nume, i-am lăsat botezați așa cum fuseseră, fără să mai dau vreo explicație.

CAPITOLUL 1

Cei doi gemeni sînt aduși în scenă chiar în primul capitol al versiunii originale, al celei fanteziste. Mătușa Patsy Cooper a primit scrisoarea lor, prin care cei doi solicită să fie acceptați ca chiriași. Rowena, beată de fericire, o roagă pe maică-sa să dea citire scrisorii.

— Bine, șezi jos și taci o clipă, nu te mai fiții atîta — mă obosești ! Scrisoarea începe așa : „*Stimată doamnă...*“

— Îmi place cum începe, mămico, ție nu ? Dovedește că-s bine crescuți.

— Da, am băgat de seamă încă la prima lectură. „Frațele meu și cu mine, citind din întâmplare anunțul dumneavoastră în ziarul local...“

— Ce frumos sună, nu-i așa, mămico ?

— Da, așa mi se pare și mie... „vă rugăm să ne încredințați camera pe care o oferiți. Sîntem gemeni, în vîrstă de douăzeci și patru de ani...“

— Gemeni ! Ce grozav ! Sper că-s chipeși, sînt sigură că-s chipeși ! Tu nu sperii, mămico ?

— Eu, una, nu-s pretențioasă. „*Italiani de origină...*“

— Ce romantic ! Gîndește-te, mămico, în tîrgușorul ăsta n-a călcat pîn-acum picior de italian ! Toată lumea o să dorească să-i vadă, iar ei vor fi *ai noștri* ! Gîndește-te !

— „...am trăit multă vreme în diferite țări europene și un număr de ani în Statele Unite.“

— O, gîndește-te cîte minunății or fi văzut, mămico !
N-ar fi bine să-i ascultăm ce povestesc ?

— Cred că da, da, n-ar fi rău. „Ne numim Luigi și Angelo Capello“...

— Superb, absolut superb ! Nu ca Jones, Robinson și alte asemenea nume oribile.

— „Dvs. doriți un singur chiriaș, dar îngăduiți-ne, scumpă doamnă, să plătim pentru doi chiriași, și vă asigurăm că nu vă vom incomoda. Vom dormi amîndoi în același pat. Sintem obișnuiți dintotdeauna, și chiar preferăm să dormim astfel.“ După aia zice c-au să ajungă aici joi.

— Păi, azi e abia marți ! Nu știu zău, mămico, cum o s-aștept pînă-atunci ! Vremea trece atît de încet, iar eu mor de nerăbdare să-i văd ! Care din ei o fi mai înalt, mămico ?

— De unde-aș putea să știu, copila mea ? Păi, gemenii-s de obicei cam de-aceeași statură.

— Atunci, spune-mi măcar care din ei crezi că-i mai chipeș ?

— Dumnezeu știe, eu n-am habar.

— Eu una cred că Angelo — oricum, are numele ăla mai frumos. Nu-i așa că-i un nume grozav ?

— Da, e destul de frumos. Mi-ar fi amîndoi și mai simpatici dacă aș ști cum să le pronunț numele, adică pe italienește. Cred că noi, în Missouri, pronunțăm altfel decît ăi din Italia.

— Poate că da. Luigi e ăla care-a scris scrisoarea. De ce crezi că n-a scris-o Angelo ?

— Păi, de unde să știu ? Ce importanță are cine-a scris-o, de vreme ce-a scris-o cineva ?

— Sper că ălalalt nu-i bolnav ! Crezi cumva că-i bolnav, mămico ?

— Pe dracu', bolnav ! De ce să fie bolnav ?

— A, nu se știe niciodată. Străinii ăștia, cu asemenea nume, sînt așa de delicați ! Și firește, numele astea nu

prea se potrivesc cu clima noastră — nu te poți aștepta să se potrivească.

(Și așa mai departe, la neșfârșit. Vremea se scurge încet. Vine și ziua de joi : către miezul nopții, vaporul sosește, în toiul unei furtuni.)

În cele din urmă se auzi o bătaie în ușă, iar nerăbdătoarea familie se repezi s-o deschidă. Doi negri își făcură apariția, fiecare cărind câte un cufăr, și porniră pe scări în sus, spre camera de oaspeți. Se arătă apoi și uluitoarea creatură — un om cu două capete și patru brațe, pe un singur trup, proptit pe două picioare ! *El* — sau *ei*, după cum doriți — se înclină ceremonios, dar familia Cooper nu fu în stare să răspundă numaidecît : era paralizată ! În clipa aceea, din spatele grupului se auzi o exclamație — „Dumnezeule !“ — urmată de un zgomot de văsărie spartă, iar negresa Nancy rămase cu ochii holbați lângă tava cu cești de ceai căzută la picioarele ei. Incidentul acesta rupse vraja și trezi familia. Frumoasele capete ale noului venit se înclinară din nou, iar unul dintre ei rosti cu grație și demnitate :

— Doamnă și domnișoară, vă rog să-mi acordați onoarea de a vi-l prezenta pe fratele meu, contele Luigi Cappello (celălalt cap se înclină), precum și pe mine însumi, contele Angelo. Totodată, vă cerem sincere scuze pentru întârzierea cu care-am sosit, o întârziere cu neputință de evitat.

Ambele capete se înclinară încă o dată.

Sărmana gazdă izbuti să bîiguie, în culmea zăpăcelii :

— Sînt bucuroasă să vă cunosc, domnule sau domnilor. Cît despre întârziere, nu face nimic. V-o prezint pe fiică-mea Rowena, domnule, domnilor. Vă rog să poftiți în salonaș și să luați loc la masă, la o gustare. Sînteți uzi learcă și trebuie că vă simțiți prost — amîndoi, adică.

Dar, spre adinca ușurarea a bătrinei, cei doi refuzară politicos, sub cuvînt că nu vor să mai rețină gazdele, dor-nice să se ducă la culcare ; apoi se înclinară pe rînd și, spunînd „noapte bună”, ciudata apariție se depărtă, pe urmele frățiorilor Rowenei, care-i conduseră sus pe scări, cu cîte o luminare în mînă.

Văduva Cooper se tîri pînă-n salonaș și se prăbuși, gemînd, într-un jîlt, urmată de Rowena, care-și pierduse graiul, de uimită ce era. Rămaseră amîndouă tăcute în atmosfera zăpușitoare din salonaș, fără să ia seama la bîzîitul milioanei de țîntari, la vuietul furtunii, la răpă-itul ploii pe geamuri și pe acoperiș, la flacăra albă a fulgerelor sau la bubuitul năprasnic al tunetelor ; nu se mai gîndeau la nimic altceva decît la acea minunăție, la acea apariție bizară care dispăruse la fel de brusc precum se ivise ! Nu-și puteau scoate din minte imaginea acelei făpturi stranie, care, în ciuda vorbelor și a manierelor ei alese, le zgîduise ca un cutremur, cu înfățișarea-i îngrozitoare. În cele din urmă, văduva spuse, cu voce stinsă, în timp ce trupu-i firav era scuturat de-un fior de gheață :

— Uf, ce m-am speriat uitîndu-mă la iadeșul ăla !

Rowena nu-i răspunse. Era încă buimăcită și nu-și recăpătase graiul.

Văduva urmă să vorbească, oarecum înciudată acum :

— Cică-s obișnuiți să doarmă împreună, ba chiar preferă ! Și eu, care-mi ziceam c-o fac ca să nu mă deranjeze ! Și că-i frumos din partea lor ! Cînd, de fapt, o persoană în situația în care e tînrul...

— Mămico, nu începe să te pornești contra lui. Sînt sigură că-i un suflet bun și că-i bine intenționat. Ambele lui fețe o arată.

— Nu-s chiar așa sigură. Al din stînga, vreau să zic ăla care-i pe partea stîngă, n-are după părerea mea o față la fel de frumoasă ca a lui frate-său.

— Adică a lui Luigi.

— Da, Luigi. În orice caz, ăla oacheș la față, ăl de stătea la apus de frate-său, cînd s-au ivit în prag. Pot să jur că se ținea de șotii și de tot felul de rele, cînd era copil. Și că maică-sa izbutea cu greu să pună gheara pe el cînd voia să-l prindă. Dar ăl din dreapta e bun ca pîinea lui Dumnezeu, se vede cît de colo.

— Vorbești de Angelo.

— Da, cred că-i Angelo, deși încă nu-s în stare să-i deosebesc după nume. Oricum, e ăl din dreapta, blondul. Are niște ochi albaștri, senini, un păr arămiu și cîrlionțat, și un obraz proaspăt...

— Da, zău, mămico, are o față nobilă, o față de rege, s-ar putea spune ! și frumoasă foc ! De fapt, amîndoi sînt frumoși — ăl oacheș are o față ca o cadră ! În tirgusorul ăsta nu găsești asemenea fețe și asemenea capete frumoase, nici pomeneală. Și asemenea mîini — mai ales ale lui Angelo — așa de fine, așa de...

— Lasă prostiile, cum ai putea să știi ale cui mîini sînt ? Doar purtau mănuși...

— Păi, nu i-am văzut cînd își scoteau pălăriile ?

— Asta nu-nseamnă nimic. Ar fi putut foarte bine să scoată fiecare pălăria celuiilalt. Nu se putea ști precis. S-a văzut doar o viermuială de brațe ridicate în aer — ai fi zis că-s vreo două duzini, mișcîndu-se toate deodată, de te apuca ameteala cînd le priveai.

— Pe mine nu m-a apucat nici o ameteală : pe fiecare umăr sînt cîte două brațe...

— Ia stai nițel. Cîte un braț de pe fiecare umăr e al unuia din cei doi, nu-i așa ? La ce i-ar folosi unui om să aibă cîte două brațe pe-un umăr ? Fiecare din ei are cîte un braț pe fiecare umăr. Ia să-mi spui tu mie, dacă ești în stare, cui anume îi aparține cutare braț ? Nici măcar ei nu știu — se folosesc pur și simplu de brațul care le vine la-ndemînă. Sigur că da ! Mai ales cînd sînt grăbiți și n-au timp să se gîndească al cui e brațul cu pricina.

Doamna Patsy Cooper părea să fi găsit argumentul cel mai bun, așa că fiica ei abandonează lupta. Peste câteva clipe, văduva se ridică din jilț și spuse, căscînd :

— Sărmana creatură ! Sper că n-o să răcească ! Era udă learcă, zău așa. Sper că și-a lăsat ghetetele afară la ușă, ca să se usuce.

Deodată tresări, uimită.

— Acu' îmi amintesc că l-am auzit pe unul din ei rugîndu-l pe Joe să vină la șapte jum'ate — cred că era ăl din stînga. Ba nu, era ăl de la răsărit de celălalt, dar nu l-am auzit pe celălalt spunînd ceva. Mă întreb dacă vrea și el să fie trezit. Crezi că-i prea tîrziu ca să-l întrebăm ?

— Păi, nu e nevoie, mămico. Dacă-l trezești pe unul, îl trezești și pe celălalt. Dacă se scoală unul, se scoală și celălalt, n-are încotro.

— Da, firește. Nu mă gîndisem la asta. Hai la culcare, poate-o să tragem un pui de somn, deși eu una nu cred c-aș fi în stare, sînt atît de tulburată de ce-am văzut !

Străinul îi impresionase și pe băieți. În timp ce se duceau la culcare, avură o discuție. Henry, băiatul mai bun, mai omenos, zise :

— Mi-e tare milă de el — ție nu, Joe ?

Joe, însă, era un băiat de lume, activ, întreprinzător și, pe deasupra, cam cabotin.

— Milă ? Ce tot vorbești ! Păi, e un adevărat fenomen, ceva grandios...

— În loc să-l compătimești, Joe, vorbești ca și cum...

— Ca și cum, ce ? De un lucru sînt sigur : dacă aș avea eu bafta să mănînc cît doi și să-mi tocesc doar o singură pereche de tălpi, nu mi-aș plînge de milă !

Cei doi gemeni, uzi learcă și frînți de oboseală, se apucară să se dezbrace, fără să schimbe o vorbă. Abundența mîneșilor făcea anevoioasă scoaterea mantalei comune — la fel de anevoioasă ca jupuitul unui păianjen : în cele din urmă, după multă smuceală și transpirație,

mantaua fu scoasă. Le fel, și haina comună. După aceea, cei doi frați se așezară în fața oglinzii și fiecare își scoase cravata și gulerul proprietate personală. Gulerile erau dintr-acelea tari și le ajungeau pînă la urechi, întocmai ca minerele unei roabe, căci așa cerea moda zilei. Cravatele erau late ca niște bancnote, și aveau la dreapta și la stînga canafuri, ca aripile unei libelule, iarăși după moda acelei vremi. În ce privește culoarea, fiecare cravată era de un gust desăvîrșit, potrivindu-se cu tenul posesorului ei — un roz discret, în cazul fratelui blond, și un roșu violent în cazul celui brunet : dar, în combinație, ele încălcau toate regulile de gust cunoscute de civilizația umană. Nimic nu putea fi mai diabolic și mai strident decît combinația acestor culori de neîmpăcat.

Ghetele ude le dădură multă bătaie de cap celor doi, mai ales lui Luigi. Cînd ele fură în sfîrșit scoase, Angelo zise, cu țîfnă :

— Aș vrea să nu mai porți asemenea ghete strîmte, îmi rănesc picioarele !

Luigi îi răspunse, cu nepăsare în glas :

— Cînd mă aflu la cîrma trupului nostru, amice, îmi aleg îmbrăcămintea după cum cred de cuviință — ți-am mai spus-o de atîtea ori ! Cînd ești tu la cîrmă, n-ai decît să faci la fel.

Angelo se simți jignit și-i dădură lacrimile. În glasul lui răsună o undă de reproș, dar nu și de minie, cînd răspunse :

— Eu, Luigi, îți ascult adeseori dorințele, dar tu nu ții niciodată seamă de dorințele mele. Cînd sînt eu la cîrmă, te tratez ca pe-un musafir, încerc să te fac să te simți ca la tine-acasă ; dar tu, cînd ești la cîrmă, mă tratezi ca pe un intrus, mă faci să mă simt ca un musafir nepoftit, ceea ce mă doare cumplit cînd sîntem în societate, fiindcă-mi dau seama că oamenii observă și comentează.

— Dă-i naibii de oameni, răspunse Luigi, cu o voce leneșă și cu aerul unuia care s-a plictisit să tot discute despre același subiect.

Angelo fu scuturat de un fior, dar nu mai spuse nimic, așa că discuția luă sfârșit. Fiecare își încheie în tăcere partea de cămașă de noapte, apoi Luigi, ținând în mână *Epoca Rațiunii* a lui Paine¹ se așază într-un jilț, își aprinse pipa și-și întinse picioarele pe un alt jilț, în timp ce Angelo își scoase *Îndatoririle Omului*². Se apucară amândoi să citească : deodată, însă, Angelo începu să tușească, din ce în ce mai tare — o tuse amestecată cu gîfiieli, încît fu silit în cele din urmă să apeleze la ome-nia fratelui său :

— Luigi, dac-ai fuma un tutun ceva mai slab, sînt sigur c-aș ajunge să mă deprind cu timpul, dar tutunul ăsta e atît de tare, iar pipa e atît de ordinară...

— Nu fi copil, Angelo ! Am învățat să fumez pipă într-o săptămînă, și nu mi se mai face rău. Dacă-ai încerca, ai putea și tu să înveți și ai înceta atunci să-mi strici cheful cu veșnicele tale văicăreli !

— Ah, frate, „veșnice“-i un cuvînt prea tare, și nedrept. Eu mă plîng doar cînd mă sufoc — știi bine că nu zic nimic cînd sîntem la aer.

— Oricum, ai putea să înveți și tu să fumezi.

— Bine, Luigi, dar uiți *principiile* mele ! N-o să-mi ceri să fac un lucru pe care-l socotesc un păcat !

— Prostii !

Conversația încetă din nou, căci Angelo se simțea prost, descurajat și gata să se înăbușe. După cîtva timp, își închise cartea și-l rugă pe Luigi să cînte cu el *Din munții de gheață ai Groenlandei* ; Luigi, însă, nu voi să-l

¹ E vorba de pamfletul *The Age of Reason*, publicat în 1793 de Thomas Paine (1737—1809), pamflet violent anticlerical.

² E vorba de o lucrare religioasă, intitulată *The Whole Duty of Man* și publicată anonim în 1658, în Anglia. Autorul ei a fost probabil Richard Allestree (1619—1681), pastor și teolog englez.

acompanieze, așa că Angelo încercă să cînte de unul singur, numai că Luigi îi acoperi glasul tremurător, de tenor plîngăreț, cu un cîntec zgomotos și vesel, cîntat cu o voce tunătoare, de bas.

După aceea se făcu liniște, dar nici unul din frați nu se simțea fericit. Înainte de a stinge lumina, Luigi dădu pe gît o jumătate de stacană de whisky, iar Angelo, al cărui organism nu putea suporta nici un fel de băuturi alcoolice, luă o pilulă pentru a împiedica whisky-ul să-i provoace migrenă.

CAPITOLUL 2

Familia stătea în sufragerie, așteptînd ca gemenii să coboare la micul dejun. Văduva era calmă, dar fiica ei părea ațîțată și în culmea fericirii.

— Ce noroc pe noi, mămico, nu-i așa ? exclamă ea.

— Sper, încă nu sînt sigură.

— Ba da, mămico, poți fi sigură. Sînt așa de frumoși, așa de bine-crescuți și politicoși, nu ca mocofanii din tîrgușorul nostru ! Păi, au să schimbe cu totul viața noastră — doar știi ce viață plicticoasă duceam ! Poți fi sigură că sînt plini de calități și cunosc lumea și toate cele, încît au să fie de mare folos pentru societatea noastră. Nu crezi, mămico ?

— De unde vrei să știu, draga mea ? Abia i-am zărit.

Și adăugă, după o pauză :

— Au făcut un tărăboi grozav după ce s-au dus la culcare.

— Tărăboi ? Păi, au cîntat, mămico ! Așa frumos au cîntat !

— Mda, era destul de frumos, dar cam prea strident, cel puțin așa mi s-a părut mie.

— Spune, mămico, ai auzit tu vreodată *Munții de gheață ai Groenlandei* cîntat c-un glas mai dulce ?

— Dacă ar fi fost numai cîntecul ăsta, ar fi fost nepus de dulce, nu zic nu, dar ce le-a venit să-l amestece cu *Bob Ridley bătrînul* ? Păi, cîntecele astea nu se potrivesc deloc unul cu altul, nu-s de același soi. *Bob Ridley bătrînul* e un cîntec de petrecere, zgomotos, unul din cele mai zgomotoase din cîte se cunosc pe lume. Nu mă pricep la muzică, nici nu pretind că m-aș pricepe, dar după părerea mea nimeni n-ar putea să îmbine aceste două cîntece.

— Păi, mămico, eu credeam că...

— Nu-mi pasă ce credeai tu — așa ceva e cu neputință ! Au încercat ei, ce-i drept, dar după părerea mea au dat chix. În viața mea n-am mai auzit o asemenea gălăgie, aveam impresia c-o să cadă tavanul ! Cît despre pisici, ce să-ți mai spun ? ! Am trăit mult, și am văzut destule pisici apucate, dar în viața mea n-am văzut pisici să se-agite în halul în care s-au agitat ale noastre, noaptea trecută !

— N-aș crede că asta înseamnă ceva, mămico, fiindcă-i în firea pisicilor să se-agite cînd aud un zgomot neobișnuit...

— Neobișnuit ? ! Da, bine zici ! Dacă au de gînd să cînte asemenea duete în fiecă noapte, sper c-au să cînte măcar aceeași melodie, fiindcă un duet cu două melodii diferite e, după părerea mea, o greșeală ; mai cu seamă cînd melodiile se bat cap în cap !

— Bine, mămico, dar poate c-o fi un obicei străin, un fel special de a cînta, și cred că-i un fel foarte reușit, fiindcă dumnealor au avut prilejul să cunoască temeinic cum se cuvine să cînte. Cu educația lor, nici n-ar putea să cînte altfel decît au stabilit cele mai înalte autorități muzicale — trebuie să recunoști asta, mămico !

Argumentul era formidabil, așa că bătrîna văduvă, gîndindu-se cîteva clipe, și neputînd găsi o ieșire, recunoscu, nu fără un suspin de nemulțumire, că fiica ei avea probabil dreptate. Fiind învinsă, n-avea rost să continue

discuția pe această temă, și tocmai se pregătea să schimbe vorba, cînd schimbarea veni de la sine.

— Sosește ! exclamă ea, auzind pași pe scări.

— Sosesc ! E mai corect să spui așa, mămico !

Noul locatar, îmbrăcat cam pestriț, dar arătînd strașnic, păși regește în mica și curata sufragerie și, întinzîndu-și toate brațele deodată, într-un gest prietenos, care amintea de multiplele lame ale unui briceag, scutură simultan mîinile întregii familii. Purtarea lui era atît de firească și de plăcută, încît orice jenă dispăru, fiind înlocuită cu o senzație de intimitate jovială și cordială. El — sau mai bine zis ei — fură poftiți să se așeze în locul de onoare, din fruntea mesei. Cei doi acceptară cu mulțumiri și se apucară să taie biftecul, cu o pereche de mîini, în timp ce cu cealaltă pereche de mîini împărțeau feliile tăiate.

— Doriți cafea sau ceai, domnilor ?

— Cafea pentru Luigi și ceai pentru mine, doamnă, dacă se poate.

— Frișcă și zahăr ?

— Pentru mine, da, doamnă. Luigi preferă cafeaua simplă. Ne deosebim mult între noi ca fire și ca gusturi.

Cînd negresa Nancy apăru în prag și văzu pentru prima oară capetele celor doi frați, întoarse în direcții opuse și vorbind deodată, în vreme ce brațele învălmășite vîrau simultan cartofi într-o gură și cafea în cealaltă — se opri locului și izbuti cu greu să alunge senzația de leșin ce-o cuprinsese ; după care, însă, își veni în fire și fu în stare să servească la masă, cu destul curaj.

Conversația intră pe făgașul ei firesc. La început, cam sacadată, fiindcă nici unul din membrii familiei nu putea isprăvi o frază fără să simtă un nod în gît și să se poticnească, din pricina vreunei noi surprize pricinuite de atitudinea sau de gesturile gemenilor. Subiectul vremii avu cel mai mult de suferit. Acest subiect fu epuizat, înainte ca bieții Missouriieni să se fi deprins îndeajuns cu priveliș-

tea acelui unic trup ce-și hrănea cele două guri, ca să se împace cu gîndul existenței unei asemenea minunății. Dar chiar și după ce mințile tuturor se liniștiră, încă mai rămase un temei de neliniște : mîna care lua de pildă un biscuit, îl ducea adesea la gura care nu trebuia, și care îl înfuleca de îndată. Lucru de mirare, care cam stingherea conversația. Văduva era atît de tulburată, încît ajunsese să nu mai participe la conversație și, fără să-și dea seama, începu să stea cu ochii la pîndă și să monologheze :

— Mîna aia o să ia cafeaua și o s-o ducă la... Ba nu, s-a dus la gura cealaltă ! Nu pot pricepe ! Și acum, mîna aia tuciurie, care ține un cartof în virful furculiței — ia te uită ! cartoful a picat în gura capului bălai !

În cele din urmă, Rowena îi spuse :

— Ce-i cu tine, mămico ? Visezi ?

Bătrîna își veni în fire și roși, apoi dădu prima explicație ce-i trecu prin minte :

— L-am văzut pe domnul Angelo luînd cafeaua domnului Luigi și m-am gîndit că poate... Domnule Angelo, să-ți dau și dumitale o ceașcă ?

— A, nu, doamnă, vă mulțumesc, dar nu beau nici-odată cafea, deși tare mult aș dori ! E drept, m-ați văzut că iau ceașca lui Luigi, dar n-am dus-o la gura mea, ci la gura lui.

— Mda, parcă am văzut. Ai făcut-o special ?

— Cum adică ?

Văduva păru din nou cam descumpănită.

— Mare proastă mai sînt ! exclamă ea. Nu te supăra ! Deh, dumnealui a luat cafeaua pe care mă așteptam s-o văz c-o bei matale, iar matale ai luat un cartof pe care mă așteptam să-l mănînce dumnealui, așa că mi-am zis c-o fi vreo greșeală la mijloc și că fiecare din voi se alege cu cîte ceva care i-era hărăzit celuilalt.

Cei doi gemeni rîseră.

— Scumpă doamnă, zise Luigi, n-a fost nici o greșeală la mijloc. Totdeauna ne ajutăm așa unul pe celălalt. E o

mare economie pentru amîndoi — o economie de timp și de muncă. Avem un sistem de semne pe care nimeni altcineva decît noi nu-l poate observa sau înțelege. Dacă eu îmi folosesc ambele mîini și doresc de pildă cafea, fac semnul respectiv, iar Angelo îmi dă cafeaua — și ați văzut că eu i-am oferit un cartof, cînd mi l-a cerut.

— Ce sistem comod !

— Da, și foarte folositor, adesea. Gîndiți-vă, de pildă, la vapoarele din Missouri : ele sînt totdeauna supraaglomerate. Nu există loc la mese decît pentru jumătate din pasageri, cealaltă jumătate trebuie să aștepte tura a doua. Chelnerul trebuie să-i zorească pe unii și pe ceilalți, nedîndu-le răgazul să mănînce ca lumea, în tihnă, așa că ambele ture pleacă de la masă flămînde. Cu noi, însă lucrurile stau cu totul altfel. Angelo se înscrie într-o tură, iar eu în cealaltă. Nici unul din noi nu mănîncă la masa celuilalt, ci se mulțumește să dea din fălci și din mîini. Așa că, după cum vedeți, patru brațe îl hrănesc pe Angelo, și aceleași patru brate mă hrănesc pe mine. Fiecare din noi mănîncă de două ori.

Bătrîna rămăsese cu gura căscată de admirație și nu contenea să exclame :

— E grozav, cu adevărat grozav !

Iar Joe își lingea buzele, cu invidie, fără să spună nimic, decît cel mult în gînd.

— Da, continuă Luigi, organismul nostru o fi avînd unele dezavantaje, o știm și noi, dar își are și avantajele lui, care le compensează din plin. Gîndiți-vă bunăoară la călătorii. Călătoriile sînt extrem de costisitoare, în toate țările ; noi am fost nevoiți să călătorim mult — hai Angelo, nu mai pune atîta zahăr în ceai, abia mi-am revenit dintr-o indigestie și nu vreau încă una, tocmai acum ! — da, am fost nevoiți să călătorim mult. Ei bine, noi călătorim totdeauna ca o singură persoană, fiindcă ocupăm doar un singur loc, așa că economisim jumătate din costul transportului.

— Ce romantic ! oftă Rowena.

— Da, scumpă domnișoară. Și foarte practic, și economic ! În Europa, nu se plătește pentru camera de hotel, ci pentru numărul paturilor — așa că noi am putut face și pe calea asta economii, plătind pentru un singur pat. Proprietarii spuneau adesea că, de vreme ce ocupăm amîndoi același pat, ar trebui...

— Ba nu, îl întrerupsese Angelo. N-au făcut-o decît de două ori, și în ambele cazuri au avut oarecare temei, prin faptul că ne dăduseră cîte un pat dublu — lucru destul de rar în Europa. Nu fi nedrept cu proprietarii : de două ori, nu înseamnă „adesea“.

— Depinde, depinde. Am cunoscut eu un tip care căzuse de două ori într-o fîntînă. Zicea că prima oară nu s-a sinchisit, dar că a doua oară i s-a părut „cam prea des“. Am folosit oare greșit această vorbă, doamnă Cooper ?

— Ca să spun drept, mă tem că da, însă acum, cînd stau să mă gîndesc, cred că nu.

Se opri, luptîndu-se în chip vizibil cu problema asta dificilă, apoi adăugă, pe tonul unuia care s-a lăsat convins, dar nu pe deplin :

— Cred că nu, dar n-aș ști să spun din ce cauză.

Rowena era încîntată de replica promptă și scăpăra-toare a lui Luigi și-și spunea, cu satisfacție, că nici un june localnic n-ar fi fost în stare să se ridice la o asemenea înălțime. Luigi desluși pe fața ei un ropot de aplauze și-și exprimă din priviri gratitudinea, într-un chip atît de elocvent, încît fata se simți mîndră și roși de plăcere.

Luigi urmă să vorbească, plin de însuflețire :

— Plătind pentru o singură persoană facem amîndoi baie, căpătăm un loc la teatru și în biserică — doar la kinetoscop plătim preț dublu.

— Da, avem de ce să fim mulțumiți, zise și Angelo, cu o undă de nostalgie în glas și cu o lucire cucernică în ochi — pentru noi a fost o adevărată binecuvîntare. Prin

bunăvoința Proniei, ceea ce-i lipsește unuia dintre noi, are celălalt. Fratele meu e curajos, pe cînd eu nu prea sînt ; el e foarte bărbătos, autoritar, ba chiar agresiv, pe cînd eu sînt mult mai blajin. Sînt bolnăvicios din fire, pe cînd el nu se îmbolnăvește niciodată. Eu nu suport nici o doctorie, pe cînd el n-are nimic împotriva doctoriilor și...

— Dumnezeu ! exclamă văduva. Cînd ești dumneata bolnav, dumnealui e cel care înghite hapurile ?

— Întotdeauna, doamnă.

— În viața mea n-am mai auzit așa ceva ! E frumos din partea dumitale.

— A, doamnă, e o nimica toată, vă asigur !

— Totuși, eu cred că-i ceva frumos ! repetă văduva, cu ochii umeziți de emoție. Un frate sănătos să înghită hapurile pentru sărmanul său frate bolnav — tare aș vrea să fi avut un asemenea fiu (și doamna Cooper le aruncă o privire plină de reproș băieților ei). Dă-mi voie să-ți strîng mîna !

Și, cuprinsă de un elan generos, se smulse din jilț și porni spre cei doi gemeni. Orbită de lacrimi, începu să le scuture mîinile, dar Joe îi atrase atenția :

— Mămico, ai apucat mîna celuiilalt !

Ea se zăpăci, dar, schimbînd grabnic mîna, continuă să scuture.

— Iar ai greșit, mămico, zise Joe.

— Tacă-ți gura ! îl repezi văduva, stingherită și enervată. Dați-mi *toate* mîinile voastre — vreau să le strîng pe toate, căci știu că amîndoi sînteți la fel de buni la suflet !

Era o idee salvatoare, o capodoperă de diplomație, deși văduva nu se sinchisea de diplomație și nici nu-și dădea seama de genialitatea acestei idei. După ce scutură pe rînd, cu căldură, cele patru mîini, se întoarse la locul ei, într-o stare de exaltare care-o făcea să pară tînără și frumoasă.

— Îi datorez totul lui Luigi, spuse Angelo, cu duiosie în glas. Fără el, n-aș fi putut supraviețui copilăriei noas-

tre, o copilărie de băieți săraci și lipsiți de prieteni. O, ce săraci eram ! trăiam de pe-o zi pe alta, trăiam ca vai de lume, din mila altora. Mi se întâmpla să nu pun nimic în gură, săptămîni de-a rîndul, într-atît de grețosă era mîncarea ce ni se dădea ! Dacă n-ar fi fost Luigi, aș fi murit : el mîncă pentru amîndoi...

— Cîtă nobletă ! suspină Rowena.

— Ați auzit ? exclamă văduva, adresîndu-se feciorilor ei. Să vă slujească drept pildă, mai ales ție, Joe !

Joe scutură imperceptibil din cap și răspunse, disprețuitor :

— Să halești pentru doi ! Păi, ce mare scofală ? Aș fi făcut-o și eu !

— Taci ! Prost-crescutule ! N-ai priceput nimic. Nu era o mîncare bună !

— Nu contează, tot mîncare era, și aș fi halit-o chiar de-ar fi fost strîcată.

— Rușine ! Ce vorbe-s astea ? Nu poți pricepe ? Dumnealor mureau de foame, iar dînsul mîncă pentru amîndoi și...

— Mare brînză ! Dă-mi și mie ocazia, și...

— Tacă-ți gura și să n-o mai deschizi pînă nu-ți spun eu !

(Angelo continuă să vorbească, povestind cum părinții lor, Conte și Contesa, au trebuit să fugă din Florența, din motive politice, și cum au murit la Berlin, săraci, lipsiți de marea lor avere, ce le fusese confiscată ; și cum el și Luigi au fost nevoiți să pribegiească timp de doi ani cu o trupă de circ, pe jumătate flămînzii.)

— Pîinea aia neagră ! Avea un gust oribil. Dar în tot acest timp, eu aproape că n-am mîncat nimic, mîncă numai bietul Luigi...

— De aci înainte o să-i spun Luigi, fără să-l mai domnesc, exclamă văduva, mișcată pînă la lacrimi.

— Vă mulțumesc de o mie de ori, doamnă, deși nu merit, zău !

— Ah, Luigi are totdeauna noroc cînd plouă cu onoruri, zise Angelo, pe un ton plîngăreț. Dar cu ce-am greșit, doamnă Cooper, de m-ați lăsat pe dinafară ? Hai, faceți-mi și mie favoarea !

— Să-ți zic Angelo ? Păi, firește c-o să-ți zic așa, ce credeai ? Cînd e vorba de gemeni...

— Dar, mămico, i-ai întrerupt povestea, lasă-l să continue !

— Tu să taci, Rowena Cooper, iar dumnealui o să continue dacă taci. O singură întrerupere nu contează, doar două strică.

— Cu întreruperea asta nouă, fac trei întreruperi.

— Rowena ! Nu-ți permit să-mi răspunzi neîntrebată, mai ales cînd spui prostii !

CAPITOLUL 3

(După micul dejun, întreaga suflare a tirgușorului a dat buzna în casa văduvei, unde a avut loc o mare simfonie în cinstea gemenilor ; la sfîrșitul ei, „arătarea“ a stîrnit admirația tuturor, așezîndu-se la pian și cîntînd cu brio o bucată clasică, la patru mîini. După aceea, judecătorul l-a luat, adică i-a luat în primire, ducîndu-i cu șaretă lui ca să le arate tirgușorul.)

Oamenii se îmbulzeau la ferestre, pentru a-i vedea pe miraculoșii gemeni. Cîrduri de ștregari, alergau, zbie-rînd ațîțați, după șaretă. La început, cîinii nu arătară nici un interes : li se păruse că zăresc trei inși într-o șaretă —

un spectacol banal ; dar cînd descoperiră adevărul, își schimbă radical atitudinea și se alătură ștregarilor, exprimîndu-și limpede părerea. Alți cîini le împărtășiră interesul — la drept vorbind, toți cîinii din tîngușor. Era o priveliște grozavă să-i vezi sărind gardurile, repezindu-se pe după colțuri, țîșnind de prin toate fundăturile și ulițele. Și ce tărăboi făceau ! Nu păreau mînați de răutate, ci doar de o prejudecată, prejudecata omenească obișnuită împotriva neobișnuitului. Cînd gemenii își întorceau fețele spre ei, cîinii o rupeau la fugă în toate direcțiile, dar se opreau la oarecare distanță, ca să privească în tihnă ; se adunau apoi la loc și se apropiau din nou, cînd cei doi străini le arătau spatele. Negrii și nevestele fermierilor fugiră în pădure cînd văzură șareta. Una peste alta, plimbarea în șaretă a fost plăcută și distractivă, pentru toată lumea.

(A fost o plimbare lungă și plină de însuflețire. Angelo era metodist, Luigi liber-cugetător, iar judecătorul era foarte mîndru de Asociația liber-cugetătorilor, care propășea mereu, avînd deja doi membri — el însuși și obscurul Wilson Zevzecul. Asociația urma să țină ședință chiar în seara aceea, așa că judecătorul îl invită și pe Luigi ; ceea ce Luigi acceptă bucuros, parte pentru că-i făcea plăcere, parte pentru că-l contraria pe Angelo.)

Ajunseseră la poarta văduvei ; excursia luase sfîrșit. Cei doi gemeni își exprimară în termeni politicoși recunoștința pentru plăcuta plimbare, iar judecătorul se înclină respectuos și le spuse că va veni spre seară ca să-l ia pe contele Luigi ; între timp, se va duce să pregătească ședința Asociației liber-cugetătorilor.

— Ești bine-venit și dumneata, scumpul meu domn, se grăbi el să adăuge, adresîndu-i-se lui Angelo, cu o plecăciune. Adresîndu-mă îndeosebi fratelui dumitale, n-aveam intenția de a te lăsa pe dinafară. A fost, din parte-mi, o

impoliteță involuntară, te asigur, o impoliteță datorată în întregime hazardului și neatenției. Te rog să mă ierți !

Ochii lui ageri văzuseră cum sîngele i se urcă la cap lui Angelo, făcîndu-l să-și trădeze simțămîntul de profundă jignire. Rana era adîncă, dar scuzele oferite de judecător erau atît de prompte, și atît de sincere, încît rana se vindecă aproape numaidecît, și un zîmbet iertător îi vădi bu-
nului judecător că totul era din nou în perfectă ordine.

Sub înfățișarea modestă și reținută a lui Angelo se ascundea, nebănuită de nimeni în afară de prietenii săi intimi, o mîndrie uriașă, o mîndrie aproape anormală, care-l făcea să se simtă jignit ; și deși jignirile erau mai totdeauna imaginare, ele îl răneau adînc. Din nefericire, judele Driscoll îl călcase pe punctul cel mai sensibil, și anume, convingerea că prezența lui Luigi era pretutindeni mai binevenită decît propria-i prezență ; că el însuși era adesea invitat, din politeță, acolo unde numai fratele său era dorit ; și că, în majoritatea cazurilor, el nici nu ar fi fost invitat dacă ar fi putut să fie ocolit fără riscul de a-l ofensa. O fire atît de simțitoare e, desigur, supusă capriciilor — aceste capricii străbătînd întreaga gamă a sentimentelor și cunoscînd toate climaturile sufletești — de la culmile însozite ale bucuriei pînă la abisurile negre ale deznadejzii. Uneori, în momentele lui de adîncă depresiune, Angelo aproape că-și dorea să se despartă fizic de fratele său și să trăiască separat, ca oricare alt om. Firește însă că, de îndată ce mintea i se limpezea, iar aceste idei bolnăvicioase încetau să-l mai frămînte, el se înfiora la gîndul că le putuse concepe și se ruga sincer să nu le mai nutrească niciodată. Să trăiască separat, ca oricare alt om ? ! Ce penibil, ce insuportabil ar fi ! Ce-ar face oare cu mîinile și cu brațele sale ? Cum s-ar simți atunci picioarele lui ? Cît de bizară, cît de grotescă ar părea fiecă mișcare, fiecă gest, fiecă atitudine ! Să dormi singur, să mănînci singur, să umbli singur — o, cît de singur ! Nu, nu, orice

altă soartă, numai asta nu ! Oricum ar fi privit-o, din orice unghi de vedere, ideea era revoltătoare !

Nimic mai normal : ar fi fost împotriva firii să simtă altfel. Nu cunoscuse altă viață, decît viața în comun ; era familiarizat cu ea încă din naștere ; nu putea concepe posibilitatea unei alte vieți, măcar suportabilă, dacă nu plăcută. Pentru el, în intimitatea gîndurilor sale, toți ceilalți oameni erau niște monștri : timp de trei sferturi din existența lui, înfățișarea acestor oameni stîrnise într-însul o aversiune ce promitea să devină ireductibilă. Dar, la vîrsta de optsprezece ani, ochii lui începuseră să ia act de frumusețea femeiască și, încetul cu încetul, dorințe tulburi prinseră a i se înfiripa în suflet ; sub înrîurirea lor, vechea și îndărătnica aversiune scăzuse treptat, pentru a dispărea cu desăvîrșire în cele din urmă. Oamenii continuau să-i apară ca niște monștri, iar în momentele lui de luciditate nu nutrea cîtuși de puțin dorința de a fi la fel ca ei, dar alcătuirea lor stranie și nefirească nu-i mai inspira ură.

Fusese o zi grea pentru el, grea atît fizicește cit și sufletește. Fusese chemat dis-de-dimineață, înainte de a fi putut dormi suficient pentru a alunga efectele băuturii înghițite de Luigi ; de aceea, în prima jumătate de oră avusese senzația aceea de oboseală, de lîncezeală melancolică, și gustul acela amar în gură, care vin din mahmurarea beției și sînt atît de puțin prielnice unor activități fizice sau intelectuale. Urmase lungul și teribilul efort făcut la sindrofia din casa doamnei Cooper, apoi îngrozitoarea plimbare, cu plicticoasele explicații și exclamații laudative ale judecătorului în fața diferitelor priveriști, precum și cu asurzitoarele lătrături ale cîinilor ! Și, colac peste pupăză, fusese jignit pînă-n străfundul sufletului său ! Ar fi renunțat bucuros la masă și s-ar fi dus la culcare, dar își păstră calmul și nu scoase o vorbă, fiindcă știa că fratele său, Luigi, era plin de viață și de energie și ar fi rîs de ideea de a-și irosi în pat sau pe o canapea timpul prețios — ar fi refuzat categoric așa ceva.

Rowena nu mînca acasă, iar Joe și Harry întîrziiau la joacă, astfel încît în sufragerie nu se aflau, la prînz, decît patru persoane pe trei scaune : cei doi gemeni, văduva și prietena ei, mătușa Betsy Hale. Văduva observă în cîrînd că Angelo avea o expresie de oboseală și părea prost dispus, spre deosebire de Luigi, care era plin de vervă. Grija ei maternă o făcu să încerce să-l atragă în conversație și să-i inspire o stare de spirit mai fericită, dar norul tristeții rămase pe chipul lui. Luigi încercă și el, cu ajutorul unui gest și al unei fraze pe care obișnuia să le folosească în asemenea împrejurări. El îl bătu prietenește pe umăr și-i spuse, pe un ton încurajator :

— Capul sus, partea cea mai rea abia vine !

Dar formula asta nu dădu nici un rezultat — nu dăduse niciodată : de obicei, nu făcea decît să agraveze situația, pentru că-l scotea din sărite pe Angelo. Tocmai de aceea, îi și plăcea lui Luigi.

Văduva îi spuse lui Angelo :

— Ești obosit, te-ai surmenat, ar fi bine să te duci la culcare îndată după masă, ca să tragi un pui de somn — o să-ți treacă oboseala, ai să vezi !

— Aș da orice ea să mă pot odihni, doamnă.

— Și ce te împiedică, mă rog ? Păi, odaia îți aparține, poți face orice poțtești ! I-auzi colo, ce idee, să nu poți face tot ce poțtești în odaia ta !

— Numai că, vezi matale, există ceva important, ceva esențial, și care nu-mi aparține.

— Ce anume ?

— Trupul meu.

Cele două bătrîne rămaseră perplex.

— Păi, cum se poate una ca asta, omule ? exclamă mătușa Betsy Hale.

— Trupul meu e al fratelui meu.

— Al fratelui ? ! Nu prea înțeleg. Credeam că-i al amîndurora.

— Este, dar nu în același timp.

— Curios lucru. Nu pricep cum se poate una ca asta. N-aș crede c-ar putea să funcționeze în felul acesta.

— A, e un sistem destul de convenabil și funcționează bineșor — de fapt nici n-ar putea funcționa altfel. Constat că abstenenții și anti-abstenenții închiriază aceeași sală pentru întrunirile lor. Ei nu folosesc sala în același timp cu ceilalți, nu-i așa ?

— Firește că nu ! exclamă cele două bătrîne într-un glas.

— Mai mult încă, zise Betsy Hale, liber-cugetătorii și elevii școlii Baptiste pentru studiul *Bibliei* folosesc aceeași încăpere, de deasupra Halelor, dar te asigur că nu o folosesc în același timp și nu se amestecă unii cu alții.

— Foarte bine, spuse Angelo. Acum înțelegeți. E limpede că sistemul acesta nu poate fi ameliorat. O să v-o dovedesc. Dacă picioarele noastre ar încerca să asculte de două voințe, cum am putea ajunge undeva ? Eu aș porni-o într-o direcție, iar Luigi ar porni-o în altă direcție, în același moment — rezultatul ar fi c-am rămîne pe loc, nu-i așa ?

— Bineînțeles ! Mare minunăție ! Cine s-ar fi gîndit la una ca asta ?

— Ne-am ciondăni și am discuta la nesfîrșit, pentru cele mai mici fleacuri. Am irosi nenumărate ore, n-am putea nici coborî nici urca scările, n-am fi în stare nici să ne culcăm, nici să ne trezim, n-am putea să ne îmbrăcăm, să ne ridicăm în picioare, să ne așezăm sau măcar să ne încrucișăm picioarele, fără a ține mai întîi o ședință pentru a expune situația și a adopta o hotărîre în unanimitate. N-ar fi cu putință, nu-i așa ?

— Păi, ar da gata pe oricine într-o săptămînă ! Ai mai auzit una ca asta, Patsy Cooper ?

— A, o s-auzi multe lucruri neobișnuite în legătură cu dumnealor ! spuse văduva, cu aerul superior al unuia care posedă drept de proprietate asupra unei noutăți ce stîrnește admirație.

— Bine, dar cum faceți ca să vă descurcați ? Mărturisesc că ard de nerăbdare să aflu.

— Creatorul nostru, care a creat și această dificultate, a prevăzut și o cale de ieșire din ea, răspunse Angelo, cu fervoare. Printr-o misterioasă lege a ființei noastre, fiecare din noi deține, pe rînd, timp de-o săptămînă, o autoritate deplină și indiscutabilă asupra trupului nostru.

— Nemaipomenit ! Ce frumos !

— Da, e frumos, într-adevăr.

— Nu numai frumos, dar și drept și înțelept. Săptămîna se încheie exact la miezul nopții de sîmbătă, nici o secundă mai tîrziu, se încheie matematic, fără greș, iar în secunda aceea puterea unuia din noi asupra trupului încetează, fiind preluată de celălalt, fie că-i treaz sau că doarme.

— Cît de minunate sînt căile Domnului, și cît de misterioase !

— Schimbarea se produce atît de matematic, încît s-a întîmplat ca în cursul șederii noastre în multe orașe mari ale lumii orologiile să fie reglate după ritmul nostru, zise Luigi. Putem spune că noi furnizam ora exactă orașelor, căci sute și sute de orologii și ceasuri particulare erau puse de acord cu orologiile clădirilor publice.

— Să nu-mi mai zică nimeni că Domnul nu mai face minuni ! După părerea mea, prăbușirea zidurilor Ierichonului izbite de coarnele unui berbec nici n-a fost cîine știu ce !

— Stați, că încă nu-i totul, spuse Angelo. Poate și mai miraculos e faptul că schimbarea ține seamă de gradul de longitudine și se conformează meridianului pe care ne aflăm. Uite, Luigi e la putere în săptămîna aceasta. Dacă sîmbătă noaptea, cu o secundă înainte de miezul nopții, am

zbură într-un loc situat cu cincisprezece grade la vest de Dawson's Landing, el ar mai deține puterea timp de încă o oră, deoarece schimbarea se face în funcție de ora locală.

Impresionată la culme, Betsy Hale rosti, pe un ton solemn :

— Patsy Cooper, să știi că-i mai tare decît Trecerea Mării Roșii, în ce privește detaliile !

— Eu n-aș spune așa ceva, replică văduva, dar dac-ai spune Sodoma și Gomora, aș fi de acord cu matală, Betsy !

— Bine, fie, deși cred că nu greșesc nici cu Trecerea Mării Roșii — pastorul Maltby mi-ar da dreptate, sînt sigură. Mai e ceva, însă. Să zicem că unul din voi vrea să împrumute pentru o clipă de la celălalt picioarele, s-ar putea oare ?

— Da, dar nu prea obișnuim. De mai multe ori, cînd am făcut-o, chestia asta a avut urmări neplăcute, așa că de la o vreme nu mai revendicăm și nu mai acordăm decît foarte rar acest privilegiu — nici nu ne gîndim la așa ceva, decît în cazuri de maximă urgență. Și apoi, săptămîna în care fiecare din noi e la putere ni se pare atît de scurtă, încît nu ne putem permite să pierdem nici o clipă. Oamenii care-și folosesc tot timpul picioarele nici nu se gîndesc, firește, cît de binecuvîntat e acest dar. Pentru ei, e o stare obișnuită, normală, așa că nici nu se mai miră. Dar cînd eu mă trezesc, duminică dimineața, la începutul săptămîinii mele, simt cum puterea pătrunde-n mine și-s năpădit de fiori de bucurie și recunoștință, încît îmi vine să strig : „Pot să umblu ! Pot să umblu !“ Doamnă, dumitale îți vine să strigi vreodată, cînd te trezești : „Pot să umblu, pot să umblu !“ ?

— Nu, sărmană făptură, nu-mi vine, dar să știi că de-aci înainte n-o să mă mai scol din pat fără s-o fac ! Dumnezeu, cînd mă gîndesc c-am avut toată viața parte de darul ăsta binecuvîntat și că n-am mulțumit niciodată Celui-de-sus pentru că mi l-a hărăzit !

În ochii celor două femei străluceau lacrimi. Văduva îi spuse celeilalte, cu dulceață în glas :

— Betsy Hale, învățarăm ceva, noi amîndouă !

Conversația alunecă spre alte subiecte, dar la un moment dat reveni la minunatul detaliu al modului strict și imparțial cum fusese împărțită puterea între cei doi gemeni. Mătușa Betsy vedea în acest sistem întruchiparea unei justiții mult superioare celei pe care-o manifestă legile omenești în situații asemănătoare.

— După părerea mea, zise ea, nu e drept, n-a fost niciodată drept ca un frate geamăn, născut c-un sfert de minut înaintea altuia, să capete toate pămînturile și toate titlurile de noblețe în țările alea vechi, în vreme ce frate-său rămîne un nimeni și umblă despuiat. Care din voi s-a născut mai întîi ?

Angelo își rezemase capul de capul lui Luigi : îl răz-bise oboseala, și dormea de vreo cinci minute încoace. Cele două bătrîne vorbeau acum încetisor, ca să-i îngăduie să se bucure de odihna pe care fratele său i-o refuzase, neducîndu-l sus la etaj. Luigi ascultă o clipă respirația ritmică a lui Angelo, apoi răspunse în șoaptă :

— Ne-am născut amîndoi în același moment, dar eu sînt cu șase luni mai în vîrstă decît el.

— Dumnezeule !

— Sst ! Nu-l treziți ! Nu i-ar face plăcere să m-audă spunînd asta. E o taină, pe care n-am dat-o pîn-acum în vileag.

— Bine, dar cum e cu puțință așa ceva ? Dacă v-ați născut în același moment, cum se poate ca unul din voi să fie mai în vîrstă decît celălalt ?

— E foarte simplu și vă asigur că-i perfect adevărat. Eu m-am născut cu mult pînă pe cap, pe cînd el a rămas chilug ca un ou, vreme de șase luni. Eu am ajuns să umblu cu șase luni înainte ca el să poată face un pas. Dinții mi-au ieșit cu șase luni înainte de-ai lui. Am început să mănînc, cu șase luni înainte ca el să fie întărcat. De vorbit, tot așa,

am vorbit cu șase luni înainte ca el să poată rosti un cuvânt. În fine, dovada cea mai clară și de netăgăduit, e că *suturile de pe craniul meu s-au închis cu șase luni înainte de-a se închide suturile lui !* Mereu același interval de șase luni, exact șase luni. A fost oare o întâmplare ? Nimeni nu va putea pretinde așa ceva, sînt convins. A fost ceva predestinat, ceva plin de tîlc, iar noi cunoaștem acest tîlc. Ce anume dovedește această serie de probe covîrșitoare ? Ea dovedește un singur lucru, îl dovedește fără nici o puțință de îndoială. Doamnelor, pentru nimic în lume nu vrem să se afle, de aceea vă rog să păstrați numai pentru dumneavoastră această taină, și anume, că *noi nu sîntem mai gemeni decît sînteți dumneavoastră !*

Cele două bătrîne rămaseră cu gura căscată, parcă paralizate, împietrite de uimire. După ce se uitară năuce una la cealaltă, mătușa Betsy Hale rosti pe un ton solemn :

— Nu se poate trece peste o dovadă ca asta. Cred că-îl măi uimitor lucru pe care mi-a fost dat să-l aud vreodată.

Rămase tăcută cîteva clipe, răsufîind anevoie, gîtită de emoție, apoi ridică privirea spre cei doi gemeni și adăugă :

— Zău dacă nu v-aș fi luat drept gemeni, în tot cazul !

— Și eu la fel, și eu la fel ! exclamă mătușa Patsy, cu o convingere neumbrită de nici o îndoială.

— *Oricine* ar fi făcut la fel, zise mătușa Betsy, cu hotărîre în glas.

— Să nu spuneți nimănui ! le imploră Luigi.

— Nu, scumpule, răspunseră într-un glas cele două femei, te poți bizui pe noi, nu te teme !

— Frumos din partea voastră. Să nu vă trădați, însă, niciodată : purtați-vă mai departe cu noi ca și cum am fi gemeni.

— Vă puteți bizui pe noi, repetă mătușa Betsy. Dar n-o să fie prea ușor, fiindcă, deh, acum, cînd știu că nu sînteți gemeni, nici nu-mi mai *păreți* c-ați fi !

Luigi își spuse cu satisfacție : „Am reușit să le păcălesc !“

Nu prea era frumos din parte-i să le încarce pe bietele femeii cu o asemenea taină, care avea să le stea mereu pe buze ori de câte ori cineva avea să aducă vorba despre cei doi străini ca despre niște gemeni — o taină din ce în ce mai greu de păstrat, ispita de a o dezvălui crescînd mereu, odată cu chinul pricinuit de efortul de a o păstra. Luigi, însă, nu se gîndise la asta și probabil că nici nu i-ar fi păsat, chiar dacă s-ar fi gîndit.

Deodată fu anunțat un vizitator, cineva venise să-i vadă pe gemeni. Aceștia se retraseră în salonaș, iar cele două bătrîne începură să discute cu aprindere despre ciudatele lucruri pe care le auziseră. După ce puseră la punct lucrurile, în chip satisfăcător, mătușa Betsy se ridică să plece, dar se opri ca să mai pună o întrebare :

— Cum mai merge treaba cu Rowena și Tom Driscoll ?

— Cam la fel. El îi scrie destul de des, iar ea îi răspunde destul de rar.

— Unde-i el ?

— Cred că la Saint Louis, măcar că-i un vagabond, de nu poate nimeni să știe pe unde se vîntură.

— Nici Rowena nu știe ?

— Ba da, cred că știe. Dar n-am mai întreat-o în ultima vreme.

— Știi cumva care-s relațiile dintre Tom și judele Driscoll ?

— Cred că foarte bune. Așa zice doamna Pratt și, fiind sora judei și mătușa lui Tom, și locuind în aceeași casă cu ei, firește c-ar trebui să știe. Ea zice că judele ține mult la Tom cînd e plecat de-acasă, dar se enervează cînd îl vede pe-aproape; îl scoate din sărute felul lui de a se purta, așa că nu-i pare deloc rău cînd Tom pleacă din nou. Tom lipsește de vreo trei săptămîni — cred că-i o plăcere pentru amîndoi !

— Tom e-un zăpăcit, dar sînt convinsă că nu-i un băiat rău.

— A, nu, e doar tînăr, deşi, într-un fel, la vîrsta de douăzeci şi trei de ani nu mai eşti tînăr. La vîrsta asta un tînăr s-ar cuveni să-şi cîştige existenţa. Dacă Tom şi-ar cîştiga existenţa, sau dac-ar încerca măcar, judele ar fi mult mai mulţumit de el. Tom promite mereu c-o să-nceapă, dar nu ştiu cum se face, că nu găseşte niciodată drumul.

— Păi, eu cred că în parte e şi judele de vină. Nu trebuia să-i făgăduiască băiatului c-o să-i lase averea, dacă voia să-l îndemne să-şi cîştige pîinea. Dar ia spune, crezi că Rowena o fi-nceput să-l placă ?

Mătuşa Patsy ascundea în inima ei o taină, pe care ar fi vrut s-o păstreze, dar era peste puterile ei : luînd-o deoparte pe mătuşa Betsy, îi şopti cu un glas misterios şi confidenţial :

— Să nu pomeneşti nimănui nimic, o să-ţi dezvălui un secret. După părerea mea, şansele lui Tom Driscoll erau ieri mult mai mari decît azi.

— Ce vrei să spui, Patsy Cooper ?

— Aşa cum auzi ! N-am nici o îndoială. Aş vrea să fi fost şi matală de faţă la micul dejun, ca să te convingi.

— Nu mai spune !

— Păi, pe cîte pot eu să judec, îi place de altcineva, sînt sigură că-i place de unul din fraţii ăştia.

— Dumnezeuule ! Care din ei ?

— Nu pot băga mîna-n foc, dar cred că-i vorba de ăl mai tînăr, de Angi !

După ce-şi strînseseră mîinile şi se felicitară călduros, cele două bătrîne se despărţiră, fericite la culme, una din ele pentru că aflase ceva ce nu era cunoscut de restul tîrguşorului, iar cealaltă fiindcă era singura persoană în stare a-i furniza ştirea.

Vizitatorul care venise să-i vadă pe cei doi gemeni era domnul Hotchkiss, pastorul bisericii Baptiste. La sindro-

fie, Angelo îi spusese că în ultimul timp își schimbase convingerile religioase și că dorea să treacă la baptism, pentru a se alătura numaidecît bisericii domnului Hotchkiss. Convorbirea lor se sfârșise repede, din pricină că nu avuseseră răgazul să discute mai mult. Pastorul, încîntat, venea acum să-i invite pe cei doi să asiste în seara aceea, la orele opt, la clasa lui de studenți ai *Bibliei*. Angelo acceptă și se aștepta ca Luigi să refuze, dar acesta nu refuză, căci știa prea bine că studenții *Bibliei* și liber-cugetătorii se adunau în aceeași sală, iar el voia să-l pună pe fratele său în încurcătură, silindu-l să stea în compania liber-cugetătorilor.

CAPITOLUL 5

(Urmează o ceartă aprigă între cei doi gemeni. Au și de ce să se certe, fiindcă Angelo, căutînd mereu adevărul, e nevoit să-și schimbe des convingerile religioase, pentru a le ameliora, ceea ce îl obosește și-l plictisește pe Luigi ; silit să fie de față la fiece nouă convertire a fratelui său, el se vede pus în situația falsă de a părea de acord cu opiniile nestatornicului Angelo, ba chiar că le și sprijină. Mai mult încă, e silit să ia parte la întrunirile antialcoolice la care se duce Angelo, deși le detestă. Pe de altă parte, în săptămînile cînd Luigi e cel ce comandă picioarelor, el îi oferă lui Angelo destule motive de nemulțumire, fiindcă-l cară la tot felul de circuri, curse de cai și baluri; expunîndu-l astfel la tot felul de critici și insulte. Pe deasupra, mai și bea, iar băuturile i se urcă la cap lui Angelo, făcîndu-l să se poarte într-un mod rușinos. În seara aceea, cei doi luară parte la întrunirea liber-cugetătorilor, la care Angelo rămase tăcut și mofluz ; urmă clasa studenților *Bibliei*, care îl priviră cu răceală, din pricină că se afla într-o asemenea companie. Merseră apoi la locuința

lui Wilson. În capitolul 11 al romanului Wilson Zevzecul e descrisă scena în care Wilson zărește o fată în odaia lui Tom Driscoll ; capitolul se încheie cu mitingul „Fiilor Libertății” împotriva temperanței și cu bătaia administrată de Luigi lui Tom ; se dau de asemenea unele amănunte în legătură cu aventurile Roxanei ca slujnică pe un vapor de pe Mississippi. Într-un capitol anterior fusese descris într-un stil de farsă modul cum își schimbase în leagăn copiii.)

A doua zi dimineată întreg orășelul comenta zgomotos marea veste : Wilson Zevzecul avea în sfârșit un proces ! Uimirea oamenilor era atât de mare, iar curiozitatea lor atât de vie, încît la deschiderea ședinței sala tribunalului era ticsită — pînă și ferestrele erau ocupate ! Toți transpirau, înfierbîntați de emoție și de arșița insuportabilă a verii.

Tom Driscoll îi dăduse în judecată pe gemeni, învinuindu-i de agresiune. Robert Allen fusese angajat de Driscoll ca avocat al acuzării, iar David Wilson ca avocat al apărării. Păstrîndu-și intactă jovialitatea după zborul din ajun deasupra capetelor „Fiilor Libertății”, zbor ce-i frînsese spinarea și-i rupsese cîteva oase, Tom nu se putu opri să-i spună lui Wilson, cu un rînjet pe buze :

— Mi-am ținut făgăduiala, după cum vezi. Ți-am făcut rost de un proces. Mai curînd chiar decît mă așteptasem.

— Foarte frumos din parte-ți, mai ales dacă ai de gînd să te judeci pînă la capăt.

— Deocamdată nu-ți pot spune nimic precis în această privință. Dar vom vedea. Dacă o să constat că meriți, o să te iau sub aripa mea și-o să-ți asigur gloria și bogăția.

— Voi încerca să o merit, Tom !

După ce jurații depuseră jurămîntul, domnul Allen vorbi astfel :

— Domnule președinte, nu vă vom reține atenția decît cîteva momente. Nu poate încăpea nici un fel de îndoială asupra faptului că a avut loc un act de agresiune. Împri-

cinații, aci de față, l-au lovit pe clientul meu aseară, în Hale ; l-au lovit în mod violent, cu o violență neobișnuită, ba chiar fără precedent, în așa măsură încît clientul meu a fost luat pe sus și aruncat în mijlocul auditoriului. Putem dovedi acest lucru cu patru sute de martori, dar îi vom cita doar pe trei dintre ei. Să poftească domnul Harkness.

Domnul Harkness declară, sub prestare de jurămint, că prezidase întrunirea menționată de avocat, că se afla într-o poziție de unde-i putuse vedea bine pe împricinați lovindu-l pe reclamant și azvîrlindu-l în aer, înainte ca acesta să aterizeze în mijlocul auditoriului.

— Avocatul apărării îl poate interoga pe martor, încheie Allen.

— Domnule Harkness, începui Wilson, spuneți că i-ați văzut pe acești domni — clienții mei — lovindu-l pe reclamant. Sînteți sigur — și vă rog să nu uitați c-ați depus jurămintul — sînteți absolut sigur că i-ați văzut pe *amîndoi* lovindu-l pe reclamant, sau numai pe unul dintre ei ? Luați seama cum răspundeți.

Pe fața martorului se zugrăvi o expresie de năuceală. Omul șovăi și încercă să bîiguie ceva, dar nu reuși să scoată nici un cuvînt. Ochii lui se îndreptară spre cei doi gemeni, cu o privire absentă.

— Vă rugăm să răspundeți, domnule Harkness, nu lăsați tribunalul să aștepte ! E o întrebare foarte simplă.

Avocatul acuzării exclamă, iritat :

— Onorată curte, e o întrebare trivială și irelevantă. Firește că amîndoi l-au lovit, deoarece n-au decît o singură pereche de picioare, de care răspund amîndoi !

Wilson remarcă, sarcastic :

— Domnule președinte, îngăduiți acestui nou martor să depună jurămintul ? Dumnealui pare să dețină unele informații care-ar putea fi de cea mai mare importanță în momentul de față — informații de natură să lămurească

pe deplin o chestiune foarte dificilă legată de procesul în curs. Colega Allen, vrei să veniți în boxa martorilor ?

— Vedeți-vă de propriul dvs. client ! replică Allen, cu artag.

Oamenii izbucniră în ris, atrăgându-și muștrarea președintelui.

— Domnule Harkness, urmă Wilson, cu un glas insinuant, mă văd nevoit să insist a primi un răspuns la întrebarea de adineauri.

— Păi, eu, firește, nu știu precis, dar am impresia că...

— Lăsați impresiile, domnule, răspundeți la întrebare !

— Păi, eu... *nu pot răspunde !*

— În ordine, domnule Harkness. Luați loc.

Publicul începu să chicotească, iar domnul Harkness se retrase, cu un aer foarte încureat.

Domnul Wakeman veni în boxa martorilor și jură că-i văzuse pe cei doi gemeni lovindu-l pe reclamant și azvîrlindu-l de la tribună. Avocatul apărării îl luă în primire :

— Domnule Wakeman, ați declarat sub prestare de jurământ că i-ați văzut pe acești domni lovindu-l pe reclamant. Să înțeleg cumva că jurați că i-ați văzut pe *amîndoi* ?

— Da, domnule, răspunse martorul, cu hotărîre în glas.

— De unde știți că amîndoi l-au lovit ?

— Pentru că i-am *văzut* !

Oamenii riseră, ceea ce le atrase un nou avertisment din partea președintelui tribunalului.

— Dar cum de știți că amîndoi, nu doar unul dintre ei, au făcut-o ?

— Păi, în primul rînd, insulta a fost adresată amîndurora, reclamantul zicîndu-le că-s o pereche de foarfeci. Fîrrește că amîndoi s-au simțit jigniți, așa că...

— Stați puțin ! Acum nu faceți altceva decît să emiteți o ipoteză. Rămîneți în domeniul faptelor, lăsați argumentele în seama avocaților. Continuați !

— Oricum, au fost amîndoi acolo, *asta* am văzut cu ochii mei.

— Foarte bine. Continuați !
— Și amîndoi l-au lovit, jur !
— Domnule Wakeman, contele Luigi, aci de față, s-a

dus de bună voie aseară, la întrunirea „Fiilor Libertății“ ?

— Da, domnule. A fost acolo, și chiar a băut un pahar, două de whisky, ca omul...

— Dar fratele lui, s-a dus de bună voie ?

— Nu, domnule. Fiindcă-i abstinent, n-a vrut să se ducă și a fost ales din greșeală.

— I s-a dat și lui un pahar de whisky ?

— Da, domnule, dar și asta a fost o greșeală, chiar dacă fără intenție. N-a vrut să bea, și a pus jos paharul. Reclamantul a întins mîna și a înșfăcat paharul, adăugă martorul, după o scurtă pauză .

Oamenii izbucniră în rîs, dar președintele nu-i muștră prea tare, fiind el însuși pe punctul de a se molipsi de ilaritatea generală.

Domnul Allen sări în picioare, exclamînd :

— Protestez împotriva acestor întrebări absurde, care n-au nici o legătură cu procesul în curs.

— Calmați-vă, colega, îi spuse Wilson. A fost doar un experiment. Și acum, domnule Wakeman, dacă unul din acești domni se decide să se alăture unei asociații, iar celălalt e contra ; și dacă unul dintre ei e amator de whisky, iar celălalt nu e, așa că pune jos paharul și-l lasă fără protecție (chicoteli în rîndurile asistenței) toate acestea înseamnă, nu-i așa, că dumnealor au gînduri, gusturi și preferințe independente, și că unul dintre ei e în stare să aprobe un lucru, chiar în momentul cînd celălalt îl dezaprobă categoric — nu vi se pare ?

— Sigur că da. E cît se poate de clar.

— Ei bine, s-ar putea — spun doar că s-ar putea — ca unul dintre acești doi frați să fi vrut să-l lovească aseară pe reclamant, și ca celălalt să nu fi vrut ca reclamantului să i se administreze o asemenea pedeapsă umilitoare în fața unui public atît de numeros. Nu ar fi oare posibil ?

— Sigur c-ar fi. Mai mult decît posibil. Nu cred că blondul ar fi în stare să lovească pe cineva. Celălalt e de vină...

— Tăcere ! exclamă avocatul reclamantului și urmă să spună ceva, care se pierdu în hohotele de rîs ale asistenței.

— E în ordine, domnule Wakeman, puteți lua loc, îi spuse Wilson.

Fu chemat cel de-al treilea martor, care-i văzuse și el pe cei doi frați lovindu-l pe reclamant. Wilson trecu la interogarea martorului.

— Domnule Rogers, afirmați că i-ați văzut pe acești domni lovindu-l pe reclamant ?

— Da, domnule.

— Amîndoi ?

— Da, domnule.

— Care din ei a lovit mai întîi ?

— Păi, amîndoi l-au lovit în același timp.

— Sînteți absolut sigur ?

— Da, domnule.

— Ce vă face să fiți atît de sigur ?

— Păi, stăteam drept în spatele lor și i-am văzut...

— Cîte lovituri au fost ?

— Una singură.

— Cînd lovesc doi gemeni, se produc două lovituri, nu-i așa ?

— Mda... Așa e, de obicei.

— Atunci, ce anume credeți că s-a întîmplat cu cealaltă lovitură ?

— Păi, adevărul e că, în cazul de față, nu mă gîndeam c-ar fi nevoie de două lovituri.

— Dar acum, ce credeți ?

— Păi, nu prea știu ce să cred, am însă impresia că unul dintre ei a dat o jumătate de lovitură, iar celălalt restul.

O voce din mulțime strigă :

— E prima declarație rezonabilă făcută de un martor !
Publicul aplaudă zgomotos.

— Liniște ! exclamă președintele. Altfel, evacuez sala !

Domnul Allen părea satisfăcut, dar Wilson n-avea aerul că-i descumpănit, căci spuse :

— Domnule Rogers, ne-ați făcut favoarea de a ne împărtăși părerile și presupunerile dumneavoastră, dar întrucât părerile și presupunerile nu constituie dovezi, vă voi oferi o șansă de a aduce o contribuție pozitivă, pe care o să vi-o solicit de îndată. Deocamdată, îi rog pe împriquinați să vină la bară și să repete formidabila lovitură de ieri.

Cei doi gemeni se ridicară.

— Și acum, domnule Rogers, urmă Wilson, vă rog să luați poziție în spatele dumnealor.

O voce din sală :

— Ba nu, în fața lor ! (Rîsete. Președintele restabilește ordinea.)

Altă voce :

— Ba nu, trage-i încă una-n fund lui Tommy !

(Rîsete în sală, aprig admonestată de președintele tribunalului.)

— Și acum, domnule Rogers, vor fi administrate două lovituri, una după alta, și vă asigur că cel puțin una dintre ele va fi dată exclusiv de către unul din gemeni, fără nici un ajutor din partea celuilalt. Priviți cu atenție, căci va trebui să vă pronunțați răspicat, fără nici un „dacă“.

Rogers se ghemui în spatele gemenilor, cu palmele deasupra genunchilor, în poziția portarului la jocul de baseball, și cu privirile ațintite asupra picioarelor din fața lui.

— Sînteți gata, domnule Rogers ?

— Gata, domnule.

— Loviți ! le porunci Wilson gemenilor.

• Lovitura fu administrată.

— Ați înregistrat lovitura, domnule Rogers ?

— Lăsați-mă să mă gîndesc o clipă, domnule avocat !

— Gîndiți-vă cît doriți și comunicați-mi cînd ați terminat.

Preț de un minut, Rogers rămase pe gînduri, sub privirile ațîțate ale tuturor, apoi rosti :

— Gata, domnule avocat.

— Loviți !

Lovitura care urmă era o copie exactă a celei dintîi.

— Și acum, domnule Rogers, aflați că una din lovitudini era o lovitură individuală, nu una colectivă. Vă rog să ne spuneți clar care era lovitura colectivă.

Martorul răspunse, cu o mîtră plouată :

— Mă lasă păgubaș. Nimeni n-ar fi în stare să le deosebească, domnule !

— Atunci, vă rog să ne spuneți dacă vă mențineți afirmația că lovitura de aseară a fost o lovitură colectivă ?

— Nu, domnule, n-o mențin, zău.

— În ordine, domnule Rogers. Dacă stimatul meu coleg Allen, dorește să ia cuvîntul, foarte bine, domnule președinte, dar în ce mă privește sînt dispus să renunț la orice comentarii, pentru a da posibilitate acestui juriu de oameni inteligenți să judece cît mai grabnic cazul.

Judecătorul Robinson își exercita funcția doar de două luni încoace, în care răstimp nu avusese bineînțeles prea multe procese. Cunoștințele lui în materie de legi și jurisprudență se limitau la ceea ce putuse agonisi în acest scurt interval. Le dădea multă bătaie de cap avocaților, deoarece deciziile lui erau uneori cam năstrușnice și se încăpățîna să le mențină cu dîrzenia și simplitatea unui magistrat roman ; oamenii erau însă mulțumiți de dînsul, văzînd că intențiile lui era întotdeauna bune, că era cu totul imparțial și că de obicei își compensa prin bun simț deficiențele așa-zis tehnice. Simțînd că în cazul de față era rost de o eroare judiciară, se ridică la înălțimea situației.

— O clipă, domnilor, spuse el, e limpede că s-a comis o agresiune, oricine își poate da seama de asta ; dar judecînd după modul cum decurg lucrurile, vinovatul va scăpa

de condamnare. Nu pot îngădui una ca asta, de aceea...

— Dar, excelență, îl întrerupse Wilson, destul de respectuos, dealtfel, am impresia că luați o decizie dumneavoastră înșivă, în timp ce jurații...

— Lăsați-i pe jurați, domnule Wilson, jurații vor avea ocazia să se pronunțe, atunci cînd vor constata existența unui punct îndoielnic, ceea ce încă nu e cazul. Nu există nici un fel de îndoială asupra faptului că s-a comis o agresiune. Încercarea de a dovedi că ambii acuzați ar fi săvîrșit-o, a dat greș. Rezultă oare că amîndoi s-ar cuveni să scape de rigorile legii ? Nu, cîtă vreme prezidez această instanță, mă voi opune unei asemenea situații. Se pare că punerea colectivă sub acuzație a ambilor împricinați a fost o greșală ; fiecare dintre ei trebuia să fie pus sub acuzație în mod individual...

— Dar, excelență ! izbucni Wilson. Pentru a face dreptate clienților mei, mă văd nevoit să insist ca, întrucît acuzarea nu a putut despărți...

— Domnule, clienților dumneavoastră nu li se va face nici o nedreptate, ei vor fi apărați, la fel ca și legea. Domnule Allen, vă rog să vă modificați pledoaria și să-i acuzați în mod individual pe cei doi.

— Dar, excelență ! exclamă Wilson. E o procedură fără precedent ! A pune în primejdie un împricinat prin modificarea și agravarea arbitrară a acuzațiilor formulate împotriva lui, cu scopul de a-i atrage condamnarea, acuzațiile formulate inițial vădîndu-se a nu fi suficiente pentru o condamnare, iată o procedură nemaiauzită !

— Nemaiauzită, unde anume ?

— În instanțele din acest stat sau din oricare alt stat.

— Nu cunosc obiceiurile altor instanțe și nu mă interesează să le cunosc, replică judecătorul Robinson, cu un aer demn. Eu răspund de această instanță și nu pot îngădui ca judecata mea să fie denaturată, iar libertatea de

decizie să-mi fie stingherită de îndemnul de a mă potrivi cu capriciile altor instanțe, fie ele oricît de...

— Dar bine, excelență, cele mai vechi și mai înalte instanțe din Europa...

— Instanța aceasta nu se conduce după un model european, domnule Wilson ! Nu se conduce după nici un alt model, decît cel propriu, care constă în a face dreptate atît Statului cît și acuzatului, indiferent de practicile sau obiceiurile din Europa sau de oriunde altundeva ! (Aplauze frenetice.) Liniște ! Acest tribunal n-are și n-a avut obiceiul de a imita alte instanțe, n-are și n-a avut obiceiul de a se ascunde în spatele deciziilor altor instanțe, și nu avem intenția de a începe acum. Vom proceda așa cum vom putea mai bine, în lumina ce ne-a fost hărăzită de Domnul, și atît timp cît acest tribunal va continua să se bucure de aprobarea Lui, va rămîne indiferent față de opiniile pe care s-ar putea să le aibă despre el alte instituții. (Aplauze.) Domnilor, vă cer imperios să faceți ordine ! Liniștiți-vă ! Domnule Allen, vă rog să-i tratați în mod individual pe împricinați. Continuați-vă interogatoriul.

Allen nu se simțea la largul lui. Totuși, după ce se consultă în șoaptă cu clientul lui și cu alți cîțiva oameni, se ridică și spuse :

— Excelență, constat că e răspîndită părerea că acuzații sînt capabili să acționeze în chip independent pe multiple planuri, dar că această independență nu se extinde asupra picioarelor lor, autoritatea asupra acestor picioare revenindu-i exclusiv cîte unuia dintre frați, pentru un număr fix de zile, după care trece la celălalt frate, pentru un termen asemănător, într-o alternanță ritmică. Aș putea chema martori în stare a dovedi că acuzații le-au dezvăluit existența acestui fapt neobișnuit, făcîndu-le cunoscut și cine dintre ei era stăpîn peste picioare în ziua de ieri, ceea ce ar constitui, firește, o dovadă asupra identității agresorului și a vinovăției sale, dar întrucît e vorba doar

de mărturisiri orale, ce n-au fost făcute sub prestare de jurământ...

— Lăsați asta, domnule Allen. S-ar putea ca nu *toate* aceste mărturisiri să fi fost orale. Vom vedea. S-ar putea, oricum, să ne ajute să dăm de urmele vinovatului. Chemați-vă martorii !

— În cazul acesta, îl voi chema pe domnul John Buckstone, care se află în sală. Aș ruga de asemenea să se trimită după doamna Patsy Cooper. Domnule Buckstone, poftim la bară !

După ce depuse jurământul, Buckstone declară că, în ajun, contele Angelo Cappello se împotrivise ideii de a lua parte la întrunire și-i rugase pe toți cei de față să fie martori că el personal nu dorește să meargă, și că deci va merge silit. Contele Luigi îi răspunsese, tăios, că-el, unul, se va duce în orice caz. Iar când contele Angelo i se plînsese că trebuie să stea atîta timp în picioare, contele Luigi îi replicase, aparent uimit : „Dar ce, sînt picioarele *tale* ? Ce neobrazare !“

Judecătorul rosti, cu o satisfacție solemnă :

— Iată-ne ajunși în miezul lucrurilor ! Pe cît se pare, contele Luigi se afla în posesia bateriei în momentul agresiunii.

Întrucît Allen nu-i mai ceru lui Buckstone să răspundă la întrebări, Wilson îl luă în primire pentru a-l interoga.

— Domnule Buckstone, cam cînd a avut loc conversația aceea ?

— Pe la orele nouă ieri seară, domnule.

— Și după aceea ați pornit drept spre sală ?

— Da, domnule.

— Cît timp v-a trebuit ca s-ajungeți acolo ?

— Păi, am mers pe jos și, cum nu ne grăbeam, ne-au trebuit, cred, vreo douăzeci de minute, poate ceva mai mult, fiindcă veneam tocmai de la marginea tîrgușorului.

— Cam la ce oră a fost administrată lovitura ?

— Pe la zece fără vreo treisprezece minute și jumătate.

— Admirabil ! Sînteți un martor exemplar, domnule Buckstone. Cum se face că v-ați uitat la ceas chiar în acel moment ?

— Totdeauna mă uit cînd asist la o încăierare : știu bine că voi fi chemat ca martor, și nu strică să cunosc ora exactă.

— Ar fi bine ca și alții să fie la fel de grijulii. Între discuția din locuința mea și momentul agresiunii, de care ne ocupăm acum în amănunt, a mai fost făcută vreo declarație ?

— Nu, domnule.

— Dacă autoritatea asupra picioarelor îi revenea la orele nouă unuia dintre frați, dar a trecut în posesia celui-lalt în următoarele treizeci sau patruzeci de minute, credeți că ați fi putut observa schimbarea ?

— Cu nici un chip !

— Asta e tot, domnule Buckstone.

Patsy Cooper fu chemată în boxa martorilor. Oamenii îi făcură loc să treacă, iar ea își croi drum, zîmbind, cu multe plecăciuni, prin coridorul îngust, însoțită ca de-o escortă sau ca de un scutier de către Betsy Hale, care zîmbea și făcea la rîndu-i temenele, în uralele publicului. Judecătorul nu socoti necesar să pună capăt acestei manifestări de simpatie, în cinstea bătrînelor favorite, ci o lăsa să se potolească de la sine.

Cele două bătrîne se opriă și strînsură cu căldură miinile celor doi gemeni, apoi îl salutară prietenește din cap pe judecător și se așezară pe scaunele pregătite pentru ele. Îndată după aceea, începură să-i asalteze cu o ploaie de întrebări pe amicii din jurul lor :

— Ce-i acolo ? La ce folosește chestia aia ? Cine-i tînărul care scrie la pupitru ? Zău că-i Jack Bunce ! Păi, credeam că-i bolnav ! Cine-s jurații ? Ia te uită ! Ai de colo ?

Billy Price și Job Turner și Jack Lounsbury, și... N-aș fi crezut ! Cine s-ar fi gândit...

Fiind rugate, cu blîndețe, să tacă, limbile li se opriră din trîncănit, dar fețele lor rămaseră radioase, iar în ochi flacăra recunoștinței pentru fericirea acestei noi și senzaționale experiențe nu scăzu cituși de puțin. Mătușa Patsy se ridică și depuse jurămîntul, iar domnul Allen îi explică despre ce era vorba și o rugă să spună tot ce știe, pentru a aduce cît mai multă lumină în chestiunea cu pricina. Bătrîna se jucă o clipă cu gentilica ei, ca și cum s-ar fi gândit de unde anume să înceapă, apoi spuse :

— Păi, uite ce cred eu. Picioarele-s ale domnului Luigi timp de-o săptămînă, după care-s ale lui domnu-Angelo, care poate să facă tot ce pofteste cu ele.

— Faci o greșală, mătușă Patsy Cooper, o admonestă judecătorul. Nu trebuie să prezinți asta ca pe un *fact*, deoarece nu ești sigură că-i un *fact*.

— De ce să nu ? se miră tușa Patsy, ușor supărată.

— Dar ce te face să crezi că știi ?

— Păi, fiindcă mi-au spus-o chiar dînșii !

— Asta nu-i un motiv.

— Doamne ferește ! Bety Hale, ai auzit ?

— Dac-am auzit ? ! Cred și eu c-am auzit ! exclamă Betsy, ridicîndu-se în picioare și înfruntînd instanța. Păi, dom'le judecător, mă aflu acolo și i-am auzit cu urechile mele : Luigi i-a zis lui Angelo, ba nu, Angelo i-a zis lui...

— Haide, hai, doamnă Hale, te rog să te-asezi și să...

— Bine, bine, o să m-așed, da' nu înainte de-a...

— Îți ordon să șezi !

— Îmi ordoni ? Zău că povestea asta începe să...

Sala izbucni în rîs, dar fu grabnic readusă la ordine : între timp, domnul Allen o convinsese pe bătrîna să se așeze, așa că tușa Patsy putu să continue :

— Da, mi-au spus-o, și știu că-i adevărat. În săptămîna asta picioarele-s ale lui Luigi, dar...

— Aha, va să zică ei ți-au spus asta ? o întrerupse judecătorul, ațîțat.

— Adică nu chiar ei, dar n-are a face. Știu, în tot cazul, că ieri, la prînz, Angelo era obosit ca un cîine, dar Luigi n-a vrut să-i împrumute picioarele ca să se ducă sus și să tragă un pui de somn.

— Angelo i le-a cerut ?

— Stai să mă gîndesc nițel... mi se pare că... ascultă, Betsy, mai ții minte dacă el...

— Las-o pe mătușa Betsy, ea nu-i martoră în proces, fi tăie vorba judecătorul. Noi vrem să aflăm doar ceea ce ți amintești dumneata.

— Zău așa, Sim Robinson, am impresia că te legi de fleacuri, te-ai făcut tare cusurgiu ! Păi eu, cînd nu-mi aduc aminte de ceva, întreb întotdeauna...

— Bine, continuă, *te rog !*

— Cum ai vrea să continue, dacă o tot întrerupi ? se amestecă în vorbă mătușa Betsy. Păi eu, dacă m-ar cicăli cineva în felul ăsta, m-aș zăpăci și m-aș fistici așa de tare, că...

Se ridicase iar în picioare, dar Allen o convinsese din nou să se așeze, în timp ce președintele tribunalului înăbușea rîsetele publicului.

— Doamnă, zise atunci judecătorul, dumneata știi, știi precis adică, independent de orice îți vor fi spus acești domni, că puterea asupra picioarelor lor trece cu regularitate de la unul la celălalt, după o săptămînă ?

— Cu regularitate ? Păi, nu te supăra, dar cuvîntul „regularitate“ nu exprimă precizia acestei schimbări ! Toate marile orașe din Europa își potriveau orologiile după dinșii.

(Rîsete, curmate de președintele tribunalului.)

— De unde știi ? Asta-i întrebarea. Te rog să răspunzi clar și cinstit.

— Nu-mi mai vorbi așa, Sim Robinson, nu accept ! De unde știi ? Ha ! Dar *matale* de unde știi ce știi ? Fiindcă

ți-a zis cineva, de aia ! N-ai scornit-o din capul matală. Ei bine, gemenii ăștia sînt oamenii cei mai vrednici de crezare din lume și nu se cade, zău, să arunci cu noroi în ei, din jiltul matală, fără nici un motiv ! Și pe urmă, nu uita că-s și orfani, amîndoi. Tot...

Mătușa Betsy se ridicase din nou, și amîndouă începură să vorbească deodată, cu glas tare, deși nu le putea nimeni auzi, din pricina hohotelor de rîs, pe care președintele încerca în zadar să le curme cu ajutorul unui prespapier pe care-l tot izbea de pupitru. În cele din urmă, cînd liniștea fu restabilită, judecătorul rosti :

— Doamnele se pot retrage.

— Dar, excelență, am dreptul să le interoghez, în interesul clienților mei...

— Nu va trebui să ți-l exerciți, domnule Wilson : mărturia e respinsă.

— Respinsă ? ! exclamă tușa Patsy, șifonată. Și mă rog, de ce-i respinsă ? Aș vrea să știu !

— Și eu la fel, Patsy Cooper. Am impresia că, dacă e să-i salvăm pe acești sărmani străini persecutați, avem datoria sfîntă să stăm aici și să vorbim în apărarea lor, pînă ce...

— Haide, hai, așezați-vă !

După multe proteste, cele două bătrîne se lăsară înduplecate să se așeze. Procesul, însă, avea să se încheie în curînd. Chemați să depună ca martori în propria lor apărare, cei doi gemeni declarară sub prestare de jurămint că puterea asupra picioarelor trecea de la unul la celălalt în fiecă simbătă la miezul nopții precis. Dar avocatul lor nu le permise să divulge care anume dintre ei deținea puterea în săptămîna respectivă. Judecătorul stăruie ca ei să răspundă totuși, amenințînd chiar că-i va sili, dar pînă și procurorul se sperie și, datorită intervenției lui, mîna revoluționară a aprigului magistrat fu oprită. De aceea, ca-

zul trecu în competența juriului, cu acel punct important suspendat în aer. Jurații se întoarseră după o oră, cu următorul verdict :

— Juriul constată : 1) că s-a comis o agresiune, așa cum s-a afirmat de către acuzare ; 2) că ea a fost comisă de către unul din împričinați, așa cum au atestat diverși martori oculari demni de încredere ; 3) identitatea acestuia se confundă însă în așa măsură cu aceea a fratelui său, încît n-am fost în stare să precizăm care anume din ei a comis agresiunea. Nu-i putem condamna pe amîndoi, deoarece numai unul e vinovat. Nu-i putem nici achita pe amîndoi, deoarece numai unul e nevinovat. Verdictul nostru este că justiția a fost zădărnicită prin voința Domnului, așa că cerem să fim scutiți de exercitarea mai departe a îndatoririlor noastre.

Această declarație, citită cu glas tare, stîrni o furtună de aplauze. Cele două bătrîne se repeziră spre gemeni pentru a le strînge mîinile și a-i felicita, dar domnul Wilson le opri cu blindețe, iar mulțimea le împinse înapoi spre locurile lor.

Judecătorul se ridică la tribună, își scoase ochelarii cu ramă de argint, își trecu degetele prin părul cărunț și rosti, demn și grav, ba chiar cu un anumit patos :

— În întreaga mea experiență de magistrat, n-am văzut niciodată pînă azi ca justiția să-și plece rușinată capul așa cum a făcut-o aici adineaori. Nici nu vă puteți da seama ce consecințe pe termen lung va avea răul făcut aici sub înfățișările capricioase ale legii. Imitația este pacostea tribunalelor — mulțumesc Domnului că tribunalul nostru nu suferă de acest viciu — dar veți vedea în curînd cum funestul rod al acestor clipe va fi înhățat de scelerății ce-și zic apărători ai justiției, pe întreg cuprinsul planetei noastre, pentru a-l perpetua în deciziile lor pernicioase. Eu mă spăl pe mîini de această fărădelege. Î-aș fi putut sili pe împričinați să-și recunoască vina, dar mi s-a refuzat sprijinul și încurajarea, tocmai de către cei cărora

aveam dreptul să le-o cer. Și m-am văzut confruntat cu o lege făcută în interesul crimei, o lege care-l apără pe criminal, scutindu-l de obligația de a depune mărturie împotriva lui însuși. Eu am avut totuși precedente, în care am reușit, în două cazuri, să ocolesc acea lege și să condamnăm niște criminali, la ale căror crime nu fuseseră alți martori decât ei înșiși. Ce-ați realizat dumneavoastră astăzi ? Vă dați seama ? Ați slobozit în sinul acestei comunități doi indivizi înzestrați cu un dar îngrozitor și misterios, cu o sinistră și ascunsă putere malefică — o putere cu ajutorul căreia fiecare din ei, pe rând, poate săvârși nenumărate crime odioase, fără ca cineva să fie în stare a spune vreodată cine-i vinovat și cine nu-i vinovat de aceste crime. Păziți-vă casele, păziți-vă avutul, păziți-vă pielea, căci va trebui să o faceți ! Și acum, domnilor împetricinați, ridicați-vă. Prin suprimarea unor dovezi, un juriu alcătuit din compatrioți de-ai voștri — de-ai noștri — a fost nevoit să pronunțe în cazul vostru, un verdict de o nedreptate strigătoare la cer. Potrivit acestui verdict, voi, vinovații, sunteți liberi să ieșiți în lumea celor nevinovați. Plecați în pace și să nu vă mai întoarceți ! Cheltuielile de judecată cad în sarcina reclamantului ultragiatic — încă o nedreptate ! Ședința se suspendă.

Mai toți cei prezenți se buluciră spre cei doi gemeni și avocatul lor pentru a-i copleși cu felicitări ; dar cele două bătrîne reușiră să-i scoată afară pe gemeni și să-i ducă în triumf prin mulțimea entuziastă, în vreme ce numeroși noi prieteni ai lui Wilson Zevzecul îl purtau pe acesta spre cârciumile unde țineau să-l sărbătorească și să „ude“ marele eveniment al intrării lui victorioase în arena legilor. Pentru Wilson, care trăise atîta amar de vreme uitat și disprețuit, această ciudată tămîie a popularității și admirației obștești era ca o boare înmiresmată care adia dinspre cîmpiile paradisului. Era un om fericit.

CAPITOLUL 6

(Către seară o delegație veni să-i confere lui Wilson binevenita onoare a numirii sale în calitate de primar, căci satul tocmai câpătase statut de oraș. Tom se ținea ascuns, ca să evite provocarea la duel a gemenilor. Judele Driscoll îl provocă personal pe Angelo, acuzat de Tom că l-ar fi bătut ; Angelo refuză, dar Luigi primi provocarea, în locul lui Angelo și în ciuda protestelor timide ale acestuia.)

Era simbătă noaptea, aproape de orele unsprezece.

Judecătorul și martorul lui îi găsiră pe ceilalți războinici la capătul terenului viran, lângă casa cu stafii. Wilson Zevzecul le ieși în întâmpinare și le vorbi, cu neliniște în glas :

— Trebuie să spun un cuvânt în numele contelui Luigi, reprezentantul clientului meu, căruia i-ați acordat privilegiul de a se bate în duel în locul dumnealui. S-a făcut târziu, iar contele Luigi se teme ca nu cumva miezul nopții să bată înainte de terminarea luptei.

— Iată încă o dovadă, zise Howard, cu satisfacție. Tinărul acesta e un om dintr-o bucată : vrea să-și cruce fratele de chinul de a se lupta într-o zi de simbătă, și are dreptate, curajul său bărbătesc îi face cinste. Vom proceda cu cea mai mare grabă.

— Mai e un motiv, spuse Wilson. De fapt, un motiv care-l privește personal pe contele Luigi. Acești gemeni dețin pe rînd puterea asupra picioarelor lor. Acum, puterea îi aparține contelui Luigi, dar la miezul nopții puterea va trece în mîinile clientului meu, Angelo, așa că puteți prevedea ce-o să se întîmple : el va părăsi cîmpul de luptă numaidecît, luîndu-l și pe Luigi cu dînsul.

— Păi, sigur că da ! exclamă judele Driscoll. Am mai auzit noi ceva în legătură cu această extraordinară lege a ființei lor — ceva nu prea clar, e adevărat, ceva în legă-

tură cu durata puterii lor, dar cred că-i destul de clar pentru astă-noapte. Se-nțelege că trebuie să-i oferim lui Luigi toate șansele. Domnilor, scurtați cât mai mult ceremonialul și puneți-ne în poziție de luptă !

Martorii aruncară numaidecît cu banul, iar Howard cîștigă dreptul de a alege ; el îl plasă pe judele Driscoll la o distanță de șaizeci de picioare de casa cu stafii, și cu fața spre ea. Wilson îi plasă pe gemeni la o distanță de cincisprezece picioare de judecător, și cu fața spre el, fi-rește. Cutia cu pistoale fu deschisă și lungile lor tuburi subțiri fură scoase ; Angelo se simți scuturat de fiori cînd lumina lunii le făcu să sclipească. Doctorul era un nebun, dar unul bine intenționat, inimos și foarte îndatoritor, însă cu o lipsă de tact care-i zădărnicea adesea bunele intenții. Își adusese cu el o cutie cu vată și bandaje, așa că-l pofti pe Angelo să le pipăie ca să vadă cît de moi sînt ; Angelo leșină, lăsîndu-și capul pe umărul lui Luigi, astfel încît un timp prețios se pierdu pentru a-l readuce în simțiri, ceea ce-l făcu pe Luigi să-i spună doctorului niște vorbe tari și sincere. După ce Angelo își reveni din leșin, conținuă să se simtă atît de vlăguit, încît Luigi trebuî să ingurgiteze o stacană cu rachiu ca să-și dea curaj.

Martorii își ocupară posturile, la jumătatea drumului dintre combatanți — cîte unul de fiecare parte a liniei de foc. Wilson urma să numere, foarte apăsător, „un, doi, trei — foc !“, iar în timpul acestei recitări combatanții puteau trage în orice moment, nu însă și după ce va fi rostit el „gata !“ Cînd văzu mîna lui Wilson ridicîndu-se încet în aer, pentru a le face semn să se pregătească, Angelo deveni foarte nervos și-i spuse lui Luigi, rezemîndu-și capul pe umărul lui :

— Du-mă, te rog, de aici, sînt sigur că n-o să pot suporta !

— Pentru Dumnezeu, ce faci ? Stai drept ! Ce-i cu tine ? Tu nu ești în pericol, nimeni n-o să tragă în tine ! Stai drept, îți spun !

Angelo se supuse, la timp pentru a auzi :

— Unu...

— Bang !

O singură împuşcătură, şi un smoc de păr alb căzu lin la picioarele judei Driscoll, în bătaia lunii. Judele nu se clinti ; rămase drept şi nemişcat, ca o statuie, cu braţul ce ţinea pistolul atîrnîndu-i pe coapsă. Se pregătea să tragă.

— Doi !... Trei !... Foc !

Împuşcătura îl făcu pe Angelo să se clatine. Şi, gemînd, leşină iarăşi.

Doctorul examinează rana şi o bandajă. Era; cică, o rană uşoară — glonţul pătrunsese în partea cărnoasă a braţului, nu fusese rupt nici un os, combatantul putea deci să mai lupte, aşa că duelul trebuia să continue.

De data asta, Angelo sări chiar în clipa cînd Luigi trăgea, ceea ce-l împiedică să-şi nimerească ţinta, încît glonţul reteză o bucătică din urechea lui Howard. Judecătorul ţinti din nou îndelung, iar cînd trase, Angelo sări cît colo, alegîndu-se cu un deget julit. Doctorul cercetă rănilile şi le obloji. Angelo se grăbi să spună că era mulţumit de satisfacţia primită, dar Luigi îl întrerupse cu asprime, cerîndu-i să nu se facă de rîs.

— Şi te rog să nu te mai zbuciumi atîta, adăugă el. Participi mult prea activ la duelul acesta, cu care n-ai nimic de-a face. Nu uita că te afli aici doar graţie politeţii altora şi că n-ai nici o calitate oficială ; oficial, nici nu te afli aici, oficial nici măcar nu eşti ! Din toate punctele de vedere eşti absent şi s-ar cuveni să reflectezi serios la faptul că e ruşinos şi indecent pentru o persoană absentă să-şi aroge o asemenea importanţă, într-o chestiune care n-o priveşte cîtuşi de puţin. Hai, nu te mai foi ! Gloanţele nu-s pentru tine, ci doar pentru mine ! Dacă vreau să le abat din drum, o pot face şi singur. În viaţa mea n-am mai văzut om să se poarte astfel !

Dîndu-şi seama că fratele lui avea dreptate, Angelo se strădui să se îndrepte, dar degeaba : în clipa cînd ambele

pistoale se descărcară, el sări din nou în sus și se alese cu o zgîrietură adîncă de-a curmezișul obrazului, provocată de glonțul judecătorului ; săritura lui abătu din drum glonțul lui Luigi, făcîndu-l să jupoaie o fișie de piele din bărbia lui Wilson. Doctorul îi îngriji pe răniți.

Potrivit înțelegerii, duelul se terminase. Dar Luigi își pierduse în așa hal cumpătul, încît ceru încă un schimb de focuri, sub cuvînt că, din pricina purtării scandaloase a fratelui său, fusese lipsit de șanse egale. Howard se declară împotriva acordării unui asemenea privilegiu ieșit din comun, dar judele Driscoll îi ținu partea lui Luigi, adăugînd că el însuși ar putea revendica dreptul la un nou schimb de focuri, deoarece nu reprezentantul părții adverse era vinovat de umilitor de slaba lui (a judecătorului) performanță, ci însuși domnul pe care-l provocase la duel, fiindcă, dacă și-ar fi ținut locul capul și n-ar fi căutat să obțină unele avantaje strategice, reprezentantul său ar fi fost încă de la început doborît. Și judele Driscoll încheie :

— Cererea contelui Luigi constituie încă o dovadă a faptului că dumnealui este un om curajos, un adevărat cavalier, drept care rog să-i fie satisfăcută cererea.

— Vă mulțumesc sincer pentru generozitatea dumneavoastră, domnule judecător Driscoll, îi răspunse Luigi cu o plecăciune, și porni spre locul lui, adresîndu-i-se astfel lui Angelo : Și acum, ține-ți firea și o să vezi că-l dau gata !

Cei doi combatanți luară poziție de drepți, cu brațele lipite de coapse, martorii lor se plasară la posturile lor oficiale, iar doctorul veni la cinci pași în urma lui Wilson, cu instrumentele și bandajele la îndemînă. Liniștea adîncă, lumina blîndă a lunii, siluetele nemișcate ale oamenilor, alcătuiau o priveliște impresionantă, iar iminența unor posibile consecințe fatale dădea solemnitate acestui tablou impresionant. Wilson începu să-și ridice mîna, încetîșor, din ce în ce mai sus, dar în clipa aceea se auzi prima bătaie

a orologiului care vestea miezul nopții, și Angelo țîșni ca un cerb !

— Trădătorule ! gemu fratele său, în timp ce zburau peste gard.

Ceilalți rămăseseră cu gura căscată, privind năuci straniul spectacol, pînă ce se mistui în depărtare. Apoi se frecară la ochi, aidoma unor oameni care se trezesc dintr-un vis.

— În viața mea n-am mai văzut una ca asta ! exclamă judele Driscoll. Acum pot să-ți mărturisesc, Wilson, că n-am prea crezut în povestea aia cu picioarele, bănuiam că-i o șmecherie aranjată de cei doi gemeni — iar cînd contele Angelo a leșinat, le-am cam ghicit planul : leșinul mi s-a părut a fi pretextul numărul unu, menit să fie urmat de altele, pînă-n clipa cînd orologiul va bate de douăsprezece noaptea ; atunci Luigi putea s-o zbughească, aureolat de hotărîrea lui vizibilă de a continua lupta, cînd de fapt nu o putea continua. M-am înșelat, însă : dovadă, curajul lui. Luigi ăsta e un tip curajos și voia cu adevărat să se bată.

— Nu încape nici o îndoială, zise Howard și adăugă, cu mîhnire în glas : Dar ce fel de creștin nevrednic e Angelo ăla, sper că nu-s mulți ca dînsul ! Nu e drept să te bați în duel simbăta, nici eu n-aș fi de acord cu așa ceva ; dar a duce la bun sfîrșit un duel gata început, e o datorie, oricare ar fi deznodămîntul.

Mergeau așa, sporovăind, încă stăpîniți de mirare.

Doctorul îl opri o clipă pe Wilson pentru a-i mai lipi un plasture pe bărbia, care începuse din nou să-i singereze, apoi spuse :

— E curios că în duelul ăsta nici unul din combatanți n-a pierdut sînge, pe cînd aproape toate persoanele prezente în calitate de invitați au fost lovite de gloanțe. N-am mai pomenit așa ceva pînă-acum. Nu crezi că-i ceva ieșit din comun ?

— Ba da, răspunse judecătorul, mi s-a părut și mie ceva anormal. Anormal și regretabil. Nu mi-a plăcut deoc. În cazul lui Angelo, nu-mi păsa, fiindcă era întrucîtva implicat, deși nu oficial ; dar mă durea inima să-i văd pe martori compromiși în felul ăsta, și totuși nu știam cum aş putea să îndrept lucrurile.

— N-aveai cum să le îndrepti, zise Howard, căruia doctorul tocmai îi repara urechea. Codul onoarei ne stabilește precis locul pe care trebuie să-l ocupăm, și ar fi fost contrar uzanțelor să-l schimbăm. Dacă am fi putut să stăm lingă dumneata, sau în spatele dumitale, ori în fața dumitale, ar fi fost altceva, dar nefiind ceva legal, celelalte părți ar fi avut dreptul să se plîngă că încercăm să ne punem la adăpost de pericol. Infracțiunile împotriva codului nu sînt admisibile în nici o împrejurare.

Wilson tăcea chitic. Avea impresia că nu era locul cel mai potrivit pentru o conversație atît de solemnă, dar socotea că n-are rost să sublinieze ridicolul unei situații în care nu combatanții înșiși, ci doar martorii lor și invitații erau puși în pericol sau chiar ologiți : domnii aceștia tot n-ar fi băgat de seamă.

Îi pofti așadar la un păhărel, iar Howard și judecătorul acceptară invitația ; doctorul, însă, refuză, spunînd că trebuie să se ducă la Angelo ca se vadă cum i se vindecă rana.

(Era duminică, iar în după-amiaza acelei zile, Angelo urma să fie primit în sinul Bisericii Baptiste, prin imersiune — ceea ce în ochii doctorului nu promitea nimic bun.)

CAPITOLUL 7

Cînd ajunse la locuința mătușii Patsy Cooper, doctorul găsi luminile aprinse ; toți erau treji și îmbrăcați, și dădeau semne de neliniște și ațîțare. Cei doi gemeni erau

Întinși pe un divan în iatac, tușa Patsy tot moșmondea la brațul lui Angelo, Nancy zbura de colo pînă colo încercînd să-i execute ordinele, iar cei doi băieți se străduiau să nu stea în drum dar reușeau exact contrariul, fiindcă voiau și ei să vadă și să se minuneze. Cît despre Rowena, se ținea deoparte, copleșită de teamă și emoție, iar Luigi nu contenea să bombăne, furios pe Angelo, că fugise în chip atît de rușinos.

După cum am mai arătat, doctorul era nebun — un nebun inimos și bine intenționat, dar lipsit de tact ; fiind, de departe, cel mai învățat medic din tîrgușor, și dîndu-și seama de asta, îi plăcea, și se pricepea, să-și arate cunoștințele, ori de cîte ori avea un public dispus să-i asculte oratoria fluentă și savantă. Numai că, uneori, se simțea ispitit să dezvăluie mai multe lucruri în legătură cu starea unui pacient, decît era bine pentru acesta.

Examină așadar rana lui Angelo, hotărît ca de data asta să nu spună nimic, dar mătușa Patsy era atît de alarmată și atît de stăruitoare, încît doctorul abandonează orice prudență, pentru a-și deșerta sacul de cunoștințe științifice :

— Fără a intra în prea multe detalii, doamnă — fiindcă tot n-ați putea înțelege mare lucru — admit că în cazul de față e nevoie de o grijă deosebită, căci altminteri se va produce aproape sigur o exudație a esofagului, urmată de osificarea și extrădarea maxilarului superior, ceea ce va duce la descompunerea suprafetelor granuloase ale marelui sistem infuzorial-ganglionic și, astfel, la obstruarea funcției arterelor posterioare varioloide, precum și la precipitarea sorosisului compact al țesuturilor valvulare, culminînd în mod inevitabil prin dispersiunea și combustiuinea fluxurilor marsupiale și, pe cale de consecință, embrocația așa-numitului *bicuspid populo redax referendum rotulorum*.

Se așternu o tăcere penibilă. Mătușa Patsy simți că i se pune un nod în gît, obrajii îi fură năpădiți de paloarea

deznădejdie, și nu mai putu scoate o vorbă. Biata Rowena își frîngea mîinile în tăcere, cu sufletu-i tînăr copleșit de amărăciune, spunîndu-și în sinea ei : „Nu mai e nici o speranță, e limpede !” Inimioasa negresă Nancy, care pâlise, căpătînd rînd pe rînd culoarea șocolatei, a portocalei, apoi a chihlimbarului, își spunea cu jale și compătimire : „Bietu' de el, n-o să reziste nici la jum'ate din cîte-a zis doctoru' !” Micul Henry simți că se-năbușă, și-și întoarse fața pentru a-și ascunde ochii înlăcrimați, iar fratele său Joe își zise în sinea lui, cu regret : „Botezul n-o să mai aibe loc, asta e sigur !” Luigi era singurul care mai avea tăria să vorbească.

— N-avem nimic de cîștigat irosindu-ne timpul atît de prețios, îi spuse el doctorului, pe un ton cam tăios. Administrați-i niște pilule — o să le înghit eu !

— Dumneata ? îl întrebă doctorul.

— Da. Credeți c-o să le înghită chiar el ?

— Păi, firește că da.

— Ei bine, vă înșelați. În viața lui n-a luat vreo doctorie. N-are cum.

— Pe legea mea, e cel mai extraordinar lucru pe care l-am auzit vreodată !

— A ! oftă mătușa Patsy, încîntată ca o mamă al cărei copil stîrnește uimirea și admirația lumii. O să vedeți că mai sînt și alte lucruri de admirat la dînșii, pe lîngă faptul că-s făcuți după chipul și asemănarea Domnului, întocmai ca toate creaturile Lui !

Și bătrîna clătină din cap, ca una care se simte în stare să dezvăluie minuni.

Joe se arată nedumerit :

— Păi, mămico, dînșii nu-s făcuți după chipul și...

— Tu să taci, Joe, nu vorbi ne-ntrebat ! O să-ți spun eu cînd am nevoie de ajutorul tău. Căutați ceva, doctore ?

Doctorul ceru cîteva foi de hîrtie și un toc, zicînd că vrea să scrie o rețetă. Și o scrise. Era o rețetă de-a lui

Galen¹, ba chiar rețeta preferată a bătrînului Galen : ea omorîse oameni timp de milenii ! Galen o folosise la orice boală, îi dăduse toate întrebuintările posibile, afirmînd că e-n stare să înlăture toate piedicile — de la negi pînă la plămîni, ceea ce și făcea. Galen continua să fie unica autoritate medicală, recunoscută în Missouri ; practica lui era singura practică medicală cunoscută de doctorii din Missouri, iar prescripțiile lui erau singurele muniții cu care plecau la vînătoare.

În cele din urmă doctorul Claypool puse jos tocul și dădu citire rodului strădaniilor sale, cu un glas apăsător, ca să evite orice greșeală ce ar fi putut să fie comisă : rețeta asta urma să fie preparată de către familie, în casă, iar doctorul o scrisese cum scriu de obicei doctorii, cu o mină care, de la facerea lumii încoace, s-a dovedit a fi atît de păgubitoare farmacistului, dar atît de profitabilă groparului !

— A se lua cîte opt grame de afarabocca, măselerită și corpobalsamum ; cîte șapte grame de cuișoare, opiu, rășină, piper ; cîte trei grame și jumătate de opobalsamum, iută de India, scorțișoară, zedoarium, ghimber, coftus, coral, siminichie, laptele ciinelui, unghia găii, tămîie, styrax calamita, celțiu, nard, spignel, limba cerbului, muștar, saxifraga, mărar, anason ; cîte cinci grame de xylaloes, revent, alipta, moschata, unt de rișină, levănțică, abligeană, opoponax, anacardium, sacîz, pucioasă, rușioară, scaiul dracului, pastă de curmale, hermodactili albi și roșii, trandafiri, cimbru, ghindă, rotunjoară, gențiană, coajă de rădăcină de mătrăgună, dumbet, valeriană, barba popii, boabă de dafin, brebenel, xylobalsamum, carnabadium, macedoniană, semințe de pătrunjel, leuștean, virnanț și sinon ; aur și argint curat, perle neperforate, blatta byzantina, os de inimă de cerb, din fiecare, o cantitate echivalentă cu

¹ Claudius Galenus sau Galen (129—199), medic celebru, prieten cu împăratul Marcus Aurelius și autor a numeroase tratate scrise în limba greacă.

paisprezece boabe de grîu ; cîte un dram de safir, smarald și opal ; șapte grame de alune ; grîul potîrnichii, răzătură de fildeș, singe de nouă frați — din fiecare o cantitate echivalentă cu douăzeci și nouă de boabe de grîu ; a se adăuga o cantitate suficientă de miere sau zahăr. A se pune la fiert și a se lua caimacul.

— Asta e tot, încheie doctorul. Pacientul se va face bine. Dați-i fratelui său cîte o lingură plină, din trei sferturi în trei sferturi de ceas...

— Cît o să mai supraviețuiască ! murmură Luigi.

— Și aveți grijă ca în cameră să fie cald bine, iar ușile și ferestrele să fie ermetic închise. Conte Angelo să fie acoperit cu șase-șapte pături, iar cînd o să-i fie sete (și o să-i fie destul de des !) umeziți o cîrpă în aburul ceainicului și dați-i-o s-o sugă. Cînd o să i se facă foame — și o să i se facă, la fel de des — să nu-i dați de mîncare decît o dată la șapte sau opt ore, iar atunci doar cîte-o bucatîică de pesmet bine prăjit.

— E perfect în ce-l privește pe Angelo, dar eu ce-o să mînc ? îl întrebă Luigi.

— Nu văd ca dumneata să suferi de ceva, îi răspunse doctorul. Ești liber să mîncîci tot ce poțști.

— Și să beau, tot așa, presupun.

— A, desigur, cel puțin deocamdată. Cînd transpirația abundentă și continuă îți va slăbi puterile, va trebui firește să-ți micșorez rațiile, și să-ți iau și singe, dar deocamdată încă nu e cazul.

Apoi, întorcîndu-se cu fața spre tușa Patsy, îi spuse :

— Bolnavul trebuie pus în pat și vegheat cu cea mai mare grijă, timp de mai multe zile și nopți n-are voie să se miște deloc.

— Eu, unul, zise Luigi, sînt cît se poate de recunoscător pentru asta : îmi amină înmormîntarea. În tot cazul, astăzi o să scap de înec !

Angelo îi spuse doctorului, pe un ton cît se poate de calm :

— Mă voi conforma cu dragă inimă prescripțiilor dumitale, domnule, pînă la orele două ale acestei după-amiezi, și o voi face din nou după orele trei, dar între două și trei nu pot fi ținut în casă.

— Pentru ce, mă rog ?

— Pentru că am intrat în rîndurile comunității baptiste și urmează să primesc botezul în rîu, la ora aceea.

— Dar e curată nebunie ! Nu putem îngădui așa ceva ! Angelo răspunse cu o hotărîre placidă :

— Nimic nu mă poate împiedica, atîta timp cît trăiesc !

— Bine, dragul meu domn, dar în starea în care ești, ar putea să-ți fie fatal !

În ochii lui Angelo se aprinse lumina unui zîmbet duios și extatic, cînd rosti, cu un glas plin de bucurie :

— Ah, ce binefacere ar fi să mor pentru o asemenea cauză ! Ar fi o moarte de martir !

— Dar fratele dumitale ? Gîndește-te la fratele dumitale, căci i-ai primejduit și lui viața !

— El mi-a primejduit-o pe-a mea, acum o oră, răspunse Angelo, posomorîndu-se. S-a gîndit el oare la mine ?

Și adăugă, înfiorat de un gînd sinistru :

— Dacă n-aș fi luat-o la fugă, aș fi putut să fiu ucis într-un duel în zi de sîmbătă, iar sufletul meu ar fi fost pierdut, da, pierdut !

— A, fii pe pace, nu era în nici un pericol, replică Luigi, enervat. Nu ți l-ar fi osîndit pentru un asemenea fleac. În muzeul ceresc e pregătit un sicriș de cristal, cu capac, pentru sufletelul tău !

Mătușa Patsy exclamă, șocată :

— Luigi, Luigi, nu mai vorbi așa !

Inima duioasă a Rowenei fu sfîșiată de vorbele crude ale lui Luigi — își spunea în sine ei :

— Ah, dacă aș avea puțința de a-l apăra și a-l proteja cu vocea mea slabă ! Dar vai ! acest dulce privilegiu îmi

este tăgăduit de convențiile nemiloase ale conviețuirii sociale !

— Pregătește-le patul, îi porunci tușa Patsy negresei Nancy. Închide ușile și ferestrele, aprinde-le luminările și ai grijă să scoți toți țințarii din cameră. Fă un foc bun în sobă, du-le niște saci cu cenușă fierbinte ca să și-i pună la picioare, și...

— Și o lopată cu jeratic ca să și-l pună la cap, o întrerupse Luigi. De asemenea, un prișniț cu muștar, să și-l pună la gât, și niște vată de pus în urechi.

Iar în sinea lui, își spuse :

— Dumnezeu ! o să ard de viu, pot să jur !

— Liniștește-te, Luigi dragă ! Ce-i cu tine ? S-ar zice că nu-ți pasă de frățiorul dumitale !

— Nu-mi pasă chiar atîta, mătușă Patsy ! Toate au o limită. Adineaori eram bucuros că înecul a fost amînat, dar acum nu mai sînt. Acum, vreau să mă înec !

— Dacă-o să continui să vorbești așa, o să te judece Al-de-Sus. În viața mea n-am mai auzit asemenea vorbe. Gata, destul ai vorbit, nu mai vreau s-aud nimic !

— Dar bine, tușă Patsy...

— Luigi ! N-ai auzit ce ți-am spus ?

— Bine, tușă Patsy, dar să știi că n-am de gînd să-mi las inima și plămînii să plutească în găleata cu lături pe care-a prescris-o acest crimi...

— Ba, da, ai să le lași. O să fii cuminte și-o să faci tot ce-o să-ți spun eu, dragule ! îi tăie vorba tușa Patsy, ciocănindu-i obrazul cu un deget tandru. Rowena, ia rețeta și du-te în bucătărie să cauți ierburile prescrise de doctor și să mi le pregătești. Eu o să stau lîngă bolnav toată noaptea. doctore, în Nancy nu pot avea încredere, ea n-ar fi în stare să-l convingă pe Luigi să ia doctoria. O să mai treci pe-aici și mîine, nu-i așa, doctore ? Mai ai și alte indicații de dat ?

— Nu, cred că nu, mătușă Patsy. Dacă n-o să pot trece și mai devreme, o să trec oricum înainte de căderea serii. Între timp, să nu-i permiți bolnavului să se dea jos din pat.

Angelo zise cu o hotărîre calmă :

— Voi primi botezul la orele două. Numai moartea m-ar putea împiedica.

Doctorul își spuse în gînd, nemaîîndrăznind să vorbească :

„La urma urmei, tipul are curaj ! Fizicește e un laș, dar moraimente e un leu. O să le spun și celorlalți, iar el o să crească mult în ochii lor, ceea ce-i va face pe toți să-i urmeze exemplul.“

Mătușa Patsy era și ea mîndră de curajul moral al lui Angelo, după cum era mîndră de atitudinea curajoasă a lui Luigi pe cîmpul de onoare, dar se abținu să-și exprime simțămintele.

Henry era tulburat ; iar cît despre Joe, murmură cu satisfacție :

— Pînă la urmă, am avut baftă, cu toții. Botezul o să aibă loc, n-o să se amîne din cauza vremii.

CAPITOLUL 8

Pe la orele nouă tîrgușorul vuia de vestea duelului de la miezul nopții. Nu existau decît două păreri în legătură cu el : prima, că Luigi dovedise un curaj vrednic de laudă, în timp ce Angelo se făcuse de rușine fugind de pe cîmpul de luptă ; a doua părere era că Angelo dovedise, fugind din motive de conștiință, un curaj la fel de mare ca acela manifestat de Luigi rămînînd în bătaia gloanțelor pe cîmpul de luptă. Jumătate din tîrgușor susținea prima părere, iar cealaltă jumătate a doua părere. Împărțirea era riguros exactă, și avea să ducă la constituirea a două partide distincte : partidul lui Angelo și partidul lui Luigi. Cei doi gemeni deveniseră peste noapte niște idoli, la fel de populari ca și Wilson Zevzecul, fiind aureolați de o glorie la fel

de mare ca a lui. Copiii vorbeau despre duel în drum spre școala de duminică, părinții lor făceau același lucru în drum spre biserică, membrii corului discutau în spatele cortinei lor roșii despre aceași subiect, care înlocuise pînă și în „galeria negrilor” gândurile pioase.

Pe la amiază doctorul adăugase vestea că, în ciuda răniilor sale și a tuturor avertismentelor și rugămintelor, contele Angelo era ferm hotărît să primească botezul la ora sorocită. Vestea asta se răspîndi fulgerător în tot Țirgușorul, întărind considerabil entuziasmul partidului pro-Angelo, ai cărui adepți spuneau acum : „Dacă se mai îndoia careva că tocmai curajul moral l-a împins pe Angelo să părăsească arena, ce mai are de zis acum ?”

Oamenii erau din ce în ce mai ațîțați. În cursul dimineții ațîțarea se extinde și în direcția satelor din împrejurimi, spre toate punctele cardinale, astfel încît, de unde înainte doar fermierii și nevestele lor avuseseră de gînd să asiste la extraordinarul botez, acum fu proclamată o adevărată sărbătoare națională, la care puteau lua parte și copiii și negrii. Toate fermele, pe o rază de zece mile în jur, se goliră de oameni, pe drumurile ce duceau spre Țirgușor revărsîndu-se neconținut convoaie lungi de căruțe și țărani călări. Îmbulzeala întrecea cu mult orice aglomerație văzută vreodată în acea regiune somnoroasă. Singurul eveniment oarecum asemănător avusese loc mai de mult, deși încă nu fusese dat uitării, și anume în ziua cînd două trupe de circ se nimeriseră acolo într-un Patru Iulie ; era un eveniment la care însă se mai refereau cu uimire și chiar cu mîndrie. Dar acum gloria acelui eveniment apunea pentru totdeauna. Fusese doar o aversă, în comparație cu acest popot.

Năvălitorii luară poziție pe malul rîului, așteptînd cu nerăbdare marele eveniment. Așteptînd, și întrebîndu-se dacă el va avea loc aievea, sau dacă geamănul necredincios îl va împiedica să aibă loc.

N-aveau să fie, însă, dezamăgiți. Angelo se ținu de cuvânt și veni, însoțit de o gardă de onoare, alcătuită din sute de cetățeni dintre cei mai vrednici, membri ai partidului pro-Angelo ; iar după ce botezul avu loc, ei îl escortară înapoi acasă — ar fi fost în stare să-l poarte pe umerii lor, dacă nu s-ar fi temut că unii ar putea crede că-l poartă pe Luigi.

Pînă noaptea tîrziu cetățenii continuară să discute și să se minuneze de cele două întâmplări, straniu îngemănate, care se petrecuseră în ultimele douăzeci și patru de ore, plăsind acest răstimp cu mult deasupra oricăror altor douăzeci și patru de ore din istoria tîrgușorului lor, în ce privește splendoarea și pitorescul ; înainte ca luminile să se stingă și ca oamenii să adoarmă, se declarară cu toții de acord că Dawson's Landing scosese lozul cel mare în loteria municipală, cîștigîndu-i pe cei doi gemeni.

La miezul nopții Angelo dormea adînc. Botezul nu-l vătămase, îl făcuse doar să se simtă foarte somnoros ; acum dormea buștean, de multe ore încoace. Și lui Luigi i-era somn, dar nu apuca să doarmă decît cîte puțin, din pricină că trebuia să ia doctoriile acelea o dată la trei sferturi de oră — tușa Betsy Hale era acolo și avea grijă ca el să le ia ! Cînd Luigi se plîngea și se împotrivea, ea îi spunea în șoaptă, dar cu hotărîre :

— Nu, nu, nu se cuvine să vorbești, și nici să rîgi și să te scremi în felul ăsta, ai putea să-l trezești pe sărmanu-ți frate !

— Și ce dacă-l trezesc, tușă Betsy ? Păi, el...

— Sst ! Nu mai face gălăgie, scumpule ! Nu uita că sărmanu-ți frate e bolnăvior și...

— El, bolnăvior ? Tare-aș vrea să...

— Sst ! Taci, Luigi ! Hai, ia și restul de doctorie, nu mă ține toată noaptea cu polonicul întins ! N-a mai rămas decît un sfert pe fund, ți-o jur ! Hai, fii băiat bun ! Așa...

— Tușă Betsy, nu mă sili ! Mă simt de parc-aș fi înghițit un cimitir întreg, zău așa. Lasă-mă să-mi trag un

pic sufletul, acum nu-s în stare să mai bag în gură doctoria asta drăcească !

— Luigi, cum vorbești așa, cînd el abia s-a botezat ? !
Vrei să-ți cadă tavanul în cap ?

— Da, aș vrea !

— Uf, răule ! Îmi vine să... lasă pătura aia în pace !
Vrei ca fratele să răcească și să moară ?

— Tușă Betsy, *trebuie* să scot pătura de pe mine, simt că ard de viu ! Nimeni n-ar putea îndura, nici măcar matală...

— Iar începi să strănuți, eram sigură !

— Pentru că am răcit la cap. Totdeauna răcesc, cînd intru în apă cu hainele pe mine. Și trec săptămîni pînă să mă vindec. Să-mi facă tocmai el o asemenea figură ! Rușine să-i fie !

— Luigi, n-ai dreptate, știi prea bine că nu-l puteau boteza pe uscat. Cred că de dragul fratelui merita să suporti o mică neplăcere.

— Neplăcere ? ! Cum vorbești, tușă Betsy ? Era cît pe ce să mă înec, ai fost și dumneata de față — și numești asta „o mică neplăcere“ ? Pe urmă, odaia asta închisă ca o cutie, și atît de încinsă încît pînă și țințarii încearcă să fugă ; apoi răceala la cap, somnul care mă năpădește și pe care nu mi-l pot îngădui, din pricina infamei doctorii prescrise de criminalul ăla...

— Iar începi să strănuți. Mă duc în bucătărie să-ți mai prepar nițică doctorie, dragule !

CAPITOLUL 9

În zilele de luni, marți și miercuri starea gemenilor se înrăutăți și mai mult, dar miercuri doctorul fu chemat undeva în miazăzi pentru a asista la înmormîntărea

maică-si, așa că gemenii se însănătoșiră în răstimp de patruzeci și opt de ore. Vineri își făcură apariția pe stradă, fiind întâmpinați cu entuziasm de adepții celor două noi partide. Partidul pro-Luigi se alătură Partidului Democrat, pentru a-i întări rindurile, iar adepții lui Angelo intrară în combinație cu Partidul Whig. Democrații propuseră candidatura lui Luigi în consiliul municipal al noii administrații orășenești, iar Whig-ii îl propuseră contracandidat pe Angelo. Democrații îl propuseră pe Wilson Zevzecul să candideze pentru postul de primar, și nimeni nu-i dispută acest post de onoare, deoarece Whig-ii nu dispuneau de nici un politician dornic să intre în arenă împotriva unui adversar atât de redutabil. Nici un politician nu se bucurase vreodată de un asemenea compliment în Valea Mississippi-ului.

Campania electorală se deschise la Dawson's Landing într-o atmosferă destul de febrilă, și continuă să se încingă, săptămână de săptămână. Luigi participa cu tot sufletul și pînă și Angelo manifestă un interes uimitor, ceea ce era și firesc, pentru că el nu reprezenta doar partidul Whig (care nici nu-l interesa, de fapt), ci ceva mult mai important și mai frumos, și anume, Reforma. Asupra lui se concentraseră speranțele tuturor elementelor reformiste din tîrgușor ; era idolul ales și admirat al tuturor grupărilor care-și puneau la inimă vreo reformă sau alta. Era de pildă președinte al mării Asociații pentru Temperanță, — profetul și purtătorul ei de cuvînt.

Odată cu adunările electorale, începură și necazurile, necazuri pentru cei doi gemeni și, prin ei, pentru toate partidele, fracțiunile și grupulețele. Cînd era Luigi în posesia picioarelor, îl ducea pe Angelo la baluri, la cîrciumi, la parăzile „Fiilor Libertății“, la cursele de cai, la adunările electorale și la alte asemenea ocazii ce-l puteau pune rău cu partidul său și cu biserica ; iar în săptămîna cînd

era Angelo de serviciu, îl căra pe Luigi la tot soiul de întruniri religioase și moralizatoare, străduindu-se din răsuputeri să-și recâștige terenul pierdut. Ca urmare a acestor duble performanțe, furtuna bîntuia mereu, din ce în ce mai puternică — o furtună de critici aprige împotriva ambilor gemeni, care stîrniseră furia cetățenilor prin purtarea lor năstrușnică și de neînțelese.

Șansa finală îi reveni lui Luigi : picioarele îi aparținură în ultima săptămînă a campaniei. Profită de prilej pentru a-și tîri fratele într-un dans drăcesc.

Își păstră însă cel mai prețios atu pentru ziua din ajunul alegerilor. Urma să se țină atunci o mare procesiune a Asociației pentru Temperanță, la care Angelo trebuia să meargă în frunte și să rostească apoi un mare discurs. Luigi dădu pe gît vreo două stacane de whisky, care-i liniștiră nervii și-i limpeziră gîndurile, dar îl îmbătară criță pe Angelo. Toți cei care asistară la marș, putură vedea că Idolul Abstenenților era beat mort : observară de asemenea că fratele său, care nu pretindea în chip fățarnic c-ar poseda cine știe ce virtuți în materie de temperanță, se arăta demn și treaz. Acest fapt grăitor nu putea rămîne fără efect, la capătul unei campanii politice atît de intense. La întrunire, Angelo încercă să-și rostească marele discurs în favoarea temperanței, dar trebui să renunțe, din pricina sughițurilor și din cauză că i se împleticea limba în gură ; cuprins de picoteală, își lăsă capul pe umărul lui Luigi și adormi în curînd. Luigi se scuză în numele lui Angelo și se pregătea să profite de prilej pentru a lansa un apel la calmarea a ceea ce numea „demența abstenenței“, cînd niște indivizi începură să zbiere și să arunce în el cu fel de fel de obiecte, pînă ce toți participanții la întrunire, orbiți de furie, îl puseră pe fugă și-l siliră să plece acasă.

Acest episod se dovedi a fi catastrofal pentru Angelo și pe alt plan : îi spulberă orice șansă de a o cuceri pe Rowena. Șansele astea crescuseră mereu, vreme de două luni. Rowena aproape că mărturisise că-l iubea, nu cerea decît un răgaz de gîndire. Acum, visul de iubire fusese curmat, i-o mărturisi ea însăși, în clipa cînd Angelo fu îndeajuns de treaz pentru a pricepe. Îi spuse pe șleau că nu se va mărita niciodată cu un bărbat bețiv.

— Bine, dar eu nu beau, protestă el.

— N-are a face, zise Rowena, cu răceală. Te îmbeți, și asta e și mai rău !

(În locul acesta exista o discuție lungă și idioată, care se încheia așa cum am arătat într-o notă anterioară.)

CAPITOLUL 10

Țirgușorul Dawson's Landing avu parte de o săptămînă de repaus, de care avea mare nevoie, după delirantul și pestrițul coșmar din săptămîna precedentă, coșmar din care ieșise năucit și sleit de puteri. Avu parte de această săptămînă de repaus, deoarece Angelo, care deținea acum controlul asupra picioarelor, era prea abătut ca să mai dorească să iasă și să se amestece într-o obște furioasă, ce ajunsese să-l suspecteze și să-l deteste din cauza discrepanței dintre principiile lui morale — excelente, dealtfel — și metodele vădit reprobabile prin care le punea în practică.

Noii conducători ai municipalității depuseră jurămîntul în luna următoare — toți afară de Luigi. În cazul lui

se ivise o complicație. Alegerea îi fu validată, dar ce folos ? nu putea fi prezent în consiliul municipal fără fratele lui, iar fratele lui nu putea să asiste, deoarece nu fusese ales consilier. Se părea că nu există altă ieșire, decât aducerea dificilei chestiuni în discuția unui tribunal. Consiliul luă așadar această decizie. Tribunalul urma să discute cazul într-o luni, după două săptămîni. Între timp, consiliul municipal nu se putu întruni, deoarece în lipsa lui Luigi exista o paritate în rîndurile sale, pe cînd prin prezența lui, partizanii alcoolismului (ale căror interese erau cele mai puternice în sfera politică) ar fi deținut o majoritate de un vot. Tribunalul decise însă că Angelo nu putea să ia parte împreună cu Luigi nici la ședințele publice nici la ședințele de lucru ale consiliului municipal, dar interzise în același timp consiliului să-l demită pe Luigi, ales consilier în mod legal. Cazul fu transferat din instanță în instanță, dar aceeași decizie fu confirmată de fiecare dată. Drept urmare, consiliul municipal nu numai că rămase inactiv, cu mîinile legate, dar toate serviciile publice, pentru a căror protecție și bună gospodărire fusese creat, se duseră de ripă, într-un ritm vertiginos. Nu mai era chip să se strîngă vreun impozit, așa că funcționarii mai mărunți trebuiră să demisioneze, sau să se resemneze să moară de foame (ei preferară să demisioneze). Nemaexistînd nici un fond municipal, uriașele cheltuieli juridice ale ambelor tabere trebuiră să fie suportate de cetățeni, prin contribuții individuale. În cele din urmă, însă, oamenilor le veni mîntea la cap.

— Avea dreptate Wilson Zevzecul, își spuneau ei acum. Ar fi trebuit să-i plătim oricît jumătății oficiale a celui iadesc uman, ca să demisioneze. Dar e prea tîrziu, fiindcă unii dintre noi nu mai avem cu ce să-i plătim.

— Ba da, avem, își dădu cu părerea unul. *Avem asta !*

Și scoase la vedere un ștreang.

— Așa e ! exclamară unii.

Dar alții strigară :

— Nu ! Contele Angelo e nevinovat, nu-l putem spînzura !

— Cine-a zis c-o să-l spînzurăm ? O să-l spînzurăm doar pe frate-său.

— Atunci e-n regulă, nu mai avem nimic de obiectat. Îl spînzurară așadar pe Luigi.

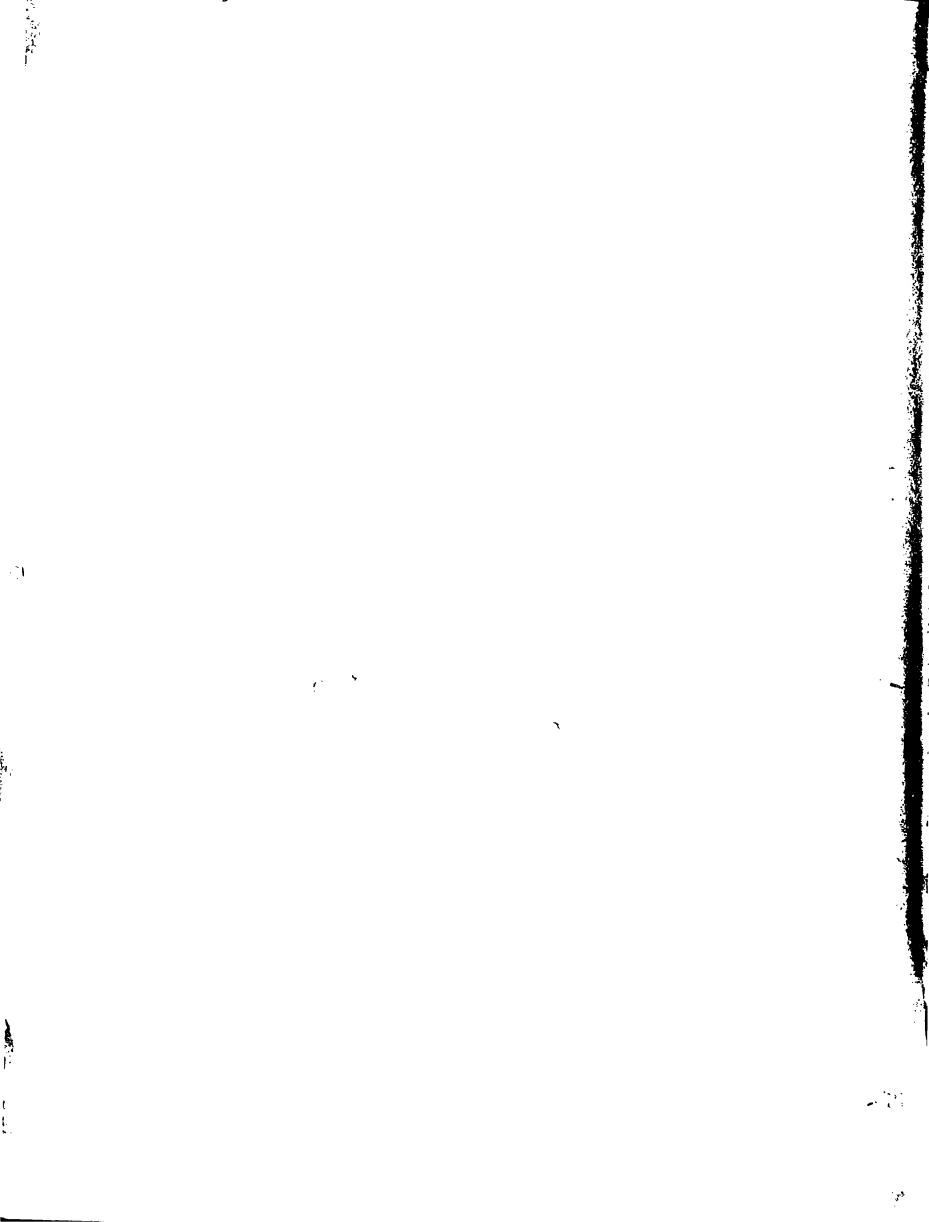
Așa se încheia povestirea *Acei gemeni nemaipomeniți*.

OBSERVAȚII FINALE

După cum vedeți, era o povestire cam năstrușnică, și n-avea alt scop decît de a-l pune pe „monstrul“ acela în tot felul de lumini grotești. Dar cînd Roxy s-a strecurat în povestire, trebuia să-i dau ceva de făcut, așa că am pus-o să-i schimbe pe copilași în leagăn ; ceea ce a dus la necesitatea de a născoci un motiv pentru fapta ei și, implicit, la transformarea copiilor în personaje proeminente — transformare cu neputință de evitat. Cariera lor a început să capete un aspect tragic, și cineva trebuia să fie introdus pentru a ajuta la punerea mașinii în funcțiune : a fost introdus așadar Wilson Zevzecul, pentru a fi pus la încercare. Între timp, întregul circ era condus de persoanele nou apărute, și în interesul lor, spectacolul inițial devenind lăaturalnic și fiind dat uitării ; gemenii, eroina, cei doi băieți și bătrînele se atrofiaseră pînă la insignifianță, și nu făceau decît să stea în drum. Povestea lor era una, iar povestea noilor personaje era alta, și între ele nu exista

nici o legătură, nici o interdependență, nici o înrudaire. Nu e practic și nici rațional să încerci a istorisi două povești în același timp ; de aceea, am scos afară farsa și am lăsat tragedia.

Cititorul știa de mult cum lucrează un expert în materie ; acum știe și în ce fel procedează nespecialistul.

CUPRINS

Prefață	V
Tabel cronologic	XXXIII
WILSON ZEVZECUL	1
ACEI GEMENI NEMAIPOMENIȚI	167

Lector : NICOLAE TEICA
- Tehnoredactor : AURELIA ANTON

Bun de tipar 29.06.1982. Coli ed. 13,63. Coli tipar 9.

Comanda nr. 20 219
Combinatul poligrafic „Casa Scintei”
Plăța Scintei nr. 1, București
Republica Socialistă România

Scanare și prelucrare digitală

de

Anonim

și

CAT Graur

Antwerpen

2025

